

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Igor Grošelj

**Biopolitična alternativa neoliberalizmu in nacionalizmu:
150 in nebalkansko neoliberalno slovenstvo**

Doktorska disertacija

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Igor Grošelj

Mentor: doc. dr. Andrej Kurnik

Somentor: doc. dr. Darij Zadnikar

Biopolitična alternativa neoliberalizmu in nacionalizmu:
150 in nebalkansko neoliberalno slovenstvo

Doktorska disertacija

Ljubljana, 2017

Posvečeno nam, ki hočemo drugačen svet.

Povzetek: Biopolitična alternativa neoliberalizmu in nacionalizmu: 150 in nebalkansko neoliberalno slovenstvo

Doktorska disertacija obravnava problematiko subsumpcije procesa demokratizacije slovenske družbe pod nacijo in kapital po izstopu iz jugoslovanske skupnosti. Razvoj demokratičnega procesa sta namreč deformirali v slovenski postsocialistični družbi močno prisotna ideja neoliberalnega svobodnega trga in ideja o nujnosti bega z območja Balkana. Demokracija je postala žrtev političnih elit in izključujočega nacionalizma. Ljudje so bili vse bolj nezadovoljni s posledicami takšne politike, kar so jasno izrazili tudi na ljubljanskem Kongresnem trgu 15. oktobra 2011 potekajočem protestu v sklopu svetovnega dogodka 150 in protestih, ki so konec leta 2012 sledili temu na nek način v Sloveniji afirmativnemu biopolitičnemu dogodku. V doktorski disertaciji analiziram diskurz teh protestov in iz njih izviraajoče prakse in konstituirajoče institucije z namenom, da poiščem znamenja družbenih sprememb v smeri biopolitične družbe. Teza doktorskega dela namreč je, da se v novih zaostrenih družbenih razmerah po vstopu Slovenije v Evropsko Unijo sedanjemu hegemonemskemu konceptu *nebalkanskega neoliberalnega slovenstva* v opozicijo že postavlja na drugačnih demokratičnih osnovah temelječi koncept *postnacionalne biopolitične družbe*. Analiza naj bi pokazala, da je gibanje 150 v Sloveniji dalo pomemben začetni impulz za zagon na biopolitičnih osnovah temelječega gibanja, ki se utemeljuje na idejah o socialni varnosti, produkciji skupnega, horizontalni demokraciji, pravični delitvi družbenega bogastva in menjavi kapitalistične z biopolitično paradigmo. Biopolitičnost teh v slovenskem prostoru razmeroma novih družbenih praks bi se morala kazati v tem, da poskušajo preko horizontalnega demokratičnega samoorganiziranja proizvesti orodja za boj in opolnomočenje s strani neoliberalnih avtoritarnih praks utišanega glasu ljudi, ki soočeni z vsakodnevnimi nesvobodami, krivicami, izkoriščanji in razlaščanji ne pristajajo več na identitetno politiko razmejevanja slovenstva od balkanstva in brezkompromisnega podrejanja neoliberalizmu, ampak iščejo možnosti za konstituiranje na novih horizontalnih demokratičnih temeljih osnovane biopolitične družbe skupnega.

S svojim doktorskim delom želim prispevati k ojačenju in boljši artikulaciji tega utišanega glasu upora proti z neoliberalizmom in izključujočim nacionalizmom zlizani moderni državi ter v tem smislu dati svoj znanstveni prispevek k demokratizaciji slovenske družbe, saj po Rancieru politična demokracija ni hegemonski in prekarni boj za določitev univerzalne interpretacije načela svobode in enakosti med govorečimi bitji, ampak boj za vključitev nemega, izključene ga glasu. Izhajajoč iz lastnega občutja nemoči in občutka nemosti mojega glasu želim na znanstvenih podlagah odgovoriti sebi in družbi, v kateri živim, ali je to, kar živimo, res vse, kar lahko pričakujemo od demokracije. Hegemonemskemu glasu *nebalkanskega neoliberalnega slovenstva*, kot gonilni sili slovenske kvazidemokracije, želim zato zoperstaviti na znanstvenih temeljih utemeljeni glas *postnacionalne biopolitične družbe*. Prispevek k jasnejši artikulaciji upora proti z *nebalkankanstvom* in avtoritarnim neoliberalizmom okužene slovenske družbe vidim kot temeljno možnost za prispevek mojega doktorskega dela k znanosti. Pri izgradnji teoretskega koncepta *nebalkanskega neoliberalnega slovenstva* sem upošteval reference, ki trdijo, da po propadu sovjetskega socialističnega sistema ne moremo več govoriti o delitvi sveta na dva antagonistična tabora, socialističnega in kapitalističnega, ampak imamo opravka z delitvami na novih osnovah, ki se v evropskem okviru kažejo kot izključujoče prakse latentnega evropskega režima apartheida, v globalnem pa kot sistematična raba skrajnega nasilja in množične negotovosti, da bi se preprečil razvoj gibanj za kolektivno emancipacijo in preoblikovanje gospodujočih struktur. S konceptom *nebalkanskega neoliberalnega slovenstva* sem napeljeval na misel, da so te družbene spremembe odločilno zaznamovale tudi sedaj že več kot 20 letni poosamosvojitveni družbeni razvoj slovenske družbe.

V tem obdobju smo bili v slovenski družbi v političnem ekonomskem diskurzu deležni evrocentrične identitetizacije in neoliberalne ekonomizacije. Evrocentrična identitetizacija se kaže kot izključujoči slovenski nacionalizem (tj. kot nebalkanstvo), pri katerem se preko procesa redukcionistične homogenizacije kot družbenega drugega konstituira pripadnike ostalih narodov bivše skupne države Jugoslavije, neoliberalna ekonomizacija pa kot že kar represivni pritisk po uvedbi ekonomskih ukrepov, ki naj temeljijo na ideologiji prostega trga in strankarske parlamentarne demokracije (torej na neoliberalizmu). Oba pojava sem sledil in dokazoval preko diskurzivne analize, pri čemer sem temeljne resnice tega diskurza iskal preko analize medijsko najbolj reprezentativnih in odmevnih političnih zgodb, podprtimi z referenčnimi izjavami elitnih osebnosti poosamosvojitvenega obdobja, da bi na ta način razgalil koncepte, ki poganjajo slovensko poosamosvojitveno mitologijo. Analize sem se lotil ločeno po obeh komponentah, nebalkanski, preko analize mitologije slovenske poosamosvojitvene evropeizacije, in neoliberalni, preko analize političnih zgodb slovenskega poosamosvojitvenega ekonomizma.

V nacionalnem smislu začne Slovenija po osamosvojitvi, kljub za Slovence specifični notranji razklanosti, navzven delovati kot nedeljiva celota z organicistično perspektivo. Ideal demokratičnosti in enakosti je bil v procesu tvorjenja nacije nadvladan z *organicizmom*, procesom homogenizacije navznoter in ekskluzivacije navzven, v glavni vlogi ekskluzivacije navzven pa je bil skozi celotno obdobje po osamosvojitvi diskurz o razmejevanju med Slovenijo in Hrvaško ter o utrjevanju meje med civiliziranim zahodom in za pridružitve razvitejšim narodom Evrope še ne pripravljenimi narodi Zahodnega Balkana. V tem smislu v Sloveniji ne čudi pojav *izbrisanih*, Jugoslovanov, ki se niso prepoznavali ali bili prepoznani kot Slovenci in so bili zato izbrisani iz slovenskih državnih evidenc ter s tem na nek način žrtvovani za potrebe očiščenja slovenskega telesa od ostankov jugoslovanstva. Pri izbrisu torej ni šlo zgolj za izbris 18.000 potencialnih državljanov iz državnih evidenc, ampak hkrati tudi za amnezijo do 20 milijonov pripadnikov bivše skupne jugoslovanske družbe, države, skupnosti in kulturnega kroga, kateremu naj ne bi po mnenju nekaterih nikoli zares pripadali. S tem analiza pokaže, da se nebalkanstvo za Slovence vzpostavi kot univerzalistični element tvorjenja njihove poosamosvojitvene identitete, ki trdi, da je beg z Balkana edina možna rešitev za izzive našega časa, na podoben način kot evrocentrizen smatra, da je edina možnost za uspešno prihodnost posnemanje zahodnega modela.

Analiza tudi potrjuje, da je uradna politika Republike Slovenije po njenem vstopu v EU strnila svoje vrste in usrediščila svoj diskurz okrog napovedi žrtvovanja socialne varnosti v prid konkurenčnosti in fleksibilizacije trga dela, napovedi nadaljnjega razlaščenja prebivalstva v korist korporacij in finančnih elit, slabitve in redčenja glasu državljanov v političnih odločevalskih procesih v prid učinkovitejšega sprejemanja gospodarsko-ekonomskih odločitev, razprodaje skupnega zaradi privatizacije zdravstva, šolstva in državnega premoženja ter vsesplošne *podreditve družbenega življenja maksimalizaciji profita* na škodo socialno urejevane družbe. S tem se je vzpostavila kot vzorna uresničevalka neoliberalnega diskurza in zapostavila želje ljudi v prid interesov korporacij in finančno-kapitalskih elit. Ljudje smo s tem postali talci neoliberalnega trga, v katerem nekaj velja le glas vladajočih egoističnih in brezobzirnih subjektov moči, pa naj si gre za državo, stranke, evropsko skupnost ali multinacionalke, naš glas pa je bil ponižan v hrup, ki ni sposoben ubeseditve razumnega govora.

Nepripravljenost vlade in poslancev za kakršenkoli kritičen dialog okoli iz Bruslja posredovanih direktiv, ki Slovenijo iz ustavno deklarirane socialne države preko zakonodajnih mehanizmov parlamentarne partitokracije spreminjajo v neoliberalno EU kolonijo in siromašijo socialne pravice njenih prebivalcev, je novembra 2012 upravičeno doživela ponovno izvenparlamentarno kritiko v obliki uličnih protestov, ki so se iz prvega protesta v Mariboru razširili v vsa večja mesta po Sloveniji. Ljudje, ki smo opravili domačo nalogo iz ozaveščanja lastne zatiranosti, smo svoj monolog preko izvenparlamentarne prakse uličnega protesta preoblikovali v mnogoter dialog sozatiranih, udejanjan skozi naša telesa udeležena v protestih, ki so preko transparentov in vzklikov izražala *govor neslišanih* na *subverziven način*, da bi v postopkih parlamentarne demokracije izvoljene zastopnike ljudstva prisilili k soočenju s problemi, ki jih ljudem, ki imamo določene življenjske navade in se lotevamo določenih življenjskih praks, povzroča z neoliberalno ideologijo zamejeno avtoritarno delovanje politikov in družbenopolitičnih institucij.

Sam sem bil med udeleženci ljubljanskih in vseslovenskih vstaj. V diktafon sem si bral izjave s transparentov in beležil ponavljajoča se protestna skandiranja ter si s tem ustvarjal arhiv izjav za analizo. Še posebej sistematično sem se loti analize izjavnega diskurza vseslovenskih ljudskih vstaj. Modularna analiza izjav z vseslovenskih vstaj razkriva, da je bil delež tistih, ki so se na protestih zavzemali za konkretne na biopolitični teoriji utemeljene družbene spremembe, približno enak deležu tistih, ki so se bili pripravljene zadovoljiti že z uresničitvijo zahtev po redu, pravni državi in novimi obrazi v parlamentu. Uporniška kreativnost slovenskih vstaj se je torej ustavila ob zahtevah po menjavi korumpiranih politikov z novimi obrazi in po krepitvah pravnega reda, istočasno pa v prenizkem odmerku premalo odločno problematizira sam neoliberalni sistem, kar pa je razumljivo, saj vstaje niso potekale v gladkem idiličnem prostoru horizontalne demokracije, ki bi dopuščal kreacijo utopični zgodb z lepim pripovednim lokom, ampak v kaotičnem političnem, ekonomskem in medijskem družbenem okolju, obvladovanem s hegemonskim diskurzom etničnega nacionalizma in neoliberalnega ekonomizma, v katerem je bil vsak poskus govornice, da bi spregovorila v čistem biopolitičnem jeziku, hromljen s policijsko silo in s prilagodljivim elastičnim tolmačenjem neoliberalnega prava.

Vstaje, kot afirmacija želje po izstopu iz obstoječega, so vseeno obudile upanje, da je na vprašanje, ali so korenite družbene spremembe mogoče, možen pritrdilen odgovor. Modularna analiza izjav z vstaj je namreč med drugim pokazala tudi, da ljudje v Sloveniji neoliberalizem že prepoznavajo kot sistem, ki namenoma ustvarja množično negotovost, da bi s tem utišal glas odpora proti neoliberalnim zastraševalnim praksam. Ogorčenje v ljudeh pa zaradi zastraševanja ni manjše, ampak se samo še povečuje, tako da tudi možnost za vsesplošni družbeni revolt dejansko postaja še bolj realna. Preko premisleka o lastni zatiranosti sem prišel tudi do spoznanja, da je upor proti njim dejansko v mnogoter upor povezovan upor v nas samih, ki je posledica mnogoterih ponižanj, ki smo jih deležni v vsakdanjem z neoliberalnimi praksami prepletenem življenju. Mnogotere diskriminacije nas vodijo v mnogoter upor. Ravno mnogoterost udeležencev in mnogoterost v izražanju ogorčenja pa prepoznavam kot bistveni kvalitativni preskok in novost, ki sta ga gibanje 15o in vstajniško gibanje uspeli uveljaviti v primerjavi s predhodnimi s strani družbenih gibanj od spodaj spodbujenimi manifestacijami v Sloveniji.

Balkan, demokracija, neoliberalizem, biopolitika, gibanje 15o, globalizacija.

Abstract: Biopolitical Alternative to Neoliberalism and Nationalism: 15o and Nonbalkan Neoliberal Slovenism

The thesis discusses the subsumption of democratic processes in Slovenia under the nation and capital after the egress from the Yugoslav community. The postsocialist evolution of democratic process in Slovenia has been strongly affected by the idea of neoliberal free market and escape from the Balkan. Democracy has become a victim of corrupted political elites and exclusive nationalism. People are increasingly dissatisfied with consequences of such policy which was made evident during the protest of movement 15o on 15th October 2011 at Kongresni trg in Ljubljana and between the protest which followed at the end of 2012 this for Slovenia an affirmative biopolitical event. This thesis is an attempt at analyzing the discourse of these protests, related emerging practices and institutions in hope of finding signs of social changes leading towards a new biopolitical society. Thus the hypothesis I aim to test is that in these newly intensified social conditions which emerged after Slovenia joining the European Union we are already witness to growing opposition against today's hegemonic concept of *nonbalkan neoliberal slovenism* in the form of *postnational biopolitical society*, a concept emerging from different democratic foundations. An analysis would thus provide evidence based on which it can be concluded that 15o in Slovenia gave rise to important movement based on biopolitical statements and founded on ideas of social security, common production, horizontal democracy, a fair distribution of shared wealth and a shift from capitalism towards biopolitical paradigm. Biopolitical nature of these relatively new social practices in Slovenia should be recognized in the fact that they, by means of horizontal democratic self-organization, are trying to produce tools for struggle and empowerment of the people whose voice has been made inaudible by the neoliberal authoritarian practices. The people, who have constantly been confronted with imposed limitations, injustice, and exploitation and confiscation of private property, are no longer willing to conform to politics aimed at separating Slovene and Balkan identities or to subjugate themselves unconditionally to neoliberalism, and are instead seeking opportunities for forming a biopolitical society of the common which would be based on horizontal democratic principles.

Through my doctoral research I wish to contribute to better understanding and articulation of muted voices of the people in their struggle against neoliberalism and exclusive nationalism of a fully connected modern state. By acting so I aim to contribute towards the democratization of the Slovene society. I, therefore, follow Ranciere's view of political democracy who does not see it as being a hegemonic and precarious battle for constituting a universal interpretation of the principles of freedom and equality between speaking beings, but rather as a fight for inclusion of muted and excluded voices. Starting from personal feeling of weakness and exclusion of my own voice, I want to, by means of an investigation based on the postulates of science, provide an answer for myself and the society I live in if this is all we can expect from democracy. For these reasons I wish to place the hegemonic voice of *nonbalkan neoliberal slovenism* as the main power of Slovenian quasy-democracy in opposition to the voice of *postnational biopolitical society* based on scientific principles. I see the contribution to clearer articulation of struggle against nonbalkanism and neoliberalism which is strongly rooted in Slovenian society, as the basic opportunity for my own thesis' contribution to science. While setting the theoretical concept of *nonbalkan neoliberal slovenism* I took into consideration those sources which we are witnessing a recuperation with divisions based on novel principles, which are manifested in the European framework as excluding practices of the latent European regime of apartheid, and in the global framework they are manifested as asystematic use of violence and mass insecurity in order to prevent the birth of movement for collective emancipation and a change of leadership structures.

With the concept of *nonbalkan neoliberal slovenism* I hinted at the thought that these social changes have significantly affected the 20-year-long post independent social development in Slovenia. Political discourse in Slovenian society has been faced with eurocentric identification and neoliberal economization in this period. Eurocentric identification was recognized as exclusive Slovenian nationalism (like nonbalkanism), whereby by means of reductionist homogenization minorities of ex-Yugoslav countries are constituted as the social others. Neoliberal economization has started to represent a repressive effect after the introduction of economic measures, which is justified by the ideology of the actual market and democracy based on parliament on parties (i.e., neoliberalism). Both processes were followed and approved by discursive analysis. I have looked for basic characteristics of this discourse by means of analyzing political stories which were most represented in the media and supported in referential statements made by elite personas from the post independent period, with the aim of establishing concepts which drive Slovene post independent mythology. I conducted analytical research of both nonbalkan and neoliberal components separately; nonbalkan component was analyzed through mythologies of Slovenian post independent europeization and the neoliberal component was analyzed through political stories of Slovenian post independent economism.

In the national sense, after gaining the independence and although internally segregated, Slovenia began to act towards the outside as a unified whole with an organized perspective. The idea of democracy and equality was, during the birth of the nation, defeated by organicism, i.e., the process of homogenization *towards the inside* and exclusion *towards the outside*. The discourse on separation between Slovenia and Croatia, the fortification of border with civilized West, and the forming of alliances between more developed nations of Europe and still insufficiently prepared nations of West Balkan played the main role in the exclusion towards the outside during the entire post independent period. In this atmosphere we should not be surprised by the resurfacing of the erased Yugoslavs who were not recognized as Slovenians and were for this reason erased from Slovenian official databases and were, in some way, sacrificed because of the purification of the Slovenian body from the rest of the yugoslavenism. We here not only refer to about 18.000 erased potential citizens, but we also refer to amnesia of the 20 million members of the former Yugoslavian society, state, community and cultural circuit in which, according to some people's opinion, we never truly belonged. The analysis shows that nonbalkanism for Slovenians became a universal unit for the formation of their post independent identity, which signifies that escape from the Balkan is the only possible solution for challenges of our time, as eurocentrism claims in a similar fashion that the only solution for a successful future is copying the Western model.

Research also confirms that upon joining the European Union the official political discourse of the Republic of Slovenia has become even more focused on predictions about the sacrifice of social security in favor of concurrency and flexibility of the labor market, further subdivision of population in favor of corporations and financial elites, muting the voices of citizens in political decision-making processes in favor of more efficient implementation of economical solutions, and predictions about the wholesale of common goods with intent to privatize the healthcare system, education and state property, as well as predictions about encompassing subordination of social life to profit maximization. As it is made evident, Slovenian government has achieved excellence in their use of neoliberal discourse and in setting aside wishes of the people in exchange for corporative and capital-elitist financial interests. We, the people, have thus become hostages of the neoliberal market, where the only voice that counts is that of the governing, egotistic, and selfish power subjects; whether it be the state, party, European community or a multinational corporation, our voice is reduced to mere noise which is impossible to turn into reasonable speech.

The unwillingness of the government and human officials to participate in any critical discourse concerning the directives sent from Brussels, which were aimed at shaping Slovenia by means of legislative mechanisms of partocracy from constitutionally declared social state into neoliberal EU colony, has justifiably resulted in 2012 extra parliamentary criticism in the form of street protests which spread from the initial protest in Maribor to all bigger cities in Slovenia. The people, who have finished investigating the limitations in their everyday lives, have transformed their own monologue into a shared dialogue of the commonly-oppressed by means of extra parliamentary practice of street protest. This dialogue was created through their bodies joined in protest, which expressed the *speech of the unheard* in a *subversive manner* through posters and exclamations, all done with the aim of putting pressure on the selected officials to face the problems in the processes of parliamentary democracy. These problems of people with certain living habits and vocations have been caused by the authoritarian behavior of politicians and social-political institutions restricted by neoliberal ideology

I have participated in the Ljubljana and other protests across Slovenia. I have compiled an archive of statements for the analysis by recording statements from posters and recurring utterances made by the protesters by using a dictaphone. I have approached the analysis of uttered discourse of the Slovenian protests in a systematic way. A modular analysis of statements from Slovenian protests shows a portion of participants were in favor of concrete biopolitically-founded social changes. This portion was comparably similar to that of those who were ready to contend with meeting the terms set by the legislative state and the new faces in the parliament. The creativity of the Slovenian protests was thus limited to the request for changing the corrupted officials with new ones and the request for establishing the legal order. At the same time the neoliberal system is insufficiently discussed, which is understandable since the protests did not take place in idealistic conditions of horizontal democracy, which would allow for the creation of utopian stories with a pleasing narrative, but rather in a chaotic political, economic, and media-social environment overpowered by hegemonic discourse of ethnical nationalism and neoliberal economism, where any attempt at speaking out in a clear biopolitical jargon would be crushed by the police force and the flexible interpretation of the neoliberal law.

The protests, as an affirmation of the desire to leave behind the existing state of affairs, have given rise to hope that the answer to the question of whether deep social changes are after all possible might be a positive one. The modular analysis of the protest discourse pointed to the fact that people in Slovenia recognize neoliberalism as a system which deliberately creates mass insecurity in order to suffocate the voice of resistance against the neoliberal practices of intimidation. The people's dissatisfaction with the intimidation is not subsiding, but rather gaining in strength, so now there is a tangible possibility for an all-encompassing social rebellion. By self-questioning my own restrictiveness I have arrived at the conclusion that the defiance towards them is actually a sum of multiple rebellions within ourselves, which have been caused by multiple humiliations we experience in our everyday lives riddled with neoliberal practices. Shared discriminations lead us to a shared resistance. It is the multitude of participants and the multitude in anger expression that I deem as the most relevant qualitative breakthrough and novelty, which managed to differentiate the 15o movement from the previous manifestations in Slovenia.

Balkan, democracy, neoliberalism, biopolitics, 15o movement, globalisation.

Kazalo:

1 Uvodna opredelitev izbrane teme	11
1.1 Cilj predlagane teme in hipoteza	11
1.2 Raziskovalna metodologija, raziskovalne metode in struktura disertacije	13
2 Problematizacija nebalkansko neoliberalnega slovenstva	18
2.1 Globalni kontekst nebalkansko neoliberalnega slovenstva	18
2.2 Problematizacija nebalkanstva	25
2.3 Problematizacija slovenske neoliberalizacije	32
3 Pojemovno–teoretična izhodišča biopolitike	44
3.1 Biopolitika kot diskurz	44
3.2 Biopolitika kot prakse delovanja	50
3.3 Biopolitika kot politična institucija	55
4 Analiza nebalkansko neoliberalnega diskurza in biopolitične alternative	61
4.1 Nebalkansko neoliberalni diskurz	61
4.1.1 Mitologija slovenske poosamosvojitvene evropeizacije	62
4.1.2 PR slovenskega poosamosvojitvenega ekonomizma	70
4.2 Biopolitična alternativa: diskurz, prakse in institucionalizacija	87
4.2.1 Diskurzivno izjavno polje gibanja 15o na protestu 15. oktobra 2011	87
4.2.2 Izjavni diskurz mariborskih vstaj	91
4.2.3 Izjavni diskurz ljubljanskih vstaj	100
4.2.4 Izjavni diskurz vseslovenskih ljudskih vstaj	106
4.2.5 Biopolitičnost v praksah delovanja 15o	124
4.2.6 Prakse vstajniškega nadaljevanja: mnogoterost upora neslišanih	142
4.2.7 Prakse vstajniškega nadaljevanja: ozaveščanje lastne zatiranosti	151
4.2.8 Globalni biopolitični institucionalni okvir gibanja 15o	159
4.2.9 Internet: institucionalizacija <i>vstajništva</i> ali aktualizacija <i>brezzobega tigra</i>	175
5 Sklepne ugotovitve	183
6 Literatura	195

1 Uvodna opredelitev izbrane teme

1.1 Cilj predlagane teme in hipoteza

V doktorski disertaciji osvetljuje problematiko subsumpcije procesa demokratizacije slovenske družbe po izstopu iz jugoslovanske skupnosti pod nacijo in kapital ter posledično raziskujem, ali v slovenskem družbenem okolju že obstajajo subverzivni nastavki za sprožitev nastanka nove na biopolitičnem postajajočem subjektu temelječe postnacionalne biopolitične družbe, kajti v sedanji družbi smo prosto po Nermini Mujagić (2010, 7) in Jacquesu Rancieru (2005a, 38) postali talci neoliberalnega trga, v katerem nekaj velja le glas vladajočih egoističnih in brezobzirnih subjektov moči, pa naj si gre za državo, stranke, evropsko skupnost ali multinacionalke, glas ostalih državljanov pa je ponižan v hrup, ki ni sposoben ubeseditve razumnega govora. Takšnemu stanju v mnogo čem botrujejo tudi sodobni globalizacijski procesi, ki so bolj kot posledica kakršnegakoli demokratičnega konsenza rezultat hierarhije in dominacije (Scholte 2005, 223). Tovrstno hierarhijo, ki jo vidi kot oviro, ki onemogoča razvoj demokratičnega državljanstva, prepoznava tudi Balibar (2007, 139), ko govori o latentnem evropskem režimu apartheida, o globalizaciji pa v pomenu sistematične rabe skrajnega nasilja in množične negotovosti, da bi preprečili gibanja za kolektivno emancipacijo in preoblikovanje gospodujočih struktur.

V tem družbenem kontekstu želi moja doktorska disertacija preko analize diskurza, političnih praks delovanja in nastajajočih novih institucij preveriti biopolitičnost protestov, ki so konec leta 2012 in v začetku leta 2013 sledili prvemu velikemu biopolitičnemu protestu v Sloveniji, ki ga je 15. oktobra 2011 na ljubljanskem Kongresnem trgu v kontekstu svetovnega biopolitičnega dogodka *Occupy the World* realiziral slovenski del tega gibanja, ki je po datumu protesta dobil ime 15o. Teza doktorskega dela namreč je, da se v novih zaostrenih družbenih razmerah po vstopu Slovenije v Evropsko Unijo (v nadaljevanju EU) sedanjemu hegemonскому konceptu *nebalkanskega neoliberalnega slovenstva* v opozicijo že postavlja na drugačnih demokratičnih osnovah temelječi koncept *postnacionalne biopolitične družbe*. Biopolitičnost teh v slovenskem prostoru razmeroma novih družbenih praks bi se morala kazati v tem, da poskušajo preko horizontalnega demokratičnega samoorganiziranja proizvesti orodja za boj in opolnomočenje s strani neoliberalnih avtoritarnih praks utišane glasu ljudi, ki soočeni z vsakodnevnimi nesvobodami, krivicami, izkoriščanji in razlaščanji ne pristajajo več na identitetno politiko razmejevanja slovenstva od balkanstva in brezkompromisnega podrejanja neoliberalizmu, ampak iščejo možnosti za konstituiranje na novih horizontalnih demokratičnih

temeljnih osnovane biopolitične družbe skupnega. Koncept *nebalkanskega neoliberalnega slovenstva* bom pri tem opredelil kot identitetno politiko razmejevanja slovenstva od balkanstva s krepitvijo izključujočega nacionalizma do pripadnikov narodov bivše skupne države Jugoslavije in brezkompromisnega zagovarjanja na hegemonski ideji prostega trga temelječega neoliberalizma, koncept *postnacionalne biopolitične družbe* pa bom razumel kot konstituirajoče postnacionalne prakse in institucije, rastoče iz odpora do neoliberalnih praks razlaščenja in zastraševanja ter iz ljubezni do ideala demokratičnosti, ki se afirmira in utrjuje na podlagi želje postajajočega subjekta po udejanjanju socialne varnosti, produkcije skupnega, horizontalne demokracije, pravične delitve in menjave kapitalistične z biopolitično paradigmo.

S svojim doktorskim delom želim predvsem prispevati k ojačenju in boljši artikulaciji šibkega glasu na subverzivnosti temelječega postnacionalnega biopolitičnega upora proti z neoliberalizmom in izključujočim nacionalizmom zlizani moderni državi ter v tem smislu dati svoj znanstveni prispevek k demokratizaciji slovenske družbe, saj po Rancieru (v Kolšek 2008, 99) politična demokracija ni hegemonski in prekarni boj za določitev univerzalne interpretacije načela svobode in enakosti med govorečimi bitji, ampak boj za vključitev nemega, izključene ga glasu. Prispevek k jasnejši artikulaciji upora proti totalitarizmu z *nebalkankanstvom* in neoliberalizmom okužene slovenske družbe vidim kot temeljno možnost za prispevek mojega doktorskega dela k znanosti. V tem smislu pripisujem obravnavani temi velik pomen. Izhajajoč iz lastnega občutja nemoči in občutka nemosti mojega glasu želim na znanstvenih podlagah odgovoriti sebi in družbi, v kateri živim, ali je to, kar živimo, res vse, kar lahko pričakujemo od demokracije. Hegemonskemu glasu *nebalkanskega neoliberalnega slovenstva*, kot gonilni sili slovenske kvazidemokratičnosti, želim zato zoperstaviti na znanstvenih temeljih utemeljeni glas *postnacionalne biopolitične družbe*. Pri tem vstopam na precej sveže in s tem še tudi precej neraziskano raziskovalno področje, na katerem tudi v Sloveniji zaenkrat še ni bilo obsežnejših raziskav. Gre torej za deficitarno znanstveno področje. Vseeno pa ne gre za vstop v prazen teoretski prostor, saj se parcialno tega področja dotikata tako Velikonjevi *Evroza* (Velikonja 2005) in *Titostalgija* (Velikonja 2009) kot tudi študija Tanje Petrović (2009) *Dolga pot domov: Reprezentacije zahodnega Balkana*. Potem je tu še raziskava Nisem jaz Barbika Špele Kalčič (2007), teoretsko pomembne pa so predvsem Kurnikova (2005) *Biopolitika: novi družbeni boji na horizontu*, Dolarjeva (2010) interpretacija Foucaulta *Kralju odsekati glavo* in *Potencia: samoživost revolucionarnih bojev* Marte Gregorčič (2011). Omeniti velja tudi zbornike *Yuniverzum* (Časopis za kritiko znanosti 1999), *Študije Balkanov* (Časopis za kritiko znanosti 2002), *Europe and its Other* (Bartulović in ostali 2007), *Nesimo jih vun: premisleki vstajništva*

(Časopis za kritiko znanosti 2013), *Anarhizem: onkraj obstoječega* (Časopis za kritiko znanosti 2014) ter vselej družbeno angažirano publicistično in uredniško delo Darija Zadnikarja. Vedno bogatejša je tudi ponudba prevodov s tega področja, pa naj si gre za prevode del Hardta in Negrija, Hollowaya, Balibarja, Ranciera, Saida, Amina, Kleinove, Graeberja ali pa filozofskih klasikov, kot so Spinoza, Foucault, Agamben in drugi, sicer pa, glede na to, da gre za svežo materijo, še vedno ostaja precej odprtega prostora za dodatne sveže tiskane izdaje in raziskave.

1.2 Raziskovalna metodologija, raziskovalne metode in struktura disertacije

V doktorski disertaciji bom v slovenskem družbenem okviru soočil dva diskurza, dve paradigmi, dva načina imaginacije sveta, tistega od zgoraj, dominantnega, ki se ima za glas razuma, in tistega od spodaj, ki se ga od zgoraj dojema le kot hrup, ki ni sposoben ubeseditve razumnega govora. V prvem delu disertacije bom skladno z normativi najprej teoretsko utemeljil znanstveno relevantnost teme, opredelil metodologijo, pojmovno teoretična izhodišča in predstavil problematiko, nakar bom na referencah utemeljil hegemonski koncept *nebalkansko neoliberalnega slovenstva* in mu v opozicijo postavil njemu podrejeni in prav tako na referencah utemeljeni koncept *postnacionalno biopolitične družbe*. Metodologija izgradnje teoretskega koncepta *nebalkanskega neoliberalnega slovenstva* bo upoštevala reference, ki trdijo, da po propadu sovjetskega socialističnega sistema ne moremo več govoriti o delitvi sveta na dva antagonistična tabora, socialističnega in kapitalističnega, ampak imamo opravka z delitvami na novih osnovah, ki se v evropskem okviru kažejo kot izključujoče prakse latentnega evropskega režima apartheida, v globalnem pa kot sistematična raba skrajnega nasilja in množične negotovosti, da bi se preprečil razvoj gibanj za kolektivno emancipacijo in preoblikovanje gospodujočih struktur (Balibar 2007, 126 in 139). S konceptom *nebalkanskega neoliberalnega slovenstva* bom napeljeval na misel, da so te družbene spremembe odločilno zaznamovale tudi sedaj že več kot 20 letni poosamosvojitveni družbeni razvoj slovenske družbe. Ob tem se v slovenskih razmerah evropska dimenzija identitetne politike apartheida kaže kot izključujoči slovenski nacionalizem (tj. kot *nebalkanstvo*), pri katerem se preko procesa redukcioniistične homogenizacije kot družbenega *drugega* konstituirajo pripadnike ostalih narodov bivše skupne države Jugoslavije, globalna dimenzija pa kot že kar represivni pritisk po uvedbi ekonomskih ukrepov, ki naj temeljijo na ideologiji prostega trga (torej na neoliberalizmu).

V nadaljevanju bom preko referenc razvijal misel, da so prakse ekonomskega in identitetnega izključevanja v globalnih razmerjih posledično pripeljale do nasprotovanja in oblikovanja

diskurzivne formacije, ki tem izključujočim praksam nasprotuje ter na drug način producira odnose in znanje, saj želi oblikovati neoliberalizmu in izključujočemu nacionalizmu nasprotujoč pogled na svet oz. novo paradigmo *postnacionalne biopolitične imaginacije* z materialnimi učinki. Ta imaginacija hoče biti postnacionalna, kajti gibanje, ki bo spremenilo politični sistem, bo moralo biti planetarno, pravi Močnik (2011, 7. junij), postnacionalna imaginacija pa bo morala ustvarjati planetarno ideologijo in materializirati nastavke za transverzalno družbeno gibanje (prav tam). Ta imaginacija hoče biti tudi biopolitična, saj želi temeljiti na postajanju in ne na identiteti. Ključno prizorišče političnega delovanja danes vključuje boj za nadzor nad produkcijo subjektivitete oziroma za njeno avtonomijo (Hardt in Negri 2010, 10), smisel biopolitičnega delovanja pa niso priznavanje ali zahteve, temveč gradnja nove skupnosti (Kurnik 2005, 188). Ta bo temeljila na konstituirajočem družbenem procesu imaginacije in udejanjanju socialne varnosti, produkcije skupnega in horizontalne demokracije (Hardt in Negri 2010, 226, 272 in 278) ter na pravičnejši delitvi bogastva (Kurnik 2005, 190) in menjavi biooblastne kapitalistične paradigme, ki jo opredeljuje oblast nad življenjem, z biopolitično paradigmo, ki jo zaznamuje moč življenja, da se upira in določa alternativno produkcijo subjektivitete (Hardt in Negri 2010, 62–63).

Možne materialne posledice tovrstne globalne postnacionalne biopolitične imaginacije na slovensko *nebalkansko* in neoliberalno orientirano družbeno okolje bom iskal preko analize pojava gibanja 15o v Sloveniji, protestov, ki so pojavu gibanja sledili, in iz njega izviraajočih družbeno političnih konotacij. Najprej se bom lotil analize diskurza. Pri analizi diskurza bom upošteval, da je diskurze vedno potrebno razumeti kot nekaj v sebi prelomljenega in jih meriti tudi po tem, kar so morali zavreči in izriniti, da bi se vzpostavili, kar torej v njih na specifičen način manjka (Dolar 2010, 24). V tej perspektivi so morda protestniki v soboto, 15. oktobra 2011, na Kongresnem trgu na protestnem shodu gibanja 15o izjavljali prav tisto, kar je *nebalkansko* neoliberalni diskurz zavrgel in izrinil iz izjavnega polja *slovenstva*. *Nebalkansko* neoliberalni diskurz se v tem kontekstu kaže kot *univerzalistična sveta zgodba*, kot politična mitologija, ki izhaja iz posebnega in se skuša uresničiti kot vsesplošna, *občečloveška*, posedovala naj bi namreč moč, da »daje odgovore na bistvena politična in družbena pa tudi osebna, eksistencialna vprašanja« (Velikonja 2003a, 9–10). O mitu in mitologijah Velikonja zapiše:

Mit je zgodba, s katero kultura razlaga družbene dogodke. Je proizvod družbene elite, saj vedno služi interesom dominantnega razreda, mitologija, kot križanec med mitom in

ideologijo, pa predstavlja sistematični skupek konceptov o človeškem življenju in kulturi, ki preko družbenih institucij kategorizira obnašanje na normalno in nenormalno in se kot koncept ali ideja manifestira v diskurzu. (Velikonja 1996, 26)

Barthes (1972, 120–121) ugotavlja, da je nujni sestavni del mita koncept. Če hočemo razvozlati mite, je treba nekako poimenovati koncepte. Barthes tudi zatrjuje, da odnos ljudi do mita ni zasnovan na *resnici*, ampak na *uporabi*. Izmika se dilemi o (ne)resničnosti. V sociološki analizi mitoloških sistemov ne gre torej le za ugotavljanje tega, kako blizu ali kako daleč so mitske predstave od objektivne resnice o neki stvari ali dogodku, ampak kako učinkujejo. Newcomb in Hirsch (v Luthar 2002, 299) Barthesu pritrjujeta, ko ugotavljata, da tudi komuniciranje ne odraža realnosti, temveč se pomen zunanjega sveta konstituira skozi komuniciranje. Pri komuniciranju ne gre le za prenos informacije, pravita, temveč za vzdrževanje družbe v času ali reprezentacijo skupnega prepričanja. Televizijo in ostale medije zato dojemata kot *kulturne forume* in kot osrednje *pripovedovalce zgodb* v sodobni družbi. Pri Newcombu in Hirschu gre torej za nekakšen *ritualni pogled* na komuniciranje, oziroma za razumevanje komuniciranja kot neke vrste sodobne medijske mitologizacije, kot tudi za pritrditev Durkheimovi tezi (v Močnik 1999, 11) o tem, da individui kolektivne predstave sprejemajo skozi rituale. Sodobne mite gre v tem kontekstu torej razumeti predvsem kot medijsko reprezentirane zgodbe s kategorijo svetega, sodobne politične mite pa znotraj tega kot zgodbe s kategorijo svetega, ki si preko posvetitve prizadevajo legitimirati interes posamezne politične opcije.

V tem kontekstu velja raziskovati tudi diskurz *nebalkanskega neoliberalnega slovenstva*. Po Hallovem (2004, 202–203) opažanju so mediji polni dejanj, okoliščin in atributov elitnih osebnosti, kajti prestižni posamezniki so neizogibni del spektakla novičarske produkcije, saj naseljujejo in stabilizirajo okolje: »Predstava o elitnih osebnostih že vsebuje rutinsko poznavanje družbenih struktur. Elitne osebnosti so zato vredne objave, ker s svojo prepoznavnostjo določajo ideale in smernice v družbi kot celoti.« (prav tam) Analiza mitov neke družbe je torej vselej analiza njenih najbolj samoumevnih, najbolj razširjenih in seveda najpomembnejših resnic – konceptov, ki jih ti gojijo o sebi in drugih. Tak pristop bom uporabil tudi pri analizi poosamosvojitvenega *nebalkansko neoliberalnega* diskurza, saj bom temeljne resnice tega diskurza iskal preko analize medijsko najbolj reprezentativnih in odmevnih političnih zgodb podprtimi z referenčnimi izjavami elitnih osebnosti poosamosvojitvenega obdobja.

Postnacionalni biopolitični diskurz, ki leži izven *nebalkansko neoliberalnega* diskurza, na drugi strani loma diskurza, je mnogo manj monoliten in veliko bolj fragmentiran, nima elitnih reprezentantov ter se kot ideologija kvečjemu šele vzpostavlja, zato je za njegovo analizo potreben drugačen pristop:

Medtem ko sta ideologija in politika neoliberalnega globalizma čedalje bolj uniformirajoči, pa tej nasproti ne stoji enovita alternativa, temveč izmuzljiva, heterogena in refleksivno spreminjajoča se mnogoterost (multituda), ki ne naskakuje oblastnikov, da bi jih zamenjala z nekim novim modelom gospodarstva, temveč deluje od spodaj, grassroot, v sferi sveta življenja. (Zadnikar 2003, 78)

Za analitično zajetje heterogene mreže družbenih bojov, ki delujejo od spodaj, se zaradi njihove mnogoterosti kot najprimernejša možnost s svojim etnografskim orodjem kaže antropologija:

V nasprotju z nekaterimi drugimi disciplinami je antropologija pravzaprav izjemno odprta za razumevanje heterogenih družbenih odnosov. Lahko bi rekli, da primerno opravlja funkcijo de-naturalizacije vsakodnevnih in institucionalnih diskurzov, ki svet, kot je današnji, predstavljajo kot neizbežen in edini mogoč. Gre za razbijanje temeljnih mitov, kot denimo, da je država nujna za delovanje sleherne družbe oziroma da gre pri tistih družbah, v katerih države ni, za evolucijsko zaostajanje ali ahistoričnost. (Cvijič 2014, 124)

Antropologija se s svojo etnografsko metodo torej ponuja kot primerno orodje za raziskavo imaginarijev in diskurzov izvirajočih iz eksistence onkraj vsiljenih tržnoekonomskih kategorij in etatizmov, torej tudi za raziskavo *postnacionalnega biopolitičnega diskurza*. Da bi ta diskurz raziskal in preko analize ugotavljal njegovo zavezanost biopolitični paradigmi, bom sestavil arhiv izjav zbranih ob odmevnejših protestnih akcijah kot javno izraženih izjav udeležencev, podanih ustno (preko mikrofona in odmeva udeležencev) ali pisno preko transparentov. Pri raziskavi bom torej uporabil etnografski pristop opazovanja in beleženja izjavnih dogodkov z udeležbo. Sledeč Foucaultovemu metodološkemu navodilu (Foucault v Dolar 2010, 60) in njegovi arheološki metodi bom iskal moduse pripadnosti zabeleženih izjav oz. prepoznaval njihove specifične oblike in ugotavljal, v kolikšni meri modusi posameznega izjavnega polja (če sploh) podpirajo oz. se skladajo s predhodno na teoretskih referencah utemeljenim konceptom *postnacionalne biopolitične družbe*. Skladno z Althusserjevo tezo (v Močnik 1999,

7), da ideologija interpelira individue v subjekte, bom, če uporabimo Althusserjev besednjak, torej na nek način ocenjeval odstotkovno stopnjo interpeliranosti subjektov v ideologijo.

Iskanja postnacionalnih in biopolitičnih prvin izhajajočih iz gibanja 15o se bom lotil tudi preko analize biopolitičnega v političnih praksah gibanj, ki so sledila pojavu gibanja 15o, in biopolitičnega v institucionalizacijskih procesih teh gibanj. Tudi analize biopolitičnega v političnih praksah gibanj, ki so sledila pojavu gibanja 15o, se bom lotil preko opazovanja z udeležbo, saj bom z udeležbo v procesih upiranja neoliberalnim praksam, preko uporabe metode raziskovanja lastne zatiranosti in raziskovanja z zatiranimi, v njih iskal prvine biopolitičnih uporniških praks. Ena izmed očitnih vlog radikalnega intelektualca je namreč po anarhističnem antropologu Graeberju (2013a, 14) ta, *»da si ogleda tiste, ki ustvarjajo alternative, zmožne preživetja, poskuša razumeti, katere bi morda lahko bile širše implikacije tega, kar (že) počnejo, nato pa te ideje ponuditi nazaj, ne kot recepte, temveč, kot prispevke, možnosti – kot darove«*. Raziskavo bom metodološko naslonil na militantno različico etnografske metode opazovanja z udeležbo, pri analizi bodo namreč upoštevani za militantno raziskavo značilni principi vzajemnosti teorije in prakse, vstajniškega soraziskovanja in proučevanja produkcije novih družbenih razmerij (Gregorčičeva 2011, 27–28). Naloga etnografskega zbiranja je, kot zapiše Zadnikar (2013, 88), iz same dejanskosti izpeljati logično formo, svet namreč, kot ugotavlja tudi Graeber (2013a, 39), nima nobene obveznosti, da bi živel v skladu z našimi pričakovanji, totalitete pa so vedno plod naše domišljije. Pri etnografskem raziskovanju zato opazujemo, kaj delajo ljudje, nato pa poskušamo na podlagi tega odkriti simbolno, moralno ali pragmatično logiko, ki je temelj njihovih dejanj: *»Ugotoviti poskušamo, kako navade in dejanja ljudi tvorijo smisel na načine, ki se jih sami ne zavedajo povsem.«* (Graeber 2013a, 14)

Tretjega segmenta raziskave, analize biopolitičnega v institucionalnih procesih se bom lotil z opisno (deskriptivno) metodo preko definiranja globalnega politično-ekonomskega konteksta pojava gibanja 15o ter novih zasedbenih in internetnih institucionalnih praks, ki kot potencialne postajajoče biopolitične vstajniške institucije pomenijo premestitev političnega delovanja tudi na izvenparlamentarno področje, ki hkrati tudi ni več nacionalno omejeno, saj preko internetnih komunikacij v potencialu sedaj lahko nagovarjajo vsakogar, ne glede na narodnost ali kakšno drugo etnično komponento in imajo možnost preko svoje sposobnosti agregacije v politiko vključevati tudi posameznike, *»ki prej niso bili politično dejavni«* (Juris 2011, 256).

2 Problematizacija ne balkansko neoliberalnega slovenstva

2.1 Globalni kontekst ne balkansko neoliberalnega slovenstva

Giddens (1990, 64) globalizacijo v svoji postmodernistični maniri opredeljuje kot intenzifikacijo socialnih odnosov v svetovnem obsegu, ki povezuje oddaljene lokacije na način, da so lokalni dogodki oblikovani z dogajanjem, ki se odvijajo na tisoče kilometrov stran in obratno, pri čemer posledično nacionalna država postane premajhna za reševanje velikih življenjskih problemov in prevelika za male življenjske probleme. Podobno kot Giddens tudi Beck (v Held in McGrew 2000, 48) razumeva globalizacijo kot postmoderno dobo, v kateri je lokalno, organizirano v modernih okvirih socialnega življenja v nacionalnih državah, nadvladano z novimi vzorci socialno-ekonomske globalne organiziranosti, saj v sodobnosti živimo v globalni družbi tveganja, ki ga povzroča dialektika procesa globalnih socialnih sprememb zasidranega v institucijah moderne dobe. Globlji prelom z obdobjem moderne identificira tudi Harvey (v Held in McGrew 2000, 47), ki ugotavlja, da je hegemonsko pozicijo z razširitvijo preko celotnega zemeljskega prostora prevzel postmoderni bolj fragmentirani globalni kapitalizem in čas ter prostor reorganiziral po diktatu multinacionalnega kapitala. Scholte (2005, 214) poleg tega ugotavlja, da prevladujoči neoliberalni pristop h globalizaciji promovira rast privatne regulacije, pri čemer logika neoliberalizma z lahkoto prehaja od predpisovanja privatizacije produkcije k zastopanju ideje o privatizaciji vladanja. Ob tem so neoliberalci v ekstremu celo pripravljene vztrajati pri trditvi, da globalni privatni sektor lahko skupaj s potrošniki in ostalimi *deležniki* tako vpliva na tržišče, da ta primerno uravnava samega sebe. Decentralizacija regulacije na račun vladnih institucij ima za posledico znatno povečanje moči koncentrirane v zgolj nekaterih državah in socialnih krogih, kar povzroča, da se globalizirajoči svet srečuje s kritičnim demokratičnim deficitom, meni Scholte (2005, 223).

Svet je dejansko čedalje bolj povezan, čedalje bolj globalen in prostorsko ter časovno zbližan, a tudi čedalje bolj koloniziran z imperativi postfordistične ekonomije in globalnega neoliberalni paradigmi temelječega sistema. Tudi Slovenija ni imuna na te globalne procese in tudi v Sloveniji smo soočeni z vsesplošno individualizacijo in z vsesplošnim razpadom socialnega solidarnostnega omrežja. Neoliberalna uravnalovka namreč po opažanjih Petrovičeve (2008, 197) brezobzirno in brez najmanjšega socialnega čuta z diverzificiranjem po kriteriju učinkovitost ločuje državljane na zmagovalce in poražence, kar jih v pre mnogih primerih spreminja v finančne izobčence, ki se v slovenskih razmerah kažejo v podobah nezaposlenih, začasno zaposlenih, sezonsko zaposlenih, imigrantov, beguncev, azilantov in

ostalnih, ki se nevarno približujejo življenju na robu eksistence in je zato njihova človeškost postavljena pod vprašaj z vidika biti finančno ubit in delno ali v celoti izobčen iz (porabniške) družbe. Posledično se tudi čedalje več ljudi zaveda, da je edina zdrava paralela taki ureditvi okrevanje skupnosti. Sistem je globalen, sistem se globalizira, ampak globalizira se tudi kontramoč, v zvezi s tem poudarja Zadnikar (2012). Izraz globalizacije tovrstne kontramoči je tudi gibanje *Occupy the World*, ki je 15. oktobra 2011 v znak protestov proti takšnim razvojnim trendom globalizacije uspelo preplaviti ulice in trge v 82 državah sveta ter se uprlo pojavom povečane kapitalistične financializacije, vse večje komercializacije ter privatizacije institucij kot so policija, izobraževalni sistem, zdravstveno varstvo in bančno kreditiranje (Graeber 2013b, xix). Omenjene institucije, ki so se v preteklosti v okvirih teoretične konstrukcije socialne države trudile dajati videz, da so v službi srednjega razreda, so z odtujevanjem skupnega iz družbenega premoženja v prid peščice globalnih neoliberalnih izpriencev namreč začele kršiti lastna pravila in s tem ustvarjati razmere za družbeni revolt.

Hardt in Negri (2010, 336–337) sodobno globalno vladovanje zato ocenjujeta kot postdemokratsko, ker se ogiba predstavniskim strukturam, ki so v preteklosti legitimirale državno oblast, v prid pluralističnim oblikam regulacije, ki jih (pogosto posredno) nadzorujejo oligarhične, npr. lastninske sile, ki, da bi vladale, ne potrebujejo stabilnosti in regularnosti, ugotavljata, ampak so oblikovane za upravljanje kriz in vladanje nad izjemnimi pogoji, vendar pa po njunem mnenju vladovanja, čeprav ga sestavljajo relativno odprti in prožni pluralni akterji, ni mogoče zamenjati z demokracijo, saj je njihova mnogoterost omejena zgolj na privilegirani krog globalnih družbenih akterjev (Hardt in Negri 2010, 210).

Po Castellsu (2000, 76–78) so ti akterji povezani v omrežja, ki konstituirajo novo socialno morfologijo naših družb, tj. nove omrežne forme vodenja in produkcije ter akumulacije kapitala, ki je globalna in ki preko informacijskih omrežij v brezčasnem prostoru finančnih tokov v sodobnem elektronsko delujočem globalnem casinoju, na način nekakšne blagovne demokracije ustvarjanja dobičkov, izenačuje vse vrste kapitalov, kar privede tudi do transformacije odnosa med delom in kapitalom, saj delo ostaja lokalno, kapital pa se opredeljuje globalno. Transformirano delo na ta način po Castellsu postane »*disagregirano po svoji pojavnosti, fragmentirano v organizaciji, diverzificirano v obstoju in razdrobljeno v kolektivni akciji*« (Castells 2000, 79), kar posledično povzroči razpad kolektivne delavske identitete in konec prve faze globalizacije, ki je prepletena z zgodovino delavskih bojov in antikolonialnih bojov za nacionalno osvoboditev, ter prestop v njeno drugo fazo, ki so jo zaznamovali neuspešni

poskusi vzpostavitve in legitimacije nadnacionalnih in nedržavnih organizmov za izvajanje novih oblik suverenosti (Kurnik 2005, 192). Danes se po Kurniku (prav tam) nahajamo v tretji fazi globalizacije, ki jo zaznamuje permanentna globalna vojna kot politični režim globalizacije, ki je nastal na osnovi neuspeha liberalne formule ustavne države na svetovnem nivoju.

Tip oblasti, ki je v današnjem svetu postal prevladujoč, je tisti, ki ga je Foucault (v Štempihar 2013, 101) imenoval *biooblast* in ki se v svojem bistvu ne razlikuje od drugih poskusov, da bi se ljudem vsililo neki tip vedenja in delovanja. Gre za način vzpostavitve razmerij med dvema skupinama ljudi, kjer so eni vladajoči, drugi pa vladani in je zato, da bi se takšna razmerja obdržala, potreben nadzor nad vladanimi (Štempihar 2013, 102). Hardt in Negri (2003, 27) ta režim globalizacije prepoznavata kot konstitucijo Imperija, ki ga opredeljuje imperialni model avtoritete temelječe na pravni moči, da vlada izjemi, in sposobnosti, da razvije policijsko silo. Sodobni globalni red torej ne privzema oblike svetovne države, kakor tudi ne reproducira struktur ustvarjenih v kontekstu nacionalne države. Namesto tega so zanj vse bolj značilne nastajajoče oblike vladanja, ki vladajo, ne da bi se opirale na vseobsegajočo politično avtoriteto, tako da upravljajo in regulirajo na ad hoc in spremenljiv način, menita Hardt in Negri (2010, 336). Priča smo preoblikovanju države, ki od 70-ih let dalje po zatonu ideologije države blaginje izgublja na svoji socialni razsežnosti in se v duhu neoliberalne ideologije, ki je postala vodilna ideologija globalizacije (Hardt in Negri 2010, 138; Klein 2010, 25), krepi v zaščitniški vlogi do lastnikov mednarodnega kapitala. Neoliberalna globalizacija torej deluje v smeri varovanja interesov kapitala in razširjanja procesa njegove akumulacije, teži k homogenizaciji državnih politik in državnih oblik, ki varujejo interese kapitala in akumulacije, dodaja in razširja nivo transnacionalne oblasti nad državami, ki ima cilj in namen prodreti v države in jih reartikulirati v skladu z nameni globalne akumulacije kapitala, ter izključuje uporne družbene sile iz arene javnega policy procesa (Amoorejeva v Pikalo 2003, 123–124). Novi načini življenja, ki jih v svoji biooblastni vlogi generira neoliberalna globalizacija, so zato točno določeni načini življenja. Ti so povezani s produkcijo izdelkov, ki jih generira trg: »*Sami načini življenja, vedenja, mišljenja so izdelki.*« (Štempihar 2013, 110)

Prizorišča ekonomske produkcije so se s tem razširila po vsem družbenem terenu in produkcija ekonomske vrednosti je vse bolj neločljiva od produkcije družbenih odnosov in oblik življenja (Hardt in Negri 2010, 220): »*Priča smo izjemni mistifikaciji popolnoma kapitalistične družbe pod absolutno vladavino biooblasti, ki producira neomejeni posesivni individualizem, umeščen*

v življenjski svet posplošene negotovosti in strahu.« (prav tam, 221) Tovrstni mistifikaciji pa se v sodobnih družbenih razmerah nasproti že postavlja biopolitična globalizacijska paradigma, katere fenomenologija se oblikuje iz nasprotovanja neoliberalni globalizaciji kot aparatu zavzetja, ki skuša produkcijsko zmožnost globalne multitudine kontrolirati in usmeriti v reprodukcijo globalnega režima kapitalistične komande (Kurnik 2005, 37). Po biopolitični interpretaciji je globalizacija kompleksna genealogija in zgodovina osvobodilnih bojev, želje po svobodi, demokraciji in pravičnosti, za osvoboditev od meznega dela, za osvoboditev od disciplinarnega delovnega časa, bojev žensk za ovrednotenje in prevrednotenje njihove vloge v družbeni produkciji in reprodukciji, bojev proti conquista v deželah t. i. tretjega sveta (Kurnik 2005, 15), obzorja biopolitičnega delovanja pa niso le priznavanje ali zahteve, temveč tudi »angajirani umik« (Virno v Graeber 2013a, 51), »množični beg tistih, ki hočejo ustvariti nove oblike skupnosti« (Graeber 2013a, 51), ki je v bistvu »skupnost brez skupnosti« (Kurnik 2005, 188), »z globalno svobodo gibanja, uničenjem meja, z vsesplošnim podiranjem zidov« (Graeber 2013a, 51).

A tako kot biopolitično nasprotuje neoliberalnemu, tudi neoliberalno nasprotuje biopolitičnemu. Pri tem se mehanizmi vladovanja Imperija po tolmačenju Hardta in Negrija (2010, 337) odlikujejo tudi s sposobnostjo interpretiranja biopolitičnega konteksta in beleženja rastoče avtonomije mrež singularitet, ki jih proizvaja multituda, ter vse silnejše sile skupnega. V tem kontekstu je ilustrativen primer nastanka srbskega gibanja *Odpor*, ki je rušilo režim srbskega vodža Slobodana Miloševića v prvem desetletju mileniuma. Nastanek srbskega gibanja *Odpor*, po katerem se je gledovalo egiptovsko gibanje *6. april*, ko je rušilo Mubarakov diktatorski režim v Egiptu, je bil, kot pojasnjuje Graeber (2013b, 11), enako kot nastanek gibanj v mnogih drugih v barvnih revolucijah sodelujočih gibanj, ki so rušila vladajoče režime od ruskega imperija do držav Balkana, insceniran z izdatno pomočjo ameriške Centralne obveščevalne agencije (v nadaljevanju CIA), sama CIA pa se je *grassroot* tehnik delovanja učila od seattelskega alterglobalizacijskega gibanja. Na nasprotni biopolitični strani pa imamo ravno tako opravka z biopolitičnim namenom, da si prisvoji *imperialni koncept vladovanja*, spreobrne njegovo imperialno vokacijo in ga spremeni v koncept demokracije in revolucije (Hard in Negri 2010, 337). Številni evropski teoretiki tako ugotavljajo, da glavna vloga v uporabi v biopolitičnih okoliščinah ni več rezervirana za ljudstvo, ki je poprej veljalo za utelešenje konstituirajoče moči, kadar se množica upre (po navadi z orožjem), da bi ustvarilo nov ustavni red, pač za multitudo, entiteto, ki je ne definira množica posameznikov, temveč mreža odnosov sodelovanja in ki po definiciji ne more postati temelj nove nacionalne ali birokratske države

(Graeber 2014, 143). A Graeber (2014, 143–144) ob tem opozarja tudi na ambivalentnost tovrstnega vnaprejšnjega poimenovanja, saj bi celoten projekt, ki se najprej sklicuje na revolucionarno multitudo in šele nato išče dinamične sile, ki jo podpirajo, lahko postal prvi korak v procesu institucionalizacije, ki neizogibno navsezadnje uniči prav tiste stvari, ki jih povzdiguje - v primeru biopolitike je to produkcija življenja kot dejanje upora, inovacije in svobode, ki jih tudi Hardt in Negri (2010, 66) prepoznavata kot bistvene sestavine biopolitičnega dogodka.

Do koncepta multitude je kritičen tudi Badiou (v Hardt in Negri 2010, 159). Ker se multituda v uporou nenehno spoprijema z oblastjo, ji nikoli ne pobegne in je kot taka le sestavni del napredka oblasti same, pripominja. Nekateri avtorji tudi ne vidijo nikakršnega razloga za domnevo, da so politične odločitve multitude usmerjene k osvoboditvi. Virno (v Hardt in Negri, 158) tako poudarja ambivalentnost t. i. *naravnega stanja* določenega z biopolitično produkcijo. Tako kot dolga tradicija politične filozofije, ki svari, da je naivno oziroma neodgovorno domnevati, da so ljudje v naravnem stanju neizpodbitno dobri, namreč tudi multituda in biopolitična produkcija nista nujno nagnjena k dobremu. Tudi Etienne Balibar (v prav tam) meni, da multitudi manjka notranji politični kriterij, ki bi njenim akcijam zagotavljal progresivno usmeritev ali antisistemski značaj. Tako strah, ki ga čuti multituda, kot tudi strah, ki jo navdihuje, lahko po njegovem mnenju peljeta v različne politične smeri. Z vidika civilizacijskih bojov so tako lahko cilji in politike delavskih gibanj enako škodljivi kot cilji in politike vladajočih razredov, saj utegnejo ponavljati njihove rasistične prakse in podpirati njihove evropocentrične kulturne predstave (Hardt in Negri 2010, 106).

Sploh pa, ali so se družbene spremembe že kdaj dejansko dogajale po od nekoga napisanem *blueprintu*, se sprašuje Graeber (2013b, 282). Še več, mnenja je, da zgolj utopično mišljenje lahko vzpodbuja družbo k spremembam, še posebej če je ta v krizi. Na to, da je neoliberalna doktrina že v krizi, kaže cel niz družbenih bojov od zapatistične vstaje leta 1994, bitke za Seattle 1999, Genove 2001, vstaje v predmestjih in gibanja proti pogodbi o prvi zaposlitvi v Franciji štiri leta pozneje, gibanja proti privatizaciji šolstva v Italiji, ki je dobilo ime *Onda* (val), nemirov v Grčiji, ki so sledili policijskemu umoru petnajstletnika (Kurnik 2008, 128), ter kasnejših v Tuniziji, Angliji, Libiji, Egiptu, Španiji, Portugalski, Italiji... Povsod, kjer so izbruhnili upori proti globalnemu ali neoliberalnemu kapitalizmu, je šlo in gre za isti protislovni proces, ugotavlja Kurnik (prav tam), povezan s triumfom neobrzdane kapitalizma. Aktualnih kapitalističnih kriz po Hardtu in Negriju (2010, 279) zato ni mogoče razumeti zgolj kot

objektivne, torej kot kreditni krč, inflacijo, recesijo, naraščajoče cene energentov, padajoče cene nepremičnin, valutno krizo, ekološko uničenje in tako naprej, ampak tudi kot subjektivne, saj, kot ugotavljata, živimo v družbi, v kateri so proti produktivnim subjektivitetam nagrmadene številne ovire, ki jim onemogočajo dostop do skupnega in ga korumpirajo ter se kažejo skozi pomanjkanje potrebščin za skupno ustvarjanje in organizacijo novih produktivnih srečanj. V neoliberalnih družbenih okoliščinah so posamezniki s pogodbo vsrkani v vertikalni odnos z avtoriteto in ne v horizontalne odnose z drugimi in individuuum v takih okoliščinah ne more proizvajati skupnega, saj ne more generirati novih idej, ne da bi se opiral na temelj skupnih idej in intelektualno komunikacijo z drugimi, trdita Hardt in Negri (2010, 276). Tako kot politična svoboda je za interes ekonomske produkcije po njunem mnenju namreč nujna tudi politična enakost, saj hierarhije skupno segmentirajo in iz njega izključujejo populacije, s tem pa ovirajo nujne oblike kooperacije in komunikacije. Enako velja tudi za demokratično državljanstvo, po Balibarju (2007, 139) si je namreč nemogoče predstavljati, da bi »demokratično državljanstvo brez kolektivne invencije civilnosti ohranili in razširili na nove socializacijske prostore« (prav tam).

Posledica krize neoliberalizma je nenazadnje tudi izbruh svetovnega gibanja 15o poznanega tudi pod imenom *Occupy*, ki se je uprlo permanentnemu razlaščenju ter prelivanju politične moči odločanja in bogastva k peščici neoliberalnih globalnih kapitalističnih akterjev. Enako velja za pojav begunske krize, ki je posledica nebrzdane požrešnosti in vzvišenega odnosa *Zahoda* do držav tako imenovanega nerazvitega *Juga*, ki jih superiorni *Zahod* postavlja pred za njih nesprejemljivo izbiro: »Ali bodo sprejela evropeizacijo in ponotranjila njene zahteve, ali pa jo bo zavrnila in se tako podala v slepo ulico, ki jo bo neizogibno pripeljala v propad« (Amin 2011, 79). A *Zahod* pri tem pozablja na neko bistveno razsežnost svojega vzpona. Evrocentrizem je preprosto pozabil, da je ekspanzija prebivalstva v Evropi, ki jo je tako kot v sodobnem tretjem svetu povzročil prehod v kapitalizem, imela na voljo ventil emigracije, ki je naselila obe Ameriki in še nekatere druge regije sveta:

V okviru nemogočega projekta evrocentrizma je ideologija trga (z dodatkom demokracije, ki je razumljena skoraj kot samodejna), ki je postala prava teologija, skoraj groteskna. Postopno poenotenje blagovnih in kapitalističnih trgov brez velikanskih migracij prebivalstva namreč nima čisto nobene možnosti, da bi izenačilo ekonomske pogoje, v katerih živijo različna ljudstva. (Amin 2001, 82)

Tudi v središče slovenskega tvorjenja suverene države Republike Slovenije je kot posledica globalizacije, če parafraziram chiapaškega Subcomandanta Marcosa (2002, 39), treščila *neoliberalna bomba*, ki, kot pravi, »reorganizira in prerazporedi, kar napade in to pre naredi v košček sestavljanke ekonomske globalizacije« (prav tam), njen učinek pa se kaže »v soseski, ki je privezana na enega komercialnih megapolisov novega svetovnega supermarketa, in v delovni sili, prerazporejeni na novem globalnem trgu dela« (prav tam), demokratizacijo pa je, podobno kot ugotavlja Badiou (2008, 14) za Francijo, ustavila na točki, ki plebsu omogoča zgolj to, da enkrat na štiri leta v državni volilni stroj na slepo srečo odda svoj dezorientirani volilni glas enemu od dveh do treh med seboj po temeljni neoliberalni pripadnosti nerazločljivih kandidatov, sami diskurzi o globalizaciji v slovenskem pododdelku globalnega neoliberalnega podjetja pa po Kurnikovih (2005, 176) ugotovitvah večinoma še vedno ostajajo bolj kot ne zgolj defenzivni in linearni, saj globalizacijo ocenjujejo kot kapital, ki zaradi profitne logike penetrira v nacionalna okolja in ruši obstoječe socialne in politične oblike, ki naj bi zagotavljale enakost in pravičnost, pri čemer se ti diskurzi predstavljajo kot novi in sveži, obenem pa zaklinjajo figure nacionalnega državljanstva, še meni Kurnik (prav tam), in s tem onemogočajo preoblikovanje instituta državljanstva v bolj odprte postnacionalne konstituirajoče oblike državljanstva, pri katerem bi, kot predlaga Balibar (2007, 2), načini pripadnosti temeljili na razvoju državljanstva, razumljenem kot »institucionalni okvir demokratične politike in artikulacije med individualnim in kolektivnim« (Balibar 2007, 139), in se državljanstvo ne bi več podrejalo zgolj nacionalni pripadnosti.

Carl Schmitt (Schmitt, 1994) v kritiki liberalne demokracije ugotavlja, da demokracija ne temelji le na tem, da obravnava enakega enako, ampak tudi na tem da obravnava neenakega neenako. K demokraciji torej po Schmittu nujno sodi kot prvo homogenost, kot drugo pa pač po potrebi tudi izločitev ali uničenje. Politična moč demokracije se torej, kot ugotavlja Schmitt (prav tam), kaže tudi v tem, da se zna postaviti po robu ali preprečevati dostop tujemu in neenakemu, ki ogroža homogenost, ki pa se od 19. stoletja dalje kaže predvsem kot nacionalna homogenost oziroma kot na nacionalnem principu vzpostavljeno državljanstvo. V slovenskih razmerah smo bili po tej logiki priča udejanjenja države na argumentaciji izključujočega nacionalizma, ki je v svoji skrajni posledici udejanjila sprejem zakonodaje, ki je omogočila, da so bile več deset tisočim prebivalcem Slovenije odvzete njihove državljske pravice, in s tem povečala »delež tistih brez deleža« (Ranciere v Balibar 2007, 141) v procesu udejanjanja artikulacije med individualnim in kolektivnim. Razpad Jugoslavije je v tem smislu še dodatno okrepil procese distanciranja slovenstva od »negativno zaznamovanega Balkana« (Kalčič 2007,

85), predstavljanega kot »dežele, kjer je vse narobe« (Jezernik v Kalčič 2007, 85) ter ga po principu disciplinarne formacije, »ki vsiljuje pokornost pravilom identitete z nadziranjem vedenja članov skupnosti in njihove ločenosti od preostalih« (Hardt in Negri 2010, 300), v odnosu do Balkana izpostavi kot *balkanstvu* nekaj popolnoma nasprotnega, kot z neoliberalizmom prežeto *nebalkanstvo* umeščeno v ambivalentni položaj »med željo (po Evropi) in obrambo (pred Neevropo)« (Velikonja 2005, 10), in temu ustrezno vplival na oblikovanje v nacionalne identitetne okvire zaprte politike državljanstva, predvsem z namenom omejevanje prostega pretoka ljudi iz jugovzhodnih držav (predvsem iz prostorov bivše Jugoslavije) ob hkratni odprtosti za ustvarjanje pogojev za prost pretok kapitala in blaga v odnosu do EU oz. do severozahoda.

2.2 Problematizacija nebalkanstva

Slovenija se je po prelomu s Socialistično federativno republiko Jugoslavijo (v nadaljevanju SFRJ) na političnem zemljevidu nenadoma znašla v skupini t. i. držav v tranziciji oziroma v prehodu, prehoda pa po mnenju Velikonje (1996, 87) ne povzročijo razmere same, ampak neko povsem konkretno, določeno razmerje sil. To razmerje naj bi se, kot ugotavljata Adam in Podmernikova (1986, 14), prelomilo, ko je prevladalo prepričanje, da vzhodnoevropski socialistični družbeni sistemi na ekonomskem področju niso sposobni izpeljati ekonomske reforme, ki bi zmanjšala zaostajanje za gospodarsko uspešnejšim Zahodom, ko se je na političnem področju sesulo zaupanje v enopartijski sistem oziroma v sistem političnega monizma in ko se pojavijo zametki avtonomne javnosti z za vzhodne družbe novimi idejami o zaščiti človekovih in državljskih pravic, o avtonomnih komunikacijskih medijih in alternativnih političnih programih *demokratske opozicije*. Različice komunistične politične ideologije, ki so tudi same vsebovale jasne eshatološke vsebine in so bile prežete z duhom mesijanizma, polnim preloženih gratifikacij in absolutnih kvalifikacij, so zamenjale nove, z drugačnimi perspektivami, poslanstvi in *nujnimi rešitvami*, ki izvirajo iz *črno-rdeče* projekcije stvarnosti (Velikonja 2003a, 71–72). Iz tega diskurza so izvirale tudi prognoze o liberalizaciji in nujnosti reforme v socialističnih režimih, toda poleg tega so bile po Štrajnovem (1995, 47) mnenju za spremembo vendarle odločilne tudi težnje k spremenjeni politični organizaciji družbe. Glede na opažanja Saleclove (1995, 185) lahko sklepamo, da je zahtevam po spremembah botrovalo tudi zmotno prepričanje, da bo s sprejetjem modela zahodne demokracije progresivno naraščala stopnja tolerance med narodi, rasami in spoloma. Rasizem, nacionalizem in seksizem naj bi postali ostanki preteklosti, ki bodo z vse večjo demokratizacijo družbe, z oblikovanjem globalnega trga in razvojem novih komunikacij izginili. Civilna družba

se je tako v danem trenutku s svojimi nenasilnimi pogledi in željo po demokratizaciji kazala kot sprejemljiv nadomestek za državo, katere ideal pa je ostal neuresničen.

Uresničila se je žal Kuzmaničeva (1996, 121) napoved o državi na način Schmittovske argumentacije države kot proizvoda političnega razlikovanja med *prijatelji* in *sovražniki*, ki je kaj kmalu svojo materializacijo doživelo v zakonu o državljanstvu Republike Slovenije in predstavami o preoblikovanju slovenske države v *državo Slovencev* (Mastnak 1995,133). Ob tej razpravi o slovenskem državljanstvu, sta se, če sledimo Mastnakovi (prav tam,134) poenostavitvi, v tistem obdobju artikulirali dve poziciji: prva je v imenu nacionalizma nastopila proti državljanskim pravicam *Neslovencev*, druga pa v imenu enakopravnosti državljanov proti slovenskemu nacionalizmu. Prvo naj bi zagovarjali na mitu iz desetdnevne osamosvojitve vojne za Slovenijo izvirajoči osamosvojitelji, drugo pa na mitu iz narodne osvobodilne vojne izvirajoči osvoboditelji, a tako kot pri vseh sporih med osamosvojitelji in osvoboditelji, ki so sledili, je šlo tudi pri tem sporu bolj kot ne le za politični manever in *spopad s slepimi naboji*, ki naj veljake obeh opcij ohranjajo pri *družbenem koritu*.

Ustvarjanje nasprotja med častilci osvoboditve in častilci osamosvojitve je bilo s stališča ohranjanja obstoječih družbenih razmerij tako za hipotetično leve *osvoboditelje* kot za hipotetično desne *osamosvojitelje* nujnost, saj so le na ta način lahko eni od drugih nenehno zahtevali spremembe, ki pa so bile vedno predvsem v funkciji ohranjanja ali osvajanja oblasti, medtem ko naj bi same vrednote in družbena razmerja v osnovi ostali nespremenjeni (Grošelj 2009, 73). Gospodarska kriza je enim in drugim sicer dala možnost za dodatna *kozmetična* politična razčiščevanja, preko katerih pa so tako osvoboditelji kot tudi osamosvojitelji le še dodatno utrjevali *mainstream* vrednostni sistem skladno s pričakovanji organov EU, kar se jasno kaže v zavzemanju obeh strani za bolj disciplinirano delo, za okrepljeno vlogo patriarhalne družine in za trgu bolj prilagodljivo šolstvo, kljub deklariranju za spremembe gre namreč tako *osvoboditeljem* kot tudi *osamosvojiteljem* predvsem za ohranjanje družbenega *status quo*, ki naj tako ene kot druge ohrani kot družbeno elito (prav tam). Zato so tudi miti enih in drugih temeljili na obrobni temah, temeljnih družbenih vrednot in razmerij pa se niso dotikali. Določene teme so tako skladno s tem osnovnim ciljem tabuirali, druge pa prikazovali kot *nujnost*. S tovrstnim oportunističnim ravnanjem so družno zagrešili največji poosamosvojitveni zločin: *izbris* 18.000 življenj iz uradnega registra stalnega bivališča v Republiki Sloveniji.

Značilna mitološka konstrukcija iz tega obdobja je tudi tranzicijska *poosamosvojitvena zgodba* umeščanja slovenstva v evropski geografski, politični in kulturni prostor, ki si je prizadevala mestoma že kar brutalno presekati z jugoslovansko in balkansko preteklostjo ter slovenstvo na načelih s strani Evropske unije sugerirane paradigme neoliberalizma konstituirala kot nekaj balkanstvu popolnoma nasprotnega, kot z evropejstvom in neoliberalizmom prežeto *nebalkanstvo*. Tako hipotetična *levica (osvoboditelji)* kot *desnica (osamosvojitelji)* sta se namreč strinjali glede osnovnih razvojnih smernic slovenske postsocialistične tranzicije, to je o nujnosti postsocialističnega prehoda v smeri bega z Balkana in približevanja zahodnim družbenim ureditvam ter približevanju Natu in vstopu v EU (Grošelj 2009, 14). Ker sta na področju političnih opredelitev tako hipotetični *levi* kot tudi hipotetični *desni* blok zagovarjala iste *nebalkansko* in neoliberalno orientirane vrednotne in usmeritve, na podlagi političnih opredelitev nista bila sposobna razviti dovolj prepoznavne levo-desne medsebojne diferenciacije, ki bi jima omogočila razvitje političnega boja za interpretacijo in možnost, da se eden od blokov kot zmagovalec tega politične boja razvije v hegemonskega. Da bi prišla do prepoznavne medsebojne različnosti, sta se bila tako oba bloka prisiljena namesto k boju za interpretacijo političnih vrednot in usmeritev zateči k boju za prevlado pri interpretiranju mitskih zgodb, še posebej tistih, ki so povezane z interpretiranjem dveh prelomnih obdobj iz zgodovine Slovencev, to je druge svetovne vojne in mita o takratni *osvoboditvi* slovenskega naroda, kot tudi o vlogi *klera* in *partizanstva* v tem obdobju, ter vojne za osamosvojitvev Slovenije in mita o iz te vojne izviraajoči *osamosvojitvi* slovenskega naroda, s tem pa sta obe usmeritvi pristali na strani razpihovalcev etničnega nacionalizma in šovinizma. Ideal demokratičnosti in enakosti je bil nadvladan z *organicizmom*, procesom homogenizacije navznoter in ekskluzivacije navzven, v okviru katerega neka skupina deluje kot organizem, kot notranje usklajeno telo, kot nedeljiva celota z organicistično perspektivo in za katerega Velikonja (2003b, 70) poudarja, da spada med najpomembnejše mite prehoda. Na ta način po eni strani vsi postajamo *eno*, vsi ostali pa postajajo *drugo* (prav tam).

Po osamosvojitvi postane vključitev v EU prednostna naloga slovenske družbene samorealizacije. V ta namen Slovenija že aprila 1993 z Evropsko skupnostjo podpiše sporazum o sodelovanju med Evropsko skupnostjo in Republiko Slovenijo, čemur sledi začetek pridružitvenih pogajanj o t. i. evropskem sporazumu, podpis evropskega sporazuma 10. junija 1996 ter zastavitev in uresničevanje nacionalnega programa za sprejem evropskega pravnega reda. A kolikor bolj se je prej proti svojemu *severu* in *zahodu* zaprta Slovenija po novem začela odpirati proti *zahodu*, toliko bolj se je začela zapirati proti svojemu *jugu* in *vzhodu*, še posebej,

ker vojni konflikt v Bosni in Hercegovini proti novonastali *južni* slovenski državni meji požene tako begunce kot tudi ekonomske migrante. Na ta način slovenska *južna* državna meja v tem času pridobi dvojni simbolni pomen: razmeji *demokratično* od *totalitarnega* in *slovensko* od *balkanskega*. Na simbolni ravni tako utrditev zavesti o obstoju slovenske južne meje proti Balkanu in njeno dodatno utrjevanje *z evropskim cementom iz Schengena* postaneta ena od temeljih pripomočkov homogenizacije slovenskega naroda. V zvezi s slovenskimi *južnimi okopi* tako leta 1997 takratni slovenski predsednik Milan Kučan izjavi sledeče:

Mi smo prav gotovo zainteresirani, da Schengenska meja ne poteka severno od nas... Če se bo Slovenija znašla v situaciji, da bo morala izbirati na kateri strani, severni ali južni, bo potekala Schengenska meja, bomo storili vse, da zagotovimo, da bo potekala po naši južni meji... Če bo Slovenija v to prisiljena, bomo pri tem ravnali ne oziraje se na druge... (Kučan v Močnik 2002, 83).

Tudi Janez Drnovšek je, kot navaja Močnik (2008, 21. maj), v devetdesetih na volitvah zmagal kot *Evropejec proti Balkanu* – izbira zanj naj bi bila po Drnovškovih lastnih besedah izbira med Evropo in Balkanom (Močnik 1999, 141) – in s tem pokazal na pritlehno vlogo evropske mitologije, ki se v tem kontekstu kaže kot orientalistična in rasistična, Balkan pa kot slovenski Orient, v katerem pa je Slovenija paradoksalno sama del tega Orienta. Mitiziranje *nebalkanstva* je imelo za posledico stigmatizacijo delavcev, ki prihajajo na delo v Slovenijo *s trebuhom za kruhom* iz držav bivše Jugoslavije. Ilustrativno je, da se za njih še vedno uporablja izraz *delavci*, medtem ko smo vsi ostali, ki vstopamo v delovno razmerje, sedaj *zaposleni*. Izkazalo se je, da je neodvisna Slovenija za priseljence, za *čefurje*, precej podobna temu, kar je Nemčija pomenila za *gastarberske* Turke v drugi polovici šestdesetih let 20. stoletja. »*Dobrodošli ste, če sklonjenih glav delate in ne pisnete niti besede protesta in če nam ne umirate na pragu zdravstvenega doma*«, je takšno držo opisal Debeljak (v Mladina Intervju 2010, 66). Tudi Borut Pahor (v 24ur 2010, 6. maj) je govoril, da slovenski delavec ne bo podpiral grškega, če ta dela manj. Insinuacije so bile po Močnikovih ugotovitvah rasistične: »...v Grčiji da so ljudje leni (*Balkanci, Sredozemci*) – zato ker so si pač v preteklosti izbojevali boljše razmere in ker so obranili nekatere prvine socialne države« (Močnik v Mladina Intervju 2010, 24). Prednost kapitala pred delavci pa je ravno v tem, da so delavci ta čas organizirani po nacionalnih državah, kapital pa je organiziran transnacionalno, dokler pa bo tako, bodo tudi vstaje ostajale lokalne in bodisi ne bodo uspešne ali pa ne bodo radikalne, meni Močnik:

Tudi Komunistični manifest razglša, da proletariat nima domovine. Danes vemo, da je domovina kletka proletariata. Slovenski delavci bi se morali zavedati, da so migrantski delavci avantgarda tistega, kar se bo dogajalo njim. Ravnanje z migranti je napoved. Kapital ne zna pridobivati profita drugače, vsaj slovenski ne, kot z izkoriščanjem delovne sile. Migrantski delavci in delavke so najbolj brez moči. (prav tam)

Domnevni *privilegij moči*, ki omogoča opazovanje *nezahodnega drugega*, ne da bi nam bilo treba priznati njegov pogled, ki se srečuje z našim, pa bi se sprevržen v svoje nasprotje lahko izkazal za ogrožanje tako zelo čislane varnosti *zahoda*, ugotavlja Jessica Schmidt (2008, 157), epistemološka sila, ki izvira iz normiranja lastne pripovedi, namreč nosi v sebi veliko tveganje, da se bodo brezpravni na njo odzvali s fizično silo kot edino še razpoložljivo obliko artikulacije. Poleg tega se je po mnenju Schmidtove (2008, 149) izkustveno obzorje razsvetljenih in prosvetiteljskih mislecev vedno nujno omejevalo na severnoameriške oziroma evropske družbe, ki pa so nato kljub temu v svojih teorijah razvijali zakonitosti z univerzalno veljavo in so si, ne da bi kaj dosti vedeli o preostalem, celo večinskem delu človeštva, lastili pravico do univerzalnega spoznanja človekove *resnične narave*. Kot ugotavlja Schmidthova (prav tam), se je med kolonialnim osvajanjem in vzpostavljanjem gospostva zahodnih metropol to spoznanje izkazalo za še kako usodno ravno za to veliko preostalo večino: razglašeni so bili namreč za *barbare*. Na ta način so ti *barbari* za kolonialne oblasti po potrebi predstavljali povsem *drugačne* ljudi, za katere je veljalo, da so dokazano brutalni in zavrtni, in katerih razčlovečenost je upravičevala kolonizacijo njihovih ozemelj, ali pa so jih obravnavali kot *ljudi naravnega stanja*, ki jih je treba s pomočjo metropole oziroma matične države vzgojiti v razumne ljudi. Kljub osvobodilnim gibanjem in bojem v 20. stoletju ostaja torej mednarodna konstelacija, ki je bila sicer v preteklosti vse od kolonialnih časov deležna različnih preoblikovanj in se je kazala z različnimi obrazi, še vedno zaznamovana z nezlomljivo prevlado *zahoda* (prav tam).

Temu pritrujeta tudi Hardt in Negri (2003, 110), ko trdita, da pregrade, ki razdvajajo kolonialni svet, ne sovpadajo z naravnimi ovirami, čeprav so večinoma fizične ovire tiste, ki olajšujejo naturalizacijo delitve, saj drugost ni dana, temveč proizvedena. Ta premisa, menita, je skupno izhodišče različnih raziskav, ki so nastale v zadnjih desetletjih, vključno s knjigo Edwarda Saída (1996) *Orientalizem: Zahodnjaški pogled na Orient*, katere izhodišče je ravno predpostavka, da Orient ni neko inertno dejstvo narave, pač pa da je bil ustvarjen oziroma *orientaliziran* preko diskurza, ki kreira svoj lastni objekt. Orient, kot produkt *orientalizma*, je tako le »produkt

diskurza, ki so si ga izmislili v Evropi in ga izvozili nazaj na Orient» (Said v Hardt in Negri, 2003, 111). *Črnuh, balkanec, orientalec in sovražnik* tako v kolonialnem in postkolonialnem kot tudi neoliberalno demokratičnem diskurzu predstavljajo zamenljive izraze za bitja, katerih narava in volja niso samo drugačni od narave in volje *evropskega človeka*, temveč se kažejo celo kot njegovo nasprotje, ki skupaj tvorijo *neevropski subjekt*, ki deluje, govori in razmišlja na način, ki je povsem nasproten evropskemu (Hardt in Negri, 2003, 112), prav zato, ker je razlika do *drugega* absolutna, pa lahko že v naslednjem momentu kot obrnjena podoba služi utemeljitvi *sebe*, saj šele zlo, barbarstvo in razuzdanost koloniziranega *drugega* omogočijo dobroto, civiliziranost in dostojnost evropskega *sebstva*. V jeziku postsocialističnega *mitotvorstva* smo se v tej maniri Slovenci, kot ugotavlja Kuzmanić (2003a, 9), po mnenju protagonistov *nebalkanstva* z izstopom iz socializma, formiranjem nove slovenske države in vstopom v EU dokončno izkopali izpod naplavin balkanske divjosti in nemoralnosti ter preko vere v postsocializem in v z njim prihajajočo deželo bogastva, blaginje, čistosti, demokracije, svobode, poštenja, rešitve ter odrešenja prestopili iz Balkana v območje od Balkana distanciranega *nebalkana*, to je v časovno in prostorsko območje civiliziranega in moralnega *zahoda*.

Da bi podrobneje razjasnila probleme povezane na dihotomijo *vzhod/zahod (jug/sever)*, oziroma diskurz, v katerem se o *vzhodu* kot tudi *zahodu* prej lahko govori kot o idejnih projektih, kot pa o geografskih razmejitvah, Milica Bakić-Hayden (2006, 53) uvede pojem *reprodukcija orientalizma*. Pojav *reprodukcije orientalizmov*, ki so gnezdili eden v drugem, Milica Bakić-Hayden (2006, 60) prepoznava kot enega generatorjev, ki je pripomogel tudi k razpadu SFRJ, za kazalni termin *oni drugi* pa ugotavlja, da se je v tem primeru uporabljal tudi s strani tistih, ki so bili sami deležni orientalističnega diskurza. Ujeti v to retorično in vrednostno past so tako Jugoslovani, ki so bili pod oblastjo habsburške monarhije, poudarjali razlike med seboj in tistimi, ki so živeli v nekdanjih otomanskih provincah z implikacijo, da zaradi tega praktično ne spadajo k Evropi *v ožjem smislu* (prav tam), v tem tako označenem delu države pa so naprej pravoslavni narodi smatrali, da so oni bolj *Evropejci* kot pa so to evropski muslimani, ki pa so se spet distancirali od *pravih orientalcev oz. neevropejcev*.

Tudi Rajko Muršič (2007, 87) ugotavlja, da se je pomen bivše Jugoslavije v procesu postsocialistične transformacije nenadoma skrčil na njene vojskujoče se etnije, pojem Balkana pa na njen bivši teritorij. Muršič (2007, 92) ob tem meni, da se tudi prevladujoči odnos Slovencev do Balkana in Jugoslavije ne razlikuje bistveno od stereotipnih nazorov ostale

Evrope, ki ta del sveta označujejo za nasilen, umazan, nerazvit in nevaren, z edino razliko, da ob tem, ko reducirajo Balkan na dežele bivše Jugoslavije, seveda logično izključijo Slovenijo. *Zahodni Balkan* tako v slovenskih političnih in medijskih diskurzih danes po prepričanju Petrovičeve (2010) funkcionira kot evfemizem za nekdanjo Jugoslavijo, katere imena ni priporočljivo omenjati, ker bi lahko sprožilo spomine na skupno preteklost, *prekrstitev* Jugoslavije v *Zahodni Balkan* pa omogoči, da lahko v Sloveniji o območju Jugoslavije govorimo z neobvezujočo distanco, s tem, da Balkan ni (samo) bivša Jugoslavija in da *Zahodni Balkan* ni Balkan, pa se po opažanju Petrovičeve očitno nihče ne obremenjuje. Javni diskurz je tako po mnenju Alenke Bartulović (2007, 71) ponovno na dan prinesel mnoge na starih stereotipih temelječe poglede, ki je ob tendenciozni medijski reprezentaciji razlik, značilni za nacionalno ideologijo, ki gradi na prepadu med *nami* in *drugim*, pomagal utrditi notranjo kohezijo in solidarnost, torej identiteto naroda, ki pa navsezadnje lahko obstoji le v kontrastu z nekom in zato vedno potrebuje svojega *drugega*.

Po vstopu v EU in Nato ter po prevzemu evra pa si Slovenija prične v odnosu do Balkana graditi novo podobo in se pokušava uveljaviti kot ekspert za zadeve *Zahodnega Balkana*, a obremenjeni s preteklim odnosom do *balkaniziranih* beguncev in *izbrisanih* ter sedanjim do migrantskih delavcev ji primanjkuje kredibilnosti. To kredibilnost še dodatno zmanjšuje njen paternalistični in neokolonialni pristop do bivših *bratskih* jugoslovanskih republik, saj sebe smatramo kot *mi*, ki je zunaj Balkana, ki pa *vam* lahko *neolibrealno* pomaga z investicijami v *vaše* gospodarstvo in odpiranjem novih delovnih mest, ki potrebujejo *vašo* poceni delovno silo. Rezultat vseh teh političnih igrice je razvoj slovenske identitete v smeri evrocentrično orientiranega *nebalkansko neoliberalnega slovenstva*, največji dobitnik te nove konstrukcije slovenstva pa več kot očitno postane odlično organizirana povezava politikov, bank in menedžerjev, ki je vodila v tajkunstvo, katerega kolateralno škodo pa je predstavljalo hkratno postopno krčenje javnega sektorja, izrinjanje malih delničarjev in krčenje socialnih pravic. Reducirajo se tudi pravice do dela in delavske pravice na splošno, niža se nivo pravic do socialnih pomoči, do brezplačnega zdravstvenega varstva, zastruje se pokojninska politika, demokracija pa postane zgolj *kvazidemokracija*, oz. nekakšen *papirnati tiger*, kajti glas ljudstva se vse bolj smatra za hrup, ki ni sposoben ubeseditve pravičnega.

Primer politične transformacije slovenske družbe, če zožimo Kurnikovo misel (2005, 71) o Jugoslaviji na Slovenijo, tako služi kot primer, da bolj ko so lokalne in nacionalne identitete izključujoče, bolj so funkcionalne za neoliberalni projekt (Kurnik 2005, 70–71). Po Badiouju

(1977, 10–11; v Kurnik 2005, 71) imamo tako v kapitalizmu na eni strani opravka s kontinuiranim raztezanjem avtomatizmov kapitala, ki uveljavlja svobodno cirkulacijo vsega, kar se pusti šteti, s čimer v prvi vrsti seveda misli na cirkulacijo vseh vrst kapitalov, na drugi strani pa s procesom drobljenja v zaprte identitete in kulturalistično ter relativistično ideologijo, ki spremlja to drobljenje. Nacionalna forma se v tem kontekstu kaže kot »reprodukcija oblasti in kapitalistične suverenosti v zaprti in homogenizirani kolektivni identiteti« (Kurnik 2011), pravna država pa kot hibrid med tržno utopijo spontane socializacije tržnih sil in absolutistično državo, ki se konstituira preko izključitve proletarcev, nelastnikov, in je zato subjekt razrednega gospostva nad proletarci, ki se jim pogodbeni odnosi in tržna menjava nikoli ne kažejo kot neprisilna menjava med enakimi (prav tam).

Da svet drvi v neke vrste globalni apartheid, ki ob omogočanju prostega pretoka informacij, gibanja blaga in menjave med valutami čedalje bolj nadzira in omejuje premikanje ljudi, da lahko vsaj tendenčno porazdeljuje bogastvo in revščino po ločenih teritorialnih območjih, ugotavlja tudi Balibar (2007, 136). A te meje še zdaleč ne potekajo več zgolj po zunanjih robovih nacionalnih teritorialnih prostorov, ampak so vse bolj izrazit dejavnik omejevanja v samih središčih nacionalnih metropol, tradicionalni zunanji sovražnik pa čedalje bolj prevzema podobo notranjega sovražnika (Balibar 2007, 7–8 in 146). Posledično smo priča čedalje večjemu razslojevanju znotraj posameznih metropol, čedalje več ljudi je izključenih, realna demokratična politika pa čaka na svoj vznik oziroma na trenutek, ko bodo prosto po Rancieru (2005a, 38) posamezniki oziroma družbene skupine, ki naj ne bi smele ali znale uporabljati razumskega jezika, spregovorile, in ko bodo njihovi sedaj *živalski glasovi* ponovno upoštevani kot racionalni govor. In ravno to se je zgodilo 15. oktobra 2011 – *živalski glasovi* so po celem svetu izpostavili zahtevo oblastnikom, da njihov *parrhesianistični* krik upoštevajo kot racionalni govor.

2.3 Problematizacija slovenske neoliberalizacije

Za Rancieru (2005a, 38) mesto odločilnega demokratičnega antagonizma predstavlja razcep znotraj jezika na *phone* in *logos*, po Rancieru namreč politika obstaja, ker *logos* ni nikdar zgolj govor, ampak je vedno neločljiv od načina, kako je ta govor upoštevan, na podlagi česar je oddajanje zvoka enkrat razumljeno kot govor, zmožen ubesediti pravično, drugič pa je zaznan kot hrup, ki naznanja ugodje ali bolečino, privolitev ali upor. Posledično realna demokratična politika po Rancieru vznikne v trenutku, ko posamezniki oziroma družbene skupine, ki naj ne bi smele ali znale uporabljati razumskega jezika (*logos*), spregovorijo in ko se njihovi *živalski*

glasovi spremenijo v racionalni govor. Tako je pravi oder, kjer nastopi demokratični spor, mesto delitve med tistimi, katerih glas je upoštevan kot glas racionalnega diskurza, in tistimi, katerih glas to ni, in so zato obsojeni na nerazumljivo blebetanje (Ranciere v Kolšek 2008, 97). Politična demokracija po Rancieru (v Kolšek 2008, 99) tako ni hegemonski in prekarni boj za določitev univerzalne interpretacije načela svobode in enakosti med govorečimi bitji, temveč boj za vključitev nemega, izključenega glasu, objekta glasu torej. Gre za glas ljudi, katerih subjektiviteta je del *močvirja družbe*, v kateri živimo kot *muhe ujete v mreži*, kot se slikovito izrazi Holloway (2004, 126), katerih najočitnejši odgovor je, da se njihova kritika in njihov krik porajata iz njihove negativne izkušnje v kapitalistični družbi, iz dejstva, da so zatirani, iz dejstva, da so izkoriščani, saj njihov krik prihaja iz izkušnje vsakodnevnega ponavljanja ločitve delovanja in narejenega, subjekta od objekta, delitve, ki je najintenzivneje občutena v procesu eksploatacije, a prežema vse vidike življenja.

Gre za novega *finančnega homo sacera*, za človeka, za katerega Petrovičeva (2008, 197) ugotavlja, da je brez pravne sodbe proti svoji volji izločen iz družbe in obsojen na propad ter da ima na *zahodu* več podob: nezaposlenega delavca ali potencialno odpuščenega, ki je že sedaj v slabšem izhodiščnem položaju (začasna zaposlitev, lahko kot sezonski delavec, imigrant, begunec, *sans papiers* itd.), ki se nevarno približuje življenju na robu eksistence in je zato njegova človeškost postavljena pod vprašaj z vidika biti finančno ubit in delno ali v celoti izobčen iz (porabniške) družbe, lahko pa se kaže tudi kot obraz upokojenca, ki je z vsakim svojim dopoljenim letom bolj odvisen od rednih mesečnih prihodkov od *varnih* naložb v pokojninske sklade, ki so bili prav tako del velike igre s spornimi finančnimi instrumenti. V takšnih okoliščinah Evans (2008, 11–12) pritrjuje Colinu Crouchu (2004/2015), da največ, česar se v trenutnih okoliščinah lahko nadejamo, ni demokracija, pač pa stanje vzdrževanja nekakšne *poddemokracije*, ki pa svojo legitimnost lahko obdrži le do trenutka, dokler bodo vlade, ki ohranjajo formalne mehanizme in institucije robustno reprezentativne demokracije, uspevale s pozicije moči vzdrževati iluzijo svoje demokratičnosti.

Nezmožnost nadaljnega vzdrževanja iluzije demokratičnosti s pozicije moči je bil tudi temeljni razlog razpada bivše skupne države SFRJ, katere del je bila tudi Socialistična republika Slovenija. Razpad bivše skupne države Jugoslavije je zaznamoval prepad med ideologijo in prakso, med biosom in logosom, in nezmožnost kritike tega prepada, ki jo je v med drugim onemogočal tudi razvpiti 133. člen kazenskega zakonika SFRJ. Šlo je za prepad med z ustavo deklarirano ideološko floskulo o Jugoslaviji kot socialistični družbi, v kateri naj bi oblast

pripadala delavskemu razredu v navezi z vsemi delovnimi ljudmi v mestih in na podeželju (Šeks 1986, 146), in dejansko družbeno prakso, v kateri je bil posameznik, pa naj si bo kot delavec ali kot državljan, ali pa kot samoupravljalec ali politični subjekt, izključen iz upravljanja s federacijo, kajti v praksi je partija monopolizirala državo in jo spremenila v svojo transmisijo (Todorović v Šeks 1986, 149). Mijalko Todorović (v Šeks 1986, 150) tako ugotavlja, da kljub ustavnemu prenosu sredstev za proizvodnjo v roke združenih delavcev, delavci dejansko niso bili gospodarji pogojev, rezultatov in sredstev svojega dela, saj se ne glede na ustavna zagotovila proklamirane samoupravne ekonomske pravice niso uresničevale ne v podjetjih, kaj šele širše, kot državljanom pa naj bi jim bile omejevale tudi temeljne demokratske pravice in svoboščine. Partija je tako mimo procedur na neformalen in netransparenten način vodila državo, njeni člani so uživali privilegije, samoupravljanje in uradne institucije ter njihovo kvazi odločanje pa so služili le kot privid demokracije in legalnosti (Todorović v Šeks 1986, 149).

A ljudje so kljub cenzuri in 133. členu kazenskega zakonika, ki je omogočal pregon za verbalni delikt in nad družbo visel kot grožnja, da bo tudi dobronamerna kritika lahko razumljena in obsojena kot sovražna propaganda in napad na družbeno ureditev, uspevali vse bolj ozaveščati ta prepad med besedami in dejanji. Ker pa jim je bilo zaradi partijskega monopola in 133. člena onemogočena kritika preko institucij sistema, so predvsem mladi začeli svojo kritiko partije in družbene ureditve na državo in partije naslavljati preko alternativne kulture, ki pa je zaradi svoje provokativnosti postajala vse pogostejša tarča moralne panike. V tem kontekstu sta iz tistega obdobja najbolj znani tako imenovana afera Laibach in plakatna afera, ki dajeta dokaj nazoren vpogled v takratne družbene odnose političnih sil. Mladi so svoje nezaupanje in ogorčenje do režima izražali preko številnih v tistem času nastalih punk in rock skupin, ki so nastopale v številnih za namene mladinske subkulture po raznih kletah na novo nastalih klubih. Povezovali so se tudi v mladinska kulturna društva, organizirali družbeno angažirane gledališke predstave in literarne večere, na pročeljih hiš in v podhodih pa so se začeli pojavljati do partijsko urejane družbe nekorektni grafiti. Družbeno oporečno alternativno glasbo je igral *Radio Študent*, režimu nekorektni zapisi pa so se pojavljali v študentskih publicističnih glasilih *Tribuna*, *Katedra* in *Mladina*. Bili so preprosto prevečkrat manipulirani, da bi še lahko zaupali, v Foucaultovih izrazih pa lahko bolj učeno zapišemo, da je šlo za izražanje etične parrhesie kot težnje po homogenizaciji logosa, resnice in biosa (Foucault 2009, 91).

Začela se je razprava o civilnem služenju vojaškega roka, o pravicah homoseksualcev, formirala so se zeleno usmerjena alternativna ekološka gibanja, razvijala se je debata o civilni družbi...

Logos je homogeniziral bios in iskal svojo subjektivno resnico, šele nato pa se je pojavila še politična parrhesia, ki jo je označeval prepričevalni govor in homogenizacija logosa, resnice in nomosa, ki je rezultirala v prvih večjih tovarniških stavkah, ki so v tistem času nastopale predvsem kot stavke proti oškodovanju družbenega premoženja. V Litostroju je stavkalo 5.000 delavcev, v kamniški Kočni pa se je stavka takrat sprevergla celo v gladovno stavko. Prišlo je do ustanavljanja prvih od partije neodvisnih sindikatov in do prvih izven partijskega okrilja zveze komunistov, socialistične zveze delovnega ljudstva ali zveze socialistične mladine organiziranih političnih zvez. Zveze so predstavljale nadomestek za stranke, saj je bilo ustanavljanje strank v SFRJ prepovedano. Prvi tovrstni novo ustanovljeni sindikat je bil t. i. Tomšičev sindikat, kot prvi politični zvezi pa sta se pojavili Slovenska kmečka zveza in Zeleni Slovenije, logos in nomos pa so v iskanju nove politične resnice začeli homogenizirati tudi pisateljski krogi zbrani okrog literarne revije Nova revija, svojo priložnost pa je prvič po svojem zgodovinskem porazu v drugi svetovni vojni začutila tudi politična katoliška desnica. Nomos je zajah bios, ugrabil energije alternativnih civilnih pobud in jih preko političnega spora s srbsko akademijo znanosti in umetnosti kanaliziral v politični osamosvojitveni proces, ki je kulminiral v plebiscitarni odločitvi za odcepitev Slovenije od Jugoslavije.

Bios se je uklonil državotvornemu nomosu, misleč da nova samostojna država tudi njemu prinaša več demokratičnih pravic in političnih svoboščin, več svobode govora in več upoštevanja njegovega mišljenja v parlamentarnem strankarskem demokratičnem procesu. Vse to je najavljala tudi nova *Ustava Republike Slovenije* (1991), ki v prvem členu napoveduje, da bo Slovenija demokratična republika, v drugem da bo pravna in socialna država, v tretjem pa o Sloveniji govori kot o državi vseh njenih državljanov in državljanek v kateri ima oblast ljudstvo. Ustava v 39. členu zagotavlja tudi svobodo izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja ter vsakomur dovoljuje, da lahko tudi svobodno zbira, sprejema in širi vesti in mnenja, v 90. členu pa ustava uveljavlja tudi pravico do referendumov. Ustava v 33. členu govori tudi o pravici do privatne lastnine, nikjer v ustavi pa se ne omenja več pravnega varstva do v prejšnjem sistemu temeljne družbene lastnine.

V ozadju osamosvajanja Slovenije in razpada Jugoslavije pa je bila po mnenju dr. Michaela Parentija (2000) iz Kalifornije še ena zgodba: zgodba o *socialistični in neuvrščeni Jugoslaviji*, ki jo takratni svetovni imperialni sistem po padcu *Berlinskega zidu*, ko je vloga Jugoslavije kot *tampon cone* med Atlantsko zvezo in Varšavskim paktom postala odveč, ni bil več pripravljen tolerirati. Obstajal naj bi celo zavestno pripravljen načrt razbitja takratne skupne države. Parenti

(prav tam) meni, da je bila odločitev o razkosljanju Jugoslavije sprejeta leta 1989, ko se je *zahod* ovedel, da na Balkanu obstaja država, ki še vedno poskuša ohranjati svojo ekonomsko neodvisnost od globalnih političnih in gospodarskih tokov oz. od na svobodnem trgu temelječe ideologije neoliberalizma. Zato je takratni predsednik ZDA George Bush starejši (v prav tam) v novembru 1990 pritisnil na ameriški kongres, da je ta izglasoval resolucijo oziroma zakon s katerim je bilo Jugoslaviji ukinjeno kreditiranje in vsakršna druga pomoč ob polnem zavedanju, da bo prekinitev kreditiranja za državo Jugoslavijo, ki je bila soočena tudi s hudo krizo lastne valute, imela za njen obstoj katastrofalen učinek. Zakon je že vnaprej predvideval, da bo Jugoslavija pod tem pritiskom razpadla, saj je že vseboval tudi zahtevo, da v kolikor bo katerakoli republika želela računati na ameriško pomoč in kredite, bo morala prej izstopiti iz Jugoslavije in razglasiti neodvisnost (prav tam). Zakon je tudi zahteval, da ameriško ministrstvo za zunanje zadeve kontrolira in odobri proces volitev in ima zadnjo besedo pri potrditvi veljavnosti volitev, organizirale pa naj bi se zgolj volitve po republikah brez kakršnekoli povezave z zveznimi volitvami, s končnim ciljem zdrobitve Jugoslavije na male, desno orientirane banana republike s privatizirano in onespobljeno industrijo.

Potemtakem lahko sklepamo, da je bil razpad Jugoslavije spodbujen s t. i. *doktrino šoka*. Potek delovanja te metode je podrobno opisala Naomi Klein (2011) v svoji istoimenski svetovni knjižni uspešnici. O neoliberalnih sovražnih prevzemih držav pod pretvezo njihove demokratizacije piše tudi Kulić (2004, 63), ko govori o *konceptih moči*, ki naj bi mednarodnim korporacijam in drugim bogatim vlagateljem zagotovili politično varnost investiranja v neki državi in vzpostavljali tudi politične razmere za to varnost s prisvojitvijo obstoječe vlade ali pa s formiranjem vlade za sebe s tem, da na oblast pripelje liberalno demokracijo po svojem okusu, liberalce, kot preverjene zaveznike globalne strukture liberalnega kapitalizma in korporacijske strukture upravljanja z ekonomijo, pa postavi v funkcijo branika proti nacionalističnim in komunističnim vladam in režimom. V primerih, ko politična moč ne zadošča za uresničitev njihovih interesov, pa so pripravljeni poprijeti tudi po skrajnih sredstvih: tako so Američani, da bi si zagotovili vlogo vodilne politične in vojaške sile na evropski celine, v 90. letih pod Clintonovo administracijo celo vojaško intervenirali v vojno na področju razpadle SFRJ in preko operacije *vzpostavljanja miru* v Bosni širili vpliv vojaškega pakta Nato v srednjo in vzhodno Evropo (Callinicos 2004, 66).

Tudi Slovenija se je po osamosvojitvi kot nova mlada država znašla v vrtincu svetovnih dogodkov, ki so po padcu *Berlinskega zidu*, razpadu Sovjetske zveze ter s tem razpadu

vzhodnega političnega bloka in propada socializma kot sistema najavljali »*konec zgodovine*« (Fukuyama 1992), ter pod vtisom teh svetovnih razmerij politične, gospodarske in vojaške moči vse bolj podlegala pritiskom po implementaciji kreiranja države po neoliberalnem kapitalističnem vzorcu. Ideja demokratičnosti, ideal biosa, je bil tako tudi v novi od Jugoslavije odcepljeni državi obsojen, da ostane, tako kot v stari državi, zgolj na nivoju iluzije in potisnjen v ozadje, saj je v resnici nova slovenska politika, kar ugotavlja tudi Močnik (v Mladina Intervju 2010, 26), na področju svoje jurisdikcije vseskozi zagotavlja predvsem čim boljše razmere za čim večjo donosnost kapitala. V prvem obdobju je Slovenija sicer vsaj na videz še sledila logiki socialne države, a potreba po socialni državi in njenih institucijah je bolj izhajala iz notranje logike restavracije in razvoja kapitalističnih odnosov, kot pa iz nekakšnih človekoljubnih pobud, ki bi, zaradi grobega izkoriščanja delovne sile v razmerah liberalnega kapitalizma, prišle od zunaj ali od zgoraj (Lukšič 1999, 21).

Projekt socialne države je slovenskim političnim elitam tako služil le v toliko, kolikor je predstavljal ogrodje mirnega razvitja neblagovnih institucij, ki so bile potrebne za nadaljnji razvoj restavriranega kapitalističnega sistema v Republiki Sloveniji, dejansko pa so svoj diskurz vseskozi gradili na gospodarskih temah ter uvajanju z razvojem gospodarstva povezanih nujnosti kot so nujnost privatizacije in denacionalizacije ter natoizacije in evropeizacije in vse večjemu upoštevanju freidmanistične mantre deregulacije gospodarstva, privatizacije premoženja in v slovenskem primeru, zaradi ohranjanja socialnega miru, vsaj v prvem obdobju nekaj manj radikalnega krčenja socialnih pravic. Dejansko so slovenski politik delovali skladno s Kuzmanićevo oceno (2001, 41), po kateri se je politiko, svobodo in enakost začelo meriti s kategorijami oikosa in ekonomije, prihodnost pa je v njihovi inačici prehoda preko managerske optike izhodiščno zožena na EU in Nato ter na neskončno napredovanje ekonomije.

V slovensko tranzicijsko determinirani poskonzervativni zgodbi o uspehu, kjer ni več mesta za *delavca-proletarca*, tako po mnenju Kuzmanića (2003b, 103) na piedestal stopi *svobodni podjetnik*, vodilno vlogo postsocialističnega osvoboditeljskega misijonarja pa od političnega komisarja in sekretarja partije prevzame nova nosilna kreatura, *njegovo visočanstvo manager*. Da smo bili v nasprotju s Čehi, Slovaki, Poljaki, Balti in drugim na novo demokratiziranimi narodi, kjer je bilo razvrednoteno narodno premoženje pokupljeno predvsem od zunaj, tega premoženja v Sloveniji oropani kar od svojih domačih tajkunov, ki so preko managerskih

odkupov, odtujevali in v privatno lastnino spreminjali državno premoženje tj. iz socialistične ureditve izvirajočo družbeno lastnino, ugotavlja tudi Mihelj (v Mladina 2013, 26. april).

Idejo o socialni pravičnosti je nadvladala moč neoliberalne globalizacije ter na njeno mesto vrnila ideje o svobodi posameznika, privatni lastnini ter svobodnih trgih, ki se morajo širiti, katerih seme pa je bilo posejano, ko se je v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja končno prijel ideja takratnih marginalcev F. A. Hayeka, L. von Misesa, M. Friedmana in drugih, ki so ponujali svobodo, potrošništvo in privatno lastnino v zameno za pozabo socialne pravičnosti (Rutar 2013, 10. januar). Maske o Sloveniji kot socialni državi, ki naj bi temeljila na predpostavki, da je z državno intervencijo mogoče zagotoviti miroljubno koeksistenco med demokracijo in kapitalizmom – brez te splošno sprejete predpostavke naj realizacija celotnega projekta socialne države ne bi bila mogoča (Lukšič 1999, 26) – so dokončno padle, ko je na oblast leta 2004 prišel Janez Janša, ki je po zmagi na parlamentarnih volitvah z radikalnim populističnim programom enakosti in borbe proti tajkunom, začel vsiljevati program privatizacije šolstva, zdravstva in pokojninskega sistema, popolnoma primerljiv z radikalnim neoliberalnim programom, kakršnega je bila deležna Slovaška, ki pa je v Sloveniji izzval masovne proteste pod vodstvom sindikatov.

Primeren opis tega obdobja je podal Močnik (2008, 21. maj), ki izpostavi nemoč tedanje opozicije, da bi se uprla radikalni neoliberalizaciji, in moč sindikatov, ki so šli na ulice in zrušili radikalni neoliberalni vladni program. Janša je bil s tem, ko so sindikati blokirali vladno politiko, obsojen na štiriletno vegetiranje na oblasti, svoje priložnosti za realizacijo neoliberalnega programa pa bil prisiljen iskati zgolj v incidentih. Razmere v družbi pa so se ponovno zaostriale s pavperizacijo in inflacijo, ki je sledila slovenskemu sprejemu evra kot skupne valute EU območja in izenačevanja cen z evropskimi, pri čemer pa so osebni prejemki ostali nespremenjeni. V akcijo so ponovno stopili sindikati. V Ljubljani, ki ima 180.000 prebivalcev, se je na ulicah pojavilo 70.000 ljudi, ki so ponovno prisilili stranke k odlogu privatizacije zdravstva in šolstva. Močnik posledično ugotavlja: *»Iz teh reakcij se vidi, da je politika še vedno mogoča ter da ni nujno, da so politični agenti lahko le tisti, ki službeno nosijo to funkcijo, tj. stranke. Če obstaja množična podpora, je mogoče elite prisilili, da se ukvarjajo z vprašanji, s katerimi se sicer ne bi bavile.«* (prav tam)

Janša je vseeno dobil še eno priložnost za dokončanje neoliberalnega projekta, ko je bil, kljub temu da je na parlamentarnih volitvah 2011 njegova Socialno demokratska stranka (v

nadaljevanju SDS) zaostala za Jankovičevo Pozitivno Slovenijo (v nadaljevanju PS), spretnejši od konkurenta v postopkih pogajanj za formiranje nove vlade. Tudi tokrat je njegovim netaktnim zaostritvenim političnim manevrom kmalu sledil odziv ulice, na kateri pa so prvenstvo pri mobilizaciji upora od sindikatov prevzela preko družbenih omrežij formirana nova družbena gibanja, ki so se uprla politiki razlaščenja ljudi in privatizacije družbenega premoženja v korist političnih elit ter vse intenzivnejšega krčenja v tej družbi tradicionalno uveljavljeni socialnih pravic, kot so pravica do dela, zdravstvenega varstva, brezplačnega šolstva in socialnih transferjev. Odziv ulice je tokrat celo uspel osovražena Janšo vreči z oblasti, a žal le kot zadnje žrtveno jagnje pred dokončno uzakonitvijo neoliberalizma v slovenski družbi, ki ga je paradoksalno pod pritiski evropske politične nomenklature iz Bruslja, uzakonila hipotetično levosredinsko usmerjena vlada Alenke Bratušek s potrditvijo že v času Janševе vlade pripravljenih sprememb regulacije trga dela, pokojninske zakonodaje in ustavne spremembe referendumskih pravil ter izglasovanjem vpisa zlatega fiskalnega pravila v ustavo Republike Slovenije.

Vlada Alenke Bratušek je dejansko le izkoristila ulični pritisk s strani protestnikov za prevzem oblasti, ne da bi uresničila njihove zahteve. Namesto, da bi se potrudila preveriti voljo ljudstva s predčasnimi volitvami, je zaobšla zahteve vstajnikov in se pragmatično odločila za novo koalicijo, kar je parlamentarcem stare in nove koalicije omogočilo, da so ohranili svoje poslanske fotelje za ceno dokončne kapitulacije socialne države in demokratičnega zastopanja interesov ljudstva v prid uveljavitve neoliberalne države in interesov mednarodnega finančnega kapitala. S tem je Slovenija dokončno pokleknila pred doktrino washingtonskega konsenza, ki ne pomeni nič manj kot neoliberalno podreditev zakonodajne in vladne politike na desetih političnih področjih, na katerih so svetovni politiki utemeljili neoliberalni program. Gre za področja, ki zadevajo fiskalno disciplino, prioritete javne porabe, davčno reformo, finančno liberalizacijo, konkurenčni menjalni tečaj, liberalizacijo trgovine, tuja neposredna vlaganja, privatizacijo, deregulacijo in lastninske pravice (Callinicos 2004, 4).

Pot do Washingtonskega konsenza je bila sicer tlakovana z odločilnim teoretskim prispevkom nobelovca Milтона Friedmana, ki je, da bi države vodene v duhu nacionalizma in socializma usmeril na pravo pot, v knjigi *Kapitalizem in svoboda* (Friedman 1962/2011) začrtal pravila, ki so postala priročnik za svobodni trg, v Združenih državah Amerike (v nadaljevanju ZDA) pa gospodarski program neokonzervativnega gibanja, po katerem morajo vlade, prvič, odpraviti vsa določila in regulativo, ki preprečuje kopičenje dobička, drugič, odprodati vse premoženje,

ki ga imajo v lasti in bi ga korporacije lahko vodile z dobičkom in tretjič, dramatično zmanjšati financiranje socialnih programov (Friedman v Klein 2010, 83). Poleg deregulacije, privatizacije in krčenja se je zavzemal tudi za nizke davke, obdavčitev bogatih in revnih po enotni davčni stopnji, za polno implementacijo tržnega mehanizma pri določanju cen blaga, storitev in delovne sile, za odpravo instrumenta minimalnega osebnega dohodka, za privatizacijo zdravstva, pošte, izobraževanja in pokojnin, za prepoved zaščite lokalne industrije in lokalnega lastništva ter za svobodno delovanje korporacij, ki jim mora biti omogočeno, da svoje izdelke prodajajo kjerkoli po svetu. Friedmanova vojna proti socialni državi in veliki vladi je vsebovala obljubo nove fronte hitrega bogatenja, ugotavlja Kleinova (2010, 83), le da bo tokrat namesto novega ozemlja država sama postala nova fronta, njene javne storitve in premoženje pa bodo razprodani za veliko manj, kakor so vredni.

Kulić (2004, 61) tvorce in kreatorje neoliberalnega Washingtonskega konsenza opisuje kot mogočne gospodarje individualnega tipa ameriškega kapitalizma in privatne ekonomije ter bogatih korporacij, ki kontrolirajo svet ter formirajo globalni um in globalno mišljenje kot javno mnenje. ZDA, članice Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) in G7 obtožuje sofisticiranega hegemonizma, ki z osvajanjem tujih vlad in izobraževanjem v neoliberalnih šolah proizvajajo voljne izvršitelje nasilja *globalnega uma sile* in množijo bogastvo izbrancev na račun siromašne večine v svetu. Fenomen neoliberalne indoktrinacije predhodno nekapitalističnih družb, še posebej držav in družb v postsocialistični tranziciji, dokazuje globalni obseg širjenja te misli in šole. Tem državam, ki jih je zatekel v stanju nemoči, neoliberalizem, kot ugotavlja Kulić (2004, 71), nalaga, da se za ceno preživetja predajajo centrom kapitalske moči, se vključijo v neoliberalno ekonomsko politično matrico in jih na podlagi psihologije pomoči, najemne psihologije, najemne ekonomije in najemne politike prisili, da delajo za druge družbe za vse nižjo ceno svojega dela in svojih proizvodov. Neoliberalizem je po Kuliću (2004, 61) koncept moči, sile in nasilja, ki ne podlega nikakršnemu idealizmu in altruizmu. V sebi nosi afirmacijo pohlepa: vzpodbuja pohlep in ego posameznika, na nivoju skupnih družbenih vrednot pa egoizem naroda, družbe in države ter političnih in ekonomskih blokov (Kulić 2004, 59). Gre za ideologijo, ki je osvobodjena moralnosti in etičnosti, delovno teorijo vrednosti pa nadomesti s kapitalsko teorijo egoizma, egocentrizma, homocentrizma in nasiljem.

Tovrstni procesi neoliberalne globalizacije so posledično tudi v Sloveniji že močno načeli recipročno menjavo oziroma vezi skupnostne solidarnosti kot tudi odloženo menjavo v obliki

slabitve vezi medgeneracijske solidarnosti ter sprožili hudo družbeno anomijo, katere najbolj resni učinki se kažejo kot naraščanje družbene neenakosti in revščine ter kot vznik novih ogroženih skupin, nastajajočih na generacijski podlagi v odnosu med mladimi in starimi ter na podlagi brezposelnosti (Močnik 2003, 87). Bolj kot so ljudje oddaljeni od pomembnih družbenih mrež in s tem od socialno vrednejših vlog in položajev, večja je njihova marginalnost in težje je njihovo vsakdanje življenje (Dragoš in Leskošek 2003, 61). Močnik (2003, 87) ob tem meni, da se je kot edini preostali mehanizem družbene kohezije ohranila zgolj prevladujoča moderna oblika generalizirane blagovne menjave, ideološko oprta na neoliberalno ekonomsko teorijo, ki tudi po ugotovitvah Pikala (2003, 28) že prevladuje v razpravah (zgodbah) o globalizaciji do te mere, da je mogoče govoriti o ortodoksiji nekega pogleda oziroma o pravoverju, ki je z razmahom globalizacije pridobilo status občosti tudi v slovenski poosamosvojitveni družbi. Z drugimi besedami, na makro državnem nivoju je neoliberalizem pridobil status državne religije. Na enak način je na mikro privatnem nivoju neoliberalizem poskrbel za razmah religije potrošništva in svobodnega trga. Ob vseh anomalijah, ki jih neoliberalizem ustvarja, pa se počasi vseeno spet vse bolj uveljavlja zavest, da trg ne more biti sam sebi zadosten, kot na to nagovarja tržni fundamentalizem, temveč potrebuje družbeno solidarnost, da bi lahko družba svojim državljanom zagotavljala vsaj minimalno mero sožitja, civilnosti in kohezije (Rizman 2011, 30).

Vprašanje, ki se ob tem zastavlja, je, kako se znebiti religije neoliberalizma oziroma kako ga odpreti, da bi postal namesto edina možna le ena od možnih identitet. Skladno z Marxovim metodološkim navodilom mora v tem primeru za nas vprašanje odnosa politične emancipacije do religije (oz. neoliberalizma kot religije) postati vprašanje odnosa politične emancipacije do človeške emancipacije (Marx 1843/1979, 157), kajti, kot ugotavlja tudi Kuzmanić (2009/2010, 12), današnja religija ni več tisto, kar je bila nekoč, zadeva organizirana okoli Boga, teologije in Cerkev, pač pa predvsem vera v doktrine ekonomije, managementa, družboslovja, naravoslovja in humanistike. Država se po Marxu lahko emancipira od religije le na način, ki je lasten njenemu bistvu, torej kot država, ki se emancipira od državne religije (v našem primeru pač od vere v neoliberalno doktrino), torej kot država, ki ne priznava nobene religije, vendar pa se je potrebno pri tem jasno zavedati, na kar opozori Marx, da politična emancipacija od religije ni dokončana, neprotislovna emancipacija od religije, ker emancipacija ni dokončan, neprotisloven način človeške emancipacije (Marx 1843/1979, 158). Z emancipacijo države od neoliberalizma se dejansko lahko npr. osvobodi država, ne da bi se pri tem dejansko osvobodil tudi človek. Človek se po Marxu politično emancipira od religije šele, ko jo prežene iz javnega

v zasebno pravo, ko torej religija ni več duh države, v kateri človek čeprav na omejen način v posebni obliki in v posebni sferi živi kot generično bitje v skupnosti z drugimi ljudmi, ampak postane duh občanske družbe, tj. sfere sebičnosti in vojne vseh proti vsem, kot zaključí Marx (1843/1979, 163).

Politična emancipacija potrošnika in sploh neoliberalizmu podvrženega človeka, gledano v kontekstu neoliberalizma, je torej emancipacija države od potrošništva, svobodnega trga in od neoliberalizma nasploh. Po analogiji torej neoliberalizem na ta način preneha biti človeški temelj družbe in postane le še ena od možnih posvetnih izbir, ki prečijo biopolitični subjekt na poti njegovega kontinuiranega procesa postajanja, s čimer je subjektu med drugim dana tudi možnost za razvoj v smeri produkcije skupnega in za uresničitev na horizontalnem demokratičnem temelju urejene družbe. S tem tudi samo vprašanje, kaj je demokracija, nenadoma dobi dvojni pomen: na eni strani vprašanje namreč ostane neoliberalno vezano na razmerja trenutnih odnosov moči med parlamentarnimi strankami, na drugi strani pa že tudi biopolitično zasleduje različne poglede na to, kakšen naj bi bil bolj demokratičen sistem in kako naj bi bil organiziran, kriza suverenosti namreč, kot ugotavlja tudi Kurnik (2005, 83), postavlja pod vprašaj vse oblike demokracije, ki jih poznamo, in celo sam koncept demokracije.

V tem preseku *neoliberalnoglobalnega* in *neobalkanskonalnega* želim sondirati in analizirati pojav biopolitike v Sloveniji in njegovo vlogo v delovanju slovenskega dela gibanja 15o kot možnega protagonista vstajniškega gibanja za ločitev neoliberalizma od države in počela subverzivne biopolitične skupnosti rastoče iz odpora do neoliberalnih praks, ki se, da bi preprečile pojav gibanj za kolektivno emancipacijo in preoblikovanje gospodujočih struktur, sistematično poslužujejo skrajnega nasilja, povzročanja množične negotovosti in celo uvajanja latentnega režima apartheida (Balibar 2007, 139), ter iz ljubezni do udejanjenja ideala demokratičnosti, ki se afirmira in utrjuje na podlagi želje postajajočega subjekta po udejanjanju socialne varnosti, produkcije skupnega, horizontalne demokracije, pravične delitve in menjave kapitalistične z biopolitično paradigmo, kajti oblastni diskurz, ki se reševanja krize finančnega kapitalizma in 1% procenta bogatih loteva preko razlaščenja in potiskanja v kot 99 % ostale populacije, ki so neposredni producenti družbenega bogastva, je morda gibanje 15o ravno legitimiral, da se lahko upira, in ga s tem pravzaprav tudi šele vzpostavil kot vidnega.

Tudi v Sloveniji so se z začetkom novega tisočletja začele pojavljati različne iniciative, zasedbe in kulture upora, ki so se napajale iz tradicije alterglobalističnih bojev. Zgodil se je Urad za

informiranje (v nadaljevanju UZI), Avtonomna cona Molotov (v nadaljevanju AC Molotov), demonstracije proti vojni v Iraku in anti-Nato kampanja. Od takrat naprej tudi pri nas beležimo kontinuirano delovanje teh bojev, pa naj si gre za izbrisane, za dostojanstvo prikrajšane migrantske delavce ali na socialni rob odrinjene prekarne delavce, kajti tudi v slovenskih razmerah se vse močnejše odraža temeljno nasprotje med neoliberalizmom in biopolitičnim subjektom, ki je v tem, da neoliberalizem zapre subjekt v eno samo identitetno zlato kletko potrošništva in svobodnega trga z reklom, bodi to kar si, potrošnik torej, ki v okviru svojih finančnih zmožnosti lahko svobodno izbira med najrazličnejšimi dobrinami svobodnega trga, ne da bi mu bila dana možnost alternative, da postane to, kar si želi.

Najmočnejši biopolitični odziv pa je v Sloveniji vsekakor doseglo svetovno, preko medmrežja koordinirano alterglobalistično gibanje 15o oz. *Occupy*, ki je uspelo preko združitve različnih glasov uperjenih proti izkoriščevalskemu neoliberalnemu finančnemu kapitalizmu pod skupnim geslom »*Smo 99% in nihče nas ne predstavlja*« na protestu na Kongresnem trgu v Ljubljani, ki se ga je 15. oktobra 2011 udeležilo preko 3000 ljudi, s svojo biopolitično idejo prebiti totalitarne ideološke ščite neoliberalizma in jo prvič odmevneje ponesti tudi v širši slovenski družbeni prostor. Protestu je sledila večmesečna zasedba prostora pred ljubljansko borzo, kjer so protestniki vzpostavili osvobojeni prostor skupnega, na njem vztrajali več mesecev, potem pa so se zaradi vse manjšega zanimanja javnosti, ki je sicer zasedbo vseskozi podpirala, umaknili. Prva obletnica oktobra 2012 je nato šla mimo zavita v molk, a potem, ko se je zdelo, da sta energija in sporočilo 15. oktobra in gibanja 15o zamrla, so živalski glasovi posameznikov oziroma družbenih skupin, ki naj sicer, prosto po Rancieru (2005a, 38), ne bi smele ali znale uporabljati razumskega jezika, ponovno oživeli z uličnimi protesti, ki so se začeli konec novembra 2012 in so nato spremljali celotno obdobje, v katerem je slovenski vladi načeljeval Janez Janša, vse do njegovega odstopa in sesutja njegove vlade v marcu 2013, in zahtevali, naj se njihovi glasovi ponovno upoštevajo ne kot glas drhali, ampak kot racionalni govor.

Ti glasovi še vedno niso dobili politične afirmacije s strani slovenski političnih elit, zato še vedno neuslišano zahtevajo vključitev njihovih želja, stisk in potreb v demokratične procese odločanja. Zahtevajo, da se njihov iz političnih procedur odločanja izključeni glas v demokratičnih procedurah prepozna vsaj kot enakovreden glas političnih strank, multinacionalnk, finančnih institucij in evropskih birokratskih struktur. Zahtevajo, da se njihov glas vsaj enakovredno upošteva vsak dan! Zahtevajo discipliniranje kapitala, ne ljudi!

Gospodom, ki se legitimirajo kot nosilci voljene parlamentarne demokracije, se zoperstavljajo iz razočaranja in ogorčenja nad tem, da za legitimni glas v državi priznavajo zgolj glas političnih strank, evropskih birokratskih struktur ali multinacionalk, glas ostalih državljanov pa ponižujejo v hrup, ki ni sposoben ubeseditve razumnega govora. Državo s svojo servilnostjo do multinacionalk, finančnih institucij in evropskih birokratskih struktur spravljajo v koruptiven odnosu do neoliberalizma. Problem je, da nimajo razumevanja za želje svojih državljanov po udeležanju socialne varnosti, produkcije skupnega, horizontalne demokracije, pravične delitve in ločitve neoliberalizma od države. Problem je, da so na oblasti. Problem je, da posledično ne živimo v demokratični družbi, ampak v neoliberalni avtoritarni državi!

Na podlagi povedanega in na podlagi slovenskih izkušenj s parlamentarno demokracijo v 25 letnem postsocialističnem obdobju se lahko upravičeno strinjamo tudi z Evansom (2008, 9–11), ki kritizira zatrdjevanja, da je liberalna demokracija, ki naj bi jo konstituiralo splošno razširjeno stališče *zdrave pameti* o tem, kaj pomeni živeti v *svobodni družbi* in v *demokratični družbi*, nesporna, saj meni, da gre pri tovrstnih trditvah za prisiljena, omejena in izčrpana razumevanja in da je neoliberalizem kot tak tudi oblika ideologije, ki je celo v napetosti z demokratično platjo liberalne demokracije – vzpodbuja namreč *tržne* pristope vladanja, ki neodvisne politične probleme obravnava zgolj s tehničnega vidika, upravljalno in s strategijo, ki delegitimizira demokratično odgovornost in nadzorstvo. Na ta način, meni Evans (prav tam), vladajoča ideologija sama demokratični deficit sprevača v legitimnostni deficit in v kolikor bodo ljudje začeli bolj radikalno problematizirati trditve ideologije, da živimo znotraj demokracije, bo celotna legitimnost našega stanja podvržena dvomu.

3 Pojemovno–teoretična izhodišča biopolitike

3.1 Biopolitika kot diskurz

Pri Platonu in pri Sokratu (v Foucault 2009, 91) glavni problem, ki ga sam vidim kot temeljni problem demokratičnega delovanja v družbi, zadeva poskus uskladiti politično parrhesio, ki vključuje logos, resnico in nomos, z etično parrhesio, ki vključuje logos, resnico in bios. Vprašanje, ki se skozi ta problem v grški filozofiji zastavlja in ki ga izpostavi tudi Foucault (prav tam), je, kako naj filozofska resnica in moralna vrlina vzpostavita razmerje do mesta skozi nomos. S tem vprašanjem se Platon mestoma sooča tako v *Apologiji*, *Kritonu*, *Državi* kot tudi v *Zakonih*. V *Zakonih*, denimo, obstaja zelo zanimivo besedilo, na katero se sklicuje tudi Foucault (prav tam), kjer Platon pravi, da je celo v mestu, ki mu vladajo dobri zakoni, še zmeraj

potreba po nekom, ki bo uporabljal parrhesio, da bo državljanom povedal, kakšnega moralnega vodstva se morajo držati, oziroma po možu, »ki bo skušal odrediti za pokvarjene duše to, kar je spodobno in se sklada z (našo) celotno državno ureditvijo, ter bo govoril nasprotno od tega kar (zahtevajo) največja poželenja, ne da bi pri tem imel katerega koli pomočnika pri ljudeh, temveč bo sam sledil razmisleku (logosu) samemu.« (Platon v Foucault 2009, 91–92; Platon 2004, 1504)

Parrhesio, ki se pojavi na področju filozofske dejavnosti v grško-rimski kulturi, Foucault (2009, 93) prepozna kot prakso, ki skuša oblikovati specifična razmerja, ki jih imamo posamezniki do sebe, odločilni kriterij po katerem prepoznamo parrhesiasta pa ni njegovo rojstvo, državljanstvo ali intelektualna sposobnost, pač pa harmonija med njegovim logosom in biosom, pri čemer pa cilj parrhesie ni prepričati zbor, temveč prepričati nekoga, da mora skrbeti zase in za druge ter s tem spremeniti življenje, oziroma, če to izrazimo v biopolitičnem jeziku, svoj moralni horizont mora usmeriti v produkcijo subjektivitete, kar pomeni, da ga mora preusmeriti od identitete k postajanju. Temu pritrjuje tudi Gilles Deleuze (v Hardt in Negri 2010, 10), ko premišljuje o Foucaultovem pojmu dispozitiva kot o materialnih, družbenih, afektivnih in kognitivnih mehanizmih ali aparatih produkcije subjektivitete. Pritrudi Foucaultu, da pripadamo dispozitivom in delujemo znotraj njih, a če nam je delovati znotraj njih, potem je po njegovem mnenju potrebno ravno to: etnični horizont preusmeriti od identitete k postajanju. Na njegov argument se naslonita Hardt in Negri (2010, 10), ko trdita, da ključno prizorišče političnega delovanja danes vključuje boj za nadzor nad produkcijo subjektivitete oziroma za njeno avtonomijo, družba oziroma multituda pa se izdeluje tako, da v skupnem sestavlja singularne subjektivitete, ki so rezultat tega procesa.

Foucault (v Hardt in Negri 2010, 122) dispozitiv sicer opredeli kot mrežo heterogenih elementov, ki jih usmerja strateški namen, in na tej podlagi uvede pojem strateške vednosti, ki omogoči pojmovanje kolektivne produkcije skupnega kot intervencije v trenutne odnose sil, katere cilj sta sprevačanje dominantnih oblasti in preusmeritev v določeno smer. Minimalna enota vednosti, ki jo v *Arheologiji vednosti* pri tem Foucault izloči, je izjava (Foucault 2001, 125). Ob tem je izjavo po Dolarjevi interpretaciji Foucaulta vselej potrebno razumeti kot zgolj tisto, kar je bilo dejansko izjavljeno (Dolar 2010, 18), pri čemer Foucaultov metodološki korak po Dolarju implicira, da je potrebno vse dejansko izjavljene izjave vzeti nivelirano, tj. na isti ravni z enakomerno razporejeno pozornostjo. Na isti izjavni ravni se torej najdeta tako izjava znanstvenika, literata, norca, politika, nepomembna pa postane tudi razlika med originalom

izjave in ponovitvijo, saj ima ponovitev izjave v tem kontekstu popolnoma enako izjavno vrednost kot original. Glasu elite je s tem pripisan enak pomen kot glasu hrupne, razumne ga govora nesposobne drhali, s čimer naše razmišljanje privedemo nazaj k Rancieru.

Izjave tvorijo arhiv. Arhiv je po Foucaultu posebna raven »*prakse, ki prinese na dan množstvo izjav kot prav toliko regularnih dogodkov, kot prav toliko reči, ki so izpostavljene obravnavi in rokovanju*« (Foucault v Dolar 2010, 59), je »*splošni sistem formacije in transformacije izjav*« (Foucault 2001, 142). Dogodki, izjave kot dogodki, ne tvorijo struktur, ugotavlja Foucault (v Dolar 2010, 60), ampak vstopajo v določene regularnosti, tvorijo nize, se navezujejo v določene moduse ponavljanja, se transformirajo, vztrajajo in se hkrati spreminjajo skozi ponovitve, tvorijo omrežja, cele diskurzivne formacije, naloga analize pa je izluščiti različne tipe in moduse teh regularnosti. V arheologiji torej ne gre ne za znanost ne za spoznanje, poudarja Foucault (2001, 197; v Dolar 2010, 64), temveč za vednost kot opis skupka izjav oziroma za diferencialno analizo modalnosti diskurzov (Foucault 2001, 150), a ne zato, da bi v njem našli moment ali sled izvora, temveč specifične oblike kopičenja (Foucault 2001, 137), sleherna izjava je namreč za Foucaulta po eni strani enkratna, po drugi strani pa prav v dogodkovni singularnosti potegne za seboj referencial, funkcijo subjekta, izjavno polje in ponovljivo materialnost (Foucault 2001, 126). Vselej se pojavi v nekem že obstoječem polju oblastnih sil in ga s svojo pojavitvijo prerazporeja (Dolar 2010, 60), s čimer pa že vstopa v polje odnosa z oblastjo in v navezavo z genealogijo ter biopolitiko oblasti.

Diskurz Foucault (v Hall 1997) zato ne razumeva zgolj kot jezik, ampak kot sistem reprezentacije, ki konstituira temo oziroma definira in proizvede objekte našega vedenja in s tem obvladuje način, na katerega lahko o temi smiselno govorimo in razmišljamo. Diskurz tako v vsakem obdobju proizvede oblike vednosti, objekte, subjekte in prakse vednosti, ki se od obdobja do obdobja radikalno razlikujejo, ne da bi med njimi obstajala neka kontinuiteta. Enako diskurz tudi izloči, omeji druge načine govorjenja in obnašanja v zvezi z določeno temo ter načine konstituiranja vednosti o njej. Na ta način Foucault (v prav tam) diskurz, reprezentacijo in resnico radikalno historizira. Diskurze je zato vedno potrebno vzeti kot nekaj v sebi prelomljenega in jih neprestano meriti po tem, kar so morali zavreči in izriniti, da bi se vzpostavili, kar torej v njih na specifičen način manjka, skladno s Foucaultom ugotavlja tudi Dolar (2010, 24), zato vstop oblasti v diskurz nazadnje vselej zahteva analizo notranjih nedogodkov in merjenje ne le teže izjav, ampak tudi teže molka. To je napeljalo Foucaulta na to, da ni govoril o resnici vednosti v nekem absolutnem smislu, pač pa o diskurzivni formaciji,

ki podpira režim resnice: *»Vsaka družba ima svoj režim resnice, svojo splošno politiko resnice, z drugimi besedami, vrste diskurzov, ki jih sprejme in jih napravi za resnične, mehanizme in instance, ki človeku omogočajo, da razlikuje med pravilnimi in nepravilnimi izjavami, sredstva, s katerimi je oboje sankcionirano... status tistih, ki odločajo o tem kaj šteje za resnično«* (Foucault v Hall 1997).

V tem smislu definiranje biopolitične paradigme pomeni gradnjo novega diskurza in novega terena, ki afirmira življenje kot politično kategorijo, ki je zunaj pravno-diskurzivne reprezentacije, pri čemer iskanje zunanosti pomeni odmik od terena suverenosti in suverene oblasti ter korak onstran represije in zakona (Kurnik 2005, 144). Kot glavne nosilce tega diskurza Kurnik (prav tam) prepozna nova globalna družbena gibanja, ki z metodo nepokorščine lomijo temeljni pravni odnos, ki je odnos pokornosti, s katerim odpirajo plastični in diferencialni horizont za nastajanje novih singularnih subjektivitet. Tako Foucault (1991, 116; v Dolar 2010, 99) kot tudi Kurnik (2005, 145) nepokorščino smatrata za nulto točko političnega, saj vzpostavlja pogoje možnosti artikuliranja alternativne subjektivizacije, družbene agregacije in politične konstitucije. Na biopolitiki osnovana gibanja tako *»na osnovi imanentne artikulacije, ki zahteva, da se spustimo v fabrikacijo sveta z vsemi sistemi dominacije, upori, silami življenja in nepokornosti«* (Kurnik 2005, 145) razvijajo kritiko modernega subjekta in sebi lasten biopolitični diskurz, ki gradi na artikulaciji *»distribuiranja živega v območju vednosti in koristnosti«* (Foucault v Dolar 2010, 97).

Kakšne pa so modalne značilnosti tega diskurza? Biopolitični diskurz, kot prvo, zaznamuje močna želja po menjavi biooblastne kapitalistično urejane družbe, ki jo opredeljuje oblast nad življenjem (Hardt in Negri 2010, 62–63), z biopolitično družbo, ki jo opredeljuje moč življenja, da se upira in določa alternativno produkcijo subjektivitete (prav tam). Če za neoliberalno misel po Hollowayu (2010) ugotavljamo, da je zanjo značilen diskurz o maksimiranju profita in podrejanja življenja delu, potem za biopolitično moč nasprotno velja, da je za produkcijo skupnega osvobodjena moč življenja. Biopolitika je potemtakem diskurz o osvoboditvi moči življenja in o moči življenja za produkcijo skupnega. Biopolitiko gre v tem kontekstu razumeti kot horizontalno mreženje mnogoterosti zaradi osvobajanja subjektivitet izpod dominantne identitetne mreže *naci-neoliberalne* (Kurnik 2005, 2) biooblasti in njihovega mrežnega povezovanja v neidentitetne horizontalne demokratične skupnosti (Kurnik 2005, 3). O tem govori biopolitični diskurz, ki ga izrekajo marginalizirani subjekti, živeči v neoliberalni družbi v svojem prvem stekališču.

Drugo stekališče izjav se nanaša na družbeno ozračje, ki hromi svobodo govora in preko procedur parlamentarne predstavniške demokracije oddaljuje in odstranjuje vse večje število ljudi in populacij iz procesov političnega odločanja, v marginaliziranih skupinah in posameznikih povzroča občutek drugorazrednosti, krepi njihovo ogorčenje in odpor do države, ki je vse bolj tuja navadnemu človeku in vse bolj le še orodje represije za zavarovanje interesov politično-gospodarskih elit. Biopolitika zato zavrača državo v njeni politični predstavniki in hegemonski vlogi (Hardt in Negri 2010, 278) in daje v svojih izjavah prednost *udejanjanju neposredne demokracije*, saj dejanje predstavnštva, ki v zgradbi identitete zamegli ali homogenizira singularitete, omejuje produkcijo skupnega s spodkopavanjem svobode in pluralnosti (prav tam), iz česar lahko izvedemo obratni sklep, da je horizontalna neposredna demokracija – in ne aristokracija, ki jo določa predstavnštvo in hegemonija – tista, ki je nujna za pospeševanje produkcije skupnega in širjenje produktivnih sil. Z zavrnitvijo države kot orodjem represije ter favoriziranjem neposredne demokracije in horizontalizma, ki jima da prednost pred predstavnštvom in homogenizacijo, se biopolitika kaže tudi kot anarhistični projekt, ki ga določajo trije temeljni principi anarhističnega delovanja: horizontalizem, direktna demokracija in avtonomija (Zadnikar 2013, 97).

Tretji za biopolitiko značilni izjavni modus v sebi združuje izjave, ki izražajo zaskrbljenost zaradi vse večje prekarizacije delovnih razmerij in s tem povezane vse nižje socialne varnosti sodelujočih v delovnih procesih. Graeber (2014, 279) vzroke za takšen družbeni razvoj povezuje z neoliberalizmom in njegovo miselnostjo, da sta svobodni trg in človekova svoboda v osnovi eno in isto. Neoliberalizem s tem vse človeške upe in sanje podredi primarni zahtevi po ekonomski produktivnosti. Po Hardtu in Negriju (Hardt in Negri 2010, 226), tako osrednja značilnost dela, izhajajoča iz fleksibilnosti in mobilnosti, ki sta mu vsiljeni v neoliberalni produkciji, postane njena prekarna narava, to je njeno pomanjkanje zagotovljenih pogodb, stalnih urnikov in varnih zaposlitev, v katerih se čas dela in čas življenja mešata v nalogah in izzivih neformalnih in spreminjajočih se služb. Tovrstno družbeno stanje znižuje standarde socialne varnosti in s tem povečuje zaskrbljenost ljudi. Ena od bistvenih tem biopolitičnega diskurza je zato diskurz o načinih *udejanjanja socialne varnosti* v s prekarnostjo zaznamovanih družbenih razmerah, ki v obdobju kapitalistične financializacije vse bolj prizadeva tudi srednji razred, ena od rešitev, ki jo biopolitični diskurz na tem področju izraža, pa je uvedba univerzalnega temeljnega dohodka (v nadaljevanju UTD).

Graeber (2014, xix) ob tem ugotavlja, da *srednji razred* dejansko ni bil nikoli primarno ekonomska kategorija, saj se ga je vedno obravnavalo predvsem preko njegovega vsakodnevnega odnosa do institucij, kot so policija, izobraževalni sistem, zdravstveno varstvo in celo bančno kreditiranje, torej do institucij, ki so bile v preteklosti, ko so bile v skupni družbeni lasti in državno regulirane, običajno na njihovi strani. S pojavom povečane kapitalistične financiranja, vse večje komercializacije ter privatizacije teh institucij in njihovega odtujevanja iz skupnega družbenega premoženja, pa so tudi ljudje srednjega sloja začeli spoznavati, da so jim te institucije nenadoma v breme in vse manj v pomoč. Zavedajoč se problema usihajoče skupne lastnine biopolitični diskurz v svojem četrtem stekališču svoje izjave gosti tudi okrog iskanja rešitev za *udejanjanje produkcije skupnega*. Hardt in Negri (2010, 272) ugotavljata, da je biopolitični krogotok v celoti vsebovan v proizvodnji skupnega, ki je sočasno produkcija subjektivitete in družbenega življenja. Gre namreč za proces, ki ga lahko obenem razumemo kot produkcijo subjektivitete skozi skupno in kot produkcijo skupnega skozi subjektiviteto, zato moramo krizo biopolitičnega krogotoka po Hardtu in Negriju razumeti kot zaviranje produkcije subjektivitete ali kot oviranje produktivnosti skupnega. Kako udejanjati produkcijo skupnega je zato ena osrednjih tem biopolitičnega diskurza: »*Eksodus je mogoč le na podlagi skupnega, tako glede dostopa do skupnega kot sposobnosti njegove rabe, kapitalistično družbo pa žene izločevanje ali zakrivanje skupnega s privatizacijo produkcijskih sredstev in vseh vidikov družbenega življenja*« (Hardt in Negri 2010, 145). Biopolitika si zato prizadeva za odprt dostop do akumuliranega družbenega bogastva (Hardt in Negri 2010, 345), ki naj bo osnova srečanj in družbenega blagostanja, ki naj ustvari pogoje srečevanja v enakosti, nas opremi z vednostjo in veččinami družbene interakcije ter nam vsem omogoči, da imamo vsi osnovna sredstva za življenje in dobro zdravje.

Biooblast ravna ravno nasprotno: preko korupcije in klijentilizma pogloblja družbena neravnovesja med bogatimi in revnimi. Tudi krizo, ki je nastala zaradi koruptivnega in klientelnega ravnanja finančnih institucij, ne rešuje pri njenem izvoru, ampak s pospešenim razlašanjem najrevnejših in srednjega sloja prebivalstva preko t. i. varčevalnih ukrepov oziroma politike zategovanja pasov. Posledično se biopolitični diskurz zavzema za *pravičnejšo delitev družbenega bogastva* (Kurnik 2005, 190), velik del biopolitičnih pritožb protestnikov namreč izvira ravno iz ogorčenja proti finančnemu kapitalizmu. Prizadevajo si za prekinitev in zrušitev takšnega sveta: sveta denarja in kapitala, sveta milijarderjev in milijarde ljudi, ki živijo in umirajo v lakoti (Holloway 2010, 3). O tem neoliberalni diskurz govori v svojem petem stekališču.

Biopolitični diskurz se torej konstituirajoče vzpostavlja preko v pet izjavnih modusov stekajočih se izjav: modusa socialne varnosti, modusa produkcije skupnega, modusa horizontalne neposredne demokracije, modusa pravične delitve bogastva in modusa menjave družbenopolitične paradigme. A vse razlage sveta razen neoliberalne so v svetu, ki ga v zadnjih treh desetletjih obvladujejo bogati lastniki multinacionalnih korporacij, nezaželene. Da bi neoliberalizem, kljub ekonomskemu fiasku in družbenim anomalijam, ki jih povzroča, pri množicah ohranil prepričanje v nezamenljivost kapitalizma, se zateka k instrumentom kontrole in omejevanju tiste imaginacije, želja, individualne svobode in ostalih oblik delovanja, ki so bila osvobojena med zadnjo veliko družbeno revolucijo v šestdesetih letih in krčenju njene uporabe izključno na področje potrošništva in deloma še na virtualno realnost interneta (Graeber 2014, 281). Prednostna pozornost do družbenih gibanj je gotovo del te kontrole, katere namen je, da pod nobenim pogojem nobena alternativa v očeh množic ne sme biti videna kot uspeh (Graeber 2014, 280). Po Graeberju (2014, 281) lahko zato govorimo kar o ubijanju sanj in o aparatu za proizvodnjo brezupa, ustvarjenem, da pomendra vsako misel na drugačno prihodnost. *»Zato je na strani tistih, ki se zavzemamo za drugačen svet, upanje temelj konstitutivne moči, medtem ko zatiralci utemeljujejo svoje gospostvo na širjenju strahu«*, je prepričan tudi Zadnikar (2013, 89). Biopolitični diskurz je zato poleg ostalega tudi konstitutivno izjavno polje za ohranjanje tega upanja.

3.2 Biopolitika kot prakse delovanja

Biopolitični upor Foucault umešča v razpoko, ki predstavlja veliko razliko med zgodovino idej, spoznanj, duha, uma, mišljenja itd. na eni strani in zgodovino diskurzivnih praks, izjavnih dogodkov in njihovih regularnosti na drugi strani. Ta velika razlika na nas naslavlja politično odločitev postavljeno *»na konico noža«* (Foucault v Dolar 2010, 65), ki pa jo je potrebno v biopolitični teoriji in praksi uporov sledeč Foucaultu (v Dolar 2010, 62) zvesti na množstvo vselej neenakih malih dogodkovnih razlik: na njihove snope in svežnje, na pravila njihovih navzkrižnih povezav, ki pa jih ni mogoče homogenizirati in spraviti v homologije. Namesto velikega preloma in velike revolucije naj zato po Foucaultu (v Dolar 2010, 63) nastopi množstvo malih revolucij na vsakem koraku in z vsako izjavo, velika revolucija namreč, kljub nasprotnemu videzu, ravno homogenizira in homologira heterogeno mnogoterost pravih razlik, s tem ko jih uklešči v veliko opozicijo in zaostri protislovje.

V sedanjih okoliščinah, v katerih je naše celotno življenje absorbirano v kapitalistično proizvodnjo, suverena nacionalna država in koncept nacionalnega državljanstva postajata vse bolj in bolj nezadostna in nefunkcionalna, kar pred nas postavlja zahtevo, da se soočimo z novo situacijo oz. z eksperimentom, kako živeti globalno državljanstvo, kar pa nas ne sme navdati s pesimizmom, meni Kurnik (2005, 176), saj so v obdobju totalne subsumpcije, upoštevaje Foucaultov koncept paradoksa oblasti, potenciali osvoboditve še večji, kot bi bili sicer, kajti, če je celotno življenje absorbirano v kapitalistično proizvodnjo, potem lahko t. i. razredni boj izbruhne na vseh področjih družbenega življenja vzdolž celotnega niza produktivnih družbenih odnosov (prav tam). Smoter tega boja pa niso priznavanje ali zahteve, ampak gradnja skupnosti brez skupnosti, ki se naj vzpostavlja na osnovi razkroja družbenih vezi in pogodbe (Kurnik 2005, 188). Odpovedati se je torej potrebno politiki reprezentacije in mehanizmu predstavljanja, saj vsako sklicevanje na kategorijo ljudstva in reprezentacije restavrira etatični subjekt:

Globalna gibanja v Evropi morajo razviti sposobnost investirati nove subjektivitete in konkretne zahteve v nastajajoči evropski politični prostor na subverziven način. Subverzivna integracija pomeni integriranje subjektivitet na način, da je njihova integracija obenem subverzija politične skupnosti, v katero se integrirajo. Nastajajočo evropsko federacijo in evropsko politično skupnost je treba inflatorno investirati z novimi subjektivitetami in zahtevami po uresničitvi materialnih pogojev za njihovo reprodukcijo. (Kurnik 2005, 228)

Kapitalistični sistem je potrebno dezorganizirati, da bi ga lahko na novo ustvarili, ugotavlja Amin (v Gregorčič 2011, 95). Tudi Martin Luther King (v Balluch 2011, 86) je govoril o potrebi po družbeni dezintegraciji juga ZDA, saj bi se rasna segregacija na ta način ohranjala samo še v kaosu. Možnost spremembe je videl predvsem v subverzivnem investiranju v nenasilne neposredne akcije, ki naj bi si prizadevale ustvariti takšno krizo in proizvesti takšno napetost, da se je skupnost, ki je ves čas zavračala pogajanja, prisiljena spoprijeti s problemom. V svojem pismu iz zapora, ki ga napisal aprila 1963, je podal tudi navodilo o štirih potrebnih organizacijskih korakih tovrstnih nenasilnih kampanj: zbiranje dejstev, da bi ugotovili, ali krivice obstajajo, pogajanja, samoočiščenje in neposredna akcija. Krivice, ki jih producira neoliberalizem, so evidentne: ogroža socialno varnost preko prekarizacije družbe, nasprotuje produkciji skupnega, politično participacijo omogoča zgolj elitam, razlašča večino v korist bogate manjšine in, kot ugotavlja Gregorčičeva (2011, 94), po vnaprej določenih političnih,

gospodarskih, socialnih in kulturnih agendah intenzivno dezorganizira družbe, skupnosti in skupine s pretvezo, da jih organizira. 1 % bogatih kaže popolno ignoranco do 99 % razlaščenih (tudi razlaščevani se sicer v Sloveniji zdijo ta čas precej indiferentni), kot glas razuma pa so sposobni prepoznati zgolj svoj na neoliberalni doktrini in washingtonskem konsenzu utemeljujoči glas. Vsi ostali smo v neoliberalnih okoliščinah zgolj talci prostega trga in procesa globalizacije, v katerem nekaj velja le glas vladajočih egoističnih in brezobzirnih subjektov moči, pa naj si gre za državo, stranke, evropsko skupnost ali multinacionalke, glas ostalih državljanov pa je ponižan v hrup, ki ni sposoben ubeseditve razumnega govora. Če naš glas ni prepoznan kot politično relevanten, potem nam za uveljavljanje naše politične relevantnosti kot temeljni zastavek politike ostanejo zgolj še naša telesa oziroma naše življenje samo, neoliberalizem je namreč očitno odpovedal vsa pogajanja z življenjem v skupnem za nedoločen čas.

V središče teoretskih razprav moramo zato pritegniti tudi nujnost paradigmatskega preloma, vzporedno pa se lotevati konkretnih aktivnosti za kompostiranje struktur zatiranja in vsesplošnega uničevanja (Gregorčič 2011, 303). *»Neoliberalni sistem sestavlja triada korporacijskih mrež, političnoadministrativnih institucij in civilne družbe. Boj proti neoliberalizmu predpostavlja kompostiranje celotne triade«*, ugotavlja Zadnikar (v Gregorčič 2011, 303). Konfrontirati pa moramo tudi našo lastno participacijo (Gregorčič 2011, 95) v neoliberalnem sistemu, kajti šele samozavedanje nam omogoči, da začnemo preko spremembe percepcije sodelovati v boju, ki je *»boj milijonov bitij, ki zahtevajo pravico, da bi živeli kot ljudje in ne kot živali v svetu, v katerem vse oblike življenja ogrožajo finančni interesi, zakon pridobitništva, trgovska mafija, sprememba naravnih virov v blaga, sprememba vod, zemlje, rastlinskih in živalskih vrst, žensk, otrok in moških, vseh zaslužjenih, tako v telesih kot v zavesti«* (Vaneigem v Gregorčič 2011, 214). Samoozavestiti je potrebno, da kapitalizem ne bo padel sam od sebe (Harvey 2010, 258; Harvey v Gregorčič 2011, 95) in da zatiralec nikoli ne podari svobode prostovoljno (Luther King v Balluch 2011, 87). Samoozaveščanje je samoočiščenje: je ozaveščanje o naši vlogi v neoliberalni konstituciji, konfrontiranje te vloge in preusmeritev moralnega horizonta od identitete k postajanju oziroma k produkciji subverzivne subjektivitete.

Šele, ko zatirani prepozna in kritično ozavesti lastno zatiranost ter zatiranost družbe, lahko nastopi emancipacijski proces, s tem, ko zatirani spreminja lastni svet, pa že spreminja tudi družbo kot celoto (Freire v Gregorčič 2011, 33). Dokler pa ni želje niti potrebe po eksodusu iz

status quo, kot je prakse osvobajanja poimenoval oče pedagogike zatiranih Paulo Freire (prav tam), pa ostajamo zaverovani v svoj svet, v ideologijo, ki ne pozna osvoboditve. Brez kritične zavesti smo ujeti v nelagodje nemoči in prepuščeni na milost in nemilost kapitalu (Freire 2005 in 2006; Freire v Gregorčič 2011, 23). Samoočiščenje, ki upraviči upor, Martin Luther King (v Balluch 2011, 88) simptomatično najde v razliki med pravičnimi in nepravičnimi zakoni. »Človek ima moralno odgovornost, da se ne pokorava nepravičnim zakonom«, meni (prav tam). Posameznik, ki prekrši zakon, za katerega mu njegova vest pravi, da je nepravičen, in ki voljno sprejme zaporno kazen, da bi prebudil vest skupnosti zaradi njene nepravičnosti, po mišljenju Martina Luthra Kinga namreč v resnici izraža najvišje spoštovanje do zakona, pri čemer kot primer nepravičnega zakona navede zakon predpisan manjšini, ki zaradi tega, ker so ji odrekli pravico do glasovanja, ni imela nobene vloge pri uveljavljanju ali snovanju zakona (prav tam).

Praktično vse priborjene manjšinske pravice v zgodovini so bile plod ogorčenja in nepokorščine množic od spodaj, bistvene družbene spremembe, kot so seksualna revolucija, enakost žensk, zaščitne pravice otrok, delavske pravice, socialne pravice ipd. so namreč posledica delovanja upornih družbenih gibanj proti samovolji mogočnih, ugotavlja Balluch (2011, 128). Nadalje smatra, da družba zato, da se lahko razvija, potrebuje družbeni konflikt, ki predpostavlja tako toleranco do drugače mislečih kot tudi do protestov in državljanke neposlušnosti, zakonitost dejanj pa je v tem kontekstu tudi po Balluchu drugotnega pomena: »Načeloma zato lahko rečemo, da je v demokraciji legitimno vse, kar podpira odprto javno diskusijo in sovražno vse, kar odprto javno diskusijo ovira. Zakonitost dejanj je v tem pogledu zgolj sekundarnega pomena, saj je vsekakor možno, da zakoni ovirajo odprto, javno diskusijo in so zato demokraciji sovražni« (Balluch 2011, 61). Ravno iz nedemokratskih razmer v družbi, ki ovirajo odprto, javno diskusijo, jemlje politični aktivizem svojo upravičenost za prakticiranje zunajparlamentarnih neposrednih demokratičnih akcij, ki v praksi po Balluchovi klasifikaciji (Balluch 2011, 70–84) lahko potekajo kot: glasne in razgrete demonstracije; kot trajne demonstracije; kot demonstracije pred domom; kot bojkot; kot raziskave pod krinko; kot divje plakatiranje in grafiti; kot sabotáže; kot blokade; kot zasedbe; kot run-in, walk-in, lie-in, sit-in, kneel-in, talk-in, pray-in in podobne različice upora; kot javne osvoboditve; in kot javno poškodovanje stvari.

Biopolitični razlogi za upor so sicer širši od Balluchovih, biopolitične prakse upora po besedah aktivistke Domitille Barrios de Chungara (v Gregorčič 2011, 106) namreč pomenijo vzpostavljane mnogoterih subjektivitet ter njihovo skupno delovanje proti oblasti in represiji

ter brezpogojno sodelovanje subjektivitet pri ustvarjanju življenja v samodoločujočih skupnostih s prakticiranjem neposredne akcije upora proti dezorganizaciji življenja preko fragmentacije skupnosti, proizvodnje permanentnih hierarhičnih razmerij odvisnosti, negotovosti, parcialnosti in razločenosti (prav tam). Upor proti neoliberalnemu dezorganiziranju skupnosti je brezpogojno dezorganiziranje procesov, ki proizvajajo dezorganizacijo skupnosti (Gregorčič 2011, 96), vse te prakse, ki jih Balluch omenja, pa so dobrodošla orodja, ki biopolitičnim subjektivitetam nudijo možnost, da svoja telesa združijo v uporuh proti postopkom razkrajjanja socialnih mrež, drobljenju skupnega v izobraževanju in zdravstvu, izločanju glasov iz procesa politične participacije, finančnim mehanizmom razlaščanja družbeno ustvarjenega bogastva in neoliberalnemu ugrabljanju države.

Preko teh praks se v uporuh do biooblasti na novo prevprašuje epistemologija našega odnosa do resnice o svetu, naravi itd., se na novo zavzemajo politična stališča do države, zakonov, političnih institucij, in se na novo vzpostavlja narava razmerij med resnico in življenjskim slogom (Foucault 2009, 93). V tem uporuh se nasproti biooblastni zgodovini idej vzpostavlja biopolitična zgodovina mišljenja, ki omogoča analizirati način, kako institucije, prakse, navade in obnašanje pričnejo predstavljati problem za ljudi, ki se obnašajo na določene načine, ki imajo določene vrste navad, ki se lotevajo določenih vrst praks in ki poganjajo določene vrste institucij (Foucault 2009, 63). V tem razkoraku, v disharmoniji med nomosom in biosom, se pojavi potreba po prevpraševanju demokracije in resnice, ki pa se odvija v družbenem okolju, kjer izpoved svojega prepričanja ni več samoumevna, ampak »je predvsem osebna drža, izbira biosa« (Foucault 2009, 74), »da bo kot zasebni državljani uporabil parrhesio, ker mora pogumno izreči resnico o slabi politiki mesta« (Demosten v Foucault 2009, 74). Parrhesia zato v tem kontekstu ni zgolj koncept ali ideja, ampak predvsem »praksa, ki skuša oblikovati specifična razmerja, ki jih imajo posamezniki do sebe« (Foucault 2009, 93), pri čemer pa cilj te nove parrhesinistične prakse ni prepričati »zbor, temveč prepričati nekoga, da mora skrbeti zase in za druge; to pa pomeni, da mora spremeniti življenje« (prav tam). Šele sprememba življenjskega sloga, razmerja do drugih, pa tudi razmerja do sebe, namreč omogoči niz povezav med sebstvom in resnico, ki postajajoči subjekt oskrbi s samospoznanjem, ki naprej spet zagotavlja dostop do resnice in nadaljnjih spoznanj (Foucault 2009, 94), ki opremijo postajajoči subjekt z subverzivno vednostjo, kot nujno osnovo za neposredno demokratično akcijo.

Iz tega razloga se kot najprimernejša metoda za raziskovanje biopolitičnih praks upora kaže militantna različica etnografske metode opazovanja z udeležbo, ki se raziskovanja procesov

upiranja neoliberalnim praksam delovanja loteva preko raziskovanja lastne zatiranosti in raziskovanjem z zatiranimi v neoliberalnem sistemu, tj. z vpraševanjem samega sebe in poskusom dialoga (v mnogoterem upor) s sozatiranimi (Gregorčič 2011, 33). Gregorčičeva militantno raziskovanje sklicujoč se na Ranciera (2005b) in Colectivo Situaciones (2003) opiše kot »nesluteno, nenačrtovano in neimplementirano srečevanje preizkusov« (Gregorčičeva 2011, 32). Razume ga, kot učeče se raziskovanje temelječe na vzajemnosti teorije in prakse, delavskega soraziskovanja in proučevanja produkcije novih družbenih razmerij (Gregorčičeva 2011, 27–28). Militantni raziskovalec naj se zato zaveda svoje nevednosti in naj ne vztraja pri svojih teoretskih zamislih za vsako ceno, ampak naj teoretske zamisli v praksi stalno preverja in jih korigira. Upošteva naj kolektivno razsežnost raziskovanja, da je politični diskurz možno raziskovati zgolj z natančnim soraziskovanjem stališč raziskovane družbene skupine. Loteva naj se raziskave tistih stališč, ki producirajo vednost za produkcijo novih družbenih razmerij:

Podobno kot biooblast stavi na produkcijo in reprodukcijo življenja, tudi znanost homogenizira, hierarhizira in reproducira vednosti in spoznanja. Militantno raziskovanje pa vključuje odpadniške in marginalizirane skupine, razrede, vednosti, znanja, izkušnje in spretnosti in zato spreminja tudi samo hipotezo raziskovanja: z raziskovanjem poskuša generirati produkcijo upornih predstav, vednosti in delovanj, ki izhajajo iz boja. (Gregorčič 2011, 34)

Iz tega sledi, da je, kot ugotavlja tudi Graeber (2014, 208), nemogoče sestaviti za vse primere veljaven priročnik radikalnih praks za vodenje nenasilnih vstaj: taktike morajo ostati fleksibilne, prilagajati se morajo posameznim situacijam, sami naravi skupnosti v kateri se odvija tak neposreden horizontalni demokratični proces, njenim kulturnim in političnim tradicijam, številu udeležencev, njihovi aktivistični izkušnosti in izključitvam, ki jih želijo preseči.

3.3 Biopolitika kot politična institucija

Po Foucaultu izključitve, redčenja diskurza, po eni strani vzpostavljajo epistemologijo tišine, epistemologijo nekega molka, izključitve tistega, čemur je bilo potrebno odvzeti glas, da bi se lahko na drugi strani vzpostavil nek diskurz, namreč racionalni, znanstveni diskurz (npr. neoliberalni diskurz), kot tip vednosti, ki je nerazrešljivo povezan z določenimi institucijami in institucionalnimi prelomi (Foucault v Dolar 2010, 13). Praktična posledica je nova družbena klasifikacija, izločitev, odvzem besede, segregacija, ki zadeva dokaj heterogene skupine s

skupnim predznakom asocialnosti (Dolar 2010, 14). V predavanju *Red diskurza* Foucault (2008, 10–12; v Dolar 2010, 9) tako v središče zanimanja postavi *opozicijo med resničnim in napačnim* in *voljo do resnice*, saj ju prepozna kot veliki sistem izključevanja, ki preči naše diskurze in vzpostavlja zlahka spregledano institucionalno mrežo prepleteno z mehanizmi oblasti, zato za Foucaulta resnica ni tisto, kar nas bo osvobodilo, saj je sama zvezana z dispozitivom oblasti. Seveda vse institucije po eni strani temeljijo na diskurzivnih mehanizmih – na statutih, predpisih, zakonih, na določenem urejenem cirkuliranju diskurzov, legitimiranju; a vse to nazadnje posega v neki nediskurzivni prostor in ga uravnava – uravnava telesa, prakse, poglede, obnašanje, razmejitev, ločnice (Dolar 2010, 23). Institucija je »materialni obstoj ideologije«, pravi Althusser (v Močnik 1999, 129) oziroma »materialni obstoj družbene vezi«, kot zapiše Močnik (1999, 129).

Iz Dolarjeve (2010, 24) interpretacije Foucaulta je institucijo možno zaslutiti kot neko po svoji naravi izvendiskurzivno substanco, kot polje sil, ki uravnava mrežo, ki je nadrejeno izjavne mu polju in ga preči, tako kot preči tudi telesa, prostore, zgradbe, objekte, prakse itn. in konstituira institucijo. Na ta način se je po Kurniku (2005, 221) tudi kapital, kot zajedavec, ki se zažre v produktivna tkiva (v odnose in komunikacijo), da bi iz njih izsrkal vitalno silo, reorganiziral v postmoderno oblastno mrežo, kajti zgolj mreža omogoča pokritje in kontrolo celotne družbe, a po drugi strani so, če je oblast mrežna, te mreže, ki služijo eksploataciji, lahko tudi mreže osvoboditve (prav tam), Foucaultovega obglavljenja resnice (Dolar 2010, 9) in vzpostavitve drugačnih modelov ter praks vednosti.

Po Foucaultu (v Dolar 2010, 28–29) in Deleuzeju (v Kurnik 2005, 163) je institucija diagram oblasti, ki se vselej strukturira okoli pogleda, upor pa je sila, ki prihaja od zunaj in je sposobna ta diagram destabilizirati. Upor se pojavi kot misel, ki naredi razpoko med vidnostjo in izjavljivostjo ter s tem poruši enotnost in konsistentnost plasti vednosti, institucij, oblik. Zunanost je zato po Foucaultu v svetu brez zunanosti iskati v upornih singularnih subjektivitetah, ki razdrejo kontinuiteto in ravnovesje etabliranih vrednosti in institucij ter sprostijo izbruh dogodka, kreativnost, možnost absolutnega začetka (Kurnik 2005, 212) in na ta način vzpostavijo razmere za osvoboditev življenja, sprostitev odnosov, povečanje afektivnosti – povečanje kreativnosti (Kurnik 2005, 162).

Foucault desubstancionalizira oblast, pravi Kurnik (2005, 155), zato ne formulira teorije oblasti, ampak tisto, čemur pravi analitika oblasti, v kateri so institucije faktor reprodukcije, ki »odnose

oblasti fiksirajo pod reproduktivno funkcijo» (Foucault v Kurnik 2005, 156). Politično delovanje po Foucaultu zato Kurnik (2005, 150) rezimira kot analizo institucij in načinov subjektivizacije v naših družbah, odnosov oblasti, ki so jim inherentni, identificiranje točk upora in povezovanje teh točk v aktiven (kontra)konsenz, ki skozi razvijanje novih pomenov in praks prakticira nove oblike življenja in skupnosti. »*Foucaultova politična misel je misel skupnosti brez skupnosti*«, zapiše Kurnik (prav tam).

Sicer Foucault definira dve kategoriji oblasti v modernih družbah: »*Dve čisti funkciji v modernih družbah sta anatomo-politika in bio-politika, dve goli snovi pa sta katerokoli telo in katerakoli populacija*« (Foucault 1976, 122; v Kurnik 2005, 153). Podobno Agamben (v Kurnik 2005, 212) o biopolitiki govori kot o afirmaciji biosa kot vsakokratne forme življenja, v nasprotju z zoe, ki pomeni objektiviranje življenja na golo življenje, medtem ko Negri (v Kurnik 2005, 18) kot sodobno institucijo gospostva prepoznava konstitucijo Imperija usrediščeno okrog projekta oblasti (potesas) in podreditve mnogoterega, duha, svobode in moči, ki pa ji nasproti stoji uporna konstituirajoča moč (potentia) multitude kot dinamična, recipročna in konstitutivna zveza med enim in mnogoterim, med duhom in telesom, med svobodo in nujnostjo. Institucije potencie, ki jih napolnjujejo biopolitični diskurzi in prakse, organizirajo boje proti dezorganiziranju družbe, pri čemer Gregorčičeva (2011, 103), še zlasti izpostavi tiste, ki gredo onkraj družbene dezorganizacije kapitalizma in s katerimi želijo potencie na novo poustvarjati pogoje za dostojno življenje vseh v skupnosti in reappropriirati ter rekuiperirati vse tisto, kar jim je bilo odtujeno.

Potencie se v globalnem kontekstu pojavljajo kot gibanja, ki so posledica velikega odprtja, ki ga določa kriza modernih institucij suverene oblasti ter samozavest oziroma samoovrednotenje novih sil osvoboditve (Kurnik 2005, 21). Gibanja se vzpostavljajo kot konstituirajoča komunikacija med upornimi subjektivitetami, ki na bolj ali manj lokalnih ravneh v Foucaultovih izrazih pomenijo veliko oviro za najnovejšo varianto izključevanja, redčenja diskurza, velikega zapiranja, saj proti procesu *New enclosures* postavljajo »*program oblikovanja upornih kolektivnosti in artikulacijo upornih manjšin v bojujočo se večino*« (Kurnik 2005, 23).

Gregorčičeva poudari tudi opažanje, da vsako potencio močno opredeljujejo prostori, vendar ne zgolj v smislu fizičnega prostora, temveč tudi v smislu razsežnosti in intuicije, ki te kraje napajata, zato je mnenja, da za pojasnjevanje značilnosti prostorov, v katerih vznikajo, uniformirane opredelitve ne zadoščajo in da bi za njihovo razlago potrebovali drugačen nabor

pojmov, takšnih, kakršne nam v predavanju *O drugih prostorih*, ki govori heterotopijah, ponuja Foucault (v 2007). Foucault (v Gregorčič 2011, 48) kot prvo razlikuje heterotopije od utopije zatrjujoč, da so utopije položaji brez realnih krajev, irealni prostori ali nekakšne zrcalne analogije družbe in prostora, torej zrcalo tistega, kar je, pa bi moralo biti drugače; heterotopije pa so »*dejanski kraji, ki so načrtovani v sami instituciji družbe in ki so nekakšni proti-položaji (contre-emplacements), nekakšne dejansko realizirane utopije*« (Foucault 2007, 217; v Gregorčič 2011, 49). V tem smislu so heterotopije zrcalo utopij, realno življenje irealnih predstav o drugačnem, ugotavlja Gregorčičeva (2011, 53)

Heterotopije Gregorčičeva (2011, 53) ob naslonitvi na Foucaulta opiše kot kraje, razmerja, mrežo, nemogoče stike, ki so zaradi revolucionarnih procesov presekali s preteklimi mitologijami, rituali in razmerji gospodstva – ne le navzven in do drugih prostorov, pač pa tudi znotraj skupnosti bojev, zato jim ostaja le še drugačna, alternativna produkcija, ki prostor in razmerja ureja v nered, na podlagi refleksij kritike kapitalističnih razmerij in snovanja novih, alternativnih, horizontalnih praks.

V *Besedah in rečeh* Foucault (2010, 8; v Gregorčič 2011, 50–51) o utopijah pravi, da nas tolažijo, saj če že niso realne, vsaj potekajo v čudovitem in popolnoma gladkem prostoru ter omogočajo nastanek basni in diskurzov, ker potekajo v skladu z govornico in imajo bistvene razsežnosti fabule, o heterotopijah pa nasprotno ugotavlja, da ohromijo govorjenje, zaustavijo besede in v osnovi spodnesejo sleherno možnost slovnice, da razvozljajo mite in povzročijo sterilnost stavčne lirike. Ker heterotopije niso iztrgani in izolirani osvobojeni prostori za alternativno in avtonomno produkcijo ustvarjalnega življenja, ker niso osvobojene hegemonskih razmerij moči v družbi, v kateri se vzpostavljajo, so po mnenju Gregorčičeve (2011, 54) inspirativne in teoretsko izzivalne prav zato, ker v skrajno represivnih razmerah in v prisilnem sobivanju z odkritim sovražnikom iščejo načine za ustvarjanje potencije.

Heterotopije Foucault (v Gregorčič 2001, 50) označi za ne-kraj govornice in jih razume kot nepojmljive prostore, ki dajejo možnost srečanja nezdružljivim, nezvedljivim in nesestavljivim rečem, ki pa si jih moramo, kot pravi Gregorčičeva (2011, 54), predstavljati kot vzporedne revolucionarne sisteme, ki niso prostor kot tak, pač pa življenje v prostoru, ki uveljavljajo nova družbena razmerja, avtonomne institucionalne politične ureditve in alternativne produkcije in to navkljub stalni sovražni vseprisotnosti najbolj brutalnih kapitalističnih sil. Izhajajoč iz zapsanega postane bolj razumljiv tudi Zapatistični predlog za *svet mnogoterih svetov* (v Kurnik

2005, 19–20), ki v sebi nosi odpoved totalni viziji sveta in nas napotuje na odpiranje prostorov, ki ga napolnjujejo alternativni družbeni odnosi in komunikacija, s čimer se jeziki in prakse političnega konflikta umaknejo iz terena nasilje-nenasilje na teren novih javnih prostorov komunikacije, sodelovanja in solidarnosti med razlikami, ki se bojujejo za priznavanje, vidnost in avtonomijo.

Sodoben ne-kraj nepojmljivih srečanj v postmoderni biopolitični družbi predstavljajo tudi internetna elektronska socialna družbena omrežja. Upošteva novo politično konstrukcijo nove organizacije oblasti, ki je postala »politika komunikacije ali obdobje boja za kontrolo ali za osvoboditev subjekta komunikacije« (Lazzarato in Negri v Kurnik 2005, 93) je pomembna pridobitev sodobne organizacije družbe, ki se multitudi v boju proti neoliberalnemu gospostvu nudi kot orožje in instrument boja za vzpostavitev horizontalne demokracije, postal internet. Biopolitika namreč prav preko subverzivne uporabe interneta, v vlogi mnogoterega vodje upora, in transgresiranja ekscesov, ki jih doumeva kot izkušnjo meje in ne kot negacijo (Bobnič 2011, 9), grozi neoliberalizmu, da mu odvzame primat hegemonске oblike vednosti. Organizacija oblasti na ravni komunikacije, na ravni njenega kanaliziranja in organiziranja, na ravni manipulacije s simboli, miti in skupnimi imeni, namreč zahteva prenos strategij emancipacije za osvoboditev subjekta komunikacije iz ravni dualizma civilna družba–država na raven komunikacije, kot ugotavlja Kurnik (2005, 93), in raziskovanje ter eksperimentiranje v smeri gradnje skupnosti brez suverenosti, kot predlaga Ferrari Bravo (Ferrari Bravo 2000; v Kurnik 2005, 85).

V tem smislu internet daje videz sodobnega medija, ki bi lahko s formo intelektualne emancipacije z razsrediščenimi vsebinami, prosto dostopnostjo in participatornostjo, omogočil razvoj družbe v smeri horizontalne demokracije, vendar pa je njegova politična transgresivnost in subverzivna umna uporaba tudi tu soočena z množico internetnih strani s komercialnimi vsebinami, kot tudi z vsebinami, ki svoje učinke temeljijo zgolj na poskusih kratkotrajnega šokiranja javnosti s senzacionalističnimi ali moralno spornimi vsebinami (Bobnič 2011, 9). Spremenjeni pogoji signifikacije, pospešeni z omrežnimi informacijami in komunikacijskimi tehnologijami, po mnenju Deanove (2007, 226) tako po drugi strani zmanjšujejo možnosti za produkcijo simbolnih identitet kot orodij levo usmerjenega političnega boja, zato v razmerah vladavine komunikacijskega kapitalizma tudi nasprotuje ideji radikalne demokracije, kot jo razumevata Ernesto Laclau in Chantal Mouffe (1987) za katero ugotavlja, da je podvržena dediščini, ki demokracijo v ideološkem okviru liberalno demokratičnih norm in institucij

razumeva zgolj kot množstvo različnih političnih identitet zapletenih v antagonističnem boju in ne kot razredni boj, ki mora v biopolitičnem kontekstu privzeti obliko eksodusa, kot procesa izvzetja iz razmerja s kapitalom z uresničevanjem potencialne avtonomije delovne moči.

Antisistemska gibanja, ki nastajajo v pogojih zrelosti moderne, morajo po Kurniku (2005, 164) upoštevati imanentnost institucij kot integracij in aktualizacij odnosov oblasti na eni strani in upora, kot sile zunanosti, ki deluje znotraj in proizvaja singularitete dogodka, protizgodovinskega postajanja na drugi. Na biopolitičnem horizontu morajo vzpostavljati nove institucije (ali predelati stare), ki bodo afirmirale življenje kot polnost možnega, singularitete upora in ne oblasti (Kurnik 2005, 165). Družbene institucije so torej bistveni projekt eksodusa. Vsaka družbena institucija pa se opira na skupno in je opredeljena s skupnim, na katerega se nanaša, ga zbira in ustvarja. Po Spinozi (v Hardt in Negri 2010, 180) se prizadevanje k svobodi in skupno nahajata na najosnovnejši ravni življenja; nato želja zažene konstitucijo skupnega; in končno ljubezen konsolidira skupne institucije, ki oblikujejo družbo. Spinoza namreč v nasprotju s Hobbesom, ki naravno stanje človeka prepoznava kot boj vsakega proti vsakomur, pravi, da ljudje po naravi težijo k civilnemu stanju, saj nima sam nihče dovolj moči, da bi se branil in da bi se lahko oskrbel z vsem, kar je nujno potrebno za življenje, zato se nikoli ne more zgoditi, da bi civilno stanje popolnoma razpustili. A ne smemo pozabiti, da niso vse oblike skupnega dobrodejne – dobrodejne oblike so motorji ustvarjanja, povečajo naše moči skupnega mišljenja in delovanja, škodljive pa širijo korupcijo, blokirajo mreže družbenih interakcij in zmanjšujejo družbene produkcije (Hardt in Negri 2010, 151).

Eden neizčrpnih rezervoarjev skupnega bogastva je danes metropola, ki predstavlja okostje in hrbtenico *multitude*, torej zgrajeno okolje, ki podpira njeno aktivnost in družbeno okolje, ki konstituira skladišče in nabor spretnosti afektov, družbenih odnosov, navad, želja, vednosti in kulturnih krogotokov, kot tudi postavlja pozitivne in negativne pogoje za njeno prihodnost (Hardt in Negri 2010, 229), ki pa jo poleg skupnega in srečanj označujeta tudi antagonizem in nasilje (Hardt in Negri 2010, 235). Vse metropole so patološke v smislu, da njihove hierarhije in delitve korumpirajo skupno in zavirajo dobrodejna srečanja z institucionalnim rasizmom, segregacijo bogatih in revnih ter različnimi drugimi strukturami izključevanja in podreditve (Hardt in Negri 2010, 235–236), nezaposleni delavci, ki nimajo tovarniških vrat, da bi jih zablockirali, zato sedaj, tako kot so to leta 2001 storili *piqueterosi* v Argentini, blokirajo ceste, ovirajo promet, in s tem blokirajo *vrata metropole* (Hardt in Negri 2010, 237).

Politična konstitucija antisistemskih gibanj na biopolitičnem horizontu poteka prek strateške kodifikacije točk upora, kajti »brez dvoma je strateška kodifikacija točk upora tista, ki omogoči revolucijo, nekako tako kot država leži na institucionalni integraciji odnosov oblasti« (Foucault 1976, 127; Foucault v Kurnik 2005, 166). Svetovno alterglobalistično gibanje gre v tem kontekstu razumeti kot poskus strateške kodifikacije razpršenih točk upora po metropolah. Tovrstna delovanja gibanj preko izvajanja praks nepokorščine od spodaj prepoznavamo kot alternativo neoliberalni globalizaciji oziroma na institucionalni integraciji odnosov oblasti grajenemu Imperiju (Kurnik 2005, 166). Na biopolitičnem horizontu je po Agambnu (v Kurnik 2005, 189–192) zato potrebno graditi skupnost brez suverena, skupnost singularitet, ki ne zahtevajo identitete, t. i. »skupnost katerihkoli singularitet« (prav tam, 189), ki omogoča sopripadnost brez pogoja reprezentabilne pripadnosti, takšna skupnost pa je človeštvo (Kurnik 2005, 192). Novi globalni družbeni boji gledano iz politično-ontološke perspektive afirmirajo biopolitično ontologijo mnogoterosti kot alternativo ontologiji razredov in ontologiji individuuma, ki obe predstavljata ontologijo totalitete (Kurnik 2005, 205–206), gibanja, ki si zaslužijo oznako biopolitična, pa v tem kontekstu negirajo obstoječe stanje družbene prevlade ontologije transcendentne neoliberalne identitetne politike in se v procesu te negacije samoproizvajajo kot biopolitične singularitete.

4 Analiza nebalkansko neoliberalnega diskurza in biopolitične alternative

4.1 Nebalkansko neoliberalni diskurz

Kot že povedano, po propadu sovjetskega socialističnega sistema ne moremo več govoriti o delitvi sveta na dva antagonistična tabora, socialističnega in kapitalističnega, ampak imamo opravka z delitvami na novih osnovah, ki se v evropskem okviru kažejo kot izključujoče prakse latentnega evropskega režima apartheida, v globalnem pa kot sistematična raba skrajnega nasilja in množične negotovosti, da bi se preprečil razvoj gibanj za kolektivno emancipacijo in preoblikovanje gospodujočih struktur (Balibar 2007, 126 in 139). Skladno s tem smo v postsocialističnem obdobju v slovenski družbi v političnem ekonomskem diskurzu deležni evrocentrične identitetizacije in neoliberalne ekonomizacije. Evrocentrična identitetizacija se pri tem kaže kot izključujoči slovenski nacionalizem (tj. kot nebalkanstvo), pri katerem se preko procesa redukcionistične homogenizacije kot družbenega drugega konstituira pripadnike ostalih narodov bivše skupne države Jugoslavije, neoliberalna ekonomizacija pa kot že kar represivni pritisk po uvedbi ekonomskih ukrepov, ki naj temeljijo na ideologiji prostega trga in strankarske parlamentarne demokracije (torej na neoliberalizmu). Oba pojava je možno slediti

in dokazovati preko diskurzivne analize, pri čemer bomo temeljne resnice tega diskurza iskali preko analize medijsko najbolj reprezentativnih in odmevnih političnih zgodb podprtimi z referenčnimi izjavami elitnih osebnosti poosamosvojitvenega obdobja ter na ta način razgalili koncepte, ki poganjajo slovensko poosamosvojitveno mitologijo.

4.1.1 Mitologija slovenske poosamosvojitvene evropeizacije

Spoznanje se v novi situaciji proizvaja na sceni, kjer se bije (Foucault v Kurnik 2000, 67). V poosamosvojitveni Sloveniji pride do ponovne razplamtitve dveh nacionalizmov: osvoboditeljsko *Wallersteinsko* antisistemsko na narodnoosvobodilnem boju (v nadaljevanju NOB) utemeljeno slovenstvo se namreč na nivoju mitoloških floskul v *Gramscijevski* poosamosvojitveni pozicijski vojni za oblast spopade z osamosvojiteljskim *Aminovskim* evrocentričnim katoliško-kapitalskim na nebalkanstvu utemeljenim slovenstvom, družbenopolitične obredne prakse pa v tej novi situaciji začnejo funkcionirati kot *izključujoči nacionalizem* uperjen predvsem proti narodom bivše skupne države Jugoslavije. Na eni strani poosamosvojitvenega bojnega polja imamo tako osvoboditeljsko elito, *osvoboditelje*, častilce osvoboditve, ki jo mitizirajo kot temelj za kasnejšo uresničitev slovenske državnosti in kot upor ter zmago partizanskega narodnoosvobodilnega boja nad *sataniziranim* fašizmom in z njim ter s slovenskim *klerom* povezanimi domačimi izdajalci, ki se tudi v razmerah postsocialistične tranzicije ter kljub konstruiranju nove postkonzervativne *zgodbe o uspehu* ne želijo odreči na antifašističnih temeljih grajene iz druge svetovne vojne izvirajoče preteklosti in antiklerikalizmu (Grošelj 2009, 7). Na nasprotni strani imamo *osamosvojitelje* kot častilce osamosvojitve, ki jo mitizirajo kot temelj slovenske državnosti ter kot zmago demokracije, katoliškega domoljubja in civilizacijskih krščanskih vrednost nad socialističnim totalitarnim sistemom in vseh s tem sistemom povezanih mitologij, pri čemer pa v razmerah postsocialistične tranzicije še vedno prepoznavajo tudi grožnje *vsebinski demokraciji* in *Sloveniji na pravi poti*, mitiziranih v kategorije neuravnoteženega medijskega prostora, sil kontinuitete, nesproščenosti in zakrčenosti zgodovinskih opredelitev ter *satanizacije* Romov, gejev, *južnakov*, *izbrisanih* in podobnih na rob potisnjenih družbenih skupin (prav tam). Gre za dve na videz med seboj na smrt skregani družbeno-politični eliti, ki pa v praksi zgolj skrbita za medsebojno rotacijo in ohranitev svojih elitnih položajev, kar uresničujeta preko *deli in vladaj ideologije* nebalkanskega neoliberalnega slovenstva.

Osvoboditelji pri tem smatrajo, da je Slovence kot nacijo konstituirala uporniška tradicija od Primoža Trubarja in Matije Gubca do NOB (Žižek 1996, 98). Zgodovina naj bi po mnenju

Zdenka Rotarja (1991, 186) dala prav odločitvi, da je bil takrat, po letu 1941, osnovna grožnja človekovi svobodi in sodobni civilizaciji nacifašizem v vseh svojih oblikah in različicah. Odločitev za oboroženi boj naj bi bila zato, kot je izpovedal slovenski predsednik Danilo Türk (2008, 27. april) v govoru na proslavi ob dnevu okupatorja leta 2008, največja odločitev tistega časa, ki je zahtevala veliko junaštvo. NOB naj bi potrdil vitalno moč slovenskega naroda in vse tiste njegove sposobnosti, ki so mu več kot pol stoletja kasneje omogočile lastno državo, članstvo v Organizaciji združenih narodov (v nadaljevanju OZN) in Nato ter ugledno mesto v EU, kateri je pol leta Slovenija celo predsedovala. Po njihovo vsega tega razvoja brez uspešnega NOB med II. svetovno vojno preprosto ne bi bilo.

Nasprotno osamosvojitelji za nacionalno konstitutivne dogodke slovenske samobitnosti smatrajo predvsem ljudska zborovanja in proteste med slovensko pomladjo 1988 in 1989, prve svobodne volitve aprila 1990 s plebiscitom za samostojno Slovenijo decembra istega leta, razglasitev neodvisnosti in zmago v boju proti Jugoslovanski ljudski armadi (v nadaljevanju JLA) junija in julija 1991 ter dokončni sprejem in uveljavljanje prve moderne slovenske ustave od decembra 1991 naprej (Janša 1994, 293). Poleg tega osamosvojitelji v temelje slovenstva postavijo krščanstvo, saj smatrajo, da je krščanstvo tisto, ki je omogočilo Slovincem preživeti v času, ko smo bili pod tujim gospostvom in ga zato imajo za osrednji del slovenske nacionalne identitete. Pri Slovincih se je po Velikonjevem opažanju razvila posebna oblika religijsko nacionalne mitologije, katere temeljni prepričanja sta, da so kot prvi Slovani kristjani že po naravi in drugič, da je vsakršna spreobrnitev iz krščanstva tudi izdaja njihove slovanskosti. (Velikonja 2003a, 72–74). Ne biti kristjan zanje pomeni ne biti v polni meri Slovenec. Domobranci so po tej logiki za osamosvojitelje branilci slovenstva v času druge svetovne vojne proti brezbožnemu komunizmu (Žižek 1996, 98). Tovrstno gledanje na domobranstvo gre po mnenju Viktorja Blažiča (1999, 59) razumeti kot tragično iluzijo izvirajočo iz kompleksa premagane in najokrutneje kaznovane strani, kot mit o neminljivem prvenstvu in nedotakljivi svetosti protikomunistične vojne (pri čemer svetost izbrisuje tudi njene madeže), ki je dobila svojevrstno potrditev ob zlomu komunizma na prelomu osemdesetih in devetdesetih let.

Da je Slovenec rasel s katoliško cerkvijo, meni tudi teolog Janez Juhant (2001, 257). Slovenski narod naj bi namreč do leta 1991 večinoma živel pod tujo oblastjo, pod avstrijsko oziroma avstro-ogrsko, nato pod srbsko in končno v zadnjem obdobju pred osamosvojitvijo (1945–1990) pod srbsko komunistično diktaturo. Posledica je bila krepitev odvisnosti Slovencev od avtoritete. Ravno odsotnost lastne države pa naj bi Slovence še bolj navezovala na katoliško

cerkev, pri čemer pa jim ni nudila le idejno-kulturni okvir, pač pa jim je utrjevala tudi kolektivno zavest. Na ta način naj bi cerkev psihološko postala odločilna duhovna avtoriteta slovenstva, čeprav je formalno avtoriteto izvajala vsakokratna uradna oblast (Juhant 2001, 258). Kristjani so po Juhantovem mnenju preko cerkvene organizacije vseskozi ostali steber obrambe tradicionalnih družbenih, etičnih in političnih načel, cerkev in njena hierarhija pa naj bi bila tudi nevernim ljudem znamenje in garancija, da stari red še ni ukinjen in da še vedno ostaja upanje za uveljavitev tradicionalnih vrednot (Juhant 2001, 269–271). Vloga te mitologije se je ob ponovni vrnitvi osamosvojiteljev na oblast celo še dodatno okrepila. Janševa vlada je namreč takoj po prevzemu oblasti leta 2004 skupaj z Rimskokatoliško cerkvijo (v nadaljevanju RKC) vložila precejšnje napore v rehabilitacijo katoliške cerkve z ljubljanskim škofom Rožmanom na čelu, v širšem kontekstu pa vaških straž, protifašistične prostovoljne milice ter predvsem domobranstva zaradi njihovega sodelovanja najprej z italijanskim in kasneje z nemškim okupatorjem. Osvoboditeljske in osamosvojiteljske tenzije preko teh razlik postanejo stalnica slovenskega postsocialističnega tranzicijskega vsakdana, ki vplivajo tudi na njihovo opredeljevanje do izbora praznikov, njihovih datumov in vsebin, spoznanje pa v novi situaciji, kot po Foucaultu povzema Kurnik (2000, 167), ni več povezano z zadovoljstvom in srečo, temveč postane boj, sovraštvo, igra instinktov, nagibov, želja, strahu ter volje po prilaščanju.

Poosamosvojitveno Slovenijo se je v tem postsocialistično tranzicijskem *novoreku* začelo mitizirati kot suvereno, demokratično, parlamentarno evropsko državo, za razliko od predhodne socialistične republike Slovenije, ki naj bi bila podrejena srbskim interesom, totalitarna in enopartijska balkanska država, in če so t. i. *sveti čas* v socializmu tvorili predvsem prazniki povezani s slavljenjem dela, revolucionarne preteklosti, bratstva in enotnosti ter komunističnega vodje, tako po osamosvojitvi in odcepitvi Slovenije od Jugoslavije tovrstne praznične vsebine nadomestijo prazniki, ki namesto revolucionarnega naboja kot sveto izpostavijo predvsem slovensko samostojnost, domoljubje in evrocentrično-nebalkanske katoliško-protestantske korenine. V tem smislu je bistveno vlogo v produkciji slovenske postsocialistične identitete odigralo televizijsko beleženje prehodnih obredov in njihovo pogostoma tudi ponavljajoče posredovanje javnosti. Reprezentativne teme, temeljne koncepte medijsko posredovane slovenske kulture, ki funkcionirajo kot podlage slovenskega postsocialističnega tranzicijskega mitotvorstva, tako predstavljajo nacionalno obarvane reklame, slovenski filmi, slovenska nogometna reprezentanca, Planica, pohorska Zlata lisica, Pokljuka, Kranjska gora, Postojnska jama, Piranski zaliv, Triglav; slovenski olimpijci, plavalci, smučarji, atleti, voditelji zabavnih oddaj, glasbeniki, umetniki, politiki; oddaje kot so dnevnik,

tarča, trenja, omizje, predvolilna soočenja in prenosi proslav (Grošelj 2009, 66–67) vrhunski primer tovrstnega v mitske višave povzdignjenega in ponavljajoče prikazanega obrednega dogodka pa vsekakor predstavlja posnetek proslave ob razglasitvi samostojnosti republike Slovenije na trgu republike s Kučanom v vlogi osrednjega govorca in njegovo izjavo: »*Danes so dovoljene sanje, jutri bo nov dan*« (Kučan 1991, 26, junij).

V nacionalnem smislu začne Slovenija po osamosvojitvi, kljub za Slovence specifični notranji razklanosti, navzven delovati kot nedeljiva celota z organizacistično perspektivo. Kot že omenjeno, *organicizem* Velikonja (2003b, 70) šteje med najpomembnejše mite prehoda, v okviru katerega neka skupina deluje kot organizem, kot notranje usklajeno telo. Gre za proces postajanja *Nacija*, ki je navznoter inkluzivna in navzven ekskluzivna (Močnik 1999, 88). *Nacija* tako poenoti družbeno polje v navznoter inkluzivno in navzven ekskluzivno celoto. »*Nacija je potemtakem v osnovi in zlasti meja*«, zapiše Močnik (1999, 89). V glavni vlogi ekskluzivacije navzven je bil tako skozi celotno obdobje po osamosvojitvi tudi diskurz o razmejevanju med Slovenijo in Hrvaško, o utrjevanju meje med civiliziranim zahodom in za pridružitvev razvitejšim narodom Evrope še ne pripravljenimi narodi Zahodnega Balkana. Tovrsten diskurz se v prehodih pojavlja v funkciji ločevanja od prejšnjega ali kot obračun s pravimi ali potencialnimi sovražniki, lahko pa tudi kot eksemplaričen, edukativen poseg, kot zastraševanje (Barthes v Velikonja 2003b, 75–76). Roland Barthes (prav tam) pravi, da je v mitih moč pogosto zaslediti logiko *vakcinacije*, po kateri je potrebno dopustiti manjše zlo, da bi se ubranili večjega. To držo izraža naslednje sporočilo za javnost vlade Republike Slovenije z dne 17. 2. 2005:

Republika Slovenija je pravna naslednica po nekdanji Socialistični federativni republiki Jugoslaviji. Ni pa demokratična slovenska država moralna naslednica nekdanjega jugoslovanskega komunističnega režima. Nasprotno, Republika Slovenija je nastala s civilnodružbenim in na koncu oboroženim odporom proti jugoslovanskemu komunizmu.
(Vlada Republike Slovenije 2005a, 17. februar)

V tem smislu v Sloveniji ne čudi pojav *izbrisanih*, Jugoslovanov, ki se niso prepoznavali ali bili prepoznani kot Slovenci in so bili zato izbrisani iz slovenskih državnih evidenc ter s tem na nek način žrtvovani za potrebe očiščenja slovenskega telesa od ostankov jugoslovanstva. Z izbrisom torej ni bilo iz državnih evidenc izbrisano zgolj 18.000 potencialnih državljanov, ampak tudi vzpostavljena amnezija do 20 milijonov pripadnikov bivše skupne jugoslovanske

družbe, države, skupnosti in kulturnega kroga, kateremu naj ne bi zares nikoli pripadali. »Pripravljene moramo biti, da dediščino jugoslovanske federacije, morda tudi na neljub način, odpravimo,« (Pučnik v Repe 2013, 34) je izjava, ki primerno ilustrira slovenski poosamosvojitveni izključujoče nacionalistični odnos od *Balkana*. S tem se nebalkanstvo vzpostavi kot univerzalistični element tvorjenja slovenske poosamosvojitvene identitete, ki trdi, da je beg z Balkana edina možna rešitev za izzive našega časa, na podoben način kot evrocentrizem smatra, da je edina možnost za uspešno prihodnost posnemanje zahodnega modela (Amin 2009, 4).

Iz *bratstva in enotnosti* izvirajoči socialistični *diskurz enakih pogojev* v teh razmerah nadomesti evrocentrični ekonomistični »*diskurz enakih možnosti*« (Amin 2009, 2). »*Posnemajte Zahod, najboljši izmed vseh svetov*« (prav tam, 3) je na ta način postala nekritično povzeta evrocentrična maksima slovenskega poosamosvojitvenega vsakdana. Eden od zelo pogosto uporabljenih mitov v okviru mitologij srednjeevropskih narodov je poudarjanje prehodnosti, stanja družbe v preprišni legi, v vedno novih in novih prehodnih obdobjih, kar seveda omogoča izkoriščanje tega mitologiziranega vmesnega stanja za nenehno uvajanje izrednih razmer in drastičnih ukrepov (Velikonja 1996, 158). Mitiziranje tranzicije je značilen pojav praktično za vse države, ki so konec devetdesetih prestopile iz mitiziranja socialistične paradigme, ki je slonela na leninističnem mitu o razrednosti države in njenem odmiranju, v mitiziranje liberalnodemokratske paradigme, sloneče na ideji o nevtralnosti države in poglobljanju razlike med državo in civilno družbo (prav tam). Osrednji element postsocialistične tranzicijske drže je po Kuzmaniću (2003a, 9) postala mitološka *satanizacija socializma*, konstrukcija socializma kot *nenaravnega*, ki je pravzaprav isto kot *komunizem*, ki je nadalje isto kot *stalinizem*, ki je isto kot *totalitarizem* in ki je kot tak v popolnem nasprotju tako s človekovo naravo kot tudi z naravo zgodovine in človeško moralo.

Ta obrat je jasno razviden tudi iz Kučanovega državniškega diskurza, s katerim je upravičil sloves *prenovitelja* in »*nenadnega partijskega demokrata*« (Slivnik 1996, 36). Tako naj bi *Kučan-komunist* leta 1989 v Beogradu na seji centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije takole nagovoril občinstvo: »*Jugoslavija je lahko samo demokratična skupnost, socialistična in samoupravna, ali pa je ne bo. V takšen projekt skupnega življenja smo pripravljene vložiti vse svoje moči, želimo pa, da je to sodobna, civilizirana, evropska, socialistična, samoupravna in neuvrščena država*« (Reporter 2008, 12). Leta 1998 v Bruslju pa je *prenovitveni Kučan-Slovenec* pred tedanjim generalnim sekretarjem Nata, Javierjem Solano,

že uporabljal popolnoma drugačen politični besednjak: »Vse življenje v državi – gospodarsko, politično, socialno, duhovno in varnostno obrambo postavljamo na vrednotah, načelih in kriterijih, ki veljajo za življenje v državah, ki so članice Nato« (Reporter 2008, 12).

Pogost motiv mitologije prehoda je tudi mit o zaroti, ki ustvarja mit o posameznih družbi nevarnih skupinah, označenih za *rdeče sence, klane, sile kontinuitete*, ki naj bi skušale na razne načine škodovati družbi v prehodu, ga zavirati in celo preprečevati (Velikonja 2003, 72). Ko je po plebiscitu, osamosvojitvi in kratki vojni zaradi notranjih nesoglasij aprila 1992 padla Demosova vlada in ko je novo in široko koalicijo konstituiral dr. Janez Drnovšek na čelu z Liberalno demokratsko stranko (v nadaljevanju LDS), se Demosova osamosvojiteljska opcija dolgih 12 let ni več mogla prebiti v ospredje. Osamosvojitelji, potisnjeni v vlogo opozicije, s takim razvojem stvari seveda niso bili zadovoljni. Po petih letih tranzicije naj tako po njihovem mnenju ne bi bilo področja, na katerem *prenovitelj* Milan Kučan ne bi imel svojih ljudi. *Naši* kupijo, *naši* pripeljejo, pravi v *Okopih* o tem resignirani Janša (1994, 7): *naši* protiobveščevalno ščitijo, *naši* nadzorujejo, *naši* potem, ko je po naključju odkrito, preiskujejo, *naši* zagovarjajo v obćilih, *naši* vložijo obtožni predlog, *naši* naredijo hišno preiskavo pri obremenilni priči, *naši* tožijo in sodijo in *naši* oprostijo. Ob prvih volitvah naj bi se Kučan ponovno obdal z ljudmi, ki so že prej sodelovali z njim, in med njimi čez čas opravil selekcijo ter na ta način po Slivnikovem (1996, 327) mnenju vzpostavil temelje *Kučanovemu klanu*. V politično ospredje naj bi prišli zlasti bivši pripadniki Udbe, diplomatskih krogov, policije in osebe na pomembnih položajih v finančnih ustanovah (prav tam). Kučan naj bi preko klana izrabil neizkušnost osamosvojitvenih nasprotnikov tudi na gospodarskem področju in osvoboditeljem v razmerah po osamosvojitvi omogočil, da se je v desetih letih najvišji vrh nekdanje partijske nomenklature brez večjih ovir spremenil v nov lastniški sloj države in prevzel nadzor nad najbolj produktivnim delom slovenskega kapitala (Slivnik 1999, 210). Osamosvojitelji Kučanu sicer na ta način priznavajo kult osebnosti, vendar pa ga hkrati kot vodjo omalovažujejo, saj ga smatrajo za kontinuiteto staremu, po njihovem mnenju totalitarnemu in celo zločinskemu režimu, ki se kot tak kaže kot ovira za prihod nove zlate dobe, ki še naprej omogoča, da se tudi v novi državi bohotita nered in brezzakonje, in ki kot tak ostaja simbol starega v novem, ki s svojo pojavnostjo onemogoča utirjenje zablodelega kolesa zgodovine v pravo smer (Grošelj 2009, 59).

Skladno s tem Peter Jambrek (1999, 12) v zborniku *Sproščena Slovenija, obračun za prihodnost* resignirano ugotavlja, da se Demosovi koaliciji leta 1990 uspešno izvedeni demokratični,

gospodarski in ustavni prevrat ni izplačal. V bitki s političnimi profesionalci prejšnjega režima (tj. osvoboditelji), katerih glavni cilj naj bi bila ponovni prevzem in ohranitev oblasti, je imela prejšnja demokratična opozicija (tj. osamosvojitelji) po Jambreki oceni le malo možnosti. Demos je tako po Jambrekovem mnenju nehote in nevede toda dobro in zavzeto odigral vlogo prostovoljne *žrtve* osamosvojitvenega tranzicijskega procesa. Osamosvojitelji so menili, da bi jim glede na njihovo vlogo v času osamosvajanja moralo pripasti več časti, vpliva in oblasti, kot pa so je bili po osamosvojitvi deležni. Da bi temu občutku pomanjkanja pozornosti zadostili, so si začeli prisvajati vse več zaslug za izvedbo slovenske osamosvojitve, osvoboditelji pa nasprotno vse več zaslug za osamosvojitveno gospodarsko *zgodbo o uspehu*.

Kot posledica tekmovanja za zasluge se pojavi nov *panteon zaslužnih junakov slovenske osamosvojitve*, prvenstvo glavnega junaka slovenske tranzicije pa si nesporno izbori Janez Janša, ki ga osamosvojiteljski diskurz konstruira kot sodobni politični lik, ki nas nagovarja s pozicije mesije ter je hkrati misionar in narodni odrešitelj, žrtev in mučenik, ki se sooča z vrsto težav in zarotami nevarnih nasprotnikov, a težavam nikoli ne podleže (Grošelj 2009, 51). Kot se za junaka spodobi, vse težave in sovražnike premaga ter doseže svoj cilj, ki je hkrati cilj njegove skupnosti. Težave in sovražnike, ki so brez morale, vere v narod, ki potvarjajo zgodovino, ki so zlobni in nečloveški, premaga z neomejeno voljo, trdim delom, znanjem in trdno vero v svoj narod. Vzpostavi se kot izvor sprememb, saj so, meni Janez Janša (2008, 12), ljudje, ki so prepoznali njegovo žrtev in mučeništvo, kljub grožnjam s posredovanjem hudega, brezobzirnega in veliko močnejšega nasprotnika, JLA, mirno protestirali na ulicah in trgih ter zahtevali spoštovanje človekovih pravic in demokracije. S tremi sotrpini so ga namreč usodnega maja 1988 zaprli zaradi kritike takratnega *totalitarnega komunističnega režima* v Jugoslaviji ter ga pred vojaškim sodiščem obsodili brez temeljnih pravic obrambe, to je brez pravice do odvetnika, brez navzočnosti javnosti in v njemu tujem jeziku. Janševa izpustitev po *»uboju slovenskega jezika na sovražnikovem vojaškem sodišču«* (Kuzmanić 2003b, 127) je v tem kontekstu *»afunkcionirala kot vstajenje Kristusa«* (prav tam). On osebno naj bi bil tisti, ki je s svojo aretacijo dosegel zveličanje, ki je povzročilo, da Slovenija danes živi sanje svojih prednikov, ki so se bojevali za samostojno, demokratično in svobodno državo Slovenijo, mednarodno priznana in uveljavljena (Janša 2008, 12). Edino kar ga je pri tem peklilo, je bilo to, da se njegova osamosvojiteljska družčina v parlamentu nikakor ni mogla prebiti pred osvoboditeljsko.

»In zmaga je tisto nedeljo vendarle prišla. Prepričljivo in veličastno. Občutek, ki je bil primerljiv z zmago Demosa na prvih volitvah,« pa je ob uresničitvi osamosvojiteljskega sna o osvojitvi oblasti zapisal Janšev strankarski kolega Milan Zver (Al. Ma. 2013). Janševa SDS je leta 2004 z zmago v vlado popeljala koalicijo pomladnih strank SDS, Nove Slovenije (v nadaljevanju NSi) in Slovenske ljudske stranke (v nadaljevanju SLS) z dodatkom Demokratične stranke upokojencev Slovenije (v nadaljevanju DeSUS). »Čeprav smo se kandidati za ministrske resorje čutili suvereni vsak na svojem področju, je bil izziv vendarle izjemen. Pred nami je bilo veliko negotovosti. Ne nazadnje nas ni čakala samo zapuščina LDS in vodenje Slovenije, ampak tudi vodenje EU-ja,« se je spominjal Zver (prav tam). Janez Janša se s tem dodatno utrdi kot junak nacionalne epopeje osamosvajanja, ki bo, ovenčan s slavo zmagovalca svete bitke za osamosvojitve Slovenije, Slovence popeljal v novo zlato dobo, v kateri ne bo Slovenija nič manj kot svetilnik Evrope 21. stoletja. Naš mesija, naš odrešenik, nas torej vodi direktno v krasni novi svet, na vrh Evrope, ki ga je sam dosegel kot predsedujoči vladi države, ki je predsedovala EU. S tem v zvezi je zelo ilustrativen njegov zgodovinski govor v Strasbourgu (Janša 2008), v katerem svoj osebni in politični razvoj položi v same temelje razvoja slovenske države ter vzpostavi vtis, da se je njegova žrtev le izplačala, saj po 20 letih stoji v Evropskem parlamentu v Strasbourgu kot predsedujoči evropskemu svetu EU, do katerega lahko sedaj pride brez zaustavljanja na mejah, v evropskem parlamentu, ki mu služi kot mesijeva prižnica, pa lahko govori v slovenskem jeziku in da oznanilo o resnici svojemu ljudstvu.

Politične elite so tekom tranzicije v svoji politični samozadostnosti začele ljudstvo vse bolj dojemati kot substanco in potenco, ki kot tisto *spodaj ležeče*, torej kot *sub-stanca*, nosi tradicijo, s tem pa tudi prihodnost kot tako, ugotavlja Kuzmanić (2003b, 97). To ljudstvo je po Kuzmaniću (prav tam) obenem dešifrirano kot nekaj v jedru zelo zdravega, čistega, kot surovina zelo perspektivnega za osamosvojiteljsko tvorbo *Naroda*, ki pa jo je potrebno zaščititi pred eksploatorji, ki skušajo to *naše ljudstvo* preko raznoraznih zarot držati v revščini, bolezni in nevednosti. Slovenija se je v tem kontekstu mitizirala kot nekakšno *homogeno skupnost namišljenih žrtev*, ki z vsakim dnem bolj verjamejo, da slovensko državo in Slovence čaka nekaj zares hudega, če bo država z izbrisanimi, Romi, muslimani, geji, lezbijkami, samskimi ženskami in drugimi marginalnimi skupinami ravnala korektno (Mencin Čeplak 2005, 126). Državi Sloveniji je tako po opažanju Jelke Zorn (2005, 261) uspelo v razmeroma kratkem obdobju po osamosvojitvi s pomočjo nacionalističnega diskurza spremeniti javno mnenje in koncept državljanstva od multikulturnega sožitja in sočustvovanja z marginalnimi skupinami

do občutka ogroženosti za kulturo in delovna mesta. Vladajoče elite in mediji so ustvarili krizo oziroma izredne razmere, tako da so odkloni od spoštovanja človekovih pravic zlahka obveljali za izjemne ukrepe, ki pa naj sicer sami po sebi ne bi spodbijali temeljnega in domnevno trdnega vrednostnega sistema človekovih pravic. Pol drugo desetletje po osamosvojitvi naj bi tako nacionalizem, ki so ga v boju za oblast formirali in utemeljili osamosvojitveni intelektualci, učinkoval na družbenem obrobju pri vprašanih izbrisanih, džamije, Romov, imigrantov, beguncev. Tovrstni nacionalistični diskurz strank in posameznikov zbranih okrog Zbora za republiko, je po prepričanju Nine Kozinc (2005, 106) odigral temeljno vlogo v konsenzu glede teh vprašanj, pri čemer mu je s svojo preračunljivostjo, nedejavnostjo in neodločenostjo pomagal tudi bolj *sekularni* del političnega razreda.

Razprave o pravici samskih žensk do umetne oploditve, o zahtevah po enakem obravnavanju ne glede na spolno usmerjenost, o pravicah in statusu nekdanjih sodržavljank in sodržavljano v, beguncih in begunkah, prebežnikih in prebežnicah, muslimankah in muslimanih naj bi tako legitimirale sovražnost zoper vse, ki bojda ogrožajo slovenski narod, njegove vrednote, njegovo vero in kulturo. Romi naj bi tako ogrožali gospodarski in pravni red ter našo kulturo, džamija naj bi postala del infrastrukture Al Kaide, begunke in begunci naj bi osiromašili slovenske davkoplačevalce, geji in lezbijke pa okužili tiste, ki so (še) *straight*, samske matere pa naj bi ogrozile slovenski mladi rod (Mencin Čeplak 2005, 126). V procesu udejanja velike zgodbe osamosvajanja, sproščanja in državotvorjenja tako postanejo 55. člen ustave, ki določa pravico žensk do umetne prekinitve nosečnosti, kot tudi postopna, a sistematična razgradnja socialne države, revščina, izbris, izključevanja, ksenofobija in rasistični napadi *kolateralna škoda nacionalizacije družbe v korist Slovenije na pravi poti*, v kateri so se na novo določila pravila, po katerih se delijo pravice in svoboščine, kakor da bi šlo za dobrine, ki se jih je in se jih še vedno skuša arbitrarno deliti glede na versko, rasno, nacionalno in spolno primernost (Kozinc 2005, 100). Od velikega sna o *demokraciji Sloveniji* so ostale zgolj *črepinje*.

4.1.2 PR slovenskega poosamosvojitvenega ekonomizma

A razdeliti zgolj pravice ni bilo dovolj. Še bolj kot pravice je bilo potrebno razdeliti skupno. Evropska postkomunistična tranzicija je bila šok, ugotavlja Franček Drenovec (2013, 35), ki je tudi v Sloveniji na novo strankarsko prizorišče na površje izvrge vse možne relikte preteklosti in pohlep po stari družbeni lastnini. Tako so se tudi v Sloveniji v letih 1991-1992 že pojavljali predlogi za lastninjenje po ekspresni friedmanistični neoliberalni metodi s t. i. *šok terapijo*, temelječo na denarni stabilizaciji na strani povpraševanja, prestrukturiranju na strani ponudbe

in poenostavljeni razdelitveni privatizaciji (Mencinger 1991, 262). Že marca 1991 je bil tako v pripravo slovenske privatizacijske zakonodaje kot svetovalec vključen tudi ameriški ekonomist Jeffrey Sachs, sicer znan po svojim *zdravljenju* ekonomij s friedmanističnimi šok terapijami v Latinski Ameriki in vzhodnih evropskih državah (Klein 2010, 195–199 in 298).

Takšnemu modelu privatizacije s šok terapijo pa se je uprl tedanji podpredsednik Demosove vlade Jože Mencinger s kritiko, da enostavne *big bang* strategije Mednarodnega denarnega sklada, ki jih je ponujal Sachs, zanemarjajo tako razlike med deželami kot tudi socialne in politične posledice, ki jih prinašajo (Mencinger 1991, 262). Mencinger se je namesto za hitre spremembe zavzel za postopnost in pragmatičnost pri uvajanju reform. V zvezi s pristopi k lastninjenju se je razvnela vroča razprava, nakar se je podjetja v prvi fazi lastnino preko kupčkanja s certifikati, kasneje preko izčrpanja podjetij z *by-pass* podjetji in na koncu preko t. i. *managerskih prevzemov*, ki so podjetja prevzemali preko bančnih kreditov za katere so kot hipoteko zastavili kar podjetje, ki so ga preko managerskega prevzema kupovali. Na ta način smo preko lastninjenja skupne družbene lastnine dobili novo domačo tokrat kapitalsko elito, ki pa je bolj kot v organizaciji proizvodnje blestela na področju finančnih mahinacij.

Management v nekaterih podjetjih je vseeno vzel svojo vlogo resno in svoje napore usklajeval z ekonomsko politiko, ki je bila v prvem obdobju tranzicije naravnana predvsem na preživetje in prilagoditev industrijskega izvoznega sektorja, »za temeljno ideološko oporo pa je zadoščala že dotlej potekajoča liberalizacija, vpeta v okvir obstoječe podjetniške sestave in stare socialne filozofije« (Drenovec 2013, 36). Družbeni konsenz je pomagal vzdrževati tudi možnost zasebnega lastninjenja z ugodnim odkupom prej družbenih stanovanj. V tem prvem obdobju država tudi ni najavljala posegov v brezplačno šolstvo in v sistem javnega zdravstva. Tudi privatizacija družbenih podjetij je na prvi pogled dajala vtis pravične delitve med državljane, saj so bili certifikati med prebivalstvo razdeljeni tudi na podlagi kriterija opravljene delovne dobe v družbenih podjetjih bivše socialistične države, ki pa so jo na koncu v svoj prid vseeno najuspešneje izkoristila vzpostavljena kapitalsko politična klijentilistična omrežja, ki so omogočala koncentracijo lastnine oziroma njen prenos od večine k manjšini: »Tako se je demokratična privatizacija spremenila v tajkunizacijo oziroma v politično organiziran projekt konsolidacije in centralizacije lastninjenja ter razlaščenja večine« (Kurnik 2013b, 12). Zadnikar (1999, 5) zato zaključuje, da imamo v prvem desetletju tranzicije pri slovenskih vladajočih elitah opravka z *ruralnim imaginarijem države*: »Slovenijo vidijo kot grunt z

nepropustno ograjo, ki ga je treba parcelirati med zaslužno klientelo (našimi). Oblast se prek tega mentalnega okvira vzpostavi kot roparska družčina, ki uživa zaslužen plen«. (prav tam)

V grobem lahko ugotavljamo, da gre za *dve družčini z rokami v marmeladi*, ki medsebojno tekmujeta za zasluge, *krivdo za krajo* pa skušata naprtiti druga drugi. V prvem obdobju so bili pri privatizaciji in razlaščanju skupnega premoženja podjetij podjetnejši osvoboditelji, ki so izkoristili svoje vodilne pozicije v vodstvenih podjetniških strukturah, ki so jih zasedali še iz časa prejšnjega režima in preko *tajkunizacije* sprožili proces nastajanja nove nacionalne kapitalne elite. Osamosvojitelji so svoj prilastitveni manko pri privatizaciji družbenih podjetij v prvem obdobju nadomeščali preko privatizacijskih postopkov denacionalizacije po drugi svetovni vojni podržavljenega premoženja, prsti pa so se jim lepili tudi na denarce iz trgovine z orožjem. Z vračilom v naravi po drugi svetovni vojni cerkvi odvzetih gozdov nazaj v cerkveno posest in s poklonitvijo Blejskega otoka v 45 letni brezplačni najem so se uspeli primerno oddolžiti tudi svojemu tihemu sponzorju Vatikanu oziroma katoliški cerkvi, tako osamosvojitelji kot tudi osvoboditelji pa so si v drugem tranzicijskem desetletju velik kos pogače odrezali še pri izčrpavanju skupnega bančnega bogastva s t. i. *kopanjem luknje* v finančni sistem slovenskega javnega bančništva. Vsesplošno siromašenje skupnega so utemeljevali s tem, da je *država slab lastnik*, za razliko od privatnega lastnika, ki ga tržna logika sili, da z lastništvom upravlja odgovorno in racionalno. Temeljna logika oz. mit o privatnem lastništvu namreč je, da je vsak privatni lastnik zainteresiran za čim večjo zasebno korist iz tega premoženja, kar pomeni, da bo z njo ravnal racionalno, ali pa bo s strani trga za neracionalno vedenje kaznovan in razlaščen. Nobena oblika življenja, ki ni profitna, ni bila in ni več zaželena v družbi, saj bi predstavljala slab zgled za druge na trgu tekmujoče individualizirane posameznike. Takšno gledanje napove propad socialnega konsenza in prehod v obdobje slovenske neoliberalne revolucije, ki na nedemokratičen način brez referendumov, ki se ga marginalizira, in brez glasovanja v parlamentu tendenčno in tendenciozno izničuje prve tri člene ustave, ki govorijo o demokratični republiki ter o pravni in socialni državi v kateri ima oblast ljudstvo. Na ta način z avtoritarno enostransko gesto novopečene slovenske kapitalsko-politične elite brez sodelovanja socialnih partnerjev in z jasnim privoljenjem EU dejansko odpravljajo socialno korporativno državo v prid vzpostavitve neoliberalne totalitarne države, ki vse bolj postaja zgolj *pridna marginalizirana učenka bruseljskih aparatčikov*, sama EU pa se vse bolj vzpostavlja kot *unijski evropskih neoliberalnih avtoritarnih držav*.

Prvi zametki novega reda in globalizacijskega diskurza se v Sloveniji pokažejo v letu 2001, kot slovenski odmev na proteste v Genovi 20. julija 2001, na dogodke povezane z vrhunskim srečanjem Bush-Putin v Ljubljani 16. junija 2001 in kot reakcija na 11. september 2001. Tonči Kuzmanić (2002) je leto kasneje predstavil knjigo z naslovom *Policija, mediji, UZI in WTC*, ki se preko rekonstrukcije dogodkov ob vrhu Bush-Putin v Sloveniji, demonstracijah ob srečanju skupine G-8 v Genovi in napadu na Svetovni trgovinski center v New Yorku ukvarja predvsem z vprašanji političnega delovanja v postsocialistični družbi. Kot je pojasnil avtor, govori knjiga o vzpostavljanju nekega novega reda, ki se je v Sloveniji pokazal 16. junija 2001 ob srečanju ameriškega in ruskega predsednika, Georgea Busha in Vladimirja Putina. Gre za vzpostavitev policijske družbe, kjer se je začela izvajati *zdravniška* politika v slogu *preventiva je boljša od kurative*. To pa je protiustavno, so ob predstavitvi knjige ugotovili udeleženci predstavitve, ki ji je sledila tudi obširna razprava.

Še bolj očiten znak neoliberalizacije in bližajočega se zatona socialnega partnerstva je bila leta 2005 dan s sporočilom za javnost (v Vlada Republike Slovenije 2005b, 6. oktober) prve Janševe vlade o *sproščanju sistema socialnih transferjev*, ki jasno izpostavi, da mora Slovenija vzpostaviti drugačno razmerje med ekonomsko učinkovitostjo trga in socialno odgovornostjo posameznikov in partnerske države. »*Temeljna sprememba, ki jo želimo doseči na tem področju, je motiviranje brezposelnih oseb in prejemnikov socialnih transferov k aktivnejšem iskanju dela in razvijanju svojih sposobnosti ter za sprejemanje tudi občasnih in začasnih zaposlitev*«, (prav tam) so v sporočilu zapisali vladniki, kot da bi bili brezposelni krivi, ker je slovenski kompradorski boržuaziji zmanjkalo drugih idej, kje bi se še lahko okoristila.

Silogem *sproščanja*, tudi sicer postane v času Janševnega prevzemanja oblasti leta 2004 osrednji osamosvojiteljski označevalec sprememb v volilnem in povolilnem času (Vežjak 2007, 10–11). »*Kot prvo bo potrebno pospraviti mizo in populiti plevel*«, je sicer že leta 1994 v *Okopih* ugotavljal Janša (1994, 308). Peter Jambreč je tovrstno politično retoriko le nekoliko omilil in namesto ruvanja plevela v osamosvojiteljski slovar vnesel izrazoslovje sproščanja (Jambreč v Vežjak 2007, 15), ki pa ni bilo zato nič manj vsebinsko radikalno. Svojo travmo o *zaradi dolgoletne prevlade retencijskih sil zavrti Sloveniji* so osamosvojiteljsko nastrojeni novorevijaški razumniki ubesedili v zborniku *Sproščena Slovenija – obračun za prihodnost* (1999). *Sproščanje* je postalo del postsocialističnega tranzicijskega vsakdana. Dotaknilo se je tudi medijskega prostora, ki so ga osamosvojitelji dojemali kot *nesproščeno pristranskega* (Vežjak 2007, 57). Negativen odnos do medijev je še dodatno zaostril Janez Janša (v Vežjak

2007, 60), ki je nekatere novinarje leta 2005, ki so bili po njegovem mnenju novi vladi izrazito nenaklonjeni in ne le nesproščeno pristranski, obtožil kar *čustvene in moralne kolaboracije* in celo *satanizacije nove slovenske vlade*. Novinarje in medijske hiše so obtožili, da bijejo medijsko vojno proti novi vladi in njeni politiki, ki uresničuje *program slovenskega sproščanja in evropskega povezovanja*. Obtožba medijev za sovražen in pristranski odnos do vlade je postala sicer plitev, a zadosten razlog za začetek akcije za *uravnoteženje in sprostitve slovenskega medijskega prostora*. Militaristični žargon osamosvojiteljev uporabljen v obračunu z mediji pa ni bil naključen. Nakazal je namreč brutalno pot sproščanja medijev s prevzemi in nastavitvami lastnega kadra (Vežjak 2007, 60) kot tudi na vseh ostalih javnih družbenih področjih. Podobnega sproščanja od osvoboditeljske zakrčenosti kot mediji bi moralo biti po mnenju osamosvojiteljev namreč deležno tudi področje šolstva, sodstva, ekonomije, politike, religije, etike in zgodovine. S sproščanjem bi osamosvojitelji poruvali ves še neporuvani plevel, ki je zrasel iz dediščine komunističnega režima:

Demokratična Slovenija se je vse od svojega nastanka kritično soočala z dediščino komunističnega režima. Tudi sedanja slovenska vlada bo vzpodbujala različne oblike znanstvenega in strokovnega proučevanja posledic vseh totalitarnih režimov v tem delu Evrope: fašizma, nacizma in komunizma. To nam ne narekujejo samo evropska načela, po katerih se ravnamo kot prepričani pripadniki evropske družine narodov, ampak si želimo predvsem v lastno dobro zbistriti pogled na svojo polpreteklo zgodovino, da bomo lahko gradili ponosno in svetlo prihodnost slovenske države. (Vlada Republike Slovenije 2005a, 17. februar)

Svetle prihodnosti pa se ne da graditi brez *premikov* v gospodarstvu. Napovedovala se je davčna reforma z enotno davčno stopnjo, ki naj bi poenostavila davčne predpise, razbremenila slovensko gospodarstvo in oblikovala pogoje za njegovo večjo konkurenčnost na svetovnih trgih. Šlo naj bi za »*prvi korak k omogočanju sistemskih pogojev za doseganje Lizbonskih ciljev*« (Vlada Republike Slovenije 2005, 6. 10. 2005), tj. za povečanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva, za prestrukturiranje gospodarstva v smeri večje tehnološke zahtevnosti, večje intenzivnosti človeškega kapitala in višje dodane vrednosti ter za večje zaposlovanje. Uvedle naj bi se spremembe v pokojninskem sistemu, ki bodo nagrajevale daljšo delovno aktivnost, *pospravljanje mize* v zdravstvenem sistemu pa bo prineslo učinkovitejše upravljanje z obstoječimi viri in spodbujanje k racionalnejšemu obnašanju tako ponudnikov kot uporabnikov zdravstvenih storitev, kar bo omogočilo boljše zadovoljevanje dejanskih potreb z

danimi sredstvi. *Plevel bo potrebno ruvati* tudi na področju univerzitetnega sistema in bolj skrbeti za dvosmerni pretoka znanja, *mizo pa bo potrebno pospraviti* tudi zato, da bo pripravljena za drugi val privatizacije, ki bo z naborom ukrepov za pregleden *umik države iz gospodarstva* poskrbel za *večjo učinkovitost in hitrejšo rast produktivnosti* slovenskih podjetij.

Po poročanju medijev (MMC RTV SLO 2005, 2. november) je finančni minister prve Janševe vlade Bajuk pri tem poudaril, da brez korenitih reform ne moremo uveljaviti lizbonske strategije, in dodal, da se mora Slovenija enkrat za vselej soočiti z *neizogibnostjo globalizacije*. Slovenija mora *izpolnjevati pričakovanja EU-ja in zahteve gospodarstva*, je pojasnil. Tudi ostali strankarski veljaki tistega daljnega oktobra 2005, niso pokazali pravega nasprotovanja uvajanju neoliberalnih reform v slovensko gospodarstvo. Predsednik stranke upokojencev DeSUS Karl Erjavec (prav tam) je tako po navedbah medijev dejal, da se v njegovi stranki zavedajo *nujnosti reform* za gospodarsko konkurenčnost Slovenije in višjo gospodarsko rast, ki sta pogoj za večjo socialno varnost. Po pojasnilih, ki jih je dobil Erjavec glede enotne davčne stopnje, ta ne bo prizadela upokojencev in ne bo posegala v pokojnine. Predsednik LDS Jelko Kacin (prav tam) pa je po predstavitvi neoliberalnih vladnih reform sicer menil, da vlada ni upoštevala opozoril in kritik glede napovedanih reform, in da gre za tvegan poskus, je pa po Kacinovem mnenju Slovenija vseeno prva država, ki je po vstopu v EU spoznala, da je z njenim gospodarstvom nekaj hudo narobe in da potrebuje *korenite rešitve*. Da je predlog gospodarskih in socialnih reform *korak v pravi smeri*, vendar mora biti narejen zelo premišljeno, pa je dejal tudi takratni predsednik Socialnih demokratov (v nadaljevanju SD) in sedanji predsednik države Borut Pahor (prav tam), je pa predlagal njihovo postopnost. Po njegovem mnenju bo dovolj časa, da se v javni razpravi sliši tudi glas tistih, ki jih skrbi, ali te reforme ne prinašajo samo enega izmed ciljev, tj. večje konkurenčnosti. Da bo večina ljudi razumela nujnost sprememb za preboj Slovenije med najbolj razvite, morata biti cilja, večja konkurenčnost in socialna vzdržnost, skladna, je glede reform dejal Pahor, le glede enotne davčne stopnje pa je Pahor upal, da je vlada ne bo poslala v obravnavo. Predlog reform so seveda podprli tudi delodajalci. Edini, ki so se resno postavili po robu napovedanih vladnih reform so bili sindikati. Na najavo neoliberalnih reform so se odzvali z najavo demonstracij. V zasneženi Ljubljani se je tako 26. novembra 2005 zbrala več desettisočglava množica in nasprotovala predlaganim gospodarskim in socialnim reformam (Žužek 2012).

Res je sicer, da s svojimi idejami npr. enotne davčne stopnje po vzoru Slovaške t. i. *mladoekonomisti* zaradi upora sindikatov niso uspeli, je pa na koncu Janševa vlada vendarle

izpeljala nekaj njihovih idej (Mekina 2011), denimo davčno reformo v korist bogatejših, znižala je davke na kapitalske dobičke in začela *s hitrim umikom politike iz gospodarstva*. Že takrat so načrtovali celo prodajo Telekomu ali Nove ljubljanske banke, kjer pa so se nato pota med *mladoekonomisti* in Janševo vlado razšla. Zaradi odpravljanja različnih ovir, denimo pri najemanju kreditov, in zaradi popuščenja pri prevzemni zakonodaji zaradi še enega vala privatizacije smo doživeli razmah menedžerskih prevzemov. Res je, da smo imeli fantastično gospodarsko rast, a kljub statističnim rekordom je število revnih v Sloveniji ostalo na praktično isti ravni, smetano pa so pobrali predvsem finančni posredniki in gradbena industrija. Za povrh vsega se je neto dolg države, ki je bil leta 2004 ničen, leta 2008 povzpел na približno 10 milijard evrov, kot je izračunal Mencinger (v Mekina 2011). Zaradi te prekomerne zadolžitve je danes prvi del slovenskega gospodarstva na razprodaji, drugi del pa še prihaja na vrsto in če verjamemo izračunom Mitje Gasparija (v Mekina 2011), ministra za razvoj v Pahorjevi vladi, smo kar tri četrtine primanjkljaja v slovenskem proračunu v letu 2009 pridelali ravno zaradi reform ali ukrepov, ki si jih v času konjunktуре ni privoščila nobena druga evropska vlada.

Sindikalisti so šli na ulice tudi 17. novembra 2007, ko se je v središču Ljubljane pod vodstvom šestih sindikalnih central zbrala množica protestnikov na demonstracijah za višje plače. Po navedbah sindikatov je demonstriralo 70.000 protestnikov. Sindikalnim protestom je sledil Janšev spektakularni populistični preobrat, od začetnega propagiranja gospodarskega reformizma ob zasedbi oblasti v korist premožne manjšine, do predvolilne socialnosti v korist ubožnih in brezpravnih ob iztekajočem se mandatu osamosvojitvene vlade. Janševa vlada je tako decembra 2007 sprejela predlog zakona o varstvenem dodatku (Vlada Republike Slovenije 2007, 27. december), s katerim se predlaga drugačen način usklajevanja varstvenega dodatka, ki se kot socialni korektiv izplačuje skupaj s pokojninami. Prejemnikom varstvenega dodatka so se v letu 2007 varstveni dodatki zaradi uskladitve pokojnin namreč zmanjševali, saj je višina varstvenega dodatka odvisna od višine pokojnine, zato so se ob vsakokratnem povišanju pokojnin zneski varstvenih dodatkov znižali, nekateri pa so pravico do varstvenega dodatka celo izgubili. Ker gre za upokojence, ki zaradi starosti ne morejo več aktivno sodelovati na trgu dela, jim je treba zagotoviti primerno raven socialne zaščite, so ukrep pojasnili na vladi. Poskrbljeno je bilo tudi za nov zakon o vrtcih (Vlada Republike Slovenije 2007, 27. december), ki finančno razbremenjuje družine, ki imajo v vrtec hkrati vključenega več kot enega otroka in hkrati tudi *sprošča* oblike predšolske vzgoje, ki do tedaj niso zaživele v praksi, kar naj poveča dostopnost predšolske vzgoje. Novele je bil deležen tudi zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Vlada Republike Slovenije 2008a, 10. januar). Izhajajoč iz dejstva, da se

je višina življenjskih stroškov začela povečevati hitreje in v večjem obsegu kot v preteklih letih, je vlada na ta način želela z dvigom otroškega dodatka za vse skupine upravičencev v višini 8,4 % zmanjšati potencialno tveganje za povečanje revščine in socialne izključenosti otrok, ki po ustavi uživajo posebno varstvo in skrb.

V obravnavo je bil poslan tudi predlog novele zakona o dohodnini (Vlada Republike Slovenije 2008a, 10. januar), s katerim so bili zaradi zmanjšanja negativnih posledic inflacije in izboljšanja gmotnega položaja ljudi z nizkimi dohodki, predlagani ukrepi, s katerimi se bo zmanjšala davčna obremenitev ljudi z nizkimi dohodki, kot tudi predlog zakona o dopolnitvi zakona o določitvi minimalne plače (Vlada Republike Slovenije 2008b, 20. marec) s katerim naj bi se minimalna plača po predlogu zakona izredno povečala in za delo, opravljeno od 1. marca 2008 dalje, znašala 566,53 EUR. Svojevrstna promocija Janševe vlade pred ponovnimi volitvami v decembru 2008 je bil tudi sprejem zakona o izplačilu enkratnega pokojninskega dodatka za dodatno izboljšanje materialnega in socialnega položaja učivalcev nizkih pokojnin, kateri pokojnine ne presegajo 500 evrov (Vlada Republike Slovenije 2008c, 5. junij).

Kljub novi javni podobi socialno čutečega spreobrnjenca se Janezu Janši *politična računica* na koncu ni izšla (Grošelj 2009, 54). Podpora javnega mnenja njemu in osamosvojitveni vladi je vseskozi padala, dokončen udarec njegovemu samoljubju in mesijanstvu pa Janši zada kar njegovo izvoljeno ljudstvo, slovenski volivci, ki mu na najeminentnejšem tranzicijsko postsocialističnem obredu, volitvah v parlament, prisodi manj glasov kot kandidatu, ki se je ponujal kot njegova alternativa, Borutu Pahorju iz tabora osvoboditeljev, tistemu Pahorja, ki mu je Janša v enem od svojih slavnostnih govorov izrekel nezaupanje z skeptičnim vprašanjem, ali bo mladi predsednik stranke, ki je naslednica komunistične stranke, povzročiteljice *izvirnega greha*, zmogel nalogo, ki ga preden postavlja zgodovina. Po opažanju Mladinega publicista Janka Lorencija (2007, 20) naj bi bilo razmerje med Pahorjem in Janšo tudi nasploh intrigantno. Oba naj bi tako na primer pri reformah rada dvignila kozarec v čast nadstrankarskemu sodelovanju in nacionalnemu interesu, toda to naj bi bila predvsem retorika v želji po javni naklonjenosti. Janša naj bi skušal tako blažiti vtis svoje avtoritarne ekskluzivnosti, Pahor pa krepiti predstavo o svoji dialoški, strpni, konstruktivni politiki.

Strategija demokratičnosti in konsenzualnosti se je za osvoboditelja Pahorja, ki je na parlamentarnih volitvah nastopil z novo ideologij besed, ki je obljubljala depolitizacijo gospodarstva, znanosti in izobraževanja ter novo solidarnost ter Slovencem napovedovala

prihod nove zlate dobe, ki bo prinesla boljše življenje za vsakogar, pri čemer ne sme nihče ostati zunaj, izkazala za uspešno in poskrbela za nov mitološki poraz osamosvojiteljev (Grošelj 2009, 61). Zlata doba pa se Slovincem v Pahorjevem mandatu ni zgodila. Da poslej v slovenskem gospodarstvu ne bo šlo več tako gladko kot v prvem desetletju tranzicije, se je nakazovalo že v obdobju prve Janševe vlade. S privatizacijskim razkrajanjem skupnega smo sicer dobili novo na domačem kapitalu formirano ekonomsko elito, ki pa se je s tem kapitalom zasidrila predvsem v tehnološko in upravljavsko nezahtevnem ter mednarodno izoliranem domačem sektorju, to je v državnih infrastrukturnih monopolih ter v svetu trgovine, gradbeništva, hotelirstva, pivovarstva ter mešetarjenja z zemljišči in nepremičninami, nakar so politiki odkrili še dobičkonosen sistem, ki ga preko korupcije in klieentilizma v korist sodelujočim in v breme davkoplačevalcem prinaša investiranje tujega denarja v energetiko, ceste, železnice in drugo infrastrukturo (Drenovec 2013, 38–39). V Sloveniji na tej podlagi začne nastajati nova polarizacija. Tranzicijske elite (osvoboditeljske in osamosvojiteljske) družno bežijo v zavetje vse bolj agresivnega, izključujočega neoliberalizma, medtem ko se v večinskem prebivalstvu krepi občutenje izgubljanja, pogrezanja in jeze (Drenovec 2013, 169),

Deveta vlada Republike Slovenije je mandat nastopila 21. novembra 2008. Prihod Pahorjeve vlade na oblast je bil v letu 2009 pospremljen s strmim upadanjem bruto domačega proizvoda in skokovitim zvišanjem brezposelnosti. Poslabšanje gospodarskega položaja je vplivalo tudi na poslabšanje razpoloženja delavcev. Septembra 2009 je tako zavrelo v dveh t. i. paradnih konjih slovenskega gospodarstva, Gorenju in Muri. V teh dveh tovarnah je izbruhnilo spontano delavsko nezadovoljstvo, ki ni bilo usmerjeno le proti upravi, ampak tudi proti sindikalnim zaupnikom oziroma sindikatom, ker – tako so bili prepričani delavci – sindikati niso branili interesov delavcev, ampak so bili na strani uprav in lastnikov. Med delavci so se pojavljali tudi pozivi, naj Semolič odstopi. Nezadovoljstvo delavcev je prisililo vodstvo sindikata ZSSS v bolj ostro politiko do Pahorjeve vlade. Oktobra 2009 je vrh omenjenega sindikata tako sklenil, da bodo 28. novembra organizirali množične demonstracije in na njih izrazili nestrinjanje s predlagano pokojninsko reformo in zahtevalo dvig minimalne plače (Žužek 2012).

Predsednik vlade Republike Slovenije Borut Pahor je na novinarski konferenci (Vlada Republike Slovenije 2009, 26. november) dva dni pred napovedanimi demonstracijami povedal, da je ta način delavskega upora povsem legitimen in da vlada razume sindikate, da želijo na ta način sporočiti svoja drugačna stališča. Vlada kljub temu predlaga, da bi se o različnih stališčih pogovarjali v okviru socialnega dialoga ter nadaljevali razpravo o vprašanjih,

ki so v vzajemnem interesu. Premier je dejal, da je zahteva po 600 evrih minimalne plače pretirana, saj bi njena uvedba čez noč pomenila resno ogrožanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. Dvig minimalne plače se mora izvajati postopno, v okviru pogajanj med delodajalci in delojemalci pa naj se določi kdaj in za koliko se minimalna plača dvigne. Socialnemu partnerstvu takrat še naklonjeni premier Pahor je poudaril, da je tukaj vlada pripravljena prevzeti vlogo mediatorja med stranema. Pahor se je nasploh rad pohvalil, da slovenska vlada po svojih najboljših močeh regulira probleme s katerimi se sooča:

Za nas so ključni problemi povezani z reševanjem slovenskega gospodarstva in s tem povezani problemi socialne varnosti ljudi. Ključno ta hip za Slovenijo je, da se umesti med države, ki bodo najhitreje in najbolj uspešno izšle iz gospodarske krize kot zmagovalke. Mislim, da obstaja nevarnost, da bomo dobili Evropo več hitrosti in zelo pomembno je, v kateri hitrosti bo Slovenija; želel bi si, da je med državami, ki je v prvi hitrosti. (Vlada Republike Slovenije 2010a, 25. februar)

A marca 2010 je javnost razburkal nov samoorganiziran protest, tokrat migrantskih delavcev, ki je razkrinkal mit *o Evropi različnih hitrosti držav* in razkril resnico *o Evropi različnih socialno družbenih hitrosti ljudi* ter razkrinkal tudi slovensko neoliberalno in nebalkansko držo v tem procesu, držo *ekonomskega rasizma*. Gladovna stavka delavcev Prenove je razkrila brutalnost izkoriščanja delavcev iz t. i. tretjih držav, ki jo omogoča *sistem upravljanja z migracijami*, v katerem delodajalci na razne načine kršijo delavske in druge pravice migrantov: delodajalci delavcem več mesecev ne izplačujejo plač ali pa jim dajejo le manjše zneske na roko, ne plačujejo pokojninskega in zdravstvenega zavarovanja ipd. Te kršitve navadno trajajo do trenutka, ko morajo delavci zaradi prenehanja delovnih dovoljenj zapustiti Slovenijo, in to ne glede na dejstvo, da jim delodajalci niso izplačali tega, kar jim dolgujejo. Če je ne bi zapustili, bi jih (kot se je kasneje zgodilo delavcem Vegrada) prisilno deportirali (www.njnetwork.org 2013, 13. oktober).

Nek posreden *post festum* odgovor na protest migrantskih delavcev Prenove, neoliberalen kakopak, najdemo v poročilu z novinarske konference vlade (Vlada Republike Slovenije 2010b, 10. junij), na kateri je premier Pahor napovedal tudi, da bo vlada v kratkem pripravila srečanje velikih in majhnih igralcev v gradbeništvu. Posebnih sektorskih ukrepov vlada do tedaj ni sprejela, vendar pa so težave gradbeništva tako izstopale, da so se krizni ministri odločili ugotoviti, kje so možnosti za pomoč države. »Tako kot je sektor gradbeništva pregreval

gospodarsko rast v času konjunktura, tako jo sedaj v času recesije zamrzuje,» (prav tam) je priznal. Sprejeta je bila odločitev za sestanek, »*da vidimo, kje so z vidika države priložnosti in odgovornosti, da pomagamo, kolikor je to znotraj svobodnega trga in pravnega reda dovoljeno,»* (prav tam) je še povedal naš vse bolj neoliberalni premier.

Poglabljanje neoliberalizacije so napovedovali tudi zakoni, ki jih je Vlada Republike Slovenije 16. 6. 2010 sprejela na svoji 87. redni seji (Vlada Republike Slovenije 2010c, 16. junij), na kateri je med drugimi sklepi sprejela tri zakone s področja dela in sicer zakon o urejanju trga dela, zakon o malem delu ter novelo zakona o delovnih razmerjih. Sprejeti zakon o urejanju trga dela naj bi nadomestil zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, ki ga je državni zbor sprejel v letu 1991 in je bil nato velikokrat dopolnjen in spremenjen. Do tedaj veljavni zakon, ki je urejal področje zaposlovanja in zavarovanja za primer brezposelnosti, je bil po mnenju vlade zastarel, zaradi številnih sprememb v preteklih letih pa je tudi nekonsistenten, zato je pri njegovem izvajanju veliko težav, obenem pa ne dopušča hitrega odzivanja na dinamične spremembe na trgu dela. Poglavitni namen novega zakona v neoliberalnem žargonu *je povečanje varnosti iskalcev zaposlitve in uvajanje koncepta varne prožnosti na trgu dela v Republiki Sloveniji*, dejansko pa gre za uzakonitev prekarizacije oziroma prekarnega dela, saj med drugim uzakonja tudi skrajšanje minimalnih zakonsko določenih odpovednih rokov v primerih dolgotrajnejših zaposlitev ter znižanje višine odpravnin v primeru odpovedi pogodbe o zaposlitvi za približno 20 odstotkov. Ekonomist Jože Mencinger (v Mekina 2010) reforme pokomentira takole: »*Strukturne reforme, povejmo raje naravnost, pomenijo zmanjševanje socialnih pravic, nič drugega. Fleksibilizacija pa pomeni lažje odpuščanje*«. Napovedane strukturne reforme in fleksibilizacija trga dela dejansko pomenijo **uveljavitev koncepta nižanja socialne varnosti** s strani slovenske uradne politike v slovensko družbenopolitično realnost.

Tudi glede pokojninske reforme se Pahor ni bil več pripravljen pogajati. Ob predstavitvi zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ter načrtih vlade Republike Slovenije v zvezi z njim je Pahor (v Vlada Republike Slovenije 2010č, 9. avgust) tako uvodoma poudaril, da je pokojninska reforma *nujna*, na vprašanje glede napovedi sindikatov, da bodo zahtevali referendum o pokojninskem zakonu, če bo ta sprejet, pa je dejal, da gre za končni osnutek zakona, ki bo postal predlog zakona, saj glede na izkušnje iz predhodnih razprav, ne verjame, da bi lahko sindikati in delodajalci prispevali »*predloge takšne narave, da bi kazalo, da bi bilo lahko nadaljevanje socialnega dialoga koristno*« (prav tam). Pahor začne s tem socialni dialog

in retoriko svojega pregovornega *pahorjanskega konsenzualizma* vse bolj nadomeščati s politično neoliberalno retoriko *univerzalistične ekonomske nujnosti*, s kakršno je svoj prvi premierski mandat neuspešno začel že Janez Janša, s čimer pridemo do točke dokončne izenačitve osamosvojiteljskega in osvoboditeljskega ekonomističnega diskurza: »*Če želi Slovenija ohraniti stabilno valuto, se mora boriti za to, da ostane znotraj skupine držav v paktu stabilnosti. Politična volja za to je in pričakujem tudi zavezništva, ki bodo šla čez koalicijsko in opozicijsko, čez leve in desne ter čez generacijske in socialne razlike. Rabimo pakt za prihodnost Slovenije.*« (Pahor v Vlada Republike Slovenije 2011b, 14. marec)

Pokojninsko reformo je Pahor (v Vlada Republike Slovenije 2011b, 14. marec) v duhu *nujnosti* označil za eno osrednjih reform, ki odločajo o sedanjosti in prihodnosti razvoja države. »*Zato na referendumu o pokojninski reformi ne boste odločali o usodi vlade, pač pa o usodi te in prihodnjih generacij,*« je poudarjal, zavrnitev pokojninske reforme pa bi verjetno že bila znak, da se »*za Slovenijo nemško-francoski vlak ustavlja na postajališču in da bomo Slovenci ostali tam toliko časa, dokler ne bomo sprejeli bržkone bistveno bolj surove in ljudem neprijazne pokojninske reforme.*« (prav tam) Tedanji Minister za delo, družino in socialne zadeve Ivan Svetlik (v Vlada Republike Slovenije 2011b, 14. marec) se je pridružil Pahorjevemu prepričevalnemu manevru in praktično zagrozil, da, če pokojninska reforma ne bo sprejeta, bo potem sledilo ostro varčevanje že v letu 2011, saj bo potrebno po zelo konservativni oceni privarčevati 274 milijonov evrov, vsako naslednje leto pa nekaj deset milijonov več: »*To med drugim lahko pomeni tudi zniževanje plač v javnem sektorju, zniževanje pokojnin, zniževanje ali celo ukinjanje socialnih transferov za posamezne kategorije prebivalstva, in seveda na drugi strani pomoč socialno najšibkejšim, ki jo bomo morali izdatneje zagotavljati,*« (prav tam) je zastraševal minister. V primeru, da nam z varčevanjem ne uspe, potem rešitev ne bi pripravljali sami, ampak »*po vzoru nekaterih evropskih držav skupaj s tistimi, ki nam bodo narekovali verjetno združevanje prvega in drugega scenarija – ostre varčevalne ukrepe in obvezno pokojninsko reformo,*« (prav tam) je še dejal minister Svetlik. Z napovedjo ostrih varčevalnih ukrepov v primeru padca pokojninske reforme Pahor in Svetlik dejansko pripravita teren za uveljavitev drugega pomembnega neoliberalnega koncepta v slovensko družbenopolitično realnost, **koncepta razlaščenja prebivalstva v korist političnoekonomskih elit** preko poglobitve procesa finacializacije slovenske družbe.

Ob Pahorjevi udeležbi na zasedanju Evropskega sveta v Bruslju smo bili deležni tudi kratke *nogometne* izjave ob odhodu z zasedanja, da »*imamo Slovenci z reformami, ki jih izvajamo, vse*

možnosti, da se kvalificiramo v prvo evropsko ligo za razvoj«, (Pahor v Vlada Republike Slovenije 2011a, 4. februar) v primeru zavrnitve pokojninske reforme na referendumu pa »obstaja zelo velika verjetnost, da bomo izpadli iz kvalifikacij« (prav tam). Ob tem je Pahor (v Vlada Republike Slovenije 2011c, 31. marec) iz Bruslja izrazil tudi podporo šestim predlogov za tesnejše usklajevanje ekonomskih politik v območju evra, imenovanih *pakt za konkurenčnost*, ki jih je na zasedanju predstavila nemška kanclerka Angela Merkel. Prepričano je izjavljal, da je slovensko gospodarstvo na poti okrevanja, a bi slednje lahko potekalo hitreje, če bi hitreje sprejemali varčevalne in nekatere druge strukturne reforme, ki so pomembne za spodbujanje konkurenčnosti (prav tam). Da so reforme nujne, je ponazarjal tudi s primerom Portugalske in Španije. Glede Portugalske in njenih težav je premier Pahor dejal, da »na Portugalskem ni bilo politične volje za reforme, vlada je padla in finančni trgi so izgubili upanje, da je Portugalska država, sposobna regulirat reformne procese.« (Pahor v Vlada Republike Slovenije 2011č, 7. april) Premier Pahor je izpostavil bistveno razliko med Španijo in Portugalsko: »Španija je v najbolj kritičnem trenutku sprejela pokojninsko reformo. Sprejela jo je s precej visokimi mejami starostne upokojitve 67 let. To je bil znak za finančne trge, da ne samo španska vlada in parlament, ampak španska država zmore regulirat reformne ukrepe.« (prav tam) Zato je Španija danes po Pahorju relativno varna država, kar se tiče finančne stabilnosti. To sporočilo je na srce polagal tudi Slovencem, ki pa so se na referendumih odločili, da Pahorjevih reform ne podprejo.

Na junjskem referendumskem trojčku leta 2011, ki je po mnenju nekaterih analitikov (STA 2011a, 20. september) zapečatil Pahorjevo usodo, so padli pokojninska reforma, zakon o preprečevanju dela na črno in novela zakona o arhivih, že prej, aprila, pa je na referendumu padel zakon o malem delu. Pahor je sicer načrtoval, da bo v primeru zaupnice vnovič poskušal s padlimi reformami, na mizi pa je čakala tudi napovedana zdravstvena reforma. Ko je bila v parlamentu s 36 glasovi za in 51 glasovi proti Pahorjevi vladi izglasovana nezaupnica, pa je postalo jasno, da Pahor časa za popravni izpit ne bo imel. Vlada premiera Boruta Pahorja, ki je bila deveta vlada v zgodovini samostojne Slovenije, je tako kot tretja vodenje države naslednikom predala po izglasovani nezaupnici v državnem zboru. Slovenija se je formulirano v neoliberalnem diskurzu soočala s *finančnim krčem, povečanim zadolževanjem in rastjo brezposelnosti ter padcem konkurenčnosti*, prepočasen in neustrezen odziv na izzive gospodarske krize in nedokončanje strukturnih reform pa so postali glavni neoliberalni očitki vladnemu kabinetu. Pahor je izpostavljala reformno politiko, vendar je največjo reformo, pokojninsko, javnost na referendumu zavrnila z veliko večino. V Pahorjevem mandatu so šli

volivci na referendum šestkrat. Podporo na referendumu je npr. dobil arbitražni sporazum s Hrvaško, s katerim je bilo odločeno, da bo arbitražno sodišče razsojalo o meji med državama. (prav tam)

Pred zaključkom mandata je 2. februarja na novinarski konferenci po 171. redni seji vlade premier Pahor (v Vlada Republike Slovenije 2012a, 2. februar) spregovoril še o fiskalni pogodbi, ki so jo voditelji 25. držav članic EU v tem času dogovorili na zasedanju evropskega sveta. *Premier v odhajanju* je dejal, da je potrebno pogodbo jemati izjemno resno, jo po podpisu ratificirati in uveljaviti. Čas za njeno uveljavitev naj bi bil pri tem pomembna kategorija, saj se bo v nasprotnem primeru Slovenija lahko spremembam zgolj prilagajala. Ob tem je pokomentiral še zavrnitev pokojninske reforme junija 2011. Slovenija naj bi s tem pokleknila pred obveznostjo in interesom, da ulovi val sprememb, ki smo jim bili priča v Evropi in drugod po svetu. Dejaj je, da je s prevzemom polnih pooblastil novi vladi dana možnost, da Slovenija nadoknadi izgubljeni čas od napovedi referenduma za pokojninsko reformo. Kot cilj pogodbe o stabilnosti, usklajevanju in upravljanju v gospodarski in denarni uniji, je navedel dolgoročno okrepitev proračunske discipline. Pogodba naj bi namreč uvajala zahtevo po uvedbi javnofinančnih pravil na nacionalni ravni, zahtevo po takojšnjem tesnejšem usklajevanju ekonomskih politik in dogovor o okrepljenem upravljanju v območju evra, je še pojasnil slovenski premier (prav tam). Poudaril je, da v pogodbi ostaja odprto vprašanje pravil za sprožitev postopka na sodišču EU. O tem naj bi se voditelji dogovorili do podpisa pogodbe. Skladno s pogodbo, naj bi Slovenija do julija 2012 pod streho spravila tudi evropski stabilizacijski mehanizem, čakale pa naj bi jo tudi naloge iz pakta evro plus in pakta za stabilnost. Pod taktirko Van Rompuya, Barosa, Draghija in Junkerja je v tem času namreč nastala nova vizija konsolidacije ekonomske in monetarne unije oprte na regulacijo in zavarovanje depozitov v bančni sferi, skupna fiskalna pravila, ki enotijo dovoljene okvire strukturnih primanjkljajev, koordinacijo financiranja vzdržne rasti in zaposlenosti ter na pridobivanju večje politične legitimnosti preko skupne solidarnosti in večje politične odgovornosti za izvajanje poenotenih neoliberalnih ukrepov vse bolj federalno usmerjene Evropske unije.

Februarja 2012 je bila v Državnem zboru s 50 glasovi *za* imenovana deseta slovenska vlada, ki jo je sestavljala desna koalicija pod mandarstvom povratnika na premierski položaj, Janeza Janše. Ministri so ob tem napovedali, da bodo v mandatnem obdobju 2012-2015 delovali za blaginjo Slovenije, s strateškim ciljem, da se Slovenija od leta 2013 naprej razvija hitreje od

povprečja EU, da zmanjša število brezposelnih, da dvigne zaposlenost na lizbonski cilj 70 % za delo zmožnega prebivalstva ter tako poveča življenjski standard ter blaginjo ljudi, ki živimo v Sloveniji. Ta cilj naj bi vlada dosegala z javnofinančno konsolidacijo, temelječo na racionalnejšem delovanju države in javnega sektorja ter predvsem gospodarski rasti in ustvarjanju novih delovnih mest, so bili v skladu s temi evropskimi smernicami prepričani člani nove vlade (v Vlada Republike Slovenije 2012b, 10. februar).

Da z uveljavljanje evropske regulative mislijo resno, so pokazali tudi z soglasnim strinjanjem, da bodo, če bo potrebno, uresničitev zahtev evropskih političnih elit dosegli tudi za ceno krčenja pravice izjasnjevanja demokratične volje ljudstva na referendumu. Slovenska družbena politična realnost je bila s tem deležna tretjega velikega redčenja diskurza, saj se z napovedjo krčenja referendumskih pravic še dodatno omejuje proces udejanjanja artikulacije med individualnim in kolektivnim ter s tem v slovensko družbeno prakso še bolj odločno uveljavljanja **koncept izključevanja iracionalnega ljudskega glasu iz demokratičnih procesov** družbenopolitičnega odločanja. Da bi ustregli evropskim direktivam, naj bi bili zato iz možnosti odločanja na referendumu izvzeti zakoni, ki neposredno vplivajo na izvrševanje proračuna oziroma zakoni o izrednih ukrepih ter ratificiranih mednarodnih pogodbah. »V zvezi s tem po današnjem sestanku zaenkrat obstaja strinjanje vseh, ki so danes sodelovali v razpravi, tako da bo postopek v zvezi s tem stekel naprej,« je dejal premier Janez Janša (v Vlada Republike Slovenije 2012c, 17. maj). Ob tem je še poudaril, da se je razprava na sestanku razvila tudi v povezavi s konkretno referendumsko pobudo za zadržanje zakona za uravnoteženje javnih financ. Pri tem so se predsedniki in predsednica ter vodje poslanskih skupin strinjali, da tovrstna pobuda *ni na mestu* in da *ustavlja celotno državo*. Izpostavil je, da je bilo na sestanku izraženo upanje, da bi prišlo do umika te pobude in do uskladitve, ker je v zvezi s tem problematična predvsem časovna dinamika procedure, ki naj bi, ne glede na izid referendumu, izničila večino učinkov predlaganih ukrepov. »Gre za časovno zanko, ki si je Slovenija v tem trenutku, ko se tudi zunanje evropsko okolje bistveno slabša, enostavno ne more privoščiti«, je poudaril Janša (prav tam). Referendum kot instrument ljudskega demokratičnega odločanja v novih neoliberalnih družbenih okoliščinah tako s strani političnih elit dokončno pridobi status *izgube časa*. Na sestanku so sogovorniki razpravljali tudi o zapisu zlatega fiskalnega pravila v ustavo, a so ugotovili, da v danem trenutku ne obstaja dvotretjinska večina, ki bi zagotavljala sprejetje tega pravila, zato so razpravo o tej temi začasno preložili. Zato pa so toliko bolj pohiteli z uveljavitvijo zakona o uravnoteženju javnih financ, s katerim so poskrbeli za znižanje plač javnim uslužbencem, znižanje denarnega nadomestila za brezposelne, omejili pravice do

subvencionirane prehrane študentom, ukinili subvencije za dijaško prehrano in subvencijo mladim družinam za prvo reševanje stanovanjskega vprašanja. Vlada Republike Slovenije je preko krčenja socialnih transferjev na ta način v družbi ustvarila razmere, v katerih bodo ljudje bolj voljni sprejeti tudi začasno ali občasno delo na račun nižje socialne varnosti in prekarizacije njihovih življenj.

Premierja Janšo je ta čas bolj kot socialna varnost državljanov skrbela sanacija bank. Zaskrbljen je bil zaradi nekaterih *strateških zaostankov* glede zakasnitev pri privatizaciji skupnega premoženja in sanacije bank, ki jih je pridelala, po njegovem mnenju, premalo dejavna vlada njegovega predhodnika Pahorja (Janša v Vlada Republike Slovenije 2012č, 17. julij). Po njegovih besedah gre vzroke za številne zamude na več različnih področjih iskati v tem, da se je v Sloveniji v zadnjih letih do popolnosti vzpostavil sistem, ko se vlada iz ozadja, ko se pri vsakem projektu iščejo koristi posameznikov ali interesnih skupin, ki se tudi prepletajo, ali pa so si nasprotujoči. Šlo naj bi za večinoma sistemsko omogočene blokade z namerno zapletenimi procedurami, ki zaradi svoje nepreglednosti omogočajo korupcijo. Opozoril je, da se protikorupcijska komisija proti tovrstni ureditvi in zapletenosti postopkov ni oglasila, ob poenostavitvi pa se je, kar naj bi jo postavljalo v čudno luč. Po njegovih besedah v takšnem sistemu, ki je vzpostavljen, tisti, ki zamude povzročajo, ne odgovarjajo. Edini, ki za zamude odgovarja, vsaj v političnem smislu ob vsakokratnih volitvah, pa je odgovorni minister, ki zadeve rešuje. Premier je nenazadnje tudi dejal, da je vlada z zakonom o uravnoveženju javnih financ naredila le polovico tega, kar bi bilo treba še narediti, saj naj bi na področju financ od Pahorjeve vlade podedovali dve strateški zamudi in sicer ureditev upravljanja s kapitalskimi naložbami ter zamudo pri odpravi finančnega krča. Stanje v slovenskem bančnem sistemu naj bi bilo posledično izjemno resno, slovensko gospodarstvo pa prezadolženo in kreditno nesposobno. Nova vlada je najavila celovit koncept upravljanja s kapitalskimi naložbami v okviru zakona o slovenskem državnem holdingu: »*Ta zakon bo omogočil celovito strategijo in upravljanje nacionalnega premoženja in tudi odprodajo strateških naložb*« (Janša v Vlada Republike Slovenije 2012č, 17. julij).

S tem je uradna slovenska politika potrdila svojo četrto bistveno usmeritev, usmeritev v **uveljavitev koncepta razlaščanja skupnega** z odprodajo oziroma privatizacijo družbenega oziroma ob osamosvojitvi podržavljenega premoženja. Ko je hotela civilna javnost z referendumsko pobudo dati na tehtnico sprejem omenjenih predlaganih zakonov, pa je prišlo do dokončnega razkritja še pete temeljne usmeritve, ki jo tudi za ceno kršenja ustave

brezkompromisno favorizirajo slovenske politične elite. Ustavno sodišče je ob referendumski pobudi namreč presodilo, da bi bila referenduma o zakonu o slovenskem državnem holdingu in zakonu o ukrepih za krepitev stabilnosti bank protiustavna. Ustavno sodišče je odločilo, da bi z odložitvijo uveljavitve in z zavrnitvijo zakona o slovenskem državnem holdingu in zakona o ukrepih za krepitev stabilnosti bank na referendumih nastale protiustavne posledice. Obsodba demokratične ljudske legitimacije je bila razglašena z naslednjim pojasnilom:

Ustavno sodišče je presodilo, da morajo imeti prednost ustavne vrednote, ki bi zaradi izvedbe referendumov in še bolj zaradi morebitne zavrnitve zakona o slovenskem državnem holdingu, ZSDH, in zakona o ukrepih za krepitev stabilnosti bank, ZUKSB, ostale nezavarovane do te mere, da bi to ogrozilo ravnotežje med različnimi ustavnimi vrednotami. Zato se mora umakniti pravica zahtevati razpis zakonodajnega referenduma. Vrednote, ki jih je izpostavil Državni zbor in ki imajo po presoji ustavnega sodišča glede na okoliščine hude gospodarske krize prednost pred pravico zahtevati razpis referenduma, so: učinkovito izvajanje funkcij države, vključno z ustvarjanjem pogojev za razvoj gospodarskega sistema; uresničevanje človekovih pravic, zlasti pravic socialne varnosti in varstva dela ter pravice do svobodne gospodarske pobude; spoštovanje sprejetih mednarodnopravnih obveznosti države; zagotavljanje učinkovitega pravnega reda Evropske unije na ozemlju Republike Slovenije. (...) Državni zbor je izkazal, da je treba nujno zagotoviti takojšnjo uveljavitev zakonskih ukrepov zaradi varstva navedenih vrednot v danih okoliščinah ekonomske krize. Predložitev sprejetih zakonov v referendumsko odločanje in njihova zavrnitev na referendumih bi zato pomenilo protiustavno posledico. Zato referenduma o ZSDH in ZUKSB ustavno nista dopustna. (Ustavno sodišče v Mladina 2012, 19. december).

Sodba ustavnega sodišča nam razkrije peti temeljni koncept uradne slovenske politike, **koncept podreditve družbenega življenja maksimalizaciji profita**. Implementacija tega koncepta hkrati pomeni dokončno diskvalifikacijo ustave in izbris socialne ter demokratične družbene komponente iz slovenske družbeno politične stvarnosti ter ustavnopravno izenačitev Republike Slovenije z neoliberalno državo. V njej imajo *neoliberalci* licenco, da nastopajo kot brezobzirni trgovci z našimi življenji. *Free market* je njihov prostor svobodnega trgovanja z našimi telesi, *neoliberalna globalizacija* je korporacijska penetracija v anuse nacionalnih vlad, *parlamentarna demokracija* je inkvizicija ljudskega glasu.

4.2 Biopolitična alternativa: diskurz, prakse in institucionalizacija

4.2.1 Diskurzivno izjavno polje gibanja 15o na protestu 15. oktobra 2011

Uradna politika je v letih po vstopu Slovenije v EU strnila svoje vrste in usrediščila svoj diskurz okrog napovedi žrtvovanja socialne varnosti v prid konkurenčnosti in fleksibilizacije trga dela, napovedi nadaljnega razlaščenja prebivalstva v korist korporacij in finančnih elit, slabitve in redčenja glasu državljanov v političnih odločevalskih procesih v prid učinkovitejšega sprejemanja gospodarsko-ekonomskih odločitev, razprodaje skupnega zaradi privatizacije zdravstva, šolstva in državnega premoženja ter vsesplošne *podreditve družbenega življenja maksimalizaciji profita* na škodo socialno urejane družbe. S tem se je vzpostavila kot vzorna uresničevalka neoliberalnega diskurza in zapostavila želje ljudi v prid interesov korporacij in finančno-kapitalskih elit.

Ljudje so se, podobno kot v letih pred razpadom Jugoslavije, ponovno začeli počutiti kot državljani, katerih glas ni pripoznan kot razumni govor, in ker jim je bilo s strani uradne politike onemogočano sodelovanje v odločevalskih političnih procesih preko institucij sistema, so 15. oktobra 2011 izkoristili svojo redko priložnost in v okviru svetovnega biopolitičnega projekta Occupy, s čimer je bila dogodku in gibanju 15o pridodana tudi globalna dimenzija, svoj glas ponesli na ulico. Nomos je namreč v imenu večje konkurenčnosti in učinkovitosti gospodarstva, preko redčenja artikulacije med individualnim in kolektivnim ter posledičnega povečevanja deleža tistih brez deleža v družbenih procesih, spet pohodil bios. A bios se je uprl nomosu, ki ni bil več v skladu z logosom. Besede politikov niso več odražale dejanske stanja. Beseda in videz se nista več ujemala. Med njima je zazevala razlika, ki je zamajala tudi harmonijo med biosom in logosom. Logos je v želji po homogenizaciji z biosom ponovno začel iskati svojo subjektivno resnico in jo izrazil v uličnem protestu, na katerem je svoj moralni horizont usmeril v produkcijo subjektivitete in ga preusmeril od identitete k biopolitičnemu postajanju. Parrhesia je privrela na dan in zagrozila, da bo spremenila življenje.

V soboto, 15. oktobra 2011, je bilo na Kongresnem trgu moč slišati, kot tudi na transparentih videti, korpus enakovrednih, hierarhično neurejenih in z originalnostjo neobremenjenih izjav, ki so se kot take sestavile v arhiv kot končen in omejen nabor izjav uperjenih proti izgubi prihodnosti. Preko osebnih zgodb je bilo izraženo nezadovoljstvo ljudi nad neupoštevanjem njihovih stisk in želja. Napovedana je bila vzpostavitev temeljev osvobodilnega gibanja, ki se bo brezkompromisno zoperstavilo vsem poskusom uvajanja politik zategovanja pasov in ki bo

izborilo skupno blaginjo kot okvir zadovoljevanja potreb današnje generacije proizvajalcev družbenega bogastva (15o 2011, 13. oktobra).

Z izjavami na transparentih, ki sem jih glede na vsebino njihovega sporočila razvrstil v pet različnih skupin, sem v prvem modusu, *modusu socialne varnosti*, združil izjave, ki so na tem protestu nasprotovale neoliberalnemu načelu nižanja standardov socialne varnosti in večanja prekarnosti delovne sile v korist konkurenčnosti in učinkovitosti ter na škodo varne zaposlenosti:

Smo del 99 odstotkov, smo tisti, ki proizvajajo družbeno bogastvo, in smo se odločeni upreti nenehnemu razlaščenju in potiskanju v kot (MMC RTV SLO 2011b, 15. oktober); Želimo oblikovati to, čemur pravimo osvobodilno gibanje proti politikam zategovanja pasov, proti politikam, ki jemljejo generaciji proizvajalcev družbenega bogastva prihodnost (STA 2011c, 17. oktober); NO JOBS NO APPLES; Hočemo UTD.

V drugem modusu, *modusu produkcije skupnega*, sem zbral izjave, s katerimi so se protestniki zavzemali za investiranje v ljudi, v njihovo zdravje, izobraževanje, okolje in bivanje:

Obstaja alternativa in drug izhod iz krize, ki je dokapitalizacija skupne blaginje (MMC RTV SLO 2011b, 15. oktober); Dokapitalizirajmo ljudi, ne banke (prav tam); Izobrazba, zdravje, prebivališče – to niso izbire, to je potreba (v Potočnik 2011); Izobrazba, znanje, stanovanje, zdravje, okolje, dohodek, mobilnost ... morajo postati brezpogojna pravica, del vsem dostopne skupne blaginje (prav tam); Brezplačno šolstvo za vse.

Bolečino ob izključenosti njihovega glasu iz procesov strankarskega parlamentarnega odločanja in željo po oblikovanju bolj horizontalnih mehanizmov demokratičnega odločanja so izrazili z naslednjimi v *modusu horizontalne demokracije* zbranimi izjavami:

Sile oblasti delajo v korist peščice, ne upoštevajo volje velike večine, a človeško in okoljsko ceno moramo plačati vsi (prav tam); Nihče nas ne predstavlja; Zakaj nismo postavili odra - ker ga ne potrebujemo, ker ne želimo vertikalne ampak horizontalno demokracijo; Želimo začeti demokratizirati ekonomijo in družbo ter oblike obvladovanja v ekonomiji in družbi (STA 2011c, 17. oktober); Želimo odprtje skupnega javnega prostora za diskusijo, za destigmatizacijo brezperspektivnosti, revščine, za to,

da se začnemo pogovarjati, organizirati po principih neposredne demokracije, direktne akcije, mreže (prav tam); Predstavniška demokracija = voljena aristokracija.

Z izjavami, ki sem jih zbral v *modus* pravične delitve, so se ogorčeno izjasnjevali tudi proti finančnemu kapitalizmu, neoliberalnim praksam razlaščenja prebivalstva in za pravičnejšo delitev družbenega bogastva:

S protestom se upiramo finančnemu kapitalizmu, ki razlašča skupno bogastvo in ga pretaka v žepe enega odstotka ljudi (MMC RTV SLO 2011b, 15. oktober); Destigmatizirajmo našo revščino in brezperspektivnost, saj zanju nismo krivi sami, ampak pohlep in razlaščenje, ki sta značilna za finančni kapitalizem (prav tam); Nismo blago v rokah bank in politikov; Teta Boni vidno hira, evro kožo ji odira, enim daje plače zlate, bankam naše zadnje gate; Wall Street = War Street; Rada bi imela svojo prihodnost in ne le odplačevala kredite staršev in države - sem 99%; Money talks, 99% walks; Dovolj suženjstva pohlepnim bankirjem; Želimo si pravično delitev premoženja; Vzemite tistim, ki imajo, ne tistim ki nimajo.

Nerazporejene ostale izjave, ki so izražale željo po ukinitvi kapitalizma in vzpostavitvi nove biopolitične vizije, sem zbral v *modus* nove biopolitične paradigme. Te izjave se, če jih razvrstimo v smiselno zaporedje, dajo brati celo kot pesem, ki se glasi takole:

*Globalizacija je orožje za ustvarjanje masovne bede;
smrt kapitalizmu;
jeza ni dovolj - potrebno je ustvariti novo vizijo, ki ne bo temeljila na pohlepu,
izkoriščanju in izigravanju drug drugega;
ljubezen je rešitev;
tokrat bomo zmagali;
adijo neoliberalnemu kapitalizmu.*

Diskurz, ki so ga ljudje ustvarili s svojimi izjavami na protestu 15o, se je torej s svojimi petimi stekališči v modusih socialne varnosti, produkcije skupnega, horizontalne demokracije, pravične delitve bogastva in odprave kapitalizma ujel z definicijo biopolitike opredeljene kot želje postajajočega subjekta po udejanjanju socialne varnosti, produkcije skupnega, horizontalne demokracije, pravične delitve in menjave kapitalistične z biopolitično paradigmo.

Biopolitična alternativa je na ta dan preko s čustvi in ogorčenjem nabitih izjav udeležencev prvič uspela razširiti svojo idejo v slovenski družbenopolitični prostor mimo z ideološkimi ščiti parlamentarne demokracije zamejenega diskurza nebalkansko neoliberalnega slovenstva in njegovih diskriminacijskih praks. S svojo navezavo na globalno platformo dogodka Occupy je presegla tudi miselni okvir na narodov blagor orientiranega slovenskega provincializma in ga razširila v postnacionalni globalni biopolitični okvir.

Izjave s protesta potrjujejo, da vedno večjo izločenost iz procesov demokratičnega odločanja, kot posledice demokratičnega deficita izhajajočega iz neoliberalne globalizacije, čutimo tudi v Sloveniji. Ljudje so v svojih izjavah zato izrazili željo po ustvarjanju drugačnega na netržnih osnovah temelječega sveta in utrdili prepričanje, da alternativa neoliberalizmu in njegovim praksam latentnega evropskega režima apartheida obstaja. Analiza izjav je pokazala, da tudi ljudje v Sloveniji neoliberalizem počasi že prepoznavajo kot sistem, ki namenoma ustvarja množično negotovost, da bi s tem utišal glas odpora proti neoliberalnim zastraševalnim praksam, a ogorčenje v ljudeh zaradi tega ni manjše, ampak se še povečuje, tako da je možnost za družbeni revolt dejansko utemeljena.

V to, da ogorčenje lahko predstavlja politično silo, ki lahko spreminja politične odnose družbenih sil, nas prepričuje tudi analogija s padcem socialističnega političnega bloka. Če je ogorčenje ljudi sesulo Berlinski zid socializma, kdo lahko z zanesljivostjo trdi, da za kapitalistično malto pa ni dovolj močne *intelektualne macole*. Gibanje Occupy (in slovenski 15o kot del tega gibanja) v tem smislu prav gotovo igra vlogo postajajočega *intelektualnega bagra* za razrušitev *kapitalistične neoliberalne stene*, ki bo rasel in se ne bo ustavil, dokler ne bodo odpravljene vzroki za njegovo rast. Podobno je ob prvi obletnici vstaje globalne generacije ugotavljala tudi skupščina 15o (2012, 15. oktober), kajti razlogov za to, da se organiziramo za revolucijo, je bilo po njihovem mnenju leto kasneje še več, kot pa jih je bilo pred enim letom:

Pred letom smo z geslom "nihče nas ne predstavlja" protestirali proti kapitulaciji javnih oblasti pred diktati finančnih trgov, oligarhij in lokalnih tajkunov, sedaj pa se soočamo z aktivno kolaboracijo nacionalnih oblasti, ki v razlaščevalskem pohodu finančnih trgov vidijo priložnost za uveljavitev projekta konservativne restavracije Slovenije. (15o 2012c, 15. oktober)

Politična emancipacija človeka od potrošništva in emancipacija države od ideologije svobodnega trga in neoliberalizma nasploh ostaja neuresničena, boj za to, da neoliberalizem preneha biti človeški temelj družbe in postane le še ena od možnih posvetnih izbir, ki prečijo biopolitični subjekt na poti njegovega kontinuiranega procesa postajanja, pa ostaja odprt. Še vedno sicer ostajamo talci neoliberalnega trga, v katerem nekaj velja le glas vladajočih egoističnih in brezobzirnih subjektov moči kot so država, stranka ali multinacionalka, glas ostalih državljanov pa je še naprej ponižan v hrup, ki ni sposoben ubeseditve razumnega govora, a prepričanje, da alternativa obstaja, je oživel. Neoliberalna biooblast sicer še naprej obvladuje naša telesa, a drugačen svet je spet možen. Ponovna vzpostavitev zavesti o možnosti drugačne družbene organiziranosti življenja, je tudi najpomembnejši prispevek, ki ga je v slovensko družbo prineslo gibanje 15o. Gibanje 15o preko analize diskurza s protesta oktobra 2011 prepoznavam tudi kot gibanje, ki je artikuliralo čisti postnacionalni biopolitični diskurz in ga kot takega smatram za paradigmatški primer takšnega diskurza v Sloveniji, ki bo služil kot primerjalno izhodišče oziroma referenca za primerjalno analizo diskurza protestov, ki so temu paradigmatškemu biopolitično naravnemu protestu v Sloveniji sledili v mesecih po novembru 2012.

4.2.2 Izjavni diskurz mariborskih vstaj

Obletnica dogodka 15o je minila mirno. Zdelo se je, da je dediščina biopolitičnega shoda s 15. oktobra 2011 zapravljen, ljudje pa sprijaznjeni z neoliberalno prihodnostjo, potem pa je 12. novembra 2012 zavrelo v Mariboru. Kazni za prometne prekrške, ki so se napovedovale iz javno-zasebnega partnerstva, s katerimi naj bi prebivalci mesta Maribor krili stroške postavitve radarjev iz lastnih žepov, prihodki pa naj bi se stekali iz občinske blagajne direktno na račun privatnega izvajalca, so ob sumu na koruptivno ravnanje župana in svetnikov v zvezi z izvedbo projekta presegli skrajno mejo potrpežljivosti prebivalcev. Več sto protestnikov se je zbralo pred sedežem mestne občine Maribor in zahtevalo odstop župana Franca Kanglerja, mediji pa so zapisali:

Protestniki so s plakati "Gotof je" skandirali pred mestno hišo, v vhod metali jajca in na stopnišču prižgali nekaj sveč. Zagorelo je tudi nekaj bakel. Ker so protestniki ovirali promet na ulici pred mestno hišo, so prišli posredovat policisti. A ko je množica postala še bolj razjarjena, so se policisti umaknili na stran in ulico začasno zaprli za promet. Po eni uri protesta so se protestniki sprehodili po Mariboru in zažgali radar na Krekovi

ulici, a ga je policija takoj pogasila. Nato so se vrnili pred mestno hišo in nadaljevali protest. (Krivec 2012, 12. november)

Kljub uličnemu protestu se je večina svetnikov odločila za ohranitev radarskega prometnega sistema, protestniki pa so posledično najavili nove proteste pred občinsko stavbo. Protestniki so se zato ponovno zbrali 21. novembra, ko se je na tako imenovanem *Protestu proti Kanglerjevemu vnebovzetju v državni svet* na mariborskem glavnem trgu zbralo več kot tisoč ljudi. V mestni hiši je ta dan potekala seja mestnega sveta, na kateri je bil Kangler s 25 od 38 glasov uličnemu protestu navkljub izvoljen za državnega svetnika. Protestniki, prepričani, da se želi Kangler z izvolitvijo v državni svet s pridobitvijo imunitete izogniti sodnemu pregonu, so se ob zaključku volitev zgrnili na Rotovski trg in zaprli izhod iz stavbe, kjer so potekale volitve. Elektorji so se iz stavbe prebili pod zaščito policistov in burnim neodobravanjem množice. Poleg hupanja vozil je bilo po poročanju medijev (STA 2012a, 21. november) slišati tudi ogromno žvižganja ter vzklike »*Gotof si*«, »*Lopof si*« in »*Bejž v zapor*«. Ob koncu dneva je v stavbi ostal samo še Kangler, ki so ga nekateri protesniki pozivali naj se pobere iz Maribora, drugi pa da naj jim pride ven iz stavbe pokazat svoje *veliko srce*, ki ga je obljubljal meščanom Maribora, ko je kandidiral na mestnih županskih volitvah. Da bi Kanglerja rešili iz stavbe, so policisti protestnike potisnili z Rotovškega na Slomškov trg, nakar so uspeli Kanglerja najprej posesti v avtomobil, nato presesti v avtomobilski kombi in ga s tem rešiti iz protestnega obroča.

Vstajniško vrenje se je nadaljevalo s protestnim shodom 26. novembra 2012, ki se ga je prijelo ime *Druga mariborska vstaja*. Protestni shod, na katerem je več tisoč ljudi vseh generacij s transparenti in glasnimi vzkliki župana Kanglerja pozivalo k odstopu, se je začel razmeroma mirno, po beleženju medijev (Dnevnik 2012, 26. november) pa je bil najbolj pogost vzklik druge mariborske vstaje ponovno že prej uveljavljeno geslo »*Gotof si*«. Protestniki so zažigali Kanglerjeve slike in lutke kot tudi radarje iz kartona. S transparenti so izražali tudi nezadovoljstvo s socialno varnostjo (»*Njihov užitek, naša beda*«), izražali pripadnost Mariboru kot njihovemu skupnemu (»*Mi smo Maribor; Mesto je naše; Dupleka nočemo, Maribora ne damo; Dvignimo glave*«), zahtevali pravično delitev bogastva (»*Stop privatizacija, stop korupcija*«) in napovedovali konec kapitalistične paradigme (»*Bimbambom bije kapitala grom, bimbambum tovaršija le pogum*«).

Veliko število transparentov je govorilo v prid podpore redu in pravni državi. V tem kontekstu so obtoževali župana Kanglerja klieentilističnega ravnanja in zlorabe županskega položaja v

osebno korist ter zahtevali njegov odstop in obsodbo na ljudskem sodišču zanj in njegove občinske ter strankarske sodelavce: »Dovolj si kradel, čaka te sodba ljudstva; Dupleški lopof (skandirano); Črni kozel, krif si (ob sliki Kanglerja); Gotof je, lopof je; Vrnimo moralo Mariboru; Mi smo Maribor, Kanglerja v zapor; Sodilo vam bo ljudstvo, lopovi!; Gotovi ste, barabe pokvarjene (ob sliki Kanglerja); Kangler + Janša, go in jail; Hočemo pravno državo.« Z vzkliki »Branite lopove« so od protestnikov svoje posebno sporočilo dobili tudi policija in sodstvo. Najbolj množični pa so bili transparenti in vzkliki glede zahtev po odstopu politične elite in za njihovo zamenjavo z novimi ljudmi v politiki. Tudi po tej plati je bilo največ zahtev naslovljenih na Kanglerja in na njegov odhod iz županske funkcije:

Gotof si! (slika Kanglerja); *Sledi gnezdo na Šubičevi; Maribor te noče* (skandirano); *Gotof je, gotof je...* (skandirano); *Franca, gotof si; Franca, hlačke dol, jebo te Maribor; Zadnji dopust, zadnji dopust* (skandirano); *Kar naj gori* (skandirano goreči Kanglerjevi lutki); *Maribor je šele začetek; Prej boš odstopu, prej bo mir; Franca, bil si župan; Gotof je, 2. mariborska vstaja 26.11. ob 16:30, Trg Svobode* (ob sliki Kanglerja); *Radar že gori, Franca gotof si; Da bi ti politična kariera, na radar priletela; Gotof si, mali korak za Franceja, velik za Maribor; 1941/ 2012 Kangler* (ob sliki svastike); *Njegovo ponikanje, naša radost; Vsi greste dol.*

Do takrat največji protestni shod proti županu Kanglerju, ki je potekal na Trgu svobode, je doživel nasilen epilog s posredovanjem policije proti protestnikom, ko so se protestniki namenili proti občinski stavbi. Policija je med protestnike ob podpori helikopterja pri parku generala Maistra posegla s konjenico in solzivcem, nakar se je odločila za prekinitev shoda z izpraznitvijo Trga svobode, zato se je bila glavnina protestnikov pred pritiskom policije in pred aretacijami prisiljena umakniti proti centru mesta. »Protesti so ilegalni«, pa je bilo preko tedanjega ministra za notranje zadeve Vinka Gorenaka (v Delo 2012, 27. november) jasno izraženo stališče vlade do dogodkov v Mariboru. Druga mariborska vstaja je tako pokazala izjemno ljudsko moč, a hkrati tudi odločenost nosilcev oblasti, da z brutalno represijo zatrejo ljudsko vrenje (Skupina »Svoboda vstajnikom« 2013, 29).

Prizori surovega obračunavanja policistov z miroljubnimi vstajniki, ki sedijo na tleh, galopiranje policijske konjenice na panično množico, neselektivna uporaba solzivca – vse to je še dodatno vzpodbudilo vstajniško ogorčenje proti klieletilističnim in koruptivnim kapitalskim političnim navezam (prav tam), zato se je že 3. decembra 2012 pod geslom »Nesimo ga vun« v

Mariboru zgodila nova vstaja, poimenovana tudi kot *Tretja mariborska vstaja*. Že dopoldan tega dne so se *občinarji* odločili za cementiranje granitnih kock na Trgu svobode. Ob 16h je nad Mariborom zaokrožilo letalo s transparentom »*Gotof je*«, na Hutarjevem bloku nasproti občine pa je bil izobešen ogromen transparent »*Demonstrirajmo nenasilno*«. Na trgu svobode je z ozvočenega odra sledilo nekaj govorov. Okrog 17h so Mariborčani prisotni na Trgu svobode z dvigom rok izglasovali županov odstop. Ob 18h so se vstajniki s Trga svobode začeli premeščati proti občini. S seboj so nosili transparente. S transparenti in vzkliki so ponovno zahtevali odstop političnih elit in nove ljudi v politiki, glavna tarča napadov pa je bil spet mariborski župan Franc Kangler, tu pa tam pa se je na transparentih k odstopu pozivalo še kakšno drugo lokalno persono, npr. Anjo Kolšek, vodjo županovega kabineta, pojavili pa so se tudi transparenti z zahtevami po odhodu s političnega prizorišča ostalih slovenskih političnih figur, kot so ljubljanski župan Jankovič, slovenski premier in desničarski strankarski prvak Janša, prvak levih strank Pahor in še vedno *iz ozadja delujoči stric*, bivši predsednik Zveze komunistov in Republike Slovenije Milan Kučan. Ponovno je največ transparentov sporočalo Kanglerju, da je gotov in da ga bo potrebno odnesti iz mariborske občinske stavbe:

Gotof je, nesimo ga vun; Gotofa sta, Franc Kangler, župan, Anja Kolšek, vodja županovega kabineta, 3. mariborska vstaja, 3.12. ob 16:30, Trg svobode; Nesimo ga vun; Ti si kriv, da bojo 20.12 ubiti, ker spet postavu prjatla si h koriti (ob sliki 4 psov); Kangler je napaka v postopku; Kangler Franca Dupleški in ostali lopovi, škodujete sebi in ljudstvu okrog vas, odnesite se vun; KANGLER = Kradljivec, Arogantnež, Nategovalec, Gotof si, Lažnivec, Egoist, Ropar; Kanglimero, gotof je, to je krifca; Franci kje si, rabu bi balo...; Franci, a si tudi ti odšel na Ciper?; Pa kaj še te čakaš, odstopi, hvala; Politiki vsi ste isti, vsi ste gotovi; Stric gotof si (slika Kučana); Dost mam, ejga konc je, fertik ste (ob slikah Jankoviča, Janše, Kanglerja in Pahorja); Zima, zima bela, vrh gor je sedela, pa tako je pela, da bo Kanglerja vzela; Lokalni šerif, gotof si (slika kavboja Kanglerja) ; Ha, ha, ha, vidim, da ste ga že zapakirali zame (ob sliki hudiča in Kanglerja hudička).

Veliko mariborskih vstajnikov je Kanglerju in ostalim slovenskim politikom zamerilo predvsem nepošteno in koruptivno politično delovanje, zato so s transparenti množično sporočali, da je takemu ravnanju potrebno narediti konec s ponovno uvedbo reda in pravne države. Nepoštenost in koruptivnost so očitali tako levici kot desnici. Janši so sporočali, da ne želijo živeti v *Janšastanu*, ampak v pravni državi, Kanglerja pa so iz njegovega rojstnega

Dupleka, preko Maribora pošiljali v prevzgojni zavod na Dobu. Kanglerju so očitali nepošteno pridobitniško ravnanje pri prodaji sena ter arogantnost, grabežljivost in razsipno delovanje z občinskim proračunom, saj naj bi bili Kangler in njegovi občinski sodelavci v tem smislu prave kangle brez dna:

Kangle brez dna, fertik ste; Dol z levico, dol z desnico, hočemo pravico; KANGLER = Kriminal, Aroganca, Nepotizem, Grožnje, Laži, Egocentrizem, Ropanje – gotof je!; Pravna država; Iz Dupleka, skozi Maribor, na Dob; Orwellova farma, počistimo štalo; Prodam seno, letnik 2012, cena 160.000 eur, župan Kangler; Prodam seno, ugodno, 157.000 eur; Če kradejo vsi, moraš krasti tudi ti; Nočemo biti več Janšastan, dežela cinizma, prekupčevanja, ponarejanja, prirejanja, podtikanja, strahu, sprevržene cerkvene morale, laži.

Nekaj transparentov je s svojimi zahtevami ponovno seglo tudi preko obstoječe pravne ureditve z zahtevami po manj hlapčevski in življenju bolj prijazni družbeni ureditvi (»*Edino hlapci cvilijo ponižno kakor psi; Zaupanje in iskrenost; Sl(A)venija, ljubezen ali suženjstvo*«), po neposredni demokraciji (»*Veseli dan neposredne demokracije; To je naše orožje ulice, proti vašemu meču; Policaj, si v službi politike ali ljudstva*«), pravičnejši delitvi bogastva (»*Slovenci, ne najemajte kreditov in poberite vse svoje prihranke iz slovenskih bank, one so ustvarile tajkune ter skorumpirane politike in državne uslužbenice*«) in po povečanju socialne varnosti (»*Leta 1991 sem se boril za svojo domovino, danes se borim za svoj trpeči narod in svetlo bodočnost naših otrok*«). Protestniki so svoje nezadovoljstvo s kamenjanjem usmerili proti občinski stavbi, medtem ko sami policisti niso bili deležni ne jajc, ne kamenja. Vanje ni priletelo nobeno jajce, kakor tudi ne kocka iz granita, so tega dne ob 18:55 poročali mediji (STA 2012č, 3. december). Ob 18:57 so poročali, da so policisti protestnike potisnili stran od občine, ob 19:00 pa že o pravem bojišču, o veliko dima, pokanju petard in spopadu med policijo in »*maskiranimi*« (prav tam). Policija je ljudi potisnila na Trg svobode, množica pa se je nato spet vrnila pred občinsko stavbo. Ob 19:15 je policija iz helikopterja pozvala zbrane naj se mirno razidejo, nakar so sledile prve policijske aretacije. Ob 20h je policija protestnike s solzivcem prisilila k umiku proti trgu Leona Štuklja. Policija je vrgla solzivec med kakšnih 1000 protestnikov na Trgu svobode (prav tam). Ob umikanju solzivcu so protestniki s skandiranjem obljubljali, da pridejo nazaj. Protestniki so se res vrnil in ob 20:25 ponovno *kasirali* solzivec. Ob 22:06 so mediji zaključili s poročanjem, zaključili so se tudi protesti, nad mestom pa je še vedno vztrajal policijski helikopter.

Na *Tretji mariborski vstaji*, ki je 3. decembra 2012 odnesla skorumpiranega župana Kanglerja, je bilo prijatih sto devetnajst vstajnikov (Skupina »Svoboda vstajnikom« 2013, 29). Osemindvajseterico so kazensko ovadili in večino skoraj ves mesec zadrževali v preventivnem priporu. Tretjega decembra se je za osemindvajset udeležencev tretje mariborske vstaje in njihove družine tako začel mukotrpen proces spopadanja z novo realnostjo, ki je »*realnost travme, stigme, strahu in krčevitega iskanja resnice in smisla*« (Skupina »Svoboda vstajnikom« 2013, 31). Dogajanje na drugi in tretji mariborski vstaji so v delu javnosti razumevali izhajajoč iz strahu, da skušajo Janša, njegova vlada in njegova neformalna mreža uvesti izredne razmere. Te naj bi se uvedle takoj po tem, ko bi provokatorjem uspelo zaplesti vstajnike v spiralo nasilja (Skupina »Svoboda vstajnikom« 2013, 33). Tovrstna analiza je zato številne vodila k sklepu, da so tudi priprti na tretji mariborski vstaji takšni provokatorji ter da nas je policija z njihovo aretacijo tako rekoč obranila potencialnih izrednih razmer (prav tam). Nekatere civilne pobude so v svoji gonji za pravično družbo obsodile nasilno ravnanje vstajnikov, pri tem pa »*izključile že izključene, ki so pravzaprav poganjali gonilnike mariborskih vstaj*« (Pohleven 2013, 55). Najbolj eksplicitno so se v tej smeri izrekli nekateri člani gibanja *Skupaj za Maribor!*, ki so v *Pozivu k odstopu mariborskega župana Kanglerja in politične elite* pozvali k preventivnemu kaznovanju nasilnih izgreznikov (prav tam; Fištravec in drugi, 2012). A nasilja na vstajah niso zanetili provokatorji, ampak je bilo izraz širših in dolgoletnih razmer v mestu ter regiji, ki si nista nikoli zares opomogla od šoka tranzicije in privatizacije, v okviru katerih je družbene vezi in družbeno integracijo, ki naj bi vzpostavili možnosti za perspektivo in razvoj vsakega posameznika in posameznice, nadomestila in še nadomešča kriminalizacija prostorsko in generacijsko določenih populacij (Skupina »Svoboda vstajnikom« 2013, 33).

Četrta mariborska vstaja, ki je potekala 14. decembra 2012, je potem, ko je župan Kangler napovedal odstop, svetniki republiškega državnega sveta pa mu niso potrdil mandata v državnem svetu, svoj protest pod geslom »*Spečimo hobotnico*« uperila še proti mariborskemu mestnemu svetu, od katerega so protestniki zahtevali nepreklicen odstop. Kangler je sicer res napovedal odstop, a po njihovem mnenju naj to ne bi spremenilo ničesar, dokler ne bo odstopil celotni mestni svet, ki ga obtožujejo, da kot Kanglerjeva podaljšana roka deluje po starem nespremenjenem vzorcu še naprej. Mariborsko javnost je s koruptivnimi dejanji njihovega župana seznanjal tudi mariborski dnevnik *Večer*, pojasnjuje Nina Pohleven (2013, 52). Ta je slikovito prikazal *hobotnico, ki je ugrabila Maribor*, glava le-te pa je mariborski župan Kangler. Za občane Maribora je bila hobotnica potrditev govoric, ki so že nekaj časa krožile v javnosti,

da medtem ko njihovo mesto in skupaj z njim njegovi meščani stradajo, životarijo, javna podjetja vodi manjšina zbrana okrog nekdanjega župana, ne zaradi ustreznih kvalifikacij, ampak zaradi klielentilizma in nepotizma (prav tam). Ker je bil Kangler kot župan torej *gotof*, je na transparentih ostalo več praznega prostora za druga imena s politične scene, tako z mariborske kot tudi širše slovenske, za katera so vstajniki zahtevali njihov odhod. Transparenti kot so *»Spečimo hobotnico!; Izrezali smo tumor, uničimo še metastaze; Eden ni nobeden; Mariborska hobotnica - ht boš hn; Hobotnico v solato; Gotovi so! Mariborska hobotnica, gotovi so! Čuj, spečimo jo!«*, so nagovarjali k odstopu mariborske občinske svetnike, člane mariborskega mestnega sveta. Nekateri od njih so bili na transparentih navedeni tudi z imeni in priimki npr. *»Stojan Auer, gotof je!«*. Nekateri transparenti so si kljub odstopu še naprej dajali opravka s Francem Kanglerjem (*»Gotof si, Franc; Franca ti pa Hitler sta bratranca«*), nekateri pa so presegli mariborski okvir in k odstopu pozvali kar *»Stranke, hobotnice Slovenije«* kot tudi slovenske strankarske prvake, dva župana in policijskega ministra Gorenaka: *»Zaradi vas smo na ulica, vi ste organizator: Janša, Kangler, Jankovič, Virant, Šrot, Erjavec, Ljudmila Novak, Lukšič, Gorenak. Politika, vsi morate iti, hočemo nov sistem, nove ljudi.«* Poziv k odstopu so dobili tudi republiška vlada, tožilstvo in sodstvo (*»Vlada, tožilstvo, sodstvo: pod nujno dvignite brezplačne vozovnice za enosmerno potovanje v neznano, vlak z blindiranimi vagoni že zamuja«*), premier Janez Janša (*»Janša žališ nas, TO 91«*), Janšev policijski minister Gorenak (*»Gorenak je samo Janšev junak«*), pa tudi župan Kangler s sodelavci (*»Kangler Franca Dupleški in ostali lopovi, škodujete nam in ljudem okrog nas, odnesite se vun«*), prav vsi pa so bili ponovno deležni vstajniškega sporočila *»Gotofi ste«*.

Vstajniki so se z nekaterimi transparenti v imenu pravne države in ponovne vzpostavitve reda zavzemali ne samo za odhod, pač pa tudi za ukrepanje proti politični samovolji in kaznovanje nepridipravov (*»Zapori so polni malih tatov, veliki lopovi in barabe pa nam vodijo državo, gotovi ste!; Dovolj ste nam pokradli!«*). Hudovali so se nad delom sodišč in policije (*»Sodišča + MNZ ščitijo tajkune, zaprimo lopove«*) ter se zavzemali za več reda in pravne države tudi v vrstah politikov (*»Proti nesposobnim, nesramnim in neumnim političnim elitam; Za politično higieno omejimo vse politične funkcije na največ dva mandata; SLO bunga bunga traja že 20 let, a peče bolj kot solzilec, Konec financiranja strank iz javnih sredstev, Zmanjšajmo število občin nazaj na 61«*). Spraševali so se, ali v Republiki Sloveniji sploh še obstaja *»Pravna ? država«*. *»Hočemo moralno poštenje, odgovornost, pravico za vse, enakopravnost brez privilegijev, pravično plačilo za naše delo najmanj 1000 Eur, socialno državo, politiki in tajkuni naj vrnejo premoženje in plačajo krizo, ki so jo sami ustvarili, fertik je,«* so bili prepričani.

Ugotavljali so, da Slovenija sedaj ni več zgodba o uspehu, pač pa »Slovenija, zgodba o revščini«. Izjavljali so željo po sodelovanju in produkciji skupnega (»Skupaj smo močnejši; Kangler je uničeval, mi bomo gradili, gotofje; Mi smo Maribor... (skandirano); Maribor bo šel do konca; Konec razprodaje mesta, mesto je naše!«), po uveljavitvi horizontalne demokracije (»Le ovce potrebujejo vodje«), po pravični delitvi bogastva (»Slovenistan, capital of corruption; Ne bomo plačali vaše krize; Denar ljudem, ne pa cerkvi«) in po menjavi kapitalistične paradigme (»Solze sreče, ne solzivec; Tovarne pesnikom, besede delavcem; Kapitalizem ne bo padel sam, treba ga bo poriniti; Alternativa smo ljudje; El pueblo unido jamas sera vencido – združeno ljudstvo ne bo nikoli premagano; Oblast ljudem, ne pa cerkvi«). Izražali so tudi solidarnost z zaprtimi vstajniškimi kolegi: »Pustite jih vun, pustite jih vun... (skandirano); Free Nathan; Mi smo z vami... (z zaporniki...skandirano); Cution SLO tirony ahead; Protestniki sedijo, kriminalci doma spijo.« Na shodu je med drugimi spregovorila tudi mama aretiranega protestnika Nathana. Po uvodnih govorih so protestniki krenili proti mariborskim zaporom. Približno 5000 ljudi se je v povorki zvrstilo mimo mestnega zapora in pozivalo »Spustite jih ven« ter »Vrnite nam naše otroke«. Protestniki so se usmerili tudi proti tamkajšnji banki, pot nadaljevali preko Trga Leona Štuklja, napolnili trg pred Rotovžem, kjer so jim zapele kombinatke, članice pevskega zbora Kombinat, nakar so se ob vzklikih »Denar ljudem, ne pa cerkvi« ustavili še pred cerkvijo na Slomškovem trgu. Tudi tu so udeležencem shoda zapele kombinatke. Ko so zaključile s petjem, se je uradno končal tudi shod.

Zadnji mariborski vstaji, peti po vrsti, smo bili priča 7. januarja 2013. Vstaja je potekala pod geslom *Pometimo jih vun*, zbrani pa so z metlami, plakati, piščalkami in pokrovkami približno tri ure z mirnim protestom pozivali mestni svet k odstopu. Tokrat na vstaji ni bilo govorcev, kar so protestniki pojasnili z naslednjim pojasnilom preko Facebook družabnega omrežja: »Dovolj smo govorili, zato ne bo govorcev in tudi ne pohodov. Z metlami in hrupom bomo Francejeve podrepnike pometli vun« (v Bakovič 2013). S transparenti in vzkliki so protestniki tokrat sicer manj številčno, na trgu se je zbralo okrog 2000 ljudi, zahtevali socialno pravičnost (»Kje so odpravnine za Muro in Pomurko?; Murini tajkuni, kje so DM + E?; Lukičeva, Mura je Prekmurska (ne Srbska); ODPRAVNINA - Huber 6000 eur = 1 leto, delavci 0 eur = 30 let«), horizontalno demokracijo (»Sistemska korupcija = ljudska nezaupnica«), pravično delitev bogastva (»Ne bomo plačali vaše krize; Dvignite prihranke«), menjavo kapitalistične paradigme (»Vi se bojite ene vrste nasilja, vaše nasilje pa ima tisoč obrazov!), red in pravno državo (»Janša spoštuj pravno državo in se udeležuj Patria obravnav«) najbolj intenzivno pa ponovno odstop političnih elit in menjavo starih politikov z novimi ljudmi v politiki (»Izjemna

ponudba za coprnice iz mestnega sveta: brezplačno vas odpeljemo, kamorkoli izven Maribora, kaj še čakaš, leti!; Za vsako rit se metla najde; Za mestni svet utajevalcev, venbaciteljev, tajnic AMD, podreptnikov; Izstopamo iz vlaka, ki ga vodi MIKL strojevodja; Rešite Maribor, odstopite takoj; Pometimo jih vun, 7.1. ob 15:30, pred občino; Od političnega zapornika do diktatorja, knjižna uspešnica; Manipulator zgodil se ti je narod; Pometimo jih vun; Marš iz slovenske politike«). Izraženo je bilo tudi nezadovoljstvo zaradi policistov, ki so protest snemali z oken občinske zgradbe. Protestniki so z metlami še simbolično pometli okoli občine, ob zaključku pa odložili transparente ob zid osovražene stavbe.

Če se sedaj ozremo nazaj in poskušamo preko izjav zapisanih na transparentih ugotavljati vzroke revolta v Mariboru, ugotovimo, da njihove vsebinske modulacije ne pritrjujejo splošno razširjenemu mnenju o socialni pogojenosti mariborskih vstaj (Kurnik 2013b, 19). Seveda bi bilo nerazumno zanikati, da vse slabše socialne razmere zaradi propadanja mariborskih podjetij in posledično velikega deleža brezposelnih niso bile eden temeljnih vzrokov mariborskih žakerij, vseeno pa se zahteve po ohranjanju socialne varnosti ali celo po rekuperaciji nekaterih že izgubljenih socialnih pravic na transparentih niso bile tako množično zastopane kot izrazi ogorčenja nad koruptivnimi politikami in župani. V tem smislu velja pritrditi Toplakovi (2013, 24), ki ugotavlja, da je bil temeljni refleks z začetka vstaj, »da se je treba upreti politični eliti kot amorfni celoti, kot nekakšnemu amalgamiranemu Vladarju« (prav tam).

Da mariborske vstaje niso bile bolj kultivirane v biopolitičnem izrazu velja pripisati tudi dejstvu, da, kot kritično ugotavlja Trček (2013, 65), živimo v družbi, ki je v poosamosvojitveni fazi ostala brez kritičnega premisleka družbenega dogajanja in razmisleka o alternativah tako v akademski sferi kot v prostorih javnosti. Hkrati je potrebno priznati, da je brutalna represija policije med drugo in tretjo vstajo pomenila velik šok za vstajnike. Zagotovo je bil to prelom za družbo z močnimi konsenzualnimi tradicijami, od krščanskega korporativizma, samoupravnega socializma do neokorporativizma s socialnim dialogom v zadnjih dvajsetih letih (Skupina »Svoboda vstajnikom« 2013, 30) in obenem akuten izraz dezintegracije družbe, ki je rezultat procesov razlaščenja, lastninske konsolidacije in centralizacije družbene in politične moči. Protesti, organizirani po odstopu osovražene župana, so po mnenju Toplakove (2013, 23) sovpadli tudi s streznitvenim spoznanjem številnih idealistov, iskreno zavzetih za spremembe, kako spretno so administratorji spletne strani *Franc Kangler naj odstopi kot župan Maribora* (FKNO) zmanipulirali množico za svoje interese, potem ko naj bi

iz prvotne šale nastala vstaja, pa tudi z razumljivo zmedo, ki je nepripravljene protestniške aktiviste zajela po relativno zlahka doseženi prvi zmagi.

Brez dvoma se je število protestnikov po četrti vstaji zmanjšalo. Prišlo je do razkola med aktivnimi in pasivnimi mariborskimi uporniki. Ta se je še povečal s *Prvo vseslovensko vstajo*, ki je deloma potekala tudi v Mariboru. Organizacijo te vstaje je prevzela skupina *29. oktober*, protest uradno prijavila in postavila govorniški oder. Zahteve vstajnikov so želeli artikulirati in jim dati obliko, morda zaradi pritiskov medijev, katerih namen je kanalizirati vsako alternativo v stare okove predstavniške demokracije, morda pa so res verjeli, da bo ozvočenje izostrilo krike nezadovoljstva uporniških Mariborčanov in Mariborčank. A izkazalo se je, kot ugotavlja Pohlevnova (2013, 56), da je takšno ravnanje vstajnikov, v nemo pravzaprav dušilo, v štajerski prestolnici je namreč temu vstajniškemu dogodku sledilo postopno pojemanje boja za družbene spremembe.

4.2.3 Izjavni diskurz ljubljanskih vstaj

Brutalno zatrtje *Druge mariborske vstaje* je odmevalo tudi v Ljubljani. Dan po napadu s konjenico so oživel tudi protesti v Ljubljani, kjer se je v znak solidarnosti z mariborskimi protestniki 27. novembra 2012 zbralo okrog 1000 ljudi in protestiralo proti policijski brutalnosti izpričani na *Drugi mariborski vstaji*. S transparenti in vzkliki so izražali pripadnost skupnemu (»*Solidarnost, solidarnost (z Mariborom); Maribor, drži se; S tabo smo Maribor*«), skrb za socialno varnost (»*Janša denarnice nam tanjša*«) in željo po osvoboditvi izpod državne tiranije (»*Živimo v tiranski državi; Spet se moramo osvoboditi*«). S skandiranjem so kazali ogorčenje nad ravnanjem policije (»*Čuvate lopove; Smrt policiji*«) in hkrati terjali osvoboditev policistov iz primeža kapitalskih interesov (»*Razlastimo kapitaliste, osvobodimo policiste*«). »*Slovenija je središče Evropske mafije*,« so ugotavljali. Protestirali so »*Proti nasilju*«, proti grabežljivosti gradbenih baronov (»*Jebi se Hilda, Zidar*«) in proti nepoštenemu in arogantnemu ravnanju politikov: »*Jebi se, Vinko; Pridite iz svoje štale, hlapci Evropski; Lopovi, lopovi; Zoki, lopov; Hočemo Vinkota; Jebi se Janša; Pet čez 12h je za našo vlado; Lopovi, državo ste nam zjebali; Dovolj je bilo; Pada vlada; Gremo pred vlado.*« Kako ogroženo so se tega dne zaradi protesta počutili politiki pa kaže naslednji medijski zapis:

Generalni direktor policije Stanislav Veniger, državni sekretar ministrstva za obrambo Peter Stavanja in načelnik generalštaba slovenske vojske Dobran Božič se ob 20h udeležujejo sestanka na vladi. Po neuradnih informacijah se namreč trenutno sestaja

svet za nacionalno varnost. Na policiji informacij o tem niso želeli dati, informacij tudi še ni komentiral direktor urada vlade za komuniciranje Anže Logar. So pa pri slovenski vojski potrdili, da je Božič dobil vabilo za sestanek na vladi, za kakšen sestanek naj bi šlo, pa da niti sam ni bil obveščen. (STA 2012b, 27. november)

Svet za nacionalno varnost sicer med drugim usklajuje mnenja in ukrepe ministrstev in drugih državnih organov ter drugih organizacij pri izvajanju dejavnosti nacionalne varnosti ter ugotavlja in ocenjuje varnostna tveganja, ogrožanje države ter ukrepe in usmeritve za zagotavljanje nacionalne varnosti. Kaj so se dogovorili, se je pokazalo na naslednji vstaji, ki je bila s strani policije nasilno prekinjena zaradi insceniranega nasilja s strani morda najete nasilniške skupine, ki je bila najverjetneje namerno pripuščena na demonstracije, da izzove konflikt s policijo in ji da legitimacijo za nasilen poseg med demonstrante.

Protestu iz solidarnosti je 30. novembra 2012 sledil veličasten *Prvi shod proti politiki Republike Slovenije*, ki je v spontan protest pred parlament na Trg revolucije pritegnil 10.000 tisoč posameznikov. Nezadovoljni z vse bolj izrazito družbeno neoliberalizacijo so zahtevali korenite družbene spremembe:

Dovolj laži, korupcije in kraje, vstanimo v suženjstvo zakleti; Proti kozmetičnim popravkom, za temeljite družbene spremembe; Vrzimo s prestolov pokvarjene politike, tajkunske gospodarstvenike in finančnike, lopovske odvetnike, neupravičeno preplačane svetovalce, bankirje, menedžerje in vse ostale skorumpirane, egoistične, nemoralne, kriminalne pokvarjene posameznike.

Izražali so zaskrbljenost za skupno: »*Proti odstrelu volkov in medvedov, za odstrel velike živine; Janša ne prodajaj družinske srebrnine.*« Opozarjali so na anomalije zastopniške demokracije (»*Even Hitler was elected*«) in od policistov zahtevali »*Snemite čelade in bodite ljudstvo*«. Izražali so ogorčenje nad neupravičenim bogatenjem privilegiranih posameznikov na račun kraje družbenega bogastva: »*Tajkuni, vrnite nam denar; SLO – samo lopovi obogatijo, sami lačni obubožani; Proti 2. republiki; Dolgove bankam, blaginjo ljudem; Tukaj nismo levi ali desni ampak ogoljufani.*« Zahtevali so odgovornost in odgovore od tistih, za katere so menili, da so se najbolj okoristili na račun skupnega: »*Janša kje je denar od orožja; Lopovi so na prostosti, Hilda Tovšak; Hilda, gotova je.*« Zahtevali so enakost pred zakonom za vse: »*Mladi*

verujejo vate, pravica.« Zavzemali so se za nove ljudi v politiki in od starih zahtevali naj odidejo:

Janez Janša naj odstopi kot premijer republike Slovenije; Lopovi, fertik je; Janša go home; Janša, fertik je; Lukšič: glas za Pahorja je glas za Janšo; Vasle, feritk je; Gotovi so Kučan; Sem brez obraza, sem brez vesti, sem brez morale, sem brez spričevala, sem poslanec; Politiki, sindikalisti, odgovorni ste za stanje v državi, poberite se, Semolič, Štrukelj, Posedi, Ščernajvič, Hvalica, Lombard, Majcen; Janša + Pahor dost vs mamo; Proti izprijenim in koruptivnim političnim in gospodarskim elitam, za več solidarnosti; Dear JJ you got 99 problems & this bitch is, P.S.: but dont worry, i don't take you seriously.

Vzporedno s shodom v Ljubljani so se protestniki v manjšem številu zbirali tudi na trgih Ajdovščine (200 protestnikov), Kopra (250 protestnikov), Nove Gorice (400-1500 protestnikov), Novega mesta (300 protestnikov), Trbovelj (300 protestnikov) in Velenja (350 protestnikov). Izjemno vzdušje, ki so ga ustvarili protestniki v Ljubljani, pa je bilo nasilno prekinjeno, ko je na Trg revolucije s strani med *Maximarketom* in *Cankarjevim domom*, ki jo je sicer varovala policija, med protestnike vstopila v vojaško formacijo postrojena skupina nasilnežev, pripravljena, da odigra svoj boj s policisti in s tem diskreditira proteste. V trenutku, ko so se pojavili na trgu, so bile demonstracije prisilno končane. »*Tile so se prišli tepst, pojdiva...*«, sem prepričano dejal ženi. Sledila je zgolj še nasilna predstava, ki so jo policisti izkoristili za zadušitev protesta, ki je hkrati medijem priskrbelo spektakularno zgodbo nasilništva in jih odvrnila od pisanja o vsebinskih vzrokih protesta, politikom pa pomagala protestnike zaposliti z antagonističnim diskurzom o mirnih in nasilnih protestih ter o mirnih in nasilnih protestnikih. Novica dneva so postale številke o poškodovanih policistih (STA 2012c, 30. november) in protestu, ki se je izrodil v izgrede:

Miren protest v Ljubljani so zaznamovali večerni izgredi, v katerih so nasilneži obmetavali policijo s kamni, zaradi česar je ta uporabila vodni top, solzivec in helikopter. V UKC Ljubljana so prepeljali 10 poškodovanih. Štiri so oskrbeli v službi za nujno medicinsko pomoč - enega zaradi plina, enega zaradi solzivca, enega zaradi slabosti, eden pa je bil alkoholiziran. Šest so jih oskrbeli na travmatologiji, med njimi štiri policiste - trije policisti, ki ostajajo na opazovanju, imajo zaradi granitnih kock

pretres možganov, čeprav so nosili čelade, en policist pa si je med intervencijo poškodoval koleno. (MMC RTV SLO 2012c, 30. november)

Generalni direktor policije Stanislav Veniger je protest v Ljubljani napihnil v »*najintenzivnejši napad organiziranih izgredniških skupin, usmerjen v policiste*« (MMC RTV SLO 2012č, 1. december), ki naj bi ga po njegovih besedah povzročila »*organizirana skupina nekaj desetih ljudi, ki se jim je pridružilo več sto huliganov*« (prav tam) in s tem izustil eno najbolj nesramnih laži, kar sem jih kdaj uspel zaslediti v slovenskih medijih.

Kljub zastraševalni taktiki, za katero so se odločili na vladi, so se demonstracije 3. decembra 2012 nadaljevale z *Drugim shodom proti politiki republike Slovenije*. Na medmrežno koordinirano komunikacijo se je tokrat odzvalo okrog 4000 ljudi. Protestniki so se sprva zbrali na Kongresnem trgu, nato pa so se ločili v dve skupini. Ena skupina se je premestila pred državni zbor, druga pa se je odpravila na pohod po Ljubljani in se s pozivi »*Vsi na ulice!, Oblast ljudem, ne pa strankam!*« in s transparenti, kot je »*Hlapci kapitala niso predstavniki ljudstva*«, zavzela za več neposredne demokracije. Z vzkliki »*Ulice so naše!*« in »*Maribor! Maribor!*« so ponovno izražali solidarno pripadnost skupnemu. S transparenti, kot so »*Proti kozmetičnim popravkom, za korenite družbene spremembe; Pesek ne olje v motor kapitalizma; Tako v tovarnah kot na univerzi proti diktaturi kapitala; Tako v Ljubljani kot v Mariboru, proti diktaturi kapitala; Revolution, my solution*«, so izražali nezadovoljstvo nad kapitalistično družbeno ureditvijo. Transparenta »*Hvala lepa za tako demokracijo, protestirajte bolj potihno, ker ravno krademo*« in »*JBTZ - Janšo bo treba zapreti*« sta zahtevala več reda in pravne države. Protestniki so z vzkliki »*Ne diskriminiramo, vsi ste gotovi, Zoki, lopov, Zoki baraba, Kdo ne skače je za vlado*« in »*Gnide, gnide*« zahtevali odstop starih elit in prihod novih obrazov v politiko. V ta modus sodi tudi transparent »*Janši je končno uspelo združiti narod, združil ga je proti sebi*«, medtem ko transparent »*Jankovič + Kučan, Kučanov klan*« bolj spada v skupino na protestih presenetljivo izjemno redko zastopanih izjav na temo osvoboditeljev in osamosvojiteljev. Skupina je pohod zaključila s pridružitvijo skupini protestnikov, ki so že prej protestirali pred državnim zborom. Pred državnim zborom so protestniki v odgovor na vladno blatenje protestnikov z ekstremisti raztegnili plakat z napisom »*Mi smo skrajna sredina*«, protest pa zaključili z glasnim skandiranim sporočilom »*Vsi ste gotovi*«, novinarka Tjaša Polak pa je komentar dogajanja, ki ga je napisala za časopis Dnevnik, naslovila z zgovornim naslovom »*Politika je 20 let obračala hrbet ljudem, zdaj so ljudje obrnili hrbet politiki*« (Polak 2012, 3. december 2012).

Tudi *Tretji shod proti politiki Republike Slovenije*, ki je 7. decembra 2012 sledil *Drugemu shodu proti politiki Republike Slovenije*, se je odvijal v obliki povorke po ljubljanskih ulicah, po svojem izrazu pa se je najbolj od vseh vstaj obravnavanega obdobja približal tistemu diskurzu, ki smo ga leto prej, 15. oktobra 2011, beležili na protestu 150 na Kongresnem trgu in ga prepoznali kot biopolitičnega, saj se sporočilnost obeh diskurzov pokriva v vseh petih modusih, transparenti iz modusa reda in pravne države ter zahtev po odstopu politične elite in po novih obrazih, ki se ne pokrivajo z biopolitičnim diskurzom, pa so bili na tem protestu manj prevladujoči, kot na ostalih protestih iz obdobja od novembra 2012 do konca prve polovice leta 2013.

STA je poročal o protestu, ki je »*tokrat potekal v mirnem vzdušju*« (STA 2012d, 7. december). Protestniki so z vzkliki in zapisi na transparentih, ki po svoji sporočilnosti sodijo v modus zahtev po odstopu politične elite in po novih obrazih v politiki, na tretjem shodu konkretizirali zahteve po odhodu predsednika vlade Janeza Janše in ljubljanskega župana Zorana Jankoviča iz politike, nekaj pa jih je letelo tudi na ostale politike:

Janševa vlada je WC, pojdi v šolo, dijaki v parlament; Spokaj gargamel (ob fotografiji Janeza Janše); Janša led se ti tanjša; Gotovi so, gotovi; Ne diskriminiramo, vsi ste gotovi; Lopovi, lopovi; Zoki spoki; Super minister naj super odstopi; Super minister, ki super jemlješ, super odstopi; Sneg naj pada, naj pada vlada; Vlada pada; Zoran Janković, gotof si; Janša, a še vedno ne razumeš, dost nam je; Miklavž je odnesel Kanglerja, Božiček pride po Janšo; Dovolj nam je, vsi ste gotovi; JJ vsedi se v patrijo in spizdi stran, tu nisi več dobrodošel; Slovenian's most wanted, gotovi so, fertig so, ejga konc je (ob slikah desetih politikov); Vida Čadonič Špelič, gotova si, žival je več kot številka; Proti vladi mesojedih kaktusov; Stric iz ozadja; Oblast ni tvoja last, 2.056.262 nas je, oblast je naša last (ob sliki Janše); Slovenci, stopimo skupaj in se uprimo tlačanstvu, dol z vlado, tajkuni, lopovi.

Presenetljivo malo je bilo na tej vstaji predvsem transparentov v modusu zahtev po redu in pravni državi (»*Umrla je pravna država*«), zato pa je bilo še toliko bolj opazno ujemanje diskurza *Tretjega shoda proti politiki Republike Slovenije* z biopolitičnim diskurzom v naslednjih petih modusih:

- v modusu socialne varnosti (*»Pravice so izborjene, ne podeljene; Ukinjanje priborjenih delavskih pravic je kriminal; Janša, Janša, denarnico nam tanjša«*);
- v modusu produkcije skupnega (*»Ulice so naše; RTV je naša«*);
- v modusu horizontalne demokracije (*»Vsi na ulice; Vsi na štrajk; Nihče nas ne predstavlja; Janša, ne veš, kaj so naši predlogi, začni brati naše transparente; Izpustite vse priprte in nedolžne, proti kriminalizaciji vstaje; Nismo problem protestniki, protestniki smo tu zaradi problema; Oblast je naša last«*);
- v modusu pravične delitve bogastva oz. modusu zaustavitve neoliberalnega razlaščanja (*»Ne bomo plačali vaše krize; Denar ljudem, ne pa cerkvi; Razlastite kapitaliste; Denar ljudem, ne pa bankam; Dolgo smo molče trpeli, ko ste nam vse vzeli; Tajkunom vse poberimo; SLO, samo lopovi obogatijo, sami, lačni, obubožani; Stop financiranje RKC iz državnega proračuna in vaših izgub ne bomo plačevali preko slabe banke; Denar ljudem, ne banki; Nevidna roka krade«*);
- v modusu menjave kapitalistične paradigme oz. ločitve neoliberalizma od države (*»Diktatura kapitala; Kapital škoduje zdravju; Revolution; Proti kozmetičnim popravkom, za korenite družbene spremembe; El pueblo unido, jamas sera vencido, združeno ljudstvo ne bo nikoli premagano; Dovolj laži, korupcije & kraje, TIK TAK 4 revolution, vstanimo v suženjstvo zakleti; Nočemo živeti v takšni EU, kot nam jo vsiljujete«*).

Transparent *»Naprijed Slovenci, Hrvatska je uz vas«* je na proteste prinesel tudi prvi izraz mednarodne podpore in mednarodne povezanosti protestov, s transparentom *»Vseslovenska ljudska vstaja 21. 12. 2012 proti umetni delitvi naroda«* pa je eno od gibanj, ki se je konstituiralo preko interneta, napovedalo institucionalizacijo prihodnjih slovenskih vstaj. Institucionalizacijo je napovedala tudi odločitev enega od protestnikov, da se izpostavi kot predstavnik protestnikov oz. kot eden od pobudnikov shodov. *»Hočemo prenovo Slovenije, ki bo temeljila na morali, na socialni pravičnosti, na vladavini ljudstva in strogo nasprotujemo nadaljnji umetni delitvi naroda,«* (v Mladina 2012, 7. december) je povedal zbranim pred Cankarjevim domom. Mediji so takoj pograbili njegovo izjavo, ki pa je med samimi protestniki povzročila mešane občutke in pomisleke kot na primer: *»Nekdo se že hoče prodati kot voditelj vstaje, v kateri sodelujemo vsi, a ne v mojem imenu, saj program nima zveze z gesli, ki*

odzvanjajo po ulicah že nekaj časa.« (prav tam) Na tej točki pride do delitve pogledov na razvoj in vsebino prihodnjih vstaj ter s tem na poskuse njene institucionalizacije, ki se je usrediščila okrog teh različnih pogledov.

4.2.4 Izjavni diskurz vseslovenskih ljudskih vstaj

»Na velikem božičnem protestu pred parlamentom se je bilo treba fizično premakniti od veteranov k anarhistom, da si sploh kaj slišal,« (Mihalčič 2013, 3. januar) je v svojem komentarju s *Prve vseslovenske vstaje* v Ljubljani, ki je pred parlamentom potekala 21. decembra 2012, navdušen od disonantnosti protestnih sporočil, zapisal takratni urednik *Sobotne priloge* Ervin Mihalčič, kdor je iskal program ali smernice, pa je bil po njegovem mnenju nad protesti razočaran, kajti med parlamentom in *Maximarketom* nihče ni enotno vzklikal, »da nas samo gospodarske reforme lahko rešijo propada« (prav tam).

Trg pred parlamentom so polnili mnogoteri izzivalni vzkliki protestnikov in parrhesianistično naravnani govori govorcev, ki so se iz množice oglašali preko megafonov, nad glavami protestnikov pa se je raztezal gozd na transparentih izpisanih protestniških sporočil. Pred parlamentom so družno stali tako neodvisni posamezniki kot tudi v raznorodne skupine in gibanja povezani protestniki. Vsi in nihče smo bili organizator, najbolj glasno pa so svoj protest izražale aktivistke iz skupine, ki si je nadela ime *Vstajniške socialne delavke*. Raznorodnost izjav je našla svoj izraz v 8 stekališčih in enem transparentu, ki se je zavzemal »*Za Palestino*«, ki bi lahko sodil, če bi bilo tovrstnih izjav več, v modus internacionalizacije in postnacionalizacije.

Najbolj množično so bile ponovno zastopane izjave, ki so izražale zahteve po menjavi političnih elit. Na vstaji sem si tako uspel v svoj diktafon zabeležiti 34 sporočil, ki po svojem izrazu sodijo v modus zahtev po odstopu politične elite in po novih obrazih v politiki. S pozivi k odstopu je bil izmed politikov najbolj vzpodbujan premier Janez Janša:

Za domovino brez Janše naprej; Janša poberi se v drugo republiko; Ivan, ne bom tekla za tvojim vozom; Janša! Go home, fertik si!; Janša žanješ, kar si sejal; Janša odstopi takoj!; Janša pojdi, dokler si še osamosvojitelj; Janez spelji se! Dokler je še čas, dost imamo kraj države in naroda!; Kocka je padla nate; Oblast ni tvoja last (ob portretu Janeza Janše); Janša dovolj, Janša dovolj.

Kombinatke so pred z ograjo in policisti-robokopi branjenim parlamentom grofu Janši ubrano zapele »Grad gori, grof beži«. Eden od protestnikov je čutil potrebo, da Janši sporoči, da se ga ne bojimo: »Fuck Janša, ne bojimo se te«. Drugi spet je bil mnenja, da »Lasten narod strašijo in delijo samo psihopatske pičke«, naslednji pa je svoj transparent naslovil na Adolfa Mayerja in s tem namignil na premierjev psevdonim za pisanje konspirativnih žurnalističnih anonimk: »Adolf Mayer izgini že vendar tja, kamor sodiš: na smetišče zgodovine!« Nekateri transparenti so problem zastavili širše in na smetišče zgodovine pozvali celotno vlado z vsemi njenimi poslanskimi priveski:

Vlada in ovce, čas se vam izteka; Dost je! Bodite koristni, odstopite; Vlado in sodstvo na grmado; Janševa garnitura = diktatura! Dol s to skorumpirano oblastjo in sodstvom! Čas je za novo OF!; Zahtevamo da vlada odstopi takoj, predsednik, ministri, poslanci postali ste veliki lopovi, kriminalci. Oropali ste našo Slovenijo lepo, vodite ljudstvo v ulico slepo, gotovi ste!; Vlada v stečaj; Zajebali ste vse, kar se je zajebat dalo... 20+ (to je 2. kitica himne); Skorumpirana vlada, poslanci, tajkuni, vas ni sram, slovenski vojaki so 1991 žrtvovali svoja življenja zaman!; Državni zbor, cirkus koalicije, Janševe ovce! Glavna klovna štale Jerovšek in Pukšič.

K odstopu je bila povabljena celotna politična elita: »Janša, Zoki, ista banda; Odstop politične elite takoj!; Za propad gospodarstva so krive vse vlade RS, poslanci, tožilci, sodniki; Janša, Jankovič, Štrukelj, Semolič, strici, tajkuni, baroni, botri – Fertik ste/VLV«. Pozivov k odstopu so bili deležni tudi veleizdajalci, lopovi, prasci, posiljevalci in ostali politiki:

20 let nas posiljujete, pa nataliteta še zmerom pada; Držimo vas za jajca; Veleizdajalci in uničevalci demokratične, socialne in pravne države gotovi ste!; Lopovi, lopovi, lopovi so gotovi; Kaj gledate prasci, gotovi ste!; Božiček odnesi te lopove; Politiki v Sloveniji! Lopovi, lažnjivci, ponarejevalci/sprenevedneži, slabi zakonodajalci, manipulatorji, cenzurirajo medije, kradejo skupno premoženje, hlapci Janševega strica iz ozadja, ropajo nas za cerkev nekaj 10 milijonov evrov mesečno, želijo zaslužniti malega človeka, STOP... želimo nov sistem, nove ljudi.

Posebno mesto so si v srcih vstajnikov s svojim protireferendumskim delovanjem prigarali tudi Ustavno sodišče Republike Slovenije in še posebej predsednik ustavnega sodišča Ernest Petrič: »Ustavno sodišče R Slovenije je onečastilo ustavo in državljane Slovenije, zato: na smetišče

zgodovine z njim! Dovolj je dovolj!; Sodba v imenu ljudstva: PETRIČ gotov je«. Tudi veterani osamosvojitvene vojne so izrazili svoja stališča: *»Za tako državo se nismo borili! Skupaj v vojni, skupaj v miru, veterani Slovenije.«*

Za 24 na diktafonu zabeleženih izjav sem ugotavljal, da sodijo v modus horizontalne demokracije. Aktivisti iz antikapitalističnega bloka so z velikim na blagu tiskanem transparentu jasno sporočali apologetom predstavniške parlamentarne demokracije: *»Nihče nas ne predstavlja, našo prihodnost si bomo vzeli nazaj, antikapitalistični blok.«* Eden od protestnikov je zaradi slabe kvalitete izvoljenih predstavnikov ljudstva podvomil v sam postopek njihovega izbiranja, kar je izrazil s transparentom *»Tudi Hitler je bil izvoljen, gotovi so«*. Sporočilo *»Pravna država brez strank«* je bila ena od idej za neposredni horizontalni demokratični model, ogorčena gesla *»Čuvate lopove«* in pozivi *»Čelade dol, dejte čelade dol«* pa so bila namenjena policistom, ki so preprečevali vstop vstajnikom v z ograjami in policisti varovani parlament. Protestniki so se spraševali: *»Demokracija ali demokratūra? Izbira je naša.«* Zahtevali so več svoje udeležbe v politično-odločevalskih procesih: *»Vlada dol, ljudstvo gor!; Država za ljudi, država smo mi; Za aktivno državljanstvo; This is not about austerity measures! This is about real democracy; Raje sem truplo upornika kakor životar brez glasu; Naj se sliši ljudski glas.«* Ugotavljali so: *»Zdaj so nam ukradli še referendum.«* In: *»Nismo problem protestniki! Protestniki smo tu zaradi problema!; Niso uporniki tisti, ki povzročajo težave, težave so tiste, ki povzročajo upornike«*. Bili so ponosni, na svojo participacijo v vstaji: *»Tudi jaz sem organizator.«* Najbolj bojevite in odločne, da si bodo izborile pot do neposredne udeležbe pri političnem odločanju v *hramu demokracije*, pa so bile pripadnice gibanja vstajniških socialnih delavk, ki so vstajnike vabile na kavico v parlament: *»Danes gremo kot eno telo not; Ženske naprej, danes se boj Janša in njegovi plačanci kontrolirat konflikta, danes konflikt kontroliramo mi, zato ženske naprej, ženske naprej, ostali za njimi, naredimo verige, naredimo kordone; Gremo na kavico v parlament; MUJERES ADELANTE; MUJERES MUJERES ala barricadas.«*

Relativno veliko zabeleženih izjav, enaindvajset, jih je napotovalo na več države, več reda, več pravic, več preganjanja lopovov in kriminalcev v vrstah politikov ter več njihovih obsodb. Tovrstne izjave sem združil v modusu reda in pravne države. *»Za pravno državo!«* je bila najbolj elementarna tovrstna zahteva, ki so jo nato posamezni vstajniki izražali na najrazličnejše načine, kot so:

Za spoštovanje ustave; Pravno in pravično in socialno državo; Pravice so izborjene, ne podeljene; Zahtevamo: pravno, pošteno, neskorumpirano državo brez tajkunov in kraj, z vizijo srečnih ljudi, če tega ne znate, nočete ali ste nesposobni se ne le resetirajte ampak izbrišite!; Nacionalna revolucija 1991 + socialna revolucija 2012-13=nova pra(v)a država=novo upanje za vse!; Hočemo pravno socialno državo, dol z obstoječo vlado RS; Za socialno, demokratično, pravično, pravno, humano družbo.

Zahtevali so tudi več reda v državi, pa naj si bo po politični (*»Manj domovine, več države«*) ali ekonomski plati (*»Zahtevamo tehnično vlado«*). Zahtevali so obsodilne sodbe za kršitelje pravnih norm:

Gospoda oblastniki: to državo moramo zavarovati pred moralnimi pokvекami, pred spletkarji in goljufi, pred lažnivci, ovaduhi, plagiatorji in plenilci, pred vami samimi, in zavarovali jo bomo, prej ali slej, korak za korakom, s sodbo za sodbo, s kocko za kocko, če bo treba; Patološke lopove na zaprte oddelke; S kriminalci se ne pogaja, kriminalcem se sodi; Nočemo II. republike! Mi smo vas izvolili, mi vam bomo sodili; Sodišča vas niso obsodila, zato vam zdaj sodi ljudstvo, gotovi ste!; Zločinci sodijo v zapor, ne v parlament.

Hudovali so se nad dejanji, ki so državo privedla v brezpravno stanje: *»Trgovci s smrtjo (z orožjem) ste usmrtili tudi pravno državo!«* Ustavno sodišče, ki je s svojo odločitvijo 19. decembra 2012 onemogočilo ljudsko referendumsko odločanje glede odložitve ali zavrnitve zakona o slovenskem državnem holdingu in zakona o ukrepih Republike Slovenije, je bilo razglašeno za *neustavno* in obtoženo *umora* demokracije ter ustave: *»Ne-ustavno sodišče; Demokracija in ustava R.I.P. +19.12.«*

V diktafon sem zabeležil tudi devetnajst izjav, ki so nasprotovale neupravičenemu bogatenju gospodarskih, finančnih in političnih elit na račun privatizacije skupnega. Te izjave sem združil v modus pravične delitve bogastva. V žirafo preoblečeni protestnik je bil v svojem sporočilu političnim in gospodarskim elitam zelo jasen: *»Vaši prsti so daljši kot moj vrat.«* Na drug način je enako ogorčenje izražal transparent *»Vzeli so nam našo prihodnost«*. Vstajniki so ugotavljali: *»Tukaj nismo levi ali desni, ampak ogoljufani; Vse nam lahko vzamete, ponosa ne morete; Slovenijo vodi mafija, lopovi.«* Zahtevali so zaustavitev privatizacije:

PETROL, ustavimo privatizacijo; TELEKOM, ustavimo privatizacijo; Konec političnemu kartelu! Konec kleptokraciji za pravo demokracijo; Ustavimo privatizacijo, slaba banka = slaba rešitev; Dol z vlado! Nočemo plačevati dolgov kapitalsko politične elite! Za družbene spremembe!; Ne bomo plačali vaše krize; Državni holding, slaba banka, samo še to se nam manjka; Ustavimo privatizacijo!

Nekateri transparenti so bili zelo konkretni: »Janša, vojni dobičkar, vrni denar narodu! Bavčar tudi!; Prodajmo Šušteršiča, ne banke; Vrni gozdove (napis nad portretom slovenskega nadškofa Antona Stresa).« Nekateri dokumenti iz začetnega obdobja slovenske osamosvojitve namreč navajajo na sum, da sta se Janez Janša in Igor Bavčar v tem obdobju okoriščala z nedovoljeno preprodajo orožja Hrvaški, ki je bila takrat v vojni in pod embargom. Šušteršič, ki je bil kratek čas finančni minister v Janševi vladi, si je prizadeval za privatizacijo bank, vstajnik, ki se s tem ni strinjal, pa je predlagal, naj se vlada raje odpove sodelovanju s Šušteršičem, banke pa naj ohrani v skupni lasti. S transparentom, ki je zahteval vračanje gozdov, se je očitalo Cerkvi, da se je preko denacionalizacije slovenskih gozdov polastila slovenskega narodnega bogastva, ki bi moralo ostati naša skupna last. Še nekaj transparentov je bilo direktno naslovljenih proti neupravičenemu bogatenju cerkve na račun države: »Revni narod ne bo futral bogate RKC; Veterani TO in SV se nismo borili za skorumpirano oblast in pohlepno RKC; Zahtevamo prenehanje državnega financiranja katoliške cerkve, zahtevamo popolno obdavčenje katoliške cerkve.«

Enajst transparentov je bilo vsebinsko naravnanih k viziji skupnega. Uvrstil sem jih v modus produkcije skupnega:

Dovolj je strateških partnerstev, čas je za delavsko upravljanje; Javno šolstvo naj dviguje izobrazbo, ne profitne stopnje!; Dol s kapitalom, gor z delom; Za šolstvo dostopno vsem; Roparji javnih šol izginite; Za javno šolstvo; Malodušnim sodržavljanom! Že res tovariš, sam si revna ničla, a vendar ni brez ničel milijonov (Kajuh); Javni sektor je bogastvo, ne strošek; Za javno službo družbenega, ne zasebnega interesa; Javno zdravstvo naj daje zdravje, ne profita; Ulice so naše.

Splošno nezadovoljstvo in ogorčenje nad kapitalistično družbeno ureditvijo pa je izražalo deset transparentov, ki sem jih uvrstil v modus menjave kapitalistične z biopolitično paradigmo:

Stric iz ozadja je kapital; I feel LOVEolution; Rodil sem se kot svoboden človek, kdo me je zaslužnil?; Biti mlad v teh težkih časih, to se pravi brez mladosti biti mlad, zreti starega sveta propad, skrivati premnogo nad, to se pravi biti mlad (Kajuh); I feel revolt; Kapitalizem ne deluje! Možen je drugačen svet!; ECB in NLB, banksterji gotovi ste!; Za 1-kurc; To niso protesti, to je revolucija; Proti kozmetičnim popravkom, za korenite družbene spremembe.

Na temo socialne družbene bede v državi se je preko ozvočenja oglasil ženski glas iz množice in preko ozvočenja oznanil manifest vstajniških socialnih delavk. Nad socialnimi razmerami v državi je poleg njih skrb izražalo še 8 vstajnikov z izjavami uvrščenimi v modus socialne varnosti:

Za socialno državo; Narod lačen je ful drugačen; Imam izobrazbo, nimam službe; Za nova delovna mesta; Vlada krade davkoplačevalski denar upokojencem, delavcem, šolam, vrtcem in ga deli bankam in RKC; Prezaposlene, podplačane, lezbično-feministična (sekcija); Nevidna roka trga socialno državo; Otrok nič ne odloča, rodi se, ter živi vaše vrednote!

Tudi na temo zgodovinske delitve na leve in desne ter osamosvajanja se je tokrat izjemo ma pojavilo nekaj transparentov. V modus osvoboditeljev in osamosvojiteljev sem tako uvrstil 5 izjav s protestov: »Ponovimo zgodovino – belo gardo v Argentino; Cerkev za vero se brigaj!; ZVVS – nismo levi, nismo desni, smo veterani vojne za SLO; Vedno v boj za narod svoj; 1991 skupaj, 2012 še skupaj!« Vstaje, ki je potekala pod geslom *Zahtevamo odstop politične elite* se je udeležilo okrog 10.000 protestnikov, v diktafon pa sem zabeležil 135 vstajniških izjav, od tega jih je 34 zahtevalo odstop političnih elit in nove ljudi v politiki, 24 se jih je zavzemalo za neposredno horizontalno demokracijo, 21 za več pravnega reda v državi, 19 jih je nasprotovalo privatizaciji in nepravilni delitvi družbenega bogastva v Sloveniji, 11 jih je govorilo v prid skupnega, 10 jih je izražalo ogorčenje do kapitalizma, 8 skrb za socialno pravičnost, 5 pa jih je bilo zazrtih v preteklost. Od 135 jih je torej 71 sovpadalo z biopolitičnim diskurzom, 64 pa jih je s svojo vsebino utrjevalo biooblastni status quo.

Osvoboditeljski in osamosvojiteljski del družbeno-političnih elit je na vstajo odreagirал različno. Osvoboditeljski del je preko *Komisije za preprečevanje korupcije* (v nadaljevanju KPK) ravno v tem času lansiral nove dokaze o koruptivnem delovanju Janeza Janše in Zorana

Jankoviča ter s tem uspešno preusmerjal javni diskurz s perečih razredno opredeljenih tem glede nedemokracije politične ureditve, nepravilne delitve bogastva, vse nižje socialne varnosti in anomalij kapitalističnega sistema, na za njih bolj sprejemljive in razredno bolj nevtralne teme menjave nekaterih političnih obrazov in utrjevanja obstoječega pravnega reda. Desni osamosvojitveni del političnih elit pa je že na predhodnih vstajah pokazal svoj pravi obraz, ko je preko vzvodov oblasti do vstajnikov odreagiralo s skrajnimi represivnimi sredstvi: s pendreki, solzivcem, aretacijami in enkrat celo z vodnim topom. Temu so ob tej vstaji dodali še nekaj nervoznih in netaktnih, do vstajnikov žaljivih izjav preko spletnega omrežja: »*Komunistična internacionala, retorika državljanske vojne, totalitarni simboli? Vstaja zombijev, ne pa vstaja naroda!!!*« (v Mladina 2012, 21. december). A tudi ravnanje osamosvojiteljske oblasti je doseglo osvoboditeljskemu ravnanju podobne učinke na vstajniško biopolitično telo: povečanje pozornosti vstajnikov na dilemo o nasilnem/nenasilnem ravnanju na vstajah in povečano koncentracijo ogorčenja proti določenim političnim akterjem, na račun zmanjšanja pozornosti do biopolitičnih tem.

Drugo vseslovensko vstajo, ki je potekala 11. januarja 2013, je posledično zaznamoval razkol med *nasilnimi* in *nenasilnimi* vstajniki, podobno kot v že prej omenjenem Mariboru, ter *zombijevska* karnevalizacija protestov. Na njej je več tisoč ljudi zahtevalo odstop vlade in izražalo ogorčenje nad koruptivnim delovanjem političnih elit. Policija je ocenila, da se je v Ljubljani zbralo okoli 8.000 ljudi, mediji pa so o protestih zapisali, da so potekali mirno, »*le skupina protestnikov je v osamljenem incidentu poskušala podreti varovalno ograjo pred DZ-jem, kar so policisti preprečili,*« (MMC RTV SLO 2013, 11. januar; STA 2013, 11. januar) so poročali. »*V imenu navadnih, kulturnih, mirnih protestnikov, ki policistom delijo rože,*« (Bašič-Hrvatina 2013, 75) so mediji s tem sporočili javnosti, da je bila med protestniki tudi peščica huliganov, ki so se lotili poškodovanja državne lastnine, varovalne ograje, je tak način poročanja kritizirala Sandra Bašič-Hrvatina (prav tam). A ti ljudje niso bili huligani. Bili so vstajniki, ki so napadli ograjo, kot simbol, ki ločuje ljudstvo od oblasti in ki omejuje uresničitev horizontalne demokracije. Poskus podiranja ograje, solzivec v oči vstajnice, močan pok petarde in poziv vstajnika preko mikrofona, naj se nasilne vstajnike preda policiji, vse to se je zgodilo praktično istočasno. Nekateri vstajniki so z napadom na ograjo tvegali aretacijo, drugi so se pod *protestivalskim odrom* predajali hedonističnemu glasbenemu uporu. Prvi so poželi solzivec in moralno pridigo, drugi pa navdušeno odobravanje. Katastrofa! Verjamem, da tisti, ki so bili okrog odra napada na ograjo niso opazili in so reagirali predvsem na pok, a sam, ki sem bil vmes med dogodkoma, trdim, da kritičen poziv z odra v tistem trenutku ni bil na mestu.

Protest je potekal po scenariju Protestivala in gibanja Koordinacijskega Odbora Kulture Slovenije (v nadaljevanju KOKS), ki sta s postavitvijo odra na prizorišče vstaje na Trgu republike poskrbela za hierarhizacijo protestnikov na govorce in sledilce, z nastopi glasbenikov, kulturnim programom in kustomiranjem vstajnikov v zombije pa za kulturalizacijo in karnevalizacijo protestov, ki naj posledaj potekajo brez nasilja. Eden od protestnikov je tako povedal: *"Poskrbeti moramo za poštenost protestov. Med nas pošiljajo izgreduke in mi jih bomo našli! Mi nismo nasilni! Zahtevamo odstop vseh pokvarjencev, ki nam kradejo. Osvobodimo našo državo, mi smo nova osvobodilna fronta."* (v MMC RTV SLO 2013, 11. januar; v STA 2013, 11. januar) Na tej točki pa je postalo jasno, da je večji del vstajništva sprejel delitev na mirne protestnike in preostale, a »s sprejemanjem te delitve je umanjala solidarnost s tistimi, ki so bili aretirani, pridržani in potem izpostavljeni političnim procesom.« (Bašić-Hrvatin 2013, 79)

Transparentov je bilo na tej vstaji manj kot na *Prvi vseslovenski vstaji*. V diktafon sem zabeležil 65 izjav, pol manj kot na prvi vseslovenski vstaji. O tega jih je 29 sovpadalo z biopolitičnim diskurzom, 36 pa jih je s svojo vsebino utrjevalo biooblastni status quo. Pri tem se je 24 izjav nanašalo na odstop političnih elit in nove obraze v politiki. V žarišču kritik in protestov je bil še bolj očitno kot na prvi vseslovenski vstaji lik in delo Janeza Janše. Protestniki so njegov odhod iz politike zahtevali v različnih kombinacijah. V solo tehniki: »Janez spizdi danes; Janša poberi se v drugo republiko; Ivan, ne bom tekla za tvojim vozom; Janša tudi Gadafi je padel; Adio si.« V duetu z njegovim političnim nasprotnikom Zoranom Jankovičem: »Jankovič in Janša oba drugačna, oba enako(ne)pravna; Odstop JJ – JZ; Sanader vaju čaka.« Skupaj z njegovo vladno ekipo: »Zahtevamo odstop Janševе vlade, ki izvaja državni udar; Rešitev iz krize je odstop Janševе vlade; Vlado, vlado, vlado na grmado; Vlada v stečaj; Vlada (ata) pejt domov; Dol z vlado - nočemo plačevati dolgov kapitalске politične klike.« Skupaj z ostalimi politikami: »Odstopite dokler vas prosimo; Odstopite prosim; Prevzemite odgovornost in odstopite.« Nekateri transparenti so bili manj direktni, a so posredno vseeno namigovali na odstop tako Janeza Janše kot celotne politične elite: »Sram vas naj bo; Vsak lopov je enkrat gotof; Koliko sranja še, preden si bomo obrisali rit; Državni udar dela država; Kremplje stran od parlamenta; Vsi ste sranje; Ne diskriminiramo, vsi ste lopovi; Minister za razum opozarja, oblast škoduje narodu.« Svoj osebni transparent in poziv k odstopu pa si je prislužil tudi tedanji kmetijski minister: »Kmečki baron Vrisk gotov si.«

Izjav, ki sem jih glede na njihovo vsebino uvrsti v modus horizontalne demokracije, je bilo trinajst:

Nihče nas ne predstavlja, našo prihodnost si bomo vzeli nazaj, antikapitalistični blok; Dol z vlado – ljudstvo smo alternativa; Ljudstvo je oblast; 1789 do 2013, 224 let boja za demokracijo; Združeno ljudstvo je nepremagljivo; Mi smo vrhovno sodišče; It is not about austerity measures, it is about democracy; Vsi smo organizatorji; Kdor je organizator naj dvigne roko; Kdo je organizator? Vsi!; Zahtevamo instrument ljudske nezaupnice; Narod vam bo sodil; Kremplje stran od pravice do referendumov.

Več reda in pravno državo je zahtevalo 8 izjav: »Proti imenovanju sodnikov in tožilcev v državnem zboru; Enakost pred zakoni; Klemenčič je car; Zahtevamo da ustavno sodišče ustavo štiti, ne ruši; Kremplje stran od policije; Laži, kradi, vladaj – demokracija po Slovenko; Janša v zapor; Lopovi, lopovi, lopovi.«

V modus socialne varnosti sem uvrstil naslednje 4 izjave: »Nevidna roka družbo trga; Ko mi Janša vrne pokojnino, bo tudi Pahor moj predsednik; Nihče nas ne zastopa, vemo kdo nas ropa; Vi zajebali ste krasno, mi plačali bomo mastno.« Tudi na ohranitev in produkcijo skupnega so se nanašale 4 izjave: »Kremplje stran od univerz, vrtcev in šol; Kremplje stran od naše državne lastnine; Hočemo analizo javnega dolga; Ne levo, ne desno, skupaj smo.« Za pravično delitev bogastva in zaustavitev neoliberalnega razlaščenja so se prav tako zavzemale 4 izjave: »Privatizirajte sebe; Ukradli nam bodo izvire pitne vode; Naredimo po Islandsko; Tlačani, hlapci, sužnji.« Enako število izjav, štiri, se je zavzemalo za menjavo kapitalistične z biopolitično paradigmo oziroma ločitev neoliberalizma od države: »I love Zombies; Če ni v redu, še ni konec, na koncu bo vse v redu; Kapitalizem ne deluje, možen je drugačen svet; Ograje povsod – svobode nikjer.« Eno izjavo sem uvrstil v modus osvoboditeljev in osamosvojiteljev: »25 let po krivem na svobodi.« Za tri izjave pa sem se odločil, da so po vsebini presplošne za uvrstitve v katerega od modusov: »Za družbene spremembe; Uredi svet; Vsi smo Črtomir; KPO FPS.«

Za realizacijo *Tretje vseslovenske vstaje* so si protestniki izbrali 8. februar 2013 in na ta način z vstajo obeležili tudi slovenski kulturni praznik. Vstajo je zaznamovala veličastna množica 20.000 ljudi, ki se je s transparenti v rokah zgrnila v povorko po ljubljanskih ulicah in se enotno postavila proti arogantnemu oblastnemu diskurzu premierja Janeza Janše. Na vstaji sem med

189 transparentni zabeležil 80 vstajniških izjav, ki so neposredno nagovarjale politične elite k odstopu in sem jih zato razvrstil v modus zahtev po menjavi političnih elit in za nove obraze v politiki. Vstajniki so se spraševali »Le kako nas bodo iz krize potegnili tisti, ki so nas vanjo potisnili« in hkrati zahtevali »Dajte prostor poštenim«. Bili so »Skupaj in odločno za odstop vlade«, še bolj pa za odstop njenega predsednika Janeza Janše:

Rešitev iz krize, odstop Janševe vlade; Janša dej spel se že; JBTZ – Janšo bo treba zapret; Orožarski mešetar spokaj; Pa bo pomlad prišla, bo vzela Janeza; Nisem kriv, sem lažnjiv, nje... JJ; Komu zvoni? (napis nad Janševo sliko); Janša spokaj; Padi, padi, ti brez vrtnic, suženj mehanike; Naj odstopi Janša, naj odstopi vlada, če res ima naš narod rada; Bilderbergi imejte ga, nas ne čuje dobro; Janez Janša: Pokopi; Smrt slovenske države 1991-2012; JJ & co just go; Janša – zadnji samodržec v Evropi in Balkanu, čas se ti izteka; Osel gre enkrat na led, narod pa enkrat na Roško, v Haag te ne gremo iskat; A ga lahko ena pofafa Janši, da bo končno nehal drkat našo državo; Velik zombi pote gre; Dangerous zombies, run!; Tako se dandanašnji končajo vlade, ne s strelom ali odstopom, ampak z zombiji, ki vdrejo skozi sprednja vrata; Rešimo se Janšizma; Dober dan za odstop; Janša v tople kraje; Zahtevamo, da vlada odstopi takoj; Ne me Janšat; JaNšA; Janša je avtor kulture granitne kocke; Nisi zdaj predsednik, ki bo združeval, tokrat zadnjič, upam, si me naplahtal; Poljubi me in pojdi; Obala noče Janše; Janez Janša je slovenski Slobodan Milošević; Levi fašist; Janša, fašist; Z Janezom smo v riti; Janša je naš Milošević; Urška, Urška utopi povodnega moža; BOSS je gotov: prekomerno uživanje Janeza Janše škoduje prihodnosti vaših otrok in razvoju Slovenije; BOSS je gotov: Janez Janša povzroča neugodno počutje; Vlada v stečaj; Janša drži se Urške, ne oblasti; Diktator Janša, brez tebe bo boljše; Janša... tudi Prešern bi se te sramoval; Orožar: fertik je; Pride čas, ko morajo domoljubi braniti svojo domovino pred njeno vlado; Dol z vlado; Več boš kradel, več boš imel, je rekel Janez in oplel; JJ, ni narobe, kršiš zakon; Janez dela to z občutkom; Sej smo se samo hecali (napis pod sliko Janeza Janše).

Ogorčenje vstajnikov je bilo namenjeno tudi strankam in njihovim politikom:

SLS (samozavestno lažete Slovencem), SD (sanjate demokracijo), DNSi (drhal lažnjiva nas samo ignorirate), DESUS (družbeno etiko ste uspešno spodkopali), SDS (stranka diktatorskega sadista); Zares (je dovolj), PS (pojdite stran); Člani stranke SDS ne pišejo

anonimk, podpis Tomaž Majer; SDS (napisano z SS črkami); Slovenska krademokratska stranka; Slovenska politična groteska; SLOVENSKI POLITIKI: slabiči, lenuhi, oderuhi, verbalisti, egoisti, nesposobneži, strahopetci, korupcionisti, imoralisti, prevaranti, ovadenci, lažnivci, izgubljeni, tajkuni, irealisti, kradljivci, ignoranti; Kakršna poslanka, takšna je tudi njena stranka, fej in fuj; Poslanci zaman zatiskajo oči pred (zvonovi) resnice in sodbe; Ne le konji in bedaki, pri koritu vsi so prasci enaki!; Politika: lažeš, kradeš, škampe ješ; Politiki, ali so vaše riti kaj ljubosumne, glede na to koliko sranja pride iz vaših ust.

Nekateri transparenti so na podlagi v javnost posredovanih ugotovitev korupcijske komisije o koruptivnem delovanju Jankoviča in Janše oba družno pozivali k odstopu: »Janšakovič (Janša + Jankovič): zahtevamo, da odstopita; Sanader vaju čaka; JJ & ZJ, hočemo da odstopita takoj; S. Milošević = J. Janša, Z. Jankovič, sodba ljudstva je dokončna: gotovi ste, možnosti pritožbe ni!; Mi vsi smo KPK.« Nekateri so si za tarčo vzeli predvsem desno opcijo: »Virant grobar državljanskih referendumov, ustavi se; Štuhec, Stres ne lapajta, dajta nazaj ukradeno milijardo evrov – Štajerci; Vrni gozdove (napis nad sliko Antona Stresa); Glej, glej, gasilec zažgal svojo hišo, zdaj pa namesto ognja poliva gasilce. Šturm pomagaj!; Spor za republiko.« Nekateri pa pri zahtevah politikom po njihovem odstopu niso delali razlik: »Ta črni in ta rdeči lopovi spokajte!; Dost je; Ne diskriminiramo, vsi ste gotovi; Dost je blo; Slovenija ima raka; Ajde, banda lopovska; V imenu korupcije, branite funkcije; Vaša neumnost nas provocira; Dost govorjenja, čas je za akcijo; Brez muje se elite ne sesuje; Moj ata bo vsem jebal mater, Tinček Malek; A sm jest vse zjebu?«

Vstajo je obeležil tudi izjemno velik delež izjav, ki so napotovale na upor proti kapitalističnemu sistemu. V modusu menjave kapitalistične z biopolitično paradigmo je tako pristalo 37 izjav. Bolj zaostreno protisistemsko ogorčenje je bilo v nekaterih primerih reakcija na nekatere netaktne izjave Janeza Janše, ki je vstajnike ozmerjal najprej z *zombiji* potem pa še z *levimi fašisti*. Vstajniki so na Janševe provokacije odgovorili z ogorčenjem, a tudi z ironijo: »Jaz sem levi antifašist; Zombiji proti vampirjem; Pozor, fašizem!; Vstaja zombijev; Janša, reši državo, legaliziraj travo; A veš un filing, ko te fašist zmerja s fašistom; Odločno ne levemu in desnemu fašizmu.« Z dobršno mero ironije so potrebo po sistemskih spremembah izražali tudi transparenti kot so: »Nič ni sveto, vse je bruto in neto; Vsako jutro se zbudim na napačni strani kapitalizma; Rad imam sistem, rad imam državo, rad imam oblast, ki me jebe v glavo; WTF?« Nekaterim vstajnikom pa ni bilo več do šale, kajti: »Brez upora bi bili še danes sužnji. Če bomo

tiho, če se ne bomo uprli, bomo že jutri na slabšem, kot so bili sužnji; Vsi so isti: kapitalisti, komunisti, klientelisti, janšisti; Bruseljski pudlji, plačanci tujega kapitala, gotovi ste; Hijene vrnite nam prihodnost; Tolminski puntarji, vstanimo v suženjstvo zakleti; Če se ne bomo uprli, bomo jutri na slabšem kot sužnji.« Bilo so »*Proti kozmetičnim popravkom, za korenite družbene spremembe*«. Zavzemali so se za revolucijo: »*Spremenimo politični sistem; Vsak sistem je enkrat gotov; Samo 1 korak do svobode.*« Zavrnili so ameriško neoliberalno doktrino šoka: »*Yankee go home/ NATO, IMF, WTO; Doktrina šoka, ne hvala!*« Tudi oligarhom so sporočili, da jim ni pomoči: »*Oligarhi, volitve vam ne bodo pomagale.*« Vzklikali so: »*Tako v Ljubljani, kot v Mariboru, proti diktaturi kapitala; Our solution, revolution; A-anti-antkapitalista, a-anti-antikapitalista!; No justice, no peace, fuck the police!; Policija, agresija! Policisti, teroristi!; Razlastimo kapitaliste, odpustimo policiste.*« Ko so šli v povorki po Topniški cesti mimo ruske ambasade so zahtevali osvoboditev članic ruske glasbene skupine, ki so bile obsojene na zaporno kazen zaradi protestnega performansa v moskovski pravoslavni cerkvi. »*Free Pussy Riot*«, so klicali vstajniki, ruskemu predsedniku pa »*Gotov si Putin*«.

Nadpovprečno velik delež izjav (18) se je izjasnjeval tudi v prid horizontalne demokracije in demokratične oblasti. »*Za demokracijo brez strank*«, je na transparent zapisal eden od udeležencev, »*Itak me ne slišite*«, pa je dodal drugi. Ravno zato »*Vlada ne služi ljudem*«, ker jim ne prisluhne, ker je »*Laži, kradi, demokracija po Slovenko*«. Tudi to drži: »*Plenice in politike je potrebno pogosto menjati – oboje zaradi istega razloga! Za plenice naj poskrbijo starši, za politike pa institut odpoklica!; Da oblast in z njo čast, kot pred, spet naša bosta last.*« »*Narod si bo pisal sodbo sam*«, je nekdo ponovil za Cankarjem, saj »*Ljudstvo je oblast; Ljudstvo je temelj oblasti; Demokracija je vladavina ljudstva*«. Ženske morajo biti bolj vključene v demokratične procese: »*Nič več brez nas žensk, če ne vsi pojte rakom žvižgat.*« Nič več zastraševanja: »*No fear no Fuhrer.*« Ne bomo več molčali: »*Kdor molči, elitam oblast dovoli; Oblast je naša last; Parlamenta nočemo, ulice ne damo; Držimo vas za jajca.*« Za nami je »*240 let boja za demokracijo*«. Pred nami je »*Alternativa, END – elektronska neposredna demokracija*«.

Šestnajst izjav se je zavzemalo za več reda in pravno državo. »*Enakost pred zakoni*« in »*Ustvarite pogoje, da se bo splečalo biti pošten*«, sta bili najbolj temeljni zahtevi iz tega modusa. Pomenljivi je bil tudi transparent »*Proti korupciji, klientelizmu, nepotizmu, za pravično zakonodajo in enake možnosti za vse*«. Protestnikom je bilo namreč »*Dovolj nekulture, korupcije, nepotizma, arogance*«. Osamosvojiteljski preko stranke SDS vodeni politični forum

Zbor za republiko so zato kritično preimenovali v »Zbor za korupcijo«. Politike so ozmerjali s »Kradljivi in zapravljivci«, saj »Politikom se jebe za nas, ampak kradejo cash«. Odzvali so se tudi na razkritja poslancev s ponarejenimi diplomami in prepisanimi diplomskimi deli. Transparenta »Lahko kupiš spričevalo, pameti ne moreš« in »Ta plakat ni ponarejen« sta kritični odraz te afere. Kritizirali so podkupljivost in nepoštenost sodstva ter politikov: »Od kdaj dobro v srcu misliti pomeni podpirati lopove; Tajkunska formula: politiki, bančniki, sodstvo, njihov zakon je lopovi. Naša formula: ljudstvo, delo, pravna država je uspešno gospodarstvo; SLO – Sodstvo lakaj oblasti, Sodniki lopove oprostijo, Samo lopovi obogatijo; Vsak lopov je enkrat gotov.« Ker so menili, da mora biti sodstvo neodvisno od politike, so se zavzeli »Proti imenovanju sodnikov in tožilcev v državnem zboru«. Zaradi preprečevanja korupcije v družbi in prepričanja, da »Hočemo pravno in socialno državo, dol z vlado«, so bili protestniki mnenja, da tudi »KPK rabi zobe«. V ta modus nenazadnje uvrščam tudi morda najbolj duhovit transparent *Tretje vseslovenske vstaje*, ki je na humoren, izviren način opozarjal na vsesplošno razširjenost korupcije v slovenski družbi: »Dali so mi 30 eurov, da držim ta transparent«.

V prid socialne varnosti sem v diktafon zabeležil 15 izjav. S transparentom »Narod lačen, ful drugačen« in vzklikanjem »Ljudstvo lačno je ful drugačno«, so vstajniki opozarjali na problem pojava lakote, ki se je zaradi erozije socialne mreže po desetletjih zagotavljanja socialno varne in vzdržne oskrbe začela pojavljati tudi v slovenskih družinah. V izjavah »Hvala, Janša! Zagonil si denar za mojo malico, moje dodatke, dediščino, bodočo plačo in penzijo; Ostal sem brez plače, brez besed pa ne« je bilo čutiti razočaranje nad državo. »Dober gospodar ovce striže, ne dere; Hlapci, gospodarju se jebe za vas; Kdor seje bedo, žanje bes«, so se hudovali protestniki. »Hočemo denar, ne pa službe brez plačila«, so pojasnjevali. »Delavcem vse, delu nič; Vzeli ste nam pravico do življenja«, so bili ogorčeni. Bili so za »Manj domovine, več pravne in socialne države«. Jezili so se nad dvojnimi merili pri zaposlovanju: »V parlamentu sedijo paraziti s ponarejenimi diplomami, medtem ko večina mladih diplomantov lahko le sanja o redni službi.« Tudi s transparentom »Zaposlena mladost, varna starost« so izražali zaskrbljenost zaradi težav pri zaposlovanju mladih in se ob vseh socialnih anomalijah, ki jih povzroča neoliberalizem spraševali »Kdo bo za socialo dal, ko umrla bo država«.

V prid pravične delitve bogastva in zaustavitve neoliberalnega razlaščenja je govorilo 15 izjav. Transparenti so spregovorili o neenakosti pri delitvi družbenega prihodka: »Kapitalistične svinje se mastijo, ljudstvo strada; Helikopterje pa plačamo zombiji.« Hudovali so se nad krajo

skupnega: »Dol z elito, ki nam krade vodo; Vrnite nam državo; Ukradli ste nam domovino!« Nekateri izjave na transparentih so bile sarkastične: »S patriami bomo mogočni, z maslom bomo le debeli; Banana republika nič več, vrnite vse banane majmuji, takoj.« Ustanovitev holdinga slabe banke, na katero so se prenesle tako imenovane slabe terjatve komercialnih bank do pravnih subjektov, ki so se preko poslovnih bančnih zvez in poznanstev prekomerno zadolževali, so vstajniki prepoznavali kot naslednjo veliko družbeno krajo: »Kaj je rop banke v primerjavi z ustanovitvijo slabe banke; 200.000 eur ni nič v primerjavi s holdingom; Nočemo plačevati dolgov družbeno politične klike, za družbene spremembe!« Vstajniki so vstajniško povorko zaustavili tudi na Slovenski cesti pred stavbo Banke Slovenije in z vzkliki »Denar ljudem, ne pa bankam« družbenim elitam dali jasno vedeti, da »Ne bomo plačali vaše krize«. Na vrata Banke Slovenije so ob vzklikih »Lopovi, lopovi!« nalepili sporočilo »Banka Slovenije, naša last«, policijskim robokopom, ki so se postavili pred vrata banke v njen bran, pa z glasnim skandiranjem sporočali: »Čuvate lopove, čuvate lopove.«

Pri repu glede zastopanosti po številu izjav tokrat najdemo modus produkcije skupnega, ki pa vsebuje za vstajniško gibanje pomensko sedem zelo močnih izjav. Pri tem še prav posebej izstopata transparent »Čigave so ulice, ulice so naše« in vstajniški klicni poziv »Vsi na ulice!«. Izražena je tudi od pesnika Prešerna izposojena skupnostna želja, da »Edinost sreča sprava k nam naj nazaj se vrnejo, otrok kar ima jih slava, vsi naj si v roke sežejo«, saj četudi »Vsi tonemo v istem čolnu, poletimo šele skupaj«, zato je tudi Luka Koper »Moja luka, moja skrb«, skrb skupnega, skrb slehernika. Pomenljiv je bil tudi transparent, za ohranitev vodnih virov v skupni lasti, »Proti koncesijam za oskrbo z vodo, privatizaciji javnih dobrin«, in transparent »Denar kulturi, ne strankam«, ki se trudi ponovno obuditi zavedanje o kulturi kot dobrini, ki je v dobro skupnega. Eno izjavo sem uvrstil tudi v modus osvoboditeljev in osamosvojiteljev (»Odrežimo vrat korupciji starega režima«), eno v modus internacionalizacije in postnacionalizma (»Proti sovražnemu nacionalizmu«), eno pa sem prepoznal kot preveč splošno, da bi jo lahko razvrstil v katerega od modusov (»Vsi pa nismo kure«).

Na *Tretji vseslovenski vstaji*, ki se je je udeležilo okrog 20.000 ljudi, sem v diktafon tako zabeležil 189 vstajniških izjav, od tega jih je 88 sovpadalo z biopolitičnim diskurzom, 101 pa jih je s svojo vsebino utrjevalo biooblastni status quo. Množična udeležba na *Tretji vseslovenski vstaji* je politične oblasti prisilila v žrtvovanje Janeza Janše, ki se je moral posloviti s položaja predsednika vlade. Kolesje v parlamentu se je zavrtilo in s pomočjo politične aritmetike vzpostavilo novo vlado premierke Alenke Bratušek, s čimer sta bili *ubiti dve muhi na en mah*:

Ljudstvo je bilo za silo potešeno z zamenjavo Janeza Janše, poslanci pa so ohranili svoje oblastne parlamentarne stolčke. Kasnejše vladne kombinacije so tudi dale slutiti pravo vlogo KPK in njenega predsednika Janeza Klemenčiča v času vstaj, Janez Klemenčič je bil namreč za pomoč pri političnem žrtvovanju Janeza Janše očitno nagrajen z mestom notranjega ministra v vladi ministrskega predsednika Mira Cerarja.

Odstavitev Janeza Janše s položaja predsednika vlade je dejansko neposredno vplivala na znižanje udeležbe na *Četrthi vseslovenski vstaji*, ki je v Ljubljani potekala 9. marca 2013, saj je udeležba v primerjavi s *Tretjo vseslovensko vstajo* padla za 4-krat, udeležilo pa se jo je 5.000 vstajnikov. V diskurzu se je sicer še vedno ohranil temeljni refleks s *Tretje vseslovenske vstaje* z zahtevo po zamenjavi političnih elit in za nove ljudi v politiki, a z bistveno zmanjšano intenzivnostjo. Na vstaji sem tako v diktafon zabeležil 33 izjav z zahtevami po menjavi političnih elit in za nove obraze v politiki, kar je za cca 60 % manj kot na *Tretji vseslovenski vstaji*, a tudi na teh transparentih je bil Janša omenjen zgolj izjemoma, v »*JJ je dr. Jackyl, Be carefull the Beast will be back*«, v »*Janša, Virant, Lukšič, Erjavec spizdite*« in v »*Samozavestno lažete Slovincem, sanjate demokracijo, država lažljiva, nas samo ignorirate, družbeno etiko ste uspešno spodkopali, stranka diktatorskega sadista, zares je dovolj, pojdite stran*«, v katerem ga vstajnik označi za diktatorskega sadista. Iz Janševe sence je tako tokrat malo bolj v prvi plan stopil ljubljanski župan Zoran Jankovič, ki so mu vstajniki namenili transparente »*Dragi župan, prišel je tvoj dan, gotov si*«, »*Zoki, kaj ti ni jasno*«, »*Zoki spoki*« in »*Dokler je Jankovič funkcionar, so vsi gor enaki*«, k odstopu pa so ga spodbujali tudi z vzkliki »*Zoki spoki, Zoki spoki*«, medtem ko je bila večina ostalih transparentov pri zahtevah po odstopih politikov bolj splošena:

Osebe, ki so uničile slovensko državo; Vsi so isti, komunisti, kapitalisti...; Bruseljski hlapci; Nimamo vas radi; Vse je isto, poiščimo nove obraze za nove volitve takoj; Zahtevamo predčasne volitve; Očistimo Slovenijo; Očistimo lopovsko nesnago; Vladajočo stranko, ki podpira korupcijo, ste zamenjali z vladajočo stranko ki podpira korupcijo in temu rekli sprememba; Ne le slaba banka, v Sloveniji je potrebna tudi slaba politična stranka; Ena (lastovka prečrtana) podgana še ne prinese pomladi; Izgubili ste naše zaupanje, gotovi ste.

Nekateri transparenti so bili bolj zajedljivi:

Menjamo stare ksihte za nove rešitve. Šifra: rok trajanja potekel; Ne rabimo sexa, politiki nas jebete vsak dan; I don't need sex, my government fuck me every day; Politiki so kot spermiji, samo za enega na par milijonov se izkaže, da je dejansko človek; Nisem kriv, sem lažljiv; Roman 1984 ni mišljen kot navodilo za uporabo; Dost strankarskega sranja, zahtevamo obznano; (Smerokaz) Dob in Polje; This is not political survival show, cepci prozorni; Zombiji z metlami – pometli bomo z njimi.

Nekateri transparenti pa so že podajali smernice za nove politike: »Z VLV do konca; Do končne zmage naprej; Za odgovorno politiko; Prosta delovna mesta, išče se politična stranka, potrebna znanja in kompetence: sposobnost delovanja v interesu državljanov republike Slovenije, sposobnost predstavljanja interesov širše skupnosti brez interesov stranke in njihovih posameznih članov.« Splošno nezadovoljstvo s politiki pa so vstajniki najbolj glasno in enotno izražali z vzklikanjem: »Lopovi, lopovi!«

V modus produkcije skupnega sem uvrstil 10 izjav: »Javno zdravstvo naj daje zdravje, ne profita; Za človeka, ne za kapital; Voda je svoboda; Vode so naša last; Pravična družba ni utopija, je naš boj, je up, ne sanje; Tolminski puntarji, vstanimo v suženjstvo zakleti, 1713 do 2013; Delavci smo ljudje, ne sužnji; Delavec ni strošek; Voda do groba; Ulice so naše (skandirano).« V modus horizontalne demokracije se je uvrstilo 9 izjav: »Zahtevamo ljudsko nezaupnico; Tudi Hitler je bil izvoljen; STOP kriminalizaciji upora; Magistrat je naša last; Parlamenta nočemo, ulice ne damo (skandirano); Stranke, stranke, stranke adijo (skandirano); Vsi na ulice ven na protest; Naj se sliši ljudski glas (skandirano); Vsi na ulice (skandirano).« V modus menjave kapitalistične z biopolitično paradigmo pa se je po svoji vsebini uvrstilo 9 izjav:

Yankey go home, NATO, IMF, WTO; Hasta siempre commandante Hugo; EU smrdi po diktaturi kapitala; Počil nam je film; Kapitalizem ne deluje, možen je drugačen svet; Ne rabimo nove vlade, ampak revolucionarne spremembe; Smo povsod, vzemimo si moč; Proti diktaturi kapitala (skandirano); Razlastimo kapitaliste, odpustimo policiste (skandirano).

Modus reda in pravne države je napolnilo 8 izjav: »Moralna na psu, država na dnu; 3. člen ustave RS, v Sloveniji ima oblast ljudstvo; Dokler ne bo pravice, ne bo miru; Hočemo svojo državo; Volitve, politika, sodišče, ena roka – tajkuni, mafija, druga roka – Vlada, bleferji,

nesposobni menedžerji, ukinite si privilegije; Korupcija resno škoduje vam in ljudem okoli vas; Bianco transparent; Policija povsod, pravice nikjer (skandirano).« Željo po pravični delitve bogastva je izražalo 7 izjav: »*Prepeljali ste nas žejne čez voda, ampak vode vam pa ne damo; Ko bom na cesti rabim homologacijo; Voda v ustavo; Kaj je rop banke v primerjavi z ustanovitvijo slabe banke; Troika go home; 1991 – Slovenija bo druga Švica, malo morgen, 2013 – Slovenija je zadolžena, razprodana, skorumpirana; Ne bomo plačali vaše krize (skandirano).*« V prid socialne varnosti je sem zabeležil 6 izjav: »*Nimam za britvico; Iskra, za socialno Evropo, for social Europe; Feministke proti neplačanemu reproduktivnemu delu žensk; Stara 24 let, izobrazba 7. stopnja, delavnik 40 ur na teden, plačilo 0 eur, o domovina hvala ti, gotov sem; Za Slovenijo svobodnih delavcev, kmetov, pravice otrok, revnih in invalidov; Solidarnost, solidarnost (skandirano).*« Tri izjave sem uvrstil v modus osvoboditeljev in osamosvojiteljev (»*Tito, kje so tvoji dobri časi; Odrežimo vrat korupciji starega režima; Stric iz ozadja je kapital*«), eno v modus internacionalizacije (»*Vsi smo Grki*«), za 8 izjav pa sem se odločil, da so presplošne, da bi jim lahko določil modus: »*Osvobodimo se, skurimo ...; Pretočna demokracija ... ali pa je ne bo; Preobrazbe še ni konec, zahtevamo več; VLV, vseslovenska ljudska vstaja; Država ni šahovnica; Cilj ljudstva je motor zgodovine; Država to smo mi; ... v politiko in institucije.*« Na Četrty vseslovenski vstaji, ki se je je udeležilo okrog 5.000 ljudi, sem v diktafon tako zabeležil 96 vstajniških izjav, od tega jih je 43 sovpadalo z biopolitičnim diskurzom, 53 pa jih je s svojo vsebino utrjevalo biooblastni status quo.

Ob *Peti vseslovenski vstaji*, ki je potekala 27. aprila 2013 v Ljubljani, beležimo drastičen upad vstajniške udeležbe, vstaje se je udeležilo le še okrog 1.000 do 1.500 ljudi, in pospešeno institucionalizacijo vstaj na škodo mnogoterosti. Osnovno noto vstaji je narekovalo gibanje Vseslovenska ljudska vstaja (v nadaljevanju VLV), v diktafon pa sem uspel zabeležiti le še 40 vstajniških izjav. Presenetljivo je tokrat največ izjav izražalo zaskrbljenost glede socialne varnosti, saj sem v modusu socialne varnosti zbral 10 izjav:

Slovenija svobodnih delavcev, kmetov, pravic otrok, revnih in invalidov; Imamo prazna stanovanja, mladi nimajo kje živeti, ker so najemnine tako drage – stanovanja so prazna, nimamo dostopa do teh stanovanj; Alenka se šeta, lakoto obeta; Kdor ne dela, je mlad Evropejec; People without work is a young European; Zaposlena mladost, varna starost; Narod lačen je ful drugačen; We need job; Tudi jaz rabim dokapitalizacijo; Proti fašizmu in kapitalizmu, za socialno revolucijo.

Osem izjav sem zabeležil v modus pravične delitve bogastva (*»Proti koncesijam za oskrbo z vodo, privatizacijo javnih dobrin; Voda, zemlja, zrak, nočem biti siromak; Troika, kdo te je izvolil?; Evropski poslanci, pustite naše vode in semena; EU, USA, Vaticano hands up your hands from Slovenia; Kapital siromaši ljudi in zemljo; Ne bomo plačali vaše krize (skandiranje); Denar ljudem, ne pa strankam (skandiranje)«*), le še 7 pa se jih je še zavzemalo za menjavo političnih elit in nove obraze v politiki:

The ruts of evil (gibanje VLV v kontekstu protesta pred Magistratom); Vlada spokaj; Našim staršem ste ukradli revolucijo, nam ste ukradli sedanost, našim otrokom prihodnost – dovolj banda sociopatska, prihaja čas obračuna; ... zgodba o neuspehu, koliko jih še bo; We dont need ...stan..., we dont need money, we need you to fuck of honney; Zoki spoki (skandiranje); Ne diskriminiramo, vsi ste gotovi (skandiranje).

Štiri izjave so govorile v prid horizontalne demokracije (*»Če nam omejite referendum, nam preostanejo samo še kocke; Glas ljudstva, vlada ne ve kako upravljati s proračunom, mi to vemo; Svinje se menjajo, korito ostaja isto; Oblast ljudem, ne pa strankam (skandiranje)«*), prav tako 4 v prid reda in pravne države (*»Kremplje stran od ustave; Vsaka država ima mafijo, pri nas ima mafija državo; Tajkuni, elite, cerkev, vrnite pokradeno ljudem; Oni pijejo, mi plačamo, dajmo enkrat obrnit«*), tri v prid produkcije skupnega (*»Za človeka; Za javno šolstvo; Gradimo solidarnost in odpor«*), ena pa v prid menjave kapitalistične z biopolitično paradigmo (*»Kapitalizem – 5%«*). Dve izjavi sem uvrstil v modus osvoboditeljev in osamosvojiteljev (*»Zločini ne zastarajo; Straža izdajnika Draža«*), ena pa je ostala nerazporejena (*»Zakaj se sramujem svoje domovine TO- MB91«*). Na *Peti vseslovenski vstaji*, ki se je je udeležilo okrog 1.000 do 1.500 ljudi, sem v diktafon tako zabeležil 40 vstajniških izjav, od tega jih je 26 sovpadalo z biopolitičnim diskurzom, 14 pa jih je s svojo vsebino utrjevalo biooblastni status quo.

Na petih vseslovenskih vstaja sem v diktafon zabeležil skupno 525 izjav, od tega 25,71% na prvi vstaji, 12,8 % na drugi vstaji, 36 % na tretji vstaji, 18,8 % na četrti vstaji in 7,62 % na peti vstaji. Največ, 186 (35,43%), sem jih pozicioniral v modus zahtev po menjavi političnih elit in za nove obraze v politiki; 69 (13,14%) sem jih uvrstil v modus horizontalne demokracije; 58 (11,05%) v modus menjave kapitalistične z biopolitično paradigmo; 51 (9,71%) v modus reda in pravne države; 49 (9,33%) v modus pravične delitve bogastva; 45 (8,57%) v modus socialne varnosti; 36 (6,86%) v modus produkcije skupnega; 15 (2,86%) v modus osamosvojiteljev in

osvoboditeljev; 3 (0,57%) v modus internacionalizacije; 13 (2,25%) pa jih je ostalo nerazporejenih. V modusih, ki sovpadajo z biopolitičnim diskurzom, sem zabeležil 257 izjav oziroma 48,95 %. Izven modusov, ki sovpadajo z biopolitičnim diskurzom, je ostalo 255 izjav oziroma 48,57 %, preostanek pa je ostal nerazporejen. Rezultati analize vstajniških izjav z vseslovenskih vstaj kažejo, da je 48,57 % vstajniških izjav zahtevalo zgolj spremembe znotraj obstoječe neoliberalne ureditve, medtem ko je v duhu 15o željo po socialni varnosti, ohranjanju skupnega, po neposredni demokratični participaciji, po pravični delitvi družbenega bogastva in po vstopu v družbo v kateri bi življenje imelo prednost pred profitom podpiralo 48,95 % vstajniških izjav z vseslovenskih vstaj.

4.2.5 Biopolitičnost v praksah delovanja 15o

Gibanje 15o je v svojih začetkih slovensko javnost nase opozorilo v treh zaporednih korakih: s 14. oktobra 2011 realiziranim vdorom v avlo Nove ljubljanske banke (v nadaljevanju NLB), s pripravo spontanega shoda na ljubljanskem Kongresnem trgu 15. oktobra 2011 in zavzetjem prostora pred ljubljansko borzo pozno popoldan istega dne. Zavzetje pred borzo se je nadaljevalo s šotorjenjem in vzpostavitvijo svobodnega prostora komunikacije z organiziranimi delavnicami in odprtimi skupščinami 15o, ki so služile tudi kot priprave za aktivistična dejanja na podlagi uporabe principa direktne družbene akcije. Gre za prakse pri katerih predlagatelji akcij postanejo tudi sami dejavni udeleženci teh akcij, pri čemer najprej zberejo dejstva o identificirani krivici, jo konfrontirajo z oblastmi in preko konfrontacije ozavestijo položaj lastne zatiranosti in zatiranosti družbe. Na podlagi lastne ozaveščenosti pripravijo načrt za potek direktne družbene akcije, ki preko soudeležbe deluje pravzaprav kot emancipacijski proces s katerim zatirani udeleženci s tem, ko preko upora proti krivici spreminjajo svoj lastni svet, že spreminjajo tudi družbo kot celoto. S takim pristopom gibanje 15o obogati družbeno delovanje v slovenskem prostoru z uveljavitvijo novega na biopolitičnih principih utemeljenega družbenega delovanja. Demonstracije Occupy na Kongresnem trgu so bile moje prvo srečanje z gibanjem in imel sem občutek, kot da bi teksti Hardta in Negrija nenadoma izskočili iz knjig in oživel na ulicah. Občutek horizontalne enakosti izraženih mnogoterih želja in zahtev me je navdajal s čudovitim občutkom pripadnosti nečemu drugačnemu in bolj resničnemu od tistega, kar nam je preko maksime *»Everything is possible but nothing is real«* (Living Colours 1988) vsakodnevno ponujal in hkrati vsiljeval neoliberalni družbeni vsakdanjik. V skupnem izražanju mnogoterih težav iz naše vsakdanjosti je rasel občutek o možnosti za vznik in povezavo naših moči za skupni boj proti neoliberalnim praksam zatiranja.

Gibanju Occupy je preko internetnega mreženja uspelo v izražanju ogorčenja do neoliberalizma povezati po vsem svetu razpršene točke upora v mnogoter a skupen izraz biopolitične moči uperjene proti imperialni moči neoliberalne biooblasti. Slovenski 15o je bil del tega veličastnega dogodka, demonstranti na Kongresnem trgu pa smo bili s svojim izražanjem ogorčenja proti neoliberalnim postopkom razkrajanja socialnih mrež, drobljenju skupnega v izobraževanju in zdravstvu, izločanju glasov iz procesa politične participacije, finančnim mehanizmom razlaščenja družbeno ustvarjenega bogastva in neoliberalnemu ugrabljanju države neposredni udeleženci tega velikega praznika neposrednega demokratičnega odločanja globalnih razsežnosti. Pred tem so se v sredini septembra 2011 v Barceloni zbrala gibanja, mreže in posamezniki iz vse Evrope. Tam so načrtali skupne korake pri organizaciji globalnega dneva akcij 15o, 12. septembra zvečer pa so se na alternativnem prizorišču nekdanje ljubljanske tovarne Rog na Trubarjevi zbrali slovenski aktivisti in določili konkretne aktivnosti ob 15. oktobru. *»Zelo jasno smo identificirali problem, to je politika zategovanja pasu, ki je pravzaprav potegavščina za nabiranje javnih izdatkov za dokapitalizacijo bank, s tem pa si finančni kapitalizem in institucije želijo podrediti, kar je še ostalo od socialne države, in zmanjšati socialne pravice,«* je način identifikacije družbene krivice pojasnil Kurnik (v Delo 2011, 13. oktober).

»Hoteli smo se držati koncepta, da je to shod preslišanega ljudstva in smo zato upravljanje Facebook dogodka zaupali množici administratorjev. Tudi zato, ker posameznik v shodu ni pomemben in nismo želeli izstopati, saj smo vsi 99%,« pa je dan pred dogodkom povedal eden od aktivistov, ki je tudi sodeloval pri pripravi dogodka, Karlo Vizek (v MMC RTV SLO 2011a, 14. oktober). *»Žal je bil med administratorji tudi nekdo, ki je iz neznanega razloga preklical dogodek. Naredili smo nov dogodek in v dveh dneh se je prijavilo 1000 ljudi,«* (prav tam) je še povedal glede težav pri organizaciji mreženja protesta.

O protestih je poročala tudi STA (2011b, 15. oktober). Po poročanju STA se je približno 200 protestnikov tega dopoldneva zbralo tudi v Kopru, kjer so s transparenti opozarjali na stranpoti globalne finančne in gospodarske ureditve in pozvali k spremembi, in v Mariboru, kjer pa naj bi se zbralo od 400 do 1000 ljudi. Sicer so se tega dne protesti, ki jih je dopisnik STA označil kot *»odmev gibanju Zavzemimo Wall Street«* (prav tam), odvijali v 1300 mestih po svetu. Dopisnik je poleg tega zabeležil, da je približno polovica protestnikov ob 17. uri zapustila Kongresni trg in se odpravila pred Ljubljansko borzo, da so protestnike med shodom spremljali policisti, zaradi množice pa je bil upočasnen promet na Slovenski ulici. Protestniki pri tem niso

povzročali materialne škode, le na pročelju poslopja Ljubljanske borze so odtrgali črko R iz napisa *borza*, je še zapisal poročevalec agencije STA (prav tam). Ali je črka R odpadla slučajno, kot so nekateri zatrjevali kasneje, ali pa kot del subverzivne protestniške prakse poškodovanja stvari, kot je razvidno tudi iz inserta filma Siniše Gačiča (2014), je drugotnega pomena, bolj pomemben je njen simbolni pomen zamenjave s črko J in posledični palimpsestni prepis besede BORZA v BOJ ZA, ki je borzniško preddverje redefiniral iz prostora namenjenega finančnemu mešetarjenju v prostor boja za odpravo neoliberalnega razlaščenja večine v prid bogate manjšine. »Ljudje pred Lj Borzo počnejo nekaj zelo preprostega, a obenem neizmerno pomembnega,« (Janezc v Facebook 2011, 29.december) je dogajanje pred borzo komentiral anonimni podpornik protestnikov na spletu, »saj vsem nam, ki smo v tem trenutku nekje drugje, ne pa točno tam, sporočajo, da je možno delovati politično in da je to mogoče zgolj na način medsebojno enakih političnih bitij, v javnem prostoru, kar lahko načeloma počne vsako človeško bitje« (prav tam).

Prakse izvenparlamentarnega izrekanja demokratične volje sicer v Sloveniji niso popolna novost. Tovrstnim družbenim pojavom smo bili v večjem obsegu priča že v osemdesetih letih, ko so t. i. *alternativci* preko prakticiranja državljanske nepokorščine v Sloveniji v družbenih okvirih takratne SFRJ, vzpostavljali prve zamatke novih družbenih gibanj (Mastnak 1994, 94), saj tudi njih po Vodovniku (2014, 420), če jih primerjamo s postseattelskim alterglobalističnim gibanjem, še najbolje opredeljuje *postideološki anarhizem* kot edini pravi in smiselni odgovor na spremenjene politične, ekonomske in družbene razmere, ki tradicionalne ideološke tokove delajo v nekaterih pogledih zastarele. Pojavljati so se začela prva grafitna sporočila na javnih mestih in številna neformalna druženja, ki so svoje nestrinjanje z družbenim sistemom najbolj transparentno izražale preko ustvarjanja alternativne *pank* kulture, ki je mnogi takratni mladostniki niso razumeli zgolj kot politično prepričanje, ampak celo prej kot apolitični od partijskega političnega enounja distancirani način življenja, umeščen v takratno družbeno razliko med slišanim in videnim. Ta razlika je povzročala občutek disharmonije med subjektivim biosom, logosom ter državnim nomosom in pri njem utrjevala prepričanje o nezmožnosti demokratičnega političnega udejstvovanja v družbeni skupnosti ter posledično o demokratični nelegitimnosti in nefunkcionalnosti družbenega sistema ter potrebo po vzpostavljanju vzporednega od partijsko urejevano družbe distanciranega življenja. Disharmonija je kulminirala v s sredstvi alternativne umetniške kulture izraženo parrhesio, ki je evolucionirala telesa in spreminjala življenja, pogostoma na tragi-komičen način, kakršen je lasten tudi Košakovem (1996) filmu *Outsider*, ki se tematsko navezuje na to obdobje.

Ugotovitvam, da so bile številne ključne spremembe, ki so na ravni teorije in prakse omogočile demokratizacijo ob koncu 80. let, vzpodbujane skozi glasbo, književnost, oblikovanje, kulturo v najširšem smislu, zdravje, arhitekturo, spolnost in ekologijo, pritrjuje tudi Vodovnik (2014, 418). Energije osvobodjene moči življenja so se oblikovale v nomos civilno družbenih iniciativ, ki so hotele graditi boljši svet, a so bile na koncu s strani političnih elit ugrabljene in kanalizirane v politični proces odcepitve Socialistične republike Slovenije od Jugoslavije in tvorjenja slovenske nacionalne države. V tem kontekstu velja omeniti relevantnost Rizmanove (2006, 82) delitve civilne družbe na *staro* in *ново*, ki s to konceptualno in analitično demarkacijo, kot razloži Vodovnik (2014, 419), poudari ideološki in politični prelom med novimi družbenimi gibanji in fenomenom *civilna družba* iz sredine 80. let. A Mastnak (1994, 91; v Vodovnik 2014, 422) gre še dlje, saj ocenjuje, da je diskurz civilne družbe začel hegemonizirati različne demokratične oziroma demokratizacijske, reformistične, emancipacijske, avtonomistične ipd. projekte, s čimer Mastnak po Vodovnikovi (2014, 422) interpretaciji namiguje na prevzem novih družbenih gibanj ter »njihove marginalizacije in odzivanja iz projekta demokratizacije, kar je zaznamovalo nadaljnji tok političnega razvoja in s tem današnjo politično topografijo« (Vodovnik 2014, 426).

Po osamosvojitvenih dogodkih samozadovoljna slovenska družba zaslepljena z materialnim bliščem zahoda in nacionalno samobitnostjo nato celo desetletje ni več zmoгла proizvesti ustrezne samorefleksije. Nacionalistični diskurz v slovenski družbi je postal tako močan in latentno vseprisoten, da se ga še danes ne sme niti problematizirati. Ta diskurz se je v okviru slovenskega nacionalnega interesa poleg tega tako globoko zlizal z neoliberalnim prakticanjem ne balkansko neoliberalnega slovenstva, da se ga je začelo s širokim družbenim konsenzom razumevati kot edino s strani slovenske politike možno družbeno prakso. Le redke skupine in posamezniki, kot na primer YHD, skupina hendikepiranih mladih, so zmoгли in sprožili prehod v politični svet s konca devetdesetih, ki sta jih zaznamovala odpiranje političnih bojev in tvorba političnih prostorov od spodaj, ugotavlja Zadnikar (2004, 210). Parrhesija je bila potisnjena v molk, ki ga je dejansko prekinilo šele t. i. *poletja upora* (Štefančič 2001, 10. julij) leta 2001, ko se je tudi Slovenije prvič dotaknil svetovni protineoliberalni globalizaciji usmerjeni uporniški pljuski. To je bilo poletje, ko je nase s svojo dejavnostjo opozarjal predvsem *Urad za intervencije* (v nadaljevanju UZI).

Do zime 2001 so si aktivisti pridobivali izkušnje z manjšimi akcijami in performansi (v Intersparu so aktivistke *reklamirale* novi pralni prašek *Heidersil*, ki briše zgodovinske madeže in vsebuje *adolfofile*), s solidarnostnim povezovanjem in skupnimi akcijami (dan neodvisnega življenja hendikepiranih), z nenehnim upiranjem policijskemu nadlegovanju v Avtonomnem kulturnem centru na Metelkovi (v nadaljevanju AKC Metelkova), z udeležbo na protestih v Pragi ter zatem z opozarjanjem na nasilje oblasti nad udeleženci. Začela se je porajati gibanjska mreža in aktivisti so začutili potrebo po minimalni koordinaciji (Zadnikar 2004, 210). Tako je nastal *Urad za intervencije*, katerega ime pa zavaja. UZI namreč dejansko ni bil urad, ampak predvsem zaporedje zborovanj, pojasnjuje Zadnikar (Zadnikar 2004, 211), kjer so sodelovale aktivistke in aktivisti, interesne skupine in skoraj nikoli predstavniki organizacij, ker sta v delovanju prevladovala odpor do strankarstva in antiavtoritarna načela. Za UZI je bil značilen horizontalizem v delovanju, ki je spodbujal samoiniciativnost skupin in izvirnost pri obveščanju (mailing liste, letaki in lepaki, grafitiranje, smsji), izdelavi transparentov, performansov, prirejanju okroglih miz in strokovnih razprav, delu z mediji, protiobveščevalni dejavnosti in varovanju, še zapiše (prav tam).

Med diskusijami so se profilirale skupine in ideološke preference, posameznikom pa se je ponovno odpirala možnost za parrhesio. Plod takšnih odprtih razprav je bila 21. februarja 2001 izpeljana manifestacija za solidarnost s prebežniki in proti nestrpnosti, ki je kot prva tako množična manifestacija, poleg tega, da je izrazila humanitarno noto in povezala ljudi v obsojanju ksenofobije, tudi prvič jasno povezala nasilje nad migranti z neoliberalnim kapitalizmom (Zadnikar 2004, 212). Tej manifestaciji je kmalu sledila nova, *Festival upora*, ki je gradil na dveh povodih: proti referendum, ki ga je izsilila desnica in ki naj bi onemogočil ženskam pravico do umetne oploditve; proti sestanku predsednikov Busha in Putina na Brdu pri Kranju in zločinski naravi njunega delovanja. Sledila je organizacija *Tabora brez meja* v Petišovcih v sodelovanju s svetovno mrežo poletnih taborov *No borders*, ki je bila namenjena širjenju kulture odpora do meja, ki se postavljajo svobodi gibanja ljudi, tržaški desničarski časnik *Il Piccolo* pa je taboru, na katerem so sodelovali tudi italijanski aktivisti, dodal dodatno globalno komponento, ko ga je, kot navaja Zadnikar (2004, 214), opisal kar kot *tabor za urjenje teroristov*, ki bodo sodelovali na protestih proti srečanju G8 v Genovi.

Sami dogodki ob globalnem protestu v Genovi, pa so Sloveniji in svetu predstavili drugačno zgodbo. V petek, 20. julija 2001 ob 17.15, je namreč policija med alterglobalizacijskimi

demonstracijami v Genovi ubila 23-letnega študenta Carla Giullianija. Zadnikar je bil tistega dne v Genovi:

Bili smo v isti koloni kot Carlo. Pretreslo nas je. Precej ljudi me je spraševalo, ali bomo teden dni po tem dogodku pred italijansko ambasado organizirali demonstracije. Sam sem sklenil, da bom šel do italijanske ambasade in pred vhod položil rožo. V bistvu je bila to zelo intimna gesta. Nič nismo organizirali. Prek mailing liste pa sem javno sporočil, da bom tam. (Zadnikar v Ali H. Žerdin 2001, 6. avgust)

Naslednjega dne, v soboto, 28. julija ob 9.00, je na operacijsko-komunikacijski center ljubljanske policijske uprave pripotovalo obvestilo, da so neznanci v stranska vrata obzidja italijanskega veleposlaništva vrgli steklenico z neznano snovjo, med osumljenimi za dejanje pa je bil tudi Zadnikar. Dogodka, ki je bil v slovenskih medijih deležen precejšnje pozornosti, se je zaradi zgodbe o vrženi steklenici kasneje oprijelo ime afera Molotovka. Za zgodbo se je izkazalo, da je bila izmišljena, sumi proti osumljenim pa neosnovani.

Naslednjo etapo v razvoju biopolitičnih praks v Sloveniji predstavlja leta 2002 izvedena zasedba zapuščenih in propadajočih prostorov železniškega muzeja v Ljubljani, ki je postala znana kot Avtonomna cona Molotov (v nadaljevanje AC Molotov) in ki so jo zasedniki preoblikovali v odprt prostor komunikacije »za antikapitalistične politike, diskusijo o solidarnosti, dialog o možnostih kreativnega delovanja« (Gregorčič 2006, 9). Delovanje AC Molotov je bilo ves čas močno zaznamovano z zaostrovanji ob poskusih prisilnega izsiljevanja zasednikov, ki so dali zasedbi širši družbeni odmev, kajti v bran zasednikov in proti represiji državnih organov so se odzvale institucije, društva, kolektivi in posamezniki:

Sodelovali so prebivalci iz okolice in iz mesta, aktivistke in aktivisti iz sosednjih držav in širše. (...) Večina je samoiniciativno prevzela branjenje avtonomne cone, pogosto kot osebni (ali kar institucionalni) projekt – bodisi s prinašanjem vode in hrane, organiziranjem filmskega festivala, uličnim gledališčem, koncerti, materialnimi sredstvi, komentarji in drugimi zapisi bodisi s pravno, mediacijsko in drugačno solidarnostjo. (Gregorčič 2006, 9)

Zasedniki in zasednice AC Molotova so sicer kasneje prostore dejansko zapustili, vendar pa sta bila, kot ugotavlja Gregorčičeva (prav tam), prav njihov upor in izpostavljenost avtonomno mesto

pomemben impulz za radikalizacijo in množenje uporov, avtonomne vednosti, kritike in refleksije približevanja NATO in EU, protivojnega gibanja, zahtev in akcij za spremembo migracijske in begunske politike ter pozivov k politični odgovornosti za posledice političnih, gospodarskih in drugih odločitev.

V tem času se je začela oblikovati solidarnostna mreža z bosanskimi vojnimi begunci, ki jih je država nameravala tega leta kratko malo izseliti, čeprav so bili njihovi domovi (večinoma okoli Srebrenice) uničeni ali zasedeni, zato so se begunci na Viču prvič samoorganizirali v odbor brez pokroviteljstva nevladnih in humanitarnih organizacij, ki so živele od njihove odvisnosti, ugotavlja Zadnikar:

Maja je bila v begunskem centru na Viču organizirana zabava I kapak!, ki je pomenila odpiranje političnega prostora za nevidne. Zamolčani so dobili glas, hkrati pa je bilo mogoče širše izražanje solidarnosti z njihovim bojem. Namesto avantgardizma in paternalizma so se ljudje sami učili politike in postali sogovornik državne birokracije, ki je z njimi hotela opraviti na hitro. (Zadnikar 2004, 218)

Posebno poglavje izvenparlamentarnega delovanja pa predstavlja boj za eksistenco in priznanje državljanski pravic za leta 1992 iz registra stalnega bivališča izbrisanih 18.000 oseb, ki je deloma biopolitičen, deloma pa še vedno zasidran v sferi civilno družbenih iniciativ in zahtev po priznavanju človekovih pravic. Od konca leta 2002 se je politična dejavnost gibanj in novih političnih kolektivov povezovala z aktivisti izbrisanih. Po izkušnjah in modelu *I kapak!* iz viškega begunskega centra se politični aktivisti niso angažirali v imenu izbrisanih ali pa vzpostavljali pokroviteljskega razmerja do njih. Šlo je za solidarnostno povezovanje, kjer so kolektivi v uporabi skozi skupno delovanje povzemali izkušnje, na drugi strani pa nudili pomoč pri odpiranju javnih prostorov, medijskih kanalov, akademskih razprav, pa tudi tehnične podpore s transparenti, lepaki, distribucijo... (Zadnikar 2004, 221). S subjektivnega gledišča, iz gledišča produkcije novih subjektivitet in delovanja, je bila namreč ključna poteza gibanja izbrisanih vztrajanje na protagonizmu, meni Kurnik (Kurnik 2007, 126). Ta protagonizem je izzval razmerje med civilno družbo in državo, kakršno se je vzpostavilo v drugi polovici osemdesetih in v devetdesetih letih prejšnjega stoletja:

Institucije civilne družbe so postale prostori dresure družbenih partikularnosti v smeri države in občega interesa, ki je bil definiran kot integracija v globalni kapitalistični

sistem, uvedba tržne ekonomije, privatizacija, približevanje t. i. evro-atlantskim integracijam. Impulzi za družbeno transformacijo so torej prihajali od zgoraj, kar lahko potrdimo z dejstvom, da je bila tako rekoč vsa civilna družba vsrkana v državo. Na pogorišču civilne družbe iz osemdesetih nastanejo nevladne organizacije, ki predstavljajo šibki substitut civilne družbe. (Kurnik 2007, 125-126)

Ker so se nevladne organizacije usmerjale predvsem v vprašanja človekovih pravic kot manjšinskih pravic, so se problema izbrisanih lotevale s ciljem varovanja človekovih pravic ob odsotnosti problematizacije državljskih pravic, ugotavlja Kurnik (2007, 126), in s tem iz premišljevanja o konfliktu med izbrisanimi in državo popolnoma izločile problematizacijo rekonstitucije državljanstva na način, da tudi tisti brez deleža v skupnosti postanejo njen del s pridobitvijo neomejene pravice do diskurza enakosti (Balibar 2001, 120; Kurnik 2007, 126-127). Izbrisane so s tem izpostavile zgolj kot žrtve, ki jim je potrebno podariti nadomestne pravice, brez sprememb konstitucije samega koncepta državljanstva.

Politični boj izbrisanih je pomemben prispevek k tukajšnjemu gibanju in ga lahko primerjamo s francoskimi *Sans papiers*, ugotavlja Zadnikar (2004, 221), a ne le zaradi človeške dimenzije odpora in vztrajanja v dostojanstvu v skrajno nacionalistično sovražnem okolju, temveč tudi kot primer, kako je mogoče politično delovati v skrajnem antipolitičnem okolju partitokracije in manipulacije t. i. *javnosti*, v katerem izbrisane zlorablja oligarhija:

Desnica jih zlorablja za hujskanje drhali (referendumomanija), levica – ki problem reproducira, ko kontrolira notranje ministrstvo – pa si obeta nabrati točke na račun domnevnega varstva pravic, ki jih reducira in diskriminira. Kljub temu je boj za preživetje oblikoval tisto jedro, ki je sposobno sooblikovati nova politična gibanja in vozlati mrežo odpora. (Zadnikar 2004, prav tam)

Posebno pomembno področje izvajanja in utemeljevanja biopolitičnih praks predstavlja tudi izdajanje biopolitične literature. V tem oziru je bilo zlasti pomembno delo uredniškega odbora Časopisa za kritiko znanosti (v nadaljevanju ČKZ), delujočega v okviru Študentske založbe, ki je poskrbelo za slovenske objave nekaterih temeljnih biopolitičnih tekstov. Leta 2002 tako ČKZ v zborniku *Študije Balkanov* (Časopis za kritiko znanosti 2002) objavi za razvoj biopolitičnih praks zelo pomembno besedilo Subcomandanta Marcosa (2002) *Sedem ločenih kosov globalne sestavljanke*, leta 2003 pa poskrbi za izid slovenskega prevoda Hardtovega in Negrijevega

(2003) *Imperija*, ki predstavlja eno temeljnih del s področja biopolitične teorije. Enaka ocena velja tudi za Hollowayevo (2004) delo *Spreminjamo svet brez boja za oblast*, ki ga ČKZ v slovenskem prevodu izda leto kasneje. Novo prelomnico v nastajanju biopolitičnega gibanja na slovenskem pa predstavlja leto 2006, ko ob predstavitvi slovenskega prevoda druge Hardtove in Negrijeve (2006) knjige *Multituda*, po tiskovni konferenci Antonia Negrija, ki so jo slovenski aktivisti pripravili v prostorih propadle tovarne Rog, pride tudi do zasedbe prostorov opuščene tovarne, ki naj bi multitudi poslej služila kot prostor ustvarjanja svobodne komunikacije, iz katerega bo svoje ideje širila navzven in opogumljala ljudi, da se ponovno polastijo svojih življenj. Ena od pobudnic zasedbe, skupaj z mnogimi drugimi skupinami, posameznicami in posamezniki ter društvi, je bila tudi neformalna skupina TEMP (Piškur 2006, 1), v kateri so se družili študenti arhitekture in različnih družbenih ved, ki so želeli neposredno intervenirati v urbanistični razvoj mesta, tako da so *mapirali* degradirane cone in prakticirali njihovo odprtje za mnogotera srečanja (Kurnik 2013a). Ti so svojo interaktivno bazo sprva vzpostavili v galeriji Škuc, kjer so prek kreativne komunikacije, novih načinov mišljenja in ustvarjanja, *mapiranja*, *marketiranja* in kartografiranja iskali možnosti urbanih, zvočnih in drugih intervencij (Gregorčič 2006, 8) ter v opuščeni tovarni Rog prepoznali možnost za odprtje svobodnega prostora družbeno kritične komunikacije in samoorganiziranega samoiniciativnega sodelovanja.

V propadajočih prostorih tovarne Rog po zasedbi pride do koncentracije in združitve vseh biopolitičnih tradicij in praks preteklega obdobja, kar subjektom biopolitičnega gibanja omogoči, da se na tem temelju in z uporabo praks temelječih na direktni demokratični akciji učijo izkušnje skupnega in s tem ustvarjanja drugačnega sveta. *Socialni center Rog* (v nadaljevanju SC Rog) postane stičišče različnih svetov in različnih jezikov, ki v biopolitičnem delovanju družijo izbrisane, migrante, aktiviste, arhitekto urbanizacije, prekarne v oblikovanju skupnih zahtev, ki naj prispevajo k spreminjanju obstoječih diskriminatornih razmer. Znotraj njega se izbrisani, prosilci za azil, migrantski in prekarni delavci povežejo v iniciativi *Nevidni delavci sveta* in *Svet za vsakogar*, upošteva načelo, da sta za uspešno socialno vključenost ter opolnomočenje migrantskih in prekarne delavcev in delavk bistvena aktivno sodelovanje in samoorganizacija (barabara v www.tovarna.org 2009, 26. marec).

Kompleks tovarne Rog, ki je prej skoraj dve desetletji sameval, je postal po zasedbi nenadoma spet zanimiv tudi za biooblastne megalomanske investicije in korupcijo. Pritiski oblasti, poskus fizične deložacije iz tovarne in medijski molk pa niso oslabili moči samoorganiziranih

skupnosti in kolektivov delujočih v Rogu. Okrepila se je mreža evropskih socialnih centrov, umetniških in kulturnih ustanov, pobud in posameznikov delujočih na institucionalnih in neodvisnih ravneh (www.mg-lj.si 2008, 21. aprila), ki je v prostorih propadajoče tovarne kreirala družbeni prostor skupnega, namenjen svobodnemu in nenadzorovanemu delovanju avtonomnih delavskih iniciativ ter snovanju zametkov v skupnost usmerjenega pravniškega dela, ustvarjanju komunikacijskih orodij za obveščanje in samoizobraževanje delavcev (radijska oddaja *Viza za budućnost* na *Radiu študent*, različne informacijske zloženke) in organizirane izobraževalne dejavnosti (jezikovni tečaji, računalniške delavnice). (barabara v www.tovarna.org 2009, 26. marec)

SC Rog je bil vseskozi polno angažiran pri reševanju begunske problematike in problematike izbrisanih. Kmalu po zasedbi Roga tako nastane *Mreža za stalni obisk*, katere namen je bil organizirati obiske v *Centru za tujce* in osvoboditev skupine mladeničev iz Gambije, ki so izgubljali mladost v *instituciji absurda* evropske migracijske politike (Kurnik 2013a). Pritiski za izpustitev skupine Gambijcev so svoj vrh dosegli s protestom pred *Centrom za tujce* v okviru transnacionalnega *No border* tabora. Kurnik se takole spominja takratnega delovanja *Socialnega centra Rog*:

Rezultat je bila zrušitev 18 metrov ograje, na kar smo bili vedno izjemno ponosni, nekaj kazenskih ovadb in čez čas omehčanje osebja centra, ki je na osnovi garancij na svobodo izpustilo skupino Gambijcev. Socialni center sicer ni zaživel kot alternativna struktura sprejemanja in pomoči migrantom, je pa dala omenjena kampanja nov zagon. V socialnem centru se je organizirala karavana izbrisanih v Bruselj, prek Pariza in Trsta, kampanja, ki je dala politično podporo tožbi na Evropskem sodišču za človekove pravice. (Kurnik 2013a)

Uveljavljanje praks razlaščenja prebivalstva v korist korporacij in finančnih elit, slabitve in redčenja glasu državljanov v političnih določevalkah procesih v prid učinkovitejšega sprejemanja gospodarsko-ekonomskih odločitev, napoved razprodaje skupnega preko privatizacije zdravstva, šolstva in državnega premoženja ter vsesplošna *podreditve družbenega življenja maksimalizaciji profita* na škodo socialno urejevane družbe, pa so v območje čutenja potrebe po izražanju ogorčenja proti *politiki zategovanja pasu* začele pritegovati tudi ljudi iz vse bolj za svojo eksistenco zaskrbljenega srednjega sloja prebivalstva. Z uveljavljanjem neoliberalnih praks v prid korporacij in finančno kapitalskih elit je vlada posegla v življenja

mnogoterih ljudi na mnogoter način in jih vzpodbudila v mnogoter upor proti varčevalnim ukrepom. Če so se pretekle prakse upiranja fokusirale na krivice iz segmenta evropskih praks apartheida in diskriminatornih praks nebalkanskega slovenstva, sedaj v središče upora vstopi mnogotera ogorčenost razlaščenega in eksistenčno ogroženega srednjega sloja.

Vse več ljudi je prisiljeno za svoje preživetje ponovno graditi vzporedni od neoliberalizma neodvisni svet, ki naj ne bo več svet izkoriščanja, ampak novi svet sodelovanja in produkcije skupnega. Preko postopkov izključevanja se dejansko marginalizira življenje vse več ljudi. Posledično tudi na družbenem makro nivoju v poosamosvojitvenih tranzicijskih okoliščinah opazamo vse večji odpor proti vse pogostejšim praksam podrejanja demokratičnih procesov neoliberalni globalizaciji in zato tudi vse pogostejše zatekanje družbe k izvenparlamentarnemu upor in izražanju ogorčenja proti tovrstnemu ravnanju oblastnikov. Mnogotere diskriminacije vodijo v mnogoter upor. Ravno mnogoterost udeležencev in mnogoterost v izražanju ogorčenja prepoznavam tudi kot bistveni kvalitativni preskok, ki ga protest 15o na Kongresnem trgu 15. oktobra 2015 prinese v primerjavi s predhodnimi s strani družbenih gibanj od spodaj spodbujenimi manifestacijami v Sloveniji. Preseneča predvsem polnost in čistost biopolitične ga izraza udeležencev tega protesta, kar potrjuje tudi analiza izjav s protesta predstavljena v predhodnem poglavju. Protest s 15. oktobra 2011 prepoznavam tudi kot prvi pravi v slovenskem prostoru izpeljani promocijski manever za uveljavljanje biopolitične ideje, ki je preko upora proti diskriminatornim praksam neoliberalne globalizacije vzpodbudil zavedanje o upor v nas samih, ki ga čutimo kot željo po od neoliberalnega uničevanja skupnega drugačnem življenju.

Da je upor proti njim dejansko predrugačen upor v nas samih se je v še bolj čisti obliki izrazilo v dejavnostih, ki so potekale v tednih zasedbe prostora pred ljubljansko Borzo, preko katerih so protestniki upor, ki je v njih, uporabili kot element samoizpraševanja, konfrontacije in samoočiščenja ter ga usmerjali v subverzivna načrtovanja neposrednih demokratičnih akcij, ki so jih tudi sami realizirali in s tem pred Borzo, preko spreminjanja sebe kot subjekta upora ustvarjale neoliberalizmu vzporedni konstituirajoči biopolitični svet. Preko metode demokracije direktne akcije jim je bilo omogočeno prakticiranje manjšinske politične artikulacije in razumevanje skupnega »kot počasno oblikovanje aktivnega konsenza na podlagi izmenjave in srečevanj« (Kurnik 2013b, 18). Prepoznavanje upora kot upora v sebi je omogočilo »bolj smiselno medsebojno povezovanje, ki se je ogibalo hierarhijam ali golemu govorjenju o problemih drugih ljudi« (Brown 2013, 141). Tak način delovanja je bil še posebno značilen za tri v okviru *Boj za potekajočih delavnic*: za delavnico *Direktno socialno delo*,

delavnico *Proti prekernosti - za skupno blaginjo* in *Delavnico o stanovanjskem vprašanju*, katerih namen je bil preko raziskovanj lastnih življenj razmišljati o graditvi solidarnostnih struktur, ki bi omogočile takšno ali drugačno upiranje (Brown 2013, 142). Ta raziskovanja so doživela svojo materializacijo v številnih akcijah, ki jih je gibanje 15o izvedlo v času zasedbe prostora pred ljubljansko Borzo.

Po prvi noči preživeti v šotorih pred borzo in prvi skupščini 15o so protestniki sklenili, da se okupacija nadaljuje, samo zasedbo pa označili le kot eno od manifestacij širšega in odprtega gibanja, ki naj deluje kot »skupen javni prostor odprt za kritiko finančnega kapitalizma in grajenja gibanja 15o« (MMC RTV SLO 2011c, 16. oktober). Skupščine, delavnice, predavanja in diskusije so postale osnovne oblike delovanja na ploščadi pred borzo. Tako se je dogajanje pred borzo že naslednjega dne nadaljevalo z delavnico 15o o usmeritvah za politično delovanje emancipacijskih gibanj proti prekarnosti in revščini zdajšnje svetovne generacije negotovih delavcev, na katerih se je premišljalo novo formo upravljanja družbe preko vladovanja in kako te oblike vladovanja demokratizirati ter graditi skupno moč od spodaj, ki bi omogočala mladim ljudem, da lahko študirajo, se zaposlijo, si ustvarjajo družine in se uspešneje spopadajo z reševanjem stanovanjske problematike (www.youtube.com 2011a, 16. oktober).

Dva dni za tem, 18. oktobra 2011, se je na zasedbeni skupščini pred borzo s predavanjem o kratkoročnih in dolgoročnih zahtevah svetovnih emancipacijskih gibanj po odpravi zdajšnjega sistema finančnega kapitalizma izpostavil tudi dr. Rastko Močnik (v www.youtube 2011b, 18. oktober). Med kratkoročne zahteve gibanja je uvrstil zahteve po obrambi tistega, kar smo v preteklosti že uresničevali tudi pri bistveno nižjem družbenem dohodku in kar vladajoče skupine trenutno podirajo. V zvezi s tem se je zavzel za odpravo šolnin, nepodredljivo st šolskega sistema logiki kapitala, proti razbitju javnega zdravstva in za ohranitev enakosti pri dostopu do zdravstvenih storitev. Ker kapitalizem ponižuje ljudi, je kot dolgoročno zahtevo navedel odpravo kapitalizma, a pri tem opozoril tudi na nevarnost padca na raven barbarstva.

Teden dni kasneje je pred borzo potekala diskusija z enim od vodilnih teoretikov biopolitične paradigme Michaelom Hardtom. Z delom so nadaljevale tudi delavnice. Plod ene od delavnic je bila ulična predstava, direktna demokratična akcija, performans s katerim so se vstajniki 4. novembra na teatraličen način lotili izganjanja parazita finančnega kapitalizma z ulic v središču Ljubljane. Performansu je 15. novembra pred stavbo parlamenta sledila nova demokratična akcija v obliki javne skupščine proti kapitalizmu, ki jo je gibanje 15o izvedlo kar pred

slovenskim parlamentom, krajši protest pa so izvedli še pred okrožnim sodiščem, NLB in ameriškim veleposlaništvom:

Okoli 50 protestnikov je pred parlamentom izvedlo skupščino, kjer so izrazili nasprotovanje prihajajočim volitvam in lažni demokraciji, ki naj bi jo volitve predstavljale. Poudarili so, da so programi strank vedno enaki ne glede na "barvo stranke". Protestniki so ljudi pozvali k bojkotu volitev, kot nameravajo storiti sami. Preden so izvedli skupščino pred DZ-jem, so se ustavili pred Okrožnim sodiščem v Ljubljani, kjer so poudarili, da delavci zaman iščejo pravico, medtem ko so tajkuni še vedno na prostosti. Pred NLB-jem pa so vzklikali, da je treba dati denar ljudem, in ne bankam, ter da ljudje ne bodo plačevali za napake bank in drugih finančnih ustanov. Preden so spet zasedli položaje pred borzo, kjer taborijo in protestirajo že okoli mesec dni, so se ustavili še pred ameriškim veleposlaništvom, kjer so izrazili podporo kolegom. (MMC RTV SLO 2011č, 15. november)

Delavnica o stanovanjskem vprašanju je porodila zamisel o potrebi po popisu praznih in zapuščenih stanovanj, saj se po eni strani število brezdomcev v Ljubljani povečuje, na drugi strani pa imamo v Ljubljani stanovanja, ki se jih ohranja prazna, da se ohranja cenovni nivo na trgu nepremičnin. Aktivisti so zato izrazili zahtevo do države in občine, da mora preprečiti, da bi prazna stanovanja propadala, saj bodo aktivisti v nasprotnem stvari vzeli v svoje roke, kot skrajni korak pa so navedli tudi možnost zasedbe tovrstnih nepremičnin (MMC RTV SLO 2011d, 15. november).

Znotraj gibanja 15o se je formirala tudi interesna skupina, ki se je poimenovala *Mi smo univerza* in postavila zahteve po polnem financiranju študija, koncu bolonjske reforme, demokratizaciji univerze in po štipendijah za vse. Opozorili so na konkreten primer prostorske stiske na filozofski fakulteti, izkoriščanje preko prekarnih oblik zaposlovanja študentov, uvajanje plačljivih oblik študija in individualizacijo financiranja doktorskega študija. Da bi opozorili na omenjeno problematiko so se odločili za drastični ukrep delne zasedbe filozofske fakultete (Huš 2011). Nekatero predavalnico filozofske fakultete so aktivisti ob zasedbi razglasili za osvobojeno ozemlje, prav tako je bil za osvobojeno ozemlje razglašen prostorsko ločeni oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, v izjavi za javnost pa so zapisali, da njihovi podporniki s Fakultete za družbene vede (v nadaljevanju FDV), Akademije za likovno umetnost in oblikovanje ter Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani pripravljajo dejavnosti tudi

na svojih fakultetah. V zasedenih predavalnicah filozofske fakultete so pripravili več delavnic, npr. delavnici *Samoupravni študij* ter *Povezava univerza-gospodarstvo*, s katerimi so želeli ponuditi alternativo sedanjemu študijskemu programu ter dodelati svoje zahteve. »*Ne mislimo mirno gledati, kako se nam znižuje kvaliteta študija,*« so bili odločeni (MMC RTV SLO 2011e, 25. november).

Gibanje se je odzvalo tudi na deložacije v Prekmurju. Dne 23. novembra 2011 je v SC Rog potekala delavnica *Proti prekernosti – za skupno blaginjo*, ki se je izrekla proti deložacijam in za pravice dolžnikov, ki jih goljufive in razlaščevalske banke ob pomoči skorumpirane sodne, zakonodajne in izvršilne oblasti preganjajo iz domov (www.njnetwork.org 2011b, 22. november 2011). Izraženo je bilo ogorčenje nad primerom deložacije, ko je bila v Prekmurju deložirana družina, vključno s starejšo gospo in majhnim otrokom. Banka jih je pognala na cesto, čeprav so dolg preplačali. Pri tem sta banki kot zvesta služabnika asistirala sodišče in policija. Sredi decembra je bila za deložacijo na vrsti naslednja družina. In pravijo, da so takšni številni, obupani, saj jim nobena institucija ne priskoči na pomoč, in osramočeni, saj živimo v družbi, ki stigmatizira razlaščene in ne tiste, ki na njih bogatijo. Na delavnici so zato sprejeli naslednjo odločitev:

Soočeni s skrajno stisko ljudi, ki jih banke meljejo v revščino, zrevoltirani zaradi popolne pristranskosti državnih institucij, ki delujejo po nareku centrov finančne moči, ogorčeni zaradi brezperspektivnosti in revščine, ki jo širi vladavina finančnega kapitalizma, razglasamo dneva ogorčenja nad bankami in napovedujemo brezkompromisen boj proti tem mašinam razlaščanja. Razglasamo, da bomo naredili vse, kar je potrebno, da preprečimo deložacije in da banke ne bodo imele miru, dokler ne odpišejo dolgov. (www.morel.si 2011, 29. november)

Aktivisti gibanja 15o so se v znak podpore dolžnikom 1. decembra 2011 zbrali v Murski Soboti na Trgu kulture, kjer so pred sodiščem ter NLB razglasili začetek organiziranega upiranja deložacijam in zahtevali odpis dolgov. Zahtevali so odpis in izbris dolgov ter osvoboditev iz uničujočega primeža bank, s čimer so želeli preprečiti, da bi svoj pohlep hranile iz skupnih sredstev. Po protestu v Murski Soboti so odšli v vas Filovci, v kateri so dva tedna prej deložirali sedemčlansko družino, in za nekaj časa simbolično zasedli izpraznjeno hišo. Ob tem so dejanja bank, metanje ljudi iz njihovih hiš, potem ko so že zdavnaj preplačali dolg, zgolj zato da se banka kapitalsko okrepi ali da opere umazan denar, razglasili za zločinska ter izrazili skrb in

prepričanje, da bodo izseljenim kmalu sledile številne nove izseljene družine (MMC RTV SLO 2011f, 1. december).

Z delovanjem je nadaljevala tudi delavnica *Direktno socialno delo*. Premišljala je možnosti vračanja socialnega dela ljudem, uporabe aktivističnega naboja in njenega prenosa na stroko, saj bi tako postala bolj avtonomna, manj birokratska in usmerjena v krepitev skupnosti. Zavzemali so se za obliko direktnega socialnega dela, ki naj se neposredno odziva na ljudi, ki naj ne izključuje in ki si znova prilašča skupno (Asja Hrvatinić 2013, 181). Iz delavnic so nastajale direktne akcije, kot na primer: akcija *Direkt v norišnico!*, s katero so aktivisti gibanja opozorili na pravico do življenja v skupnosti in do prenehanja uporabe prisilnih sredstev. V eni od akcij, ki so jo poimenovali *Blaginja za vse!*, so protestirali tudi na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, kjer so opozorili na probleme nove socialne zakonodaje izhajajoče iz sprejetja *Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev* (2010), na birokratizacijo socialnega dela, na nevzdržne razmere, v katerih živijo ljudje, in na nujno spremembo socialne politike v takšno, ki bo omogočala dostojno življenje vsem. Aktivisti so se na ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve podali, da bi rešili socialno državo, omogočili ljudem stabilno socialno varnost ter ohranili integriteto socialnega dela kot stroke za ljudi in z ljudmi: »Prihajamo povedat, kakšne stiske doživljajo ljudje v primežu debto- in kleptokracije« (MMC RTV SLO 2011g, 20. december). Delovanje so nadaljevali s *skupščinami za dokapitalizacijo ljudi*. Na njih so se z ministrstvom redno pogovarjali o predlogih za izboljševanje socialnega varstva. Poglejmo si enega od zapisnikov s takšne skupščine:

Usposabljanje delavcev je nujno, saj se kljub temu, da se veliko socialnih delavcev pritožuje nad administracijo, veliko med njimi tudi zateka k papirjem, ker je tako lažje. Izobraževanje bi moralo torej vključevati tudi pristope metode dela z ljudmi. Na tem mestu bi bilo dobro vključiti Fakulteto za socialno delo. Pri izobraževanju je poleg spremljanja učinkov na uporabnike potrebno spremljati tudi učinke na stroko socialnega dela. Ne dopustimo izgubljanja strokovnega dela in stika z ljudmi. Ideja zakona je tudi bila, da se res razbremenijo strokovne delavce birokracije, drugega tudi ne smemo dopustiti. Pri iskanju izvajalcev izobraževanja sta dve možnosti: iskanje prek razpisa ali med obstoječimi institucijami. Pomembno je, da kdorkoli to že bo, da je dosti v stiku s prakso. (...) Ljudje se zdaj bolj kot kdaj koli srečujejo s stiskami, odpovedovanjem pravic in čakanjem na njihovo uveljavitev. Vedno bolj se izraža potreba po zagovorniku, osebi, ki bi delovala terensko med ljudmi, bila v neposrednem

stiku z zgodbami in delovala v prid ljudem, krepila njihovo moč. Mislili smo, da je v pripravi Zakon o zagovorništvu, vendar so z Ministrstva pojasnili, da temu ni več tako. Obstajala je želja, da bi enotno uredili institut zagovornika namenjen otrokom, invalidom, nekaterim skupinam starih ljudi in osebami z dolgotrajno stisko v duševnem zdravju besedilo zakona je že pripravljeno vendar ga v prejšnjem mandatu vlade niso sprejeli. (...) Pred Bojem za smo slišali kar nekaj zgodb brezdomnih, ki se srečujejo z nečloveškim mrazom in prenočevanjem v nemogočih pogojih, zavetišča so prepolna, število brezdomcev se veča, hkrati pa niso na prednostni listi za pridobivanje stanovanj in se ustvarja začarani krog, zamašek. Poleg tega naj bi bila zavetišča prehodne strukture, ki to niso, temveč postajajo odlagališča. Pred Bojem za so se štirje brezdomni angažirali okrog zbiranja podpisov za ogrevan, avtonomen odprt, dostopen prostor, kjer bi se lahko pogreli, preživljali čas, se naspali. Zbralo se je nekaj čez 400 podpisov večinoma brezdomnih oseb. Obljuba je bila dana, da bomo zahtevo in iniciativo predstavili na skupščini na Ministrstvu, in zdaj nas zanima, kaj lahko naredimo glede tega. Problem je tudi, da so vse organizacije, ki se ukvarjajo z brezdomstvom med vikendi in prazniki zaprte. Poleg tega je zavetišč premalo, populacija jih hitro napolni in potem se znotraj strukture ustvarja hierarhija, vzporedni sistem soroden zaporu. Strogo bi morala biti narejena začasno, za največ nekaj mesecev. Ustvariti bi se morale tudi posebne bivalne enote za ostarele uživalce, katerih nima več smisla usmerjati v terapevtske programe. Oni potrebujejo drugačno oskrbo, zdaj pa je vse skupaj pomešano. Zavetišča morajo nujno postati prehodna, ker sicer ti programi lahko postanejo svojevrstna institucija. Enako je s stanovanjskimi skupinami. Dosti je tudi prikritega brezdomstva, prisile v sobivanje. (15o 2012b, 22. februar)

Januarja 2012 je gibanje zašlo v krizo. Dne 14. januarja v Ljubljani organizirana akcija *vojske klovnov* (protestniki so se proti interesom finančnih trgov zoperstavili preoblečeni v klovnove), ki jo je gibanje pripravilo v sodelovanju z italijanskimi aktivisti, je naletela na smešenje in negativen odziv v javnosti. Da je zanimanje za gibanje upadlo, je nakazala tudi pičla udeležba na protestu, s katerim so se aktivisti gibanja tri mesece po oktobrskem protestu z zborom na Kongresnem trgu v Ljubljani ponovno želeli pridružiti globalnemu protestu proti nasilju finančnega kapitalizma, ki je 15. januarja 2012 spet potekal v več mestih po svetu (MMC RTV SLO 2012a, 15. januar).

Zato pa je bil večje odmevnosti deležen februarski protest proti mednarodnemu trgovinskemu sporazumu Acta, ki ga je konec januarja 2012 na zelo tih način podpisala tudi Slovenija. Anonymus, protestna hekerska skupina, ki svoj boj proti neoliberalni globalizaciji prakticira preko motenja delovanja spletnih strani, je v znak protesta uspešno organizirala spletni napad na strani banke NLB, ki so bile dve uri nedosegljive, na ljubljanskem Kongresnem trgu, pred državnim zborom, vlado, pred ameriškim veleposlaništvom, pred stavbo Telekom Slovenija in na Trgu Leona Štuklja v Mariboru pa je več kot tisoč ljudi izražalo ogorčenje proti mednarodnemu trgovinskemu sporazumu Acta in v podporo svobode medmrežja, proti medmrežni cenzuri in odklapljanju ljudi z omrežnega spleta. Protesti proti Acti so istočasno potekali tudi po širši Evropi, saj so ulice protestniki tega dne zasedli tudi v švedski, slovaški, britanski, češki in irski prestolnici, še posebej ogorčeni pa so bili protestniki na Poljskem, kjer je na ulicah protestiralo 30.000 ljudi, ki so dosegli, da je poljski premier Donald Tusk ratifikacijo sporazuma zamrznil (MMC RTV SLO 2012d, 4. februar; www.youtube.com 2012, 4. februar). A uspeli protest proti Acti, ni ustavil dvomov znotraj gibanja, kar je razvidno tudi iz zapisnika s skupščine 15o, ki je potekala dan po protestu, 5. februarja 2012:

Problem je, da ni dogajanja. Malo ljudi je, eni in isti, ki potem zgubljajo energijo z dežuranjem, zaradi česar nastajajo konflikti. Dobro pa je, da je ta plac, če ne bodo šli vsi vsak po svoje. Plac je treba nafilati z ljudmi in vsebino. (...) Sem za kamp, je ogromne vrednosti, iz njega rastejo ideje, je center vsega. Strah, da bi z izgubo kampa izgubili gibanje in postali društvo aktivistov, ki obdeluje svoj aktivistični vrtilček, tega ne rabimo. Zelo si želim ohranitve, vendar se hkrati zavedam, da tako, kot je zdaj, ne more funkcionirati. Moramo se bolje organizirati. (...) Zadnji mesec je vse skupaj bolj agonija, zelo malo aktivnosti. Ni več prostor, kjer bi se ljudje srečevali. Ratalo je spomenik ideji, ki v tem trenutku dejansko ne živi. Če bi zdaj razpustili, se lahko spet postavi. Pavza, razmislek, regrupacija. Bolje to, kot da vztrajamo v nečem, kar ne gre. Zdaj me ne bo en mesec, vendar, ko pridem nazaj, sem se pripravljen dobivat, če razmislimo, kako zadevo na novo postaviti. Potrebna je regrupacija za nekaj novega. Dobro bi bilo imeti več aktivnosti, da se uresničuje tisto, kar bi 15o naj bil. (...) Načeloma nisem za, ampak vidim, da zadeva ne funkcionira več. Kamp je postal primarno simboličen, ni vsebin. Je faza, ki ne pomeni, da smo zašli. Ljudje so enostavno utrujeni. Posvečati se morajo drugim stvarem, ki so jim ostale za nazaj, ker so jih prej zanemarjali. Ali bi paralelno še vedno kvalitetno furali zadevo, ali to res pomeni konec? Zakaj, če se kamp razpusti, bi gibanje ustavilo svoje aktivnosti. (15o 2012a, 5. februar)

Kljub notranjim dvomom je gibanje uspelo svoje delovanje pred borzo vzdrževati vse do aprila. V marcu se je gibanje dejavno angažiralo v zadevi Zoran Vaskršič, ki mu je sodišče zaradi 124 evrov dolga prodalo hišo. Vaskršič je bil ljubljanskemu podjetju Vodovod-Kanalizacija dolžan 124 evrov. Isti dan, ko je izvedel za prodajo hiše, je dolg poravnal, s čimer je podjetje Vodovod-Kanalizacija tudi urgentno umaknilo izterjavo. Na litjskem sodišču so prav tako izdali sklep, da je izvršba ustavljena. A sodnica je ustavila le izterjavo dolga, ne pa tudi nadaljnje prodaje hiše novemu lastniku (MMC RTV SLO 2012b, 16. marec). Hiša je bila prodana in sodišče je izdalo nalog za Vaskršičevo deložacijo. Gibanje je zato na dan deložacije okoli hiše napravilo živi ščit. Policisti so proti protestnikom uporabili prisilna sredstva in pridržali 18 ljudi:

Na vhodu hiše je izvršitelja poleg pripadnikov gibanja 15o pričakal Zoran Vaskršič in jim povedal, da je hiša izpraznjena in da jo zapušča tudi sam. Vaskršič se je nato umaknil, vendar pa so na vhodu ostali člani gibanja 15o. Policist jih je pozval, naj se umaknejo. Ker tega niso želeli storiti, je poklical okrepitve. Prišlo je dodatnih 15 policistov, ki so člane gibanja enega po enega prisilno pospremili do policijskega kombija. Pri tem je bilo tudi nekaj prerivanja, kjer so se nekateri udeleženci lažje poškodovali. Takoj za tem so v hišo poleg izvršitelja in policije vstopili delavci in iz nje odnesli še nekaj stvari, ki so v njej ostale, nato pa je izvršitelj hišo zapečatil. (prav tam)

Vseh 18 protestnikov so policisti kmalu izpustili, a državni organi jim vseeno niso pozabili izreči globe. Predstavniki Gibanja 15o so ob tem izrazili stališče, da ob poskusu deložacije ni šlo le za solidarnost z družino Vaskršič, temveč za skupni boj mnogih med nami pred organiziranim razlaščanjem.

Aprila so se pripadniki gibanja 15o na skupščini dokončno odločili, da pospravijo še zadnjih nekaj preostalih šotorov s ploščadi pred Ljubljansko borzo (MMC RTV SLO 2012e, 10. april). Izčrpali so svoje energije, od okolice pa so dobivali premalo podpore. Tudi moj šotor je deloval utrujeno, ko sem ga tisto sončno aprilsko nedeljo prišel iskat na ploščad. Tudi on je svoje odslužil. Zasedbe prostora pred borzo je bilo konec. Konec zasedbe je hkrati tudi simbolični konec začetnega obdobja uveljavljanja biopolitične ideje v slovenski družbi. Vse kar bo sledilo, bo zgolj nadaljevanje začetega, kajti Slovenija je s pojavitvijo gibanja 15o dokončno izgubila svojo biopolitično nedolžnost.

4.2.6 Prakse vstajniškega nadaljevanja: mnogoterost upora neslišanih

Kljub temu, da so krivični družbeni pogoji, ki jih producira neoliberalizem evidentni, jih neoliberalizem ne priznava. Sistematično jih zanika in hkrati za njih zavrača vsakršno odgovornost. Sistematično duši javno razpravo o družbenih anomalijah, ki jih povzroča in z oznanjanjem konca zgodovine zanika možnost kakršnekoli spremembe. S tem pa samo dokazuje misel Martina Luthra Kinga (glej stran 41), da zatiralec nikoli ne podari svobode prostovoljno in da ga bo potrebno prisiliti, da se usede za pogajalsko mizo. Ravno ta nepripravljenost zagovornikov neoliberalne doktrine na kakršnokoli javno demokratično razpravo, ki bi vodila onkraj z neoliberalizmom zamejenih okvirov resnice, pa daje vsem, ki se počutimo v neoliberalni družbi ovirani, prikrajšani in izključeni iz javne diskusije, upravičenje za prakticiranje zunajparlamentarnih neposrednih demokratičnih akcij, kakršnih se je pri svojem biopolitičnem uporuh proti biooblastnim zatiralcem posluževalo tudi gibanje 150.

Nepripravljenost vlade in poslancev za kakršen koli kritičen dialog okoli iz Bruslja posredovanih direktiv, ki Slovenijo iz ustavno deklarirane socialne države preko zakonodajnih mehanizmov parlamentarne partitokracije spreminjajo v neoliberalno EU kolonijo in siromašijo socialne pravice njenih prebivalcev, je tako novembra 2012 upravičeno doživela izvenparlamentarno kritiko v obliki uličnih protestov, ki so se iz prvega protesta v Maribor razširili v vsa večja mesta po Sloveniji. Ljudje, ki smo opravili domačo nalogo ozaveščanja lastne zatiranosti, smo svoj monolog preko izvenparlamentarne prakse uličnega protesta preoblikovali v mnogoter dialog sozatiranih, udejanjan skozi naša telesa udeležena v protestih, ki so preko transparentov in vzklikov izražali *govor neslišanih* na *subverziven način*, da bi v postopkih parlamentarne demokracije izvoljene zastopnike ljudstva prisilili k soočenju s problemi, ki jih ljudem, ki imamo določene življenjske navade in se lotevamo določenih življenjskih praks, povzroča vse bolj neoliberalno delovanje politikov in družbenopolitičnih institucij.

V kontekst *subverzivnega govora neslišanih* moramo šteti tudi požig proti volji ljudi postavljenih radarjev v Mariboru. Postavitev radarjev in globe, ki so njihovi postavitvi sledile, so bile sprožilec, ki je podžgal že prej tlečo žerjavico nezadovoljstva, ki so jo zaradi nakopičenih socialnih problemov izvirajočih iz množične brezposelnosti in propadanja mariborskega gospodarstva v sebi čutili prebivalci mesta. Ko je na njihov protest pred mariborsko mestno hišo in na zahteve po odstopu župana neustrezno in z nasiljem odgovorila še država, je postalo jasno, da si politiki ne želijo odrte javne diskusije o težavah prebivalcev mesta, ampak si želijo

diskusijo zatreti in to celo ne glede na ceno. Nasilje, ki ga je uprizorila policija, ko se je s prekomerno uporabo sile lotila zatrtja druge mariborske vstaje, je ponovno prebudilo tudi aktivistična gibanja v Ljubljani, saj je bil naslednjega dne v Ljubljani organiziran solidarnostni protest v podporo mariborskim vstajnikom in proti nasilnemu ravnanju policije. Govoričenje politikov o nelegalnosti protestov in očitki o neartikuliranosti vstajniški zahtev, so še dodatno motivirala ljudi v odločenosti, da pridejo na ulico izkričat gnev in izpovedat bolečino. A tako kot mariborski župan Kangler je tudi slovenski premier Janša *govor neslišanih* prepoznal zgolj kot nelegitimno grožnjo uperjeno proti redu v državi in proti njenim na parlamentarnih volitvah legitimno izvoljenim političnim predstavnikom. Policija zato tudi v Ljubljani ni izbirala sredstev za zatrtje uličnih protestov: potem, ko jim je priložnost za napad ponudila med mirne protestnike infiltrirana nasilniška skupina, je po protestnikih udarila s pendreki, solzivcem in premierno celo z vodnim topom. Pojavljati so se začele polemike o nasilnih in nenasilnih protestih in protestnikih, ki pa so protestniški dialog zgolj oddaljevala od bistva problema.

Vstajniki so se na nasilje odzvali s še večjo številčnostjo na protestih, ki so po *Tretji mariborski vstaji* odnesli s položaja mariborskega župana Kanglerja. Formirati so se začele vstajniške skupine, dogajati so se začele vstajniške skupščine in ponovno je oživela parhessia. Takole pa je izgledal tekst vabila, ki je zainteresirane vabil v torek, 18. decembra 2012, na prvo odprto vstajniško skupščino v Menzi pri koritu AKC Metelkova:

Zaradi potrebe po vzpostavljanju alternativnih modelov odločanja in delovanja bi bilo potrebno vzpostaviti čim več političnih prostorov komunikacije in koordinacije. Zaradi tega vabimo vse na odprto vstajniško skupščino v torek, ob 18.00 uri, v Menzi pri koritu – AKC Metelkova, v Ljubljani. Vabimo vse, da skupaj odpremo prostor za diskusijo, koordinacijo in artikulacijo sedanjega trenutka ter možnih oblik emancipatornega, skupnega, samoorganiziranega delovanja. Predlagamo, da se pogovarjamo o konkretnih korakih do „vseslovenske vstaje“, 21. 12., kot tudi o dolgoročnejšem delovanju, ki bo temeljilo na direktni demokraciji in skupščinah kot njenem nosilcu, samoorganizaciji, ter avtonomiji posameznikov in skupin. Obenem pa zavračalo vsakršne avtoritarne, šovinistične in strankarske vzgibe. Zato predlagamo dve točki za razpravo: Kako delovati in se organizirati do 21. 12. 2012? Kako se v danih okoliščinah organizirati dolgoročno? Na ta način želimo odpirati nove prostore artikulacije skupne moči, ki se bo krepila z izmenjavo izkušenj, znanj in vednosti, za voljo grajenja skupnega prostora kot prostora enakosti, svobode in solidarnosti. (15o 2012d, 12. december)

Prve vstajniške skupščine se je udeležilo nekaj čez 100 ljudi, ki so dobesedno *do vrha* napolnili prostor v Menzi. Zasedena so bila praktično tudi vsa stojišča, že takoj na začetku pa se je bilo potrebno odločiti, ali se skupščino lahko snema. Ker je ena od udeleženk snemanju odločno nasprotovala, je bilo na koncu sprejeto stališče, da naj skupščina poteka brez snemanja. Skupščina, ki je potekala v znamenju priprav na vseslovensko vstajo na Trgu Republike v Ljubljani, ki je bila napovedana za petek 21. decembra 2012, je že v štartu izpostavila vprašanje nasilnosti in nenasilnosti demonstracij. Udeležba na skupščini je bila izredno heterogena tako v pogledu starosti udeležencev kot tudi v pogledu njihovih mnenj in občutij. Moderatorji so se trudili, da bi do besede prišlo čim več udeležencev, tako da je imel, kadar se je k razpravi z dvigom rok prijavilo več udeležencev, prvi priložnost do izjave tisti, ki do tedaj še ni prišel do besede. Heterogenost udeležencev se je kazala tudi v raznolikosti izjav, ki pa neosvobojene hegemonskih razmerij v družbi niso uspeli izoblikovati urejene utopične podobe prihajajočega sveta, pač pa so zlomljene od neizrazljivega in skrhanega od neizvedljivega zrcalile heterotopično sliko naših realnih življenj in irealnih predstav o drugačnem. Skupščino smo zaključili z željo, da bi vstaja potekala brez nasilja, da na vstajo pridemo s transparenti in da nanjo povabimo še znance in prijatelje, da bi nas bilo na samem protestu čim več.

Pred parlamentom smo na prvi vseslovenski vstaji družno stali tako neodvisni posamezniki kot tudi v raznorodne skupine povezani protestniki anarhističnega bloka, gibanja Vseslovenska ljudska vstaja (v nadaljevanju VLV), gibanja Socializem, Zveze veteranov vojne za Slovenijo (v nadaljevanju ZVVS), Vstajniških socialnih delavk, Iskre, KOKS, Protestivala, ajdovskih Tolminskih puntarjev, Odbora za pravično in solidarno družbo in predstavnikov ob mariborskih vstajah formiranih vstajniških gibanj. Naše na prvi pogled med seboj nepovezane izjave na transparentih so na oblastnike naslavljale sporočila o naši socialni stiski, zaskrbljenosti za skupno, o nemosti naših glasov v postopkih družbenega odločanja, o vse večjem občutku brezpravnosti in revščine, o nesprejemljivem kapitalističnem izkoriščanju, o nezaupanju do vladajočih politikov in zahtevah po njihovi zamenjavi. Po Trgu revolucije je iz množice donel preko mikrofona posredovani ženski glas in razglašal manifest Vstajniških socialnih delavk:

Politiki nam odvzemajo socialno delo! Zalagajo nas s papirji in nas odpuščajo, medtem ko nas ljudje vedno bolj potrebujejo. Sistem socialnega varstva nas sili v to, da postajamo nadzornice, podaljšek represije države in nas odrija od ljudi in od temeljev socialnega dela. Temu odločno nasprotujemo, saj smo solidarne in se ljudem

pridružujemo v našem boju. Za nas ljudje niso strošek, niso številka, niso odgovorni za krizo in se zato upiramo temu, da postajamo ljudje predmet izkoriščanja in odplačevanja krize, ki je nismo povzročili. Socialne delavke smo tiste, ki dnevno videvamo trpljenje ljudi v revščini, ki je vedno večja. Revščina je odraz razlaščenja ljudi, načrtnega uničevanja socialne države in namerne privatizacije javnega v korist kapitala. Na lokalnem in nacionalnem nivoju to vidimo v obliki oblastnih, samooklicano mogočnih šerifov, ki kradejo revnim in dajejo bogatim. Skupaj gradimo vstajniško vseslovensko gibanje, ki si bo odtujeno bogastvo vzelo nazaj. Same pa zahtevamo, da nam vrnejo socialno delo, mi pa jim bomo vrnile njihove papirje. Zahtevamo sredstva in pogoje za to, da lahko delamo socialno delo med in z ljudmi. Socialne delavke vemo, da ljudem težko pomagamo, če nimamo na voljo stanovanj, sredstev za preživetje, dejanske pravice do izobraževanja, zdravstva, dostojnega življenja in možnosti za kreativnosti, ki nam osmišljajo življenje. Težko pomagamo ljudem, saj so nam odtujili skupno dobro, politiki in ministrstva pa naše predloge namerno preslišijo. Veliko socialnih delavk pa tudi samih živi na robu revščine in dela v nestabilnih in negotovih delovnih pogojih, včasih tudi brez plačila za opravljeno delo. Socialne delavke vstaje smo proti: omejevanju sredstev za socialno varnost in zniževanju sredstev za socialne prejemke; kriminalizaciji revščine, saj uporabniki socialnega dela ne smejo več biti grešni kozli (starejše, ki potrebujejo pokojnine, dijakinje, ki potrebujejo štipendije, vse ljudi, ki prejemajo socialne transferje), ki jih ustvari politika, da upraviči in opraviči opustošenje socialne države in privatizacijo socialnega varstva; institucionalizaciji in birokratizaciji socialnega varstva; sistemskemu nasilju in represiji države nad ljudmi. Vzele si bomo zagotovljen dohodek in štipendije za vse, brezplačna stanovanja, skrajšan delovni čas (na 24 ur na teden) in s tem zagotovitev novih delovnih mest, pravico do samo-izobraževanja in samo-vrednotenja znanja, nove in razširjene socialne pravice (izhajamo iz svojih želja in potreb, ne iz tega, kar nam govorijo, da je mogoče!): sproščanje, kvalitetna hrana, brezplačne knjige, open source, brezplačna kontracepcija, fraj menstrualni dnevi, brezplačen vrtec, popoldanski vrtec/varstvo, uvedba kontracepcijskih tablet za moške, brezplačne in brezplačne ovulacijske teste, otrokom prijazni in prilagojeni tako avtonomni kot javni prostori, brezplačno šolstvo na vseh stopnjah izobrazbe, dvig statusa poklicnih šol, okrepitev vajeništva – prenašanje obrtniškega znanja naprej, plačano gospodinjsko delo in druga „dela v senci“, preusmerjanje denarja k ljudem, v skupnosti (razlastitev cerkve, ukinitve vojske, prepoved masovne vzreje živali in preusmeritev denarja v komune, samooskrbo,

vzpostavljanje časovne banke), več avtonomnih prostorov, več žensk v javnem prostoru.
(Vstajniške socialne delavke 2012, 21. december 2012)

Tudi druge vstajniške skupine so oblikovale svoje manifeste. Nekatere med njimi so se začele odkrito zavzemati za homogenizacijo mnogoterega in neartikuliranega govora neslišanih. Te teme so bile tudi predmet razprave na 2. odprti vstajniški skupščini, ki je potekala 8. januarja 2013 v Socialnem centru Rog, ob ponovni prisotnosti blizu stotih udeležencev (Federacija za anarhistično organiziranje 2012, 10. januar). Izražena je bila želja, po ohranitvi mnogoterosti v izrazu in proti poenotenju. Iz vstaje naj ne bi izključevali nobenih praks, niti tistih, ki se nekaterim zdijo bolj konfrontacijske in jih oblast in njej poslušni moralisti označujejo za nasilje. Glede pisanja manifestov smo si bili po kratki diskusiji enotni o tem, da pisanje manifestov in zahtev ter ustanavljanje odborov ne bodo dovolj za vstajniški preboj, saj se elite ne bodo poslovile same, ampak bo, da bi jih *odnesli vun*, namesto normalizacije in karnevalizacije upora potrebno znotraj vstaje razviti metode resničnega pritiska. Skupščina je ponudila tudi informacijo o načrtih različnih iniciativ in kako se jim priključiti. Ob koncu je prišlo še do izmenjave kontaktnih podatkov med udeleženci, nekaj udeležencev pa je ta čas izkoristilo še za kratek dogovor glede akcijskega delovanja na 2. vseslovenski vstaji, med njimi tudi skupina, ki si je zadala nalogo, da bo na vstaji poskusila prevrtni del policijske zaščitne ograje pred parlamentom.

Na *Drugi vseslovenski vstaji* (11. decembra 2012) je bilo moč prvič jasno prepoznati razkol med vstajniki, ki so svoje videnje upora navezovali na vstajniške skupščine, na Facebooku formirano Vstajniško republiko in horizontalno organizacijsko tradicijo gibanja 150 na eni strani in vstajniki, ki so se identificirali z gibanjem VLV, Facebook portalom Kričač in z bolj hierarhično organizacijo upora, ki naj v končni fazi pripelje do formiranja vstajniške stranke in njenega sodelovanja na parlamentarnih volitvah. Na vstaji smo imeli tako po eni strani vstajnike, ki so s svojimi telesi v horizontalni razporeditvi obrnjeni proti parlamentu vršili fizični pritisk na okrog parlamenta postavljeno varovano ograjo, na drugi pa vstajnike, ki so se nagnetli okrog na ad hoc postavljene odra, pod katerim so s hrbti obrnjeni proti s policisti čuvani *parlamentarni ograji* sprejemali sporočilo od svoje na oder postavljene vstajniške elite in s tem pristali na svojo drugorazredno vlogo v uporuh ter na hierarhizacijo in karnevalizacijo protesta. Obe strani sta po *Drugi vseslovenski vstaji* preko socialnih omrežij ponudili v razpravo tudi svoja manifesta, ki sta ugotovitve o nepremostljivih medsebojnih razlikah samo še dodatno potrdila. VLV je v manifestu izpostavila potrebo po strankarskem organiziranju vstajnikov, kar

je razvidno iz njihovih zahtev po takojšnjem odstopu trenutne vlade, ki naj jo začasno, do izvedbe predčasnih volitev, nadomesti prehodna vlada, na čelu katere naj v vmesnem obdobju vlada oseba, ki ima nesporno moralno integriteto, medtem ko smo se vstajniki usrediščeni okrog portala Vstajniška republika, izhajajoč iz (bio)politične kulture, ki jo je s svojim delovanjem pred ljubljansko Borzo v slovenski aktivizem ukoreninilo gibanje 15o, jasno zavzeli za institucionalno priznanje praks neposredne demokracije, ki nastajajo v vstaji in njihov vpis v ustavo na nacionalni ravni in ravni EU. Enako stališče je izražalo tudi vabilo na 3. odprto vstajniško skupščino, sklicano za ponedeljek 21. januarja v ljubljanskem na socialne m principu delujočem in organiziranem klubu Zlati zob, ki je ponovno poudarilo odločenost za zavračanje vsakršnih avtoritarnih, šovinističnih in strankarskih vzgibov.

V tem času so se pojavile še nekatere na drugih principih organizirane prakse skupščinskega delovanja, t. i. tematske skupščine oziroma razprave, ki so bile manj splošne od odprtih vstajniških skupščin, saj so se v razpravi osredotočale na nek ožji vstajniški moment. Takšni skupščini sta bili na primer *Prva skupščina za vstajniško vladanje* (4. februarja 2013) in *Razprava o zadrugah* (18. februarja 2013). V eni od predavalnic FDV je tako 4. februarja potekala tematska razprava *Prve skupščine za vstajniško vladanje* podnaslovljena z delovnim naslovom *Naša prihodnost se mora začeti zdaj*. Predvidena glavna tema skupščine je bila namenjena razpravi o tem, kako lahko kot sleherniki prispevamo k rasti in moči vstaj in kako naj se organiziramo, da bomo omogočili sestavljanje in večanje naših moči ter s tem rast vstajniškega gibanja. Da bi se izognili hierarhičnosti in zagotovili enakost pomena glasov v razpravi, smo se udeleženci razprave v prostoru namenoma razvrstili v krog. Tudi do besede smo prihajali drug za drugim po krožnem sistemu. Ker so vstaje politični prostor slehernika, smo se tudi dogovorili, da v razpravi nihče nikogar ne zastopa, zato smo misli v razpravi podajali v prvi osebi. Vsi smo na določen način umeščeni v to družbo, vsi smo na določen način izkoriščani, vsi na določen način čutimo krivice in vsi čutimo blokado naših stremeljenj. Vsi smo ogorčeni in vsi smo se uprli, zato je vstaje potrebno razumeti kot prostor gradnje skupne moči za spremembo družbe in spremembo naših življenj, je bilo povedano na začetku razprave.

Eden od udeležencev je kot krivično in družbeno pereče izpostavil stanovanjsko vprašanje in poudaril opažanje, da ljudje ob izgubi služb vse pogosteje izgubljajo tudi stanovanja, za katere niso več sposobni poravnati kreditnih obveznosti. Pojavljajo se tudi novi *hotelčki*, kamor se zatekajo razlastnjeni, kar nakazuje, da ne gre za osamljen pojav. Izpostavljena je bila socialna ogroženost naših življenj. V razpravi je bila problematizirana tudi privatizacija skupnega, za

katero je eden udeležencev poudaril, da je v prvi fazi potekala kot rop tovarn s strani tranzicijske levice oziroma kot tajkunizacija. Drugi udeleženec je pripomnil, da ob razpravi o skupnem ne smemo pozabiti tudi na živali in drevesa, ki jih moramo prav tako šteti za skupno in ob tem upoštevati, da se ne morejo zagovarjati same oziroma sama. Kot primer nepravilne delitve družbenega premoženja je bil omenjen rop bank s strani politične desnice, ki ga je hkrati možno razumeti tudi kot drugi val privatizacije skupnega. Izražena je bila zaskrbljenost zaradi dejansko skrajno omejenih možnosti sodelovanja posameznikov v demokratičnih postopkih družbeno političnega odločanja. Kot primer slabe demokratične prakse, je bilo omenjeno oženje področij vstopa v Cankarjev dom. Ljudje smo prestrašeni zaradi neetičnosti in nemoralnosti delovanja slovenskih politikov, je bilo eno od mnenj v razpravi. Elite nam ne omogočajo, da soodločamo v zadevah, ki se dotikajo naših življenj. Poudaril sem svojo odsotnost občutka, da lahko v slovenski družbi o čemer koli soodločam. Absolutna prevlada neoliberalne ideologije v družbi, hkrati pomeni oženje načinov reševanja problemov in oženje možnih načinov ukrepanja, je bilo ugotovljeno. Potrebna je ločitev države od neoliberalizma in nacionalizma. Moramo pričakovati več od svojih življenj, da začutimo omejevanje, da začutimo ovire, da jih zrušimo, da se *nakurimo*, da izzovemo, da spremenimo odnose sil. Ni dovolj le metoda oziroma način upora, še pomembnejši je pravi sentiment. Vladovanje se izvršuje na osnovi izrednega stanja in politike izvršenih dejstev, ki se jih legalizira za nazaj. Potrebno je zamajati ideološko pravno formo. Potrebno je graditi nov svet preko empatije. Zaščiti in širiti je potrebno pogoje življenja v skupnem, na novo izumljati sodelovalne prakse in razvijati vstajniške prakse na ravni življenjskih praks. Poskrbeti je potrebno za ohranjanje kolektivnega spomina vstaj preko beleženja idej, interneta in izdaj v revijalnem tisku in knjižnih publikacijah. Potrebno je izumljati načine poseganja v razmerje sil. Potrebno je ljudsko obveščanje, npr. o tem kateri prostori so prazni zaradi nepremičninskih špekulacij, zaradi definiranja potreb in utemeljitve zahtev po zasegu nepremičnin. Če hočemo živeti drugače, moramo tisto, kar živimo, tudi misliti, je bila sklepna misel razprave.

Ko je na *Tretji vseslovenski vstaji* v Ljubljani, 8. februarja 2013, število v mnogoter upor združenih teles preseglo številko 20.000, pa je strah pred izgubo oblasti dokončno zlezel pod kožo tudi slovenskim parlamentarcem, ki so se, da bi umirili družbeno politično situacijo v državi in s tem ohranili svoje fotelje, odpovedali politiku, ki *sliši na ime* Janez Janša. Nekatere vstajniške skupine so po Janševem odstopu zavzele stališče, da je prišel čas, ko je potrebno jasno definirati cilje, zahtevati od oblasti razpis predčasnih volitev, se organizirati kot stranka in kandidirati na parlamentarnih volitvah, drugi spet smo se še naprej zavzemali za bolj korenite

družbene spremembe. Ena takih možnih korenitih sprememb v načinu družbene reprodukcije in v načinu organiziranja življenja samih udeležencev v teh procesih bi lahko prinesel zadružni način organiziranja produkcije skupnega. Razmišljanju v tej smeri je bila posvečena 18. februarja 2013 v predavalnici FDV organizirana *Razprava o zadrugah*, kateri je po uvodni predstavitvi načina delovanja zadružništva s strani strokovnjakinje za to področje in vstajnice Jadranke Vesel, sledila živahna razprava zainteresiranih udeležencev, ki so v takem načinu organiziranja dejansko videli možnosti za reševanje svojih težav, ki so se jim v okviru obstoječe kapitalistične družbene ureditve kazale kot nerešljiv problem. Veselova je na začetku razprave poudarila, da organizacijski princip zadrug ali t. i. kooperativ temelji na sodelovalnem principu vaških skupnosti. Te so odprte za vse, ki želijo koristiti njene usluge in so hkrati voljni sprejeti odgovornosti članstva. Gre torej za demokratično organizirano skupnost v upravljanju članstva, v kateri ima vsak član en glas in z ostalimi člani deli enako odgovornost do materialnih sredstev in ljudi združenih v zadrugi.

Za zadružni način organiziranja so v razpravi veliko zanimanje kazali bivši zaposleni v podjetju Novoles v stečaju, ki so si prizadevali za odkup nezadolženega dela pogona podjetja v stečaju. O zadružnem organiziranju so v razpravi razmišljali tudi novinarji iz Sindikata honorarnih sodelavcev Dela, izhajajoč iz zavedanja, da jim časopisna hiša Delo ne bi smela vsiljevati civilne pogodbe, če med novinarji in časopisno hišo obstajajo elementi delovnega razmerja. A za uspešno organizacijo zadruga obstaja en velik *če*. Zaposleni morajo v taki organizaciji videti podjetje kot svoje. Če tega prepričanja med člani zadruga ni, zadruga nima možnosti za uspešno delovanje. Da bi zaposleni videli podjetje kot svoje, pa je v današnjih časih, ko smo vsi po vrsti indoktrinirani s sebičnostjo in pohlepom, nujno izobraževanje.

A kakšne so danes sploh možnosti izobraževanja izven strogo začrtanih neoliberalnih izbir? Ali na primer izobraževalna želja mladih ob načrtovanju prihodnosti sploh lahko še seže preko z neoliberalizmom sugeriranih družbenih vsebin? In ali smo zaprti v identitetno zlato kletko potrošništva in svobodnega trga z rekom bodi to kar si (potrošnik, ki svobodno izbira med dobrinami svobodnega trga), sploh še sposobni za izstop v svet, v katerem človek spet lahko postane to, kar si želi? Poleg tega so mediji, ki bi bili sicer najbolj poklicani, da prevzamejo izobraževalno-informativno komunikacijsko vlogo osveščanja postajajočih subjektov, sami eden najpomembnejših mehanizmov vzdrževanja sedanjega ekonomskega sistema, zavzemanje za drugačno tj. zadružno organiziranje novinarjev zato dejansko pomeni zavzemanje za drugačen družbeni red, zadružništvo namreč, kot zapiše vstajnica in komunikologinja Sandra

Bašič Hrvatin (2013, 82) ne pomeni zgolj zamenjavo medijskega lastnika, ampak radikalno premišljevanje o medijih samih, o njihovi vlogi in tem, komu so odgovorni:

Na medijskem področju to pomeni zavzemanje za različne oblike skupnostnih, združnih in neprofitnih medijev, ki bodo učinkovito podpirali novinarstvo za potrebe ljudi, ki so jim namenjeni. Da ne bo pomote. Takšni mediji ne bodo preživeli v sistemu monopolnega kapitalizma. Takšni mediji tudi ne bodo preživeli v sistemu, kjer je primarni način financiranja njihovega delovanja oglaševanje. Takšni mediji ne morejo in ne smejo biti gospodarske družbe. (...) To je razlog, zakaj vstajniki potrebujejo svoje medije. Potrebujejo iskro, ki bo zanetila požar (ni nepomembno, da je Lenin časopis revolucionarnega gibanja imenoval Iskra). Spremembe ne bodo preproste in se ne bodo zgodile, dokler bodo politične elite s pomočjo spektakelske funkcije medijev v škodo ljudi reševale kapital. (prav tam)

Vstaje, kot afirmacija želje po izstopu iz obstoječega, so obudile upanje, da je na vprašanje, ali so korenite družbene spremembe mogoče, možen pritrdilen odgovor, a modularna analiza izjav z vseslovenskih izjav je žal razkrila tudi drugačno sliko: delež tistih, ki so se na protestih zavzemali za konkretne družbene spremembe je bil zgolj enak deležu tistih, ki so se bili pripravljene zadovoljiti že z uresničitvijo zahtev po redu, pravni državi in novimi obrazi v parlamentu. Da je bilo temu res tako, priča tudi drastičen upad števila udeležencev na četrti in peti vseslovenski vstaji, ki sta se obe dogajali po Janševem odstopu in obljubi predčasni volitev, ki pa so se jim parlamentarci v nadaljevanju z zvito strankarsko aritmetiko izognili.

Kronologijo vseslovenskih ljudskih vstaj tega obdobja zaključuje *Peta vseslovenska ljudska vstaja* 27. aprila 2013, ki po začetku na Kongresnem trgu ponovno krene v že kar klasičen skupen vstajniški pohod po ulicah, sprva usmerjen proti Mestni hiši na Mestnem trgu, kjer se na stopnišču Magistrata odvije vstajniški protest proti županu Jankoviču, pa naprej proti Križankam, potem pa pride do ločitve vstajnikov: medtem ko je glavnina vstajnikov sledeč zastavonošem gibanja VLV nadaljevala pot nazaj proti Kongresnemu trgu in parlamentu, se je del vstajnikov odcepil od glavnine in se odpravil proti Mostam, krenil ob Ljubljani proti moščanski glasbeni šoli in na presenečenje policistov, ki so spremljali njihov pohod, z ulice nenadoma zavil desno in zasedel prostore opuščene kina Triglav. Vstajniki so tako svoj zadnji pohod v okviru vseslovenskih vstaj simbolično zaključili na različnih bregovih mestne reke Ljubljane: tisti ki so videli možnost za boj in nadaljnje spremembe v okviru obstoječega

sistema so vstajo končali pred parlamentom, tisti, ki pa so rešitve iskali v novih družbenoosvobodilnih praksah neposredne demokracije, pa z vstajniško skupščino v zaskvotanem kinu Triglav.

4.2.7 Prakse vstajniškega nadaljevanja: ozaveščanje lastne zatiranosti

To je poglavje o meni, o samoizpraševanju, o premišljanju lastne zatiranosti, o krivicah, ki jih občutim, o ponižanjih, ki jih prenašam, zato se to poglavje ne more začeti drugače kot s krikom: *»Na začetku je bil krik. Kadar govorimo ali beremo, zlahka pozabimo, da na začetku ni bila beseda, pač pa krik. Soočeni s kapitalističnim uničevanjem človeških življenj, krik žalosti, krik groze, krik jeze, krik zavrnitve: NE. Izhodišče teoretske refleksije je odpor, negativiteta, boj.«* (Holloway 2004, 9) Tovrstni krik milijonov ima potencial, da v trenutku zruši v prah slonokoščene stolpe neoliberalne vladavine. Družbena revolucija zato po Hollowayu (2010, 12) ne bo in ne more biti zgolj delo aktivistov, kakorkoli je že pomembno (ali pa tudi nepomembno) v tem političnem procesu, ampak bo prej posledica komaj opaznih majhnih transformacij v dnevnih aktivnostih milijonov ljudi in njihovih milijonov in milijonov malih zavrnitev sodelovanja z obstoječim družbenim sistemom sestavljenih iz drobnih poskusov drugačnih načinov delovanja, ki bodo v sistem zarezale na milijone novih razpok in s tem pripravile razmere za možnost radikalne družbene spremembe. Pri spreminjanju družbe gre torej tudi za milijone majhnih revolucij v nas samih, pa naj bodo te posledica zavestnih odločitev ali pa še pogosteje nuje, gona po ohranitvi življenja in osebnega dostojanstva (Holloway 2010, 3–4). Naša naloga je zato, da se učimo novega jezika teh bojev in z učenjem tudi prispevamo k njegovemu razvijanju (Holloway 2010, 12), jezika nastajajočega iz reflektiranja lastnega življenja v kontekstu družbenega, političnega, vsakodnevnega, ki naj v nas spodbudi *»subjektivni obrat«* (Brown 2013, 140), ki naj premesti naša osebna vprašanja iz zasebnega v prostor javnega (Razsa 2013, 14. februar) in sproži skupni krik za revolucijo. Z uporabo metodologije *subjektivnega obrata* si je gibanje 15o prizadevalo globoke frustracije ljudi zaradi let prelomljenih političnih obljub in zniževanja življenjskega standarda povezati s kriznimi politikami, ki so se v času nastanka gibanja uveljavljala po vsej Evropi. *Subjektivni obrat* je bil po Brownovem (2013, 139) opažanju sestavni del procesa, ki je znotraj gibanja spodbujal in omogočal organiziranje znanja in bojev osredinjenih na koncept osebnega: *»Povedano na kratko, subjektivni obrat je pomenil ključno metodologijo za vpeljavo osebne perspektive, ki je spodbudila poglobljeno razumevanje družbenih hierarhij in umeščenost posameznikov in posameznic znotraj njih. Učinek tega je bil proces spreminjanja lastnih življenj v izhodiščne točke razprav in raziskovanja.«* (Brown 2013, 140) Upošteva načela militantnega

raziskovanja in sledeč zgledu z nekaterih delavnic organiziranih v času osvobodjene ploščadi pred Borzo v Ljubljani, se bom v nadaljevanju tudi sam zakopal v naracijo lastnega življenja, da bi spoznal in ozavestil, kje sem onemogočen, za kaj mi manjka virov in katere institucije obvladujejo moje življenje.

Moja prva država je bila Jugoslavija, država bratstva in enotnosti njenih narodov, narodnosti in ljudi. Bila je manj komunistična, kot se danes govori, a bolj partijska in militaristična kot se danes zdi. Njena ljudska armada, namreč ni bila zgolj *kovnica bratstva in enotnosti*, ampak tudi sinonim za vojaško agresivnost usmerjeno proti vsaki za vojaško službo sposobni odrasli osebi, ki bi se uprla njenemu klicu po obrambi domovine in služenju vojaške obveznosti. Jugoslavija je bila po tej plati militaristična država, ki je bila pripravljena s svojo militantno agresivnostjo fizično in psihično zlomiti vsakogar, ki bi s svojo pacifistično filozofsko držo skušal ogroziti bojno pripravljenost JLA. Moj prvi pravi biopolitični krik negativitete, odpora, boja je leta 1986 izzval prav oficir JLA, ki me je na stražarskem mestu zasačil pri branju pesniške zbirke Daneta Zajca (1984) *Kepa pepela*. Zgrabil je knjigo, jo demonstrativno raztrgal pred skupino mladih vojakov in jo razkosano razmetal po travniku zraven stražarskega mesta. Ko je z mladimi vojaki odšel, sem zbral kose in jih v vojaški spalnici ponovno zlepil v knjigo. S knjigo sem se v napotil v sobo za druženje. Usedel sem se nasproti oficirja, odprl zlepljeno knjigo in tiho nadaljeval z branjem. Prepričan sem, da je moja tišina slišal kot *krik*.

Tudi sicer je bilo za moje mladostniško obdobje značilno, da sem ga preživel v idealističnem pesniškem zanosu, trpečem kot Cankarjeve (1967) *Črtice*, samoironičnem kot Menartovi (1965) *Semafori mladosti*, samoizprašujočem kot Memonov (1983) *Flamenko na sodu smodnika* in socialno senzibilnem kot Steinbeckovi (1943) *Sadovi jeze*. Krivice, osebne in družbene, so me vedno bolele, in na njih sem se v mladostnem obdobju odzival predvsem s poezijo. Skupaj s kolegi v pesniški skupini Tempora Mutantur smo tedaj na monolitni družbeno prevladujoči partijski diskurz uporno odgovarjali s parrhesianističnim pesniškim krikom. Naša osebna notranja občutja razkola med biosom, logosom in nomosom smo med ljudi širili z recitali in pesniškimi zbirkami ter s tem za kratek čas v lokalnem prostoru zasijali kot prave male pesniške zvezde. Ker nisem zaupal s partijsko ideologijo onesnaženemu družboslovju, sem se kljub literarnemu talentu vseeno odločil za elektrotehnično srednje izobraževanje in študij elektrotehnike namesto družboslovja. Ko sem se ovedel absurdnosti svoje odločitve, sem študij elektrotehnike opustil in se kot tehnik električne vleke zaposlil na železnici. Ker je tudi vojno nasilje proti mojim osnovnim načelom, pri osamosvojitvi nisem hotel sodelovati kot

vojak: v dneh osamosvajanja sem se priključil narodni zaščiti. Ko se je po osamosvojitvi režim resnice začel obračati na glavo, sem bil na poosamosvojitvenih predavanjih na ekonomski fakulteti pri istem ekonomskem predmetu deležen tako Merharjeve na marksizmu sloneče politične ekonomije kot tudi Cibičeve na neklasične ekonomske temelje naslonjene teorije monopola, oligopola in svobodne konkurence. Višješolski ekonomski študij sem nato pri Cibicu zaključil z obravnavo *Keynesove kritike neoklasične ekonomske teorije*. V Državni založbi Slovenije, kjer sem krajši čas opravljal delo koordinatorja prodaje njihovih periodik, sem od blizu kot krivico zaslutil privatizacijo založbe in njeno banalno prelevitev iz Državne založbe Slovenije (v nadaljevanju DZS) v družbo Drzних znanilcev sprememb. Na primeru Sivilnita, ki ga je povojna Jugoslavija nacionalizirala mojemu dedu, sem se поблиže spoznal tudi z absurdnostjo denacionalizacije. Sivilnitu sem samoiniciativno posredoval prošnjo za zaposlitev in v drugem poskusu uspel izsiliti razgovor. Zanimalo me je, kakšna bo reakcija in kaj se bo zgodilo. Okrog mene so se posedli direktor do direktorja. Seveda so se me na prijazen način znebili. Po propadu projekta z otroškim časopisom *Kratkočasnik*, so me odslovili tudi iz DZS.

Ker sem se želel izogniti krivični pesniški usodi Kosovela, Ketteja in Murna, ki so vsi umrli mladi, sem zatrl mojo pesniško senzibilnost in se odločil, da bom ubesedovalni talent raje za ljubi kruhek in poln želodec zlorabil za potrebe oglaševalskega marketinga. Začel sem delati za oglaševalski časopis, najprej kot prekarec, in dobesedno s ceste novačil oglase za časopis. Ker sem bil vztrajen in posledično tudi relativno uspešen pri prodaji oglasnega prostora, so me sčasoma tudi dejansko zaposlili in mi poleg samega trženja zaupali tudi pripravo propagandnih člankov spisanih v imenu oglaševalcev. Iz avtorja pesniških verzov sem se tako spremenil v anonimnega *spisovalca* komercialnih tekstov. Iz prepričanega parrhesionista sem se za ljubi kruhek prelevil v neprepričljivega neoliberalnega propagandista. Za zaslužek sem se odrekel ne samo svojemu ponosu in dostojanstvu, pač pa tudi svojemu notranjemu glasu. Zaradi zaslužka sem se odrekel svojim željam in s tem tudi svojemu življenju. Zaslužek mi je postal pomembnejši kot življenje samo. V podobni, bolj kot ne prekarni in brezimni vlogi, sem se znašel tudi ob sodelovanju s še nekaterimi drugimi edicijami.

Zavedajoč se bednosti mojega položaja in duhovne votlosti oglaševalsko-prodajnega diskurza se mi je sodelovanje z mediji dokončno uprlo. Še več, sodelovanje z mediji se mi je zagnusilo, so me pa mediji in njihov diskurz začeli zanimati teoretsko. Izkoristil sem možnost prehoda, ki se je nudila študentom ekonomske fakultete, in se na podlagi zaključenega študija na višji poslovni šoli Ekonomske fakultete vpisal v tretji letnik komunikologije na Fakulteti za družbene

vede v Ljubljani. Gnus sem si želel teoretsko raziskati. Oddalжил sem se od prodaje in oglaševanja, dobil sem delo varnostnika, dodelili so me k skupini čuvajev v Azilnem domu. Tam sem ponoči, če nisem bil preveč utrujen, v miru prebiral študijsko literaturo in prejemal zajamčeno minimalno plačo, prebivalci doma, pa so, če so želeli, lahko brez nevarnosti, da bi jih zasačil, preskakovali varovalno ograjo. Kot varnostnik receptor in vodja nočnih izmen varnostnikov v azilnem domu sem na ta način uresničeval tihi in krivični interes države po prehodnosti varovalne ograje iz doma navzven, kajti iz neuradnega diskurza v domu sem razbral, da bi bilo za našo državo praktično idealno, če bi neko noč kar vsi prosilci samoiniciativno preskočili ograjo in prebegnili v kako od sosednjih EU držav, pod pogojem seveda, da jih tam ne ujamejo in vrnejo v našo državo. Dvoličnost in hinavščina sta bila in žal še vedno ostajata prevladujoča elementa političnega diskurza o beguncih. Ker sem v tem času postal oče, je bilo z minimalno plačo varnostnika mladi družini težko preživeti. Da bi bilo hčeri in nam kot družini omogočeno kvalitetnejše življenje, je bilo potrebno dvigniti peruti, pomahati prebivalcem azilnega doma v slovo in v življenje zajadrati s svežim neoliberalnim vetrom, svoboda je namreč intuitivno prepoznana nujnost in zmožnost človeka, da se tej nujnosti razumsko prilagodi. Ta od Barucha de Spinoze (2004) privzeti in rahlo po moje modificirani rek, je v tem času postal moje glavno življenjsko tolažilo.

Z vstopom Slovenije v EU in padcem carinskih ovir je tudi Slovenija postala bolj zanimiva za multinacionalne korporacije. Nekatere od njih so ob vstopu na novi trg v Sloveniji odpirale svoje poslovalnice in s tem nudile tudi možnosti za nove zaposlitve. Imel sem srečo, da sem na razgovoru za službo *na pravilno priučen prodajni način* odgovoril na par hipotetičnih na teoretično raven postavljenih vprašanj o načinu, kako bi hipotetičnemu kupcu prodal izdelek z znano blagovno znamko. S tem sem se uspešno prisesal na topli trebuh multinacionalnega delodajalca. Multinacionalke so s svojim vstopom v slovenski prostor prinesle tudi svoje korporacijske kulture službenega obnašanja, v katerih tudi pogodba za nedoločen čas več ne zagotavlja stalne zaposlitve v korporaciji, ampak je ta odvisna od koristnosti posameznika za uspeh podjetja. V primeru, da posameznik zaradi staranja, izgorelosti ali kakega drugega razloga ne zmore slediti zahtevanim ciljem, se te multinacionalka enostavno odkriža na način, da te preko svojih sistemov postavljanja obdobjih ciljev zaposlenim, ki so iz obdobja v obdobje vse višji in namenoma kontradiktorni (ko loviš enega se oddaljuješ od drugega), razglasi za nesposobnega za uresničevanje zahtevanih nalog. Bolj ko si star in bolj ko si zaradi zahtev službe iztrošen, več možnosti imaš za odstrel, ne glede na tvoj pretekli prispevek h prosperiteti korporacije in ne glede na socialne posledice, ki jih tak odpust za posameznika prinaša, kar je

krivično, mnogi pa službo zapustijo kar sami, saj zaradi izgorelosti enostavno ne zmorejo več zdržati pritiskov. Za multinacionalke je značilna tudi politika plačnega apartheida, ki se kaže kot diskriminatorna plačna politika, saj zaposlene za isto delo v različnih koncih sveta in državah plačuje v nesorazmerno različnih plačnih zneskih. Tako je npr. plača zaposlenega v multinacionalki za isto delo v Avstriji, Nemčiji, Italiji, Veliki Britaniji, Nizozemski, Belgiji ali Franciji nesorazmerno večja od plače na enakem delovnem mestu zaposlenega v Sloveniji, Grčiji, Bolgariji, Turčiji, na Cipru ali v Romuniji. Plače so zato znotraj multinacionalke tretirane kot najstrožja poslovna skrivnost, okrog njih vlada molk in o njih se niti pod točko razno nikoli ne razpravlja. Zakaj so razprave o plačah v multinacionalkah tabu, je jasno: razprava o plačah bi takoj razkrila za neoliberalni korporacijski management tako rekoč nevprašljivi in samoumevni plačni rasizem multinacionalk.

Sam sem svojo *kariero* v multinacionalki začel kot notranji *pisarniški* prodajni predstavnik. Skupaj s poslovno partnerko na terenu sva uspešno in ne glede na obilno konkurenco multinacionalki uspešno pridobivala nove stranke z dobre tretjine slovenskega geografskega prostora. Po kazalnikih uspešnosti, sva se na globalno organiziranem tekmovanju v katerem so se po primerljivih kriterijih za zmagovalni naslov potegovali prodajni timi iz več kot 120 držav sveta, v katerih je multinacionalka prisotna, celo zavihtela na prvo mesto. A tudi to ni bilo zagotovilo, da bom v primeru pregorelosti obdržal pozicijo v prodajnem timu, ta pa slej ko prej zanesljivo pride in ko pride, se začne za tvojim hrbtom odvijati načrt za eliminacijo. Obdobje ocene uspešnosti postajajo nižje, na prodajnih sestankih in obdobjih razgovorih pa si s strani nadrejenih deležen kritike, ki košček za koščkom trgajo tvojo prej pozitivno podobo. Če iz korporacije ne greš sam, te poskušajo odsloviti na način, da bi za to plačali čim nižjo ceno. Če v oceni niso soglasni, ali pa če ocenijo, da bi jih odpust nekoga preveč stal, potem imaš upanje, da jo odneseš s premestitvijo. A premestitve na nižje delovno mesto so redke, saj zaposleni ohrani plačo s preteklega delovnega mesta, to pa se korporaciji ne izplača. Da se ti posreči, moraš imeti posebno srečo, ali pa da se zate nekdo posebej zavzame.

Jaz sem imel srečo, da se je zame nekdo posebej zavzel. Ta oseba je s tem, ko ni želela sodelovati v zahrbtni igri mojega odpusta, izkazala izjemen človeški pogum, saj je za mojo zaposlitev tvegala svojo zaposlitev. Za mojo socialno varnost je tveganju izpostavila svojo. Namesto odpusta mi je izposlovala premestitev. S tem mi je omogočila, da še naprej redno prejemam plačo, da sem še naprej lahko redno odplačeval mesečna nadomestila za domsko oskrbo moje mame, da sem zmogel stroške maminega in očetovega pogreba, da so moji otroci

in moja družina še vedno prehranjeni in s streho nad glavo, da si lahko plačujem zdravstveno zavarovanje, da mi teče pokojninska doba, da sem si lahko sofinanciral doktorski študij in navsezadnje, da sem si za ustvarjanje lastne sreče in zadovoljstva lahko kupil elektroakustično kitaro in pripadajoči mini elektroakustični kitarski ojačevalnik. Imeti službo z vstopom Slovenije v EU ni več samoumevno. Tudi kriteriji za upravičenost do socialnih transferov so se v obdobju prilagajanja neoliberalnim varčevalnim reformam EU močno zaostri. Zavod za zaposlovanje se je iz institucije za pomoč brezposelnim, spremenil v servis za pomoč delodajalcem pri odpuščanju, kar je krivično. Vršijo se pritiski, da bi bilo plačljivo tudi izobraževanje, vse bolj se oži tudi seznam dostopnih storitev iz javnega zdravstva. Pred kratkim je bil moj sin deležen srčne operacije, s katero so mu, kot ugotavljajo srčni zdravniki, za obdobje desetih let usposobili srčno zaklopko za nadaljnjo normalno delovanje. Na stroške javnega zdravstvenega varstva ga je operiral češki kirurg iz Prage. Da bo tak poseg čez 10 let še vedno kril sistem javnega zdravstvenega zavarovanja, ni samoumevno. Bo, da bo pokrit strošek srčne operacije, takrat potrebno prodati stanovanje, ali pa bodo kirurških operacij potrebni ljudje, ki niso kreditno sposobni, morali kar umreti? To je nesprejemljivo!

Po premestitvi v službi me na novem delovnem mestu *podpore strank* komitenti dnevno zasipavajo z naročili, da zaradi obilice dela izpuščam odmor za malico, na delo prihajam uro do pol ure pred osmo zjutraj, čeprav mi v delovni čas priznavajo samo čas od 8. ure naprej. V službi ostajam do nekaj čez četrto uro popoldan, tako da imam na račun časa, ki ga v službi prebijem po 16. uri vseeno na koncu meseca zabeleženih do 10 nadur, ki pa mi jih delodajalec mesečno briše, saj mi jih niti ne izplača, niti mi jih ne prenese v naslednji mesec, da bi delal manj, pa si ne morem privoščiti, saj v nasprotnem ne bi dokončal vsega s komitenti povezanega dnevno potrebnega dela. Nad kršitvami merjenja delovnega časa pa se ne pritožujem in jih zaradi notranjega miru raje vzamem za samoumevne, saj vem, da bi ob pritožbi v prvem koraku pod vprašaj naprej postavili mojo učinkovitost pri delu, v drugem pa bi me odpravili kot počasneža, ki ne zmore svojega dela opraviti v predvidenem času. Delo me zaradi vsakodnevnega pritiska strank izčrpava, tako da mi zmanjkuje energije za prostočasne dejavnosti, na stran pa potiskam tudi opravke, ki bi jih moral npr. pri zobozdravniku ali na javnem uradu opraviti zjutraj z odhodom iz službe med delovnim časom. Ko delodajalci govorijo o učinkovitosti, seveda ne razmišlja o kompleksni celostni učinkovitosti zaposlenega, ampak zgolj o učinkovitosti tistih dveh procentov možganskega prostora, ki ga je zaposlenemu dovoljeno uporabljati pri njegovem delu. Pri svojem poslovnem odločanju se delodajalci obnašajo izrazito neoliberalno, saj dajejo profitu prednost pred življenjem. So izvrševalci

krivičnega sistema, svečeniki sprevrženega režima resnice, v katerem je profit po krivici pomembnejši od življenja. Družba v kateri je vse motivirano s profitom, uokvirja možnosti razvoja mojega življenja v izključno neoliberalno opredeljene izbire, saj mi nudi zgolj profitno motivirane zaposlitve, ne zmore pa ponuditi delovnih mest, ki bi organizirala pogoje za življenje v skupnem, zato tudi ne zmore ustvarjalno izkoristiti vseh naših za življenje v skupnem razpoložljivih moči, kar je prav tako krivično. Posledica je rigidnost zaposlovanja, saj neoliberalni trg delovne sile v neoliberalnih razmerah odlično deluje le v smeri odpuščanja, preskromno pa deluje v smeri zaposlovanja. Preko omejevanja števila zaposlenih in redukcije zaposlitvenih izbir, nas sili v položaj, da se podrejamo obstoječemu delodajalcu do nivoja odpovedi svojemu lastnemu dostojanstvu, do nivoja, ko v proizvodnem procesu figuriramo zgolj še kot navadno hitro kvarljivo in zamenljivo blago. Delodajalec namreč zaposlenih ne ocenjuje po njihovem potencialnem prispevku k obogatitvi življenja, pač pa krivično po potencialnem profitnem prispevku k bogatenju privatnika, individuuma, lastnika. Neoliberalizem daje materialno priznanje zgolj produktom, ki bogatijo individualne privatne lastnike, ne priznava pa materialne nagrade producentom, ki producirajo bogastvo za skupno. Še več, ker spoštuje in ščiti zgolj privatno lastnino, skupno pa odkrito prezira, namerno ugrablja produkte namenjene skupnemu in jih pretvarja v blago. Po neoliberalni logiki potemtakem najmočnejše duhovno delo ostaja brez vrednosti vse do tedaj, dokler se ne manifestira kot profit nekega privatnika, potencialni prispevek duhovnega dela k bogatiti našega skupnega družbenega življenja pa neoliberalce ne zanima.

Naj povzamem. Izključitve, ki jih v naši družbeni stvarnosti čutim kot krivice so: v strahu pred izgubo zaposlitve, si ne upam povzdigniti svojega glasu proti kratenju in krčenju socialnih in zaposlitvenih pravic; zaskrbljenemu za lastno eksistenco mi v boju za preživetje zmanjkujeta moči za sodelovanje pri ustvarjanju skupnega; možnosti mojega vplivanja na družbeno politične procese prepoznavam kot mizerne; zaskrbljen in ogorčen sem nad lahkomišelnostjo s katero poteka privatizacijska razprodaja v predhodnih desetletjih z delom mnogih generacij ustvarjenega skupnega družbenega premoženja; ob v družbi totalno prevladujočem neoliberalnem biooblastnem režimu resnice so možnosti razvoja mojega življenja zreducirane v izključno profitno opredeljene izbire. Moj živalsko nerazumljivi krik, krik žalosti, groze, jeze in zavrnitve se zato glasi: DA življenju, NE profitu! A v procesu artikulacije med individualnim in kolektivnim je moj krik preslišán, kajti moja država me ne prepozna kot subjekt, ki sodeluje v produkcijskem procesu kreacije narodove skupne vednosti, skupnega premoženja in življenja samega. Za državo sem uporaben zgolj kot objekt manipulacije, dresiran, da se

dokazujem skozi svoj izgled in skozi za produkcijo presežne vrednosti trenirano telo, skozi pripadnost podjetju in domovini in skozi prezir in distanco do vseh marginaliziranih, diskriminiranih in izločanih v slovenskih družbi: do brezposelnih, do brezdomnih, do revnih, do bolnih, do postaranih, do izbranih, do obnemoglih, do južnjakov, do pedrov in lezbijk, do narkomanov, beguncev, umetnikov in brezdelnih sanjačev – do vseh, ki jim slovenski neobalkansko in neoliberalno motivirani diskurz sporoča: crknite, če niste sposobni skrbeti sami zase.

Vsakdo, pa naj dela ali počne karkoli oziroma kjerkoli, bi moral biti upravičen do osnovnega dohodka za preživetje, pa naj se ta imenuje UTD ali pa kako drugače, pa če je zavezanec za plačilo domicilna država upravičenca, EU ali posebna institucija OZN. Šele takšen globalno zajamčeni življenjski prihodek bi izenačil vrednost življenj posameznikov po celotni zemeljski obli. Šele takšen zajamčeni življenjski prihodek bi dejansko omogočil demokratizacijo poklicnih družbenih izbir in prek širše izbire družbenosocialnih vlog, ki jih lahko zasedamo v življenju, vsem omogočil polnejše poklicno in aktivnejše družbenopolitično življenje. Omogočen nam bi bil dostojanstven odhod iz delovnih razmerij, kadar nas ne osrečujejo ali nam celo prizadevajo bolečino. Takšen prihodek bi nam omogočil, da bi v življenju poskusili delati stvari, ki nas veselijo. Omogočil bi, da se v eksistenčno varnem družbenem okolju bolj vsestransko celostno razvijamo, da enakomerneje razvijamo vse naše življenjske potenciale, da končno damo življenju prednost pred profitom, da osvobojeni eksistenčnega strahu, ki naša življenja hromi v neoliberalni biooblastni družbi, sprostimo vso našo za produkcijo skupnega razpoložljivo moč življenja: za skupnostna stanovanja, za skupnostna delovna mesta, za skupno vednost, za zdravje, za skupno srečo, varnost in zadovoljstvo. Zajamčeni življenjski prihodek bi omogočil, da izstopimo iz neoliberalnega biooblastnega determinizma in se ponovno začnemo obnašati odgovorno: odgovorno do sebe in ljudi okoli nas; odgovorno do planeta in celotnega življenja na Zemlji. Omogočil bi dostojno preživetje ljudem na celotni zemeljski obli in nam dal možnost, da participiramo pri odločanju o našem življenju. Omogočil bi nam, da na novo preizprašamo celotno epistemologijo našega odnosa do resnice o svetu v katerem živimo, da ponovno postanemo aktivni prebivalci sveta sposobni za parrhesijo, za harmonizacijo biosa z logosom in nomosom ter posledično za aktivnejše sodelovanje v demokratičnih družbenopolitičnih procesih. Zajamčeni življenjski prihodek prepoznavam kot nulto točko političnega za prestop v na horizontalnem demokratičnem odločanju temelječo biopolitično družbo in nujno prakso prihodnosti za ultimativno pokončanje totalitarnega in fašističnega

neoliberalnega biooblastnega delovanja, katerega krivičnost se jasno izrisuje vsaj na naslednjih področjih našega življenja:

- streže profitnim motivom multinacionalk usmerjenih v pridelavo gensko spremenjenih pridelkov, a ovira razvoj skupnostne pridelave vrtnin;
- služi z licenčinami za zdravila in hkrati preprečuje razvoj alternativnih ter morda učinkovitejših zdravstvenih metod;
- vzpodbuja bogatenje z nepremičninami, a onemogoča solidarnostno uporabo praznih stanovanj;
- služi s proizvodnjo in prodajo orožja teh hkrati zasmehuje mirovne pobude in zaničuje humanost;
- učinkovito skrbi za pretok blaga, a hkrati ovira svobodno gibanje ljudi in prost pretok znanja, vednosti in informacij;
- medijsko glasno promovira nezmotljivost razuma političnih elit, a hkrati izključuje mnogotere glasove preostanka človeške populacije iz procesov odločanja o njihovem lastnem življenju.

Vsem naštetim anomalijam neoliberalizma in nebalkanskega neoliberalnega slovenstva, ki krivenčijo moje življenje in ga ugrabljajo za svoje namene, bi rad naredil konec. Nič lažjega, mi odgovarja Holloway (2010, 6): *»Vse, kar tiran ima, prihaja od nas in njegovega izkoriščanja nas. Prenehaj torej delati zanj in tiran ne bo več mogel biti tiran, kajti vsa materialna osnova njegove tiranije bo izpuhtela.«* A po drugi strani nič težjega, se strinja z mano Holloway (2010, 7): *»Če ne bomo posvetili svojih življenj delu, ki ustvarja kapital, se bomo morali spopasti z revščino, celo s stradanjem, precejkrat pa tudi s psihično represijo.«* Strinjava se, da smo prišli celo že tako daleč, da si je lažje predstavljati popolno zanikanje človečnosti, kot pa spremembo v organizaciji transparentno nepravilne in destruktivne neoliberalne družbe. Sprašujeva se, kako naj temu narediva konec, a enostavnih odgovorov ni. Potrebno je hoditi vprašujoče, slišim šepet iz Chiapasa, zraven pa Dylanov pripev (Dylan 1963) o v vetru skritega odgovoru. Odgovori so. Da pridemo do njih, potrebujemo le neskončno, neskončno veliko potrpljenja.

4.2.8 Globalni biopolitični institucionalni okvir gibanja 15o

Obstaja cela vrsta proizvodnih blagovnih skupin, v katerih ponudniki blago raje uničijo, kot pa da bi ga na trgu ponudili zastonj, saj bi si s takšno pozitivno gesto zasitili trg in si povzročili padec povpraševanja pri prodaji naslednje generacije proizvodov iz blagovne skupine. Takšno

ravnanje, ki je samo po sebi nizkotno in sprevrženo, poleg tega tudi pospešuje izrabo naravnih surovinskih virov in onesnaževanje našega življenjskega prostora. »Sočasno s tem, ko je industrijska proizvodnja dosegla svoje ekološke meje, je tehnološki napredek velik del delovne sile naredil za nepotrebnega, kar ustvarja vse bolj nemirno presežno populacijo« (ChimetInc 2014, 87). Sposobnost proizvodnih sil, da proizvedejo več, kot potrebujemo, oziroma da lahko človeška bitja proizvedemo več, kot so naše osnovne potrebe, torej ogroža vzpostavljanje ravnovesja na trgu ponudbe in povpraševanja in daje možnost, da bi ob sprejetju drugačnega načina bivanja potencialno lahko vsakdo dobil toliko dobrin, kot jih realno potrebuje, kar pa bi ogrozilo *status quo* razmerja med bogatimi in revnimi, med *centri* in *periferijami*, in s tem obstoj celotnega kapitalističnega sistema.

Protislovja med *centri* in *periferijami* so imanentna realno obstoječemu kapitalizmu, ugotavlja Amin (2009, 84) in jih zato v tem družbenem sistemu ni mogoče preseči. To protislovje, izraslo iz *evrocentrizma*, je postalo »največje in najbolj eksplozivno protislovje našega časa« (Amin 2009, 57). Amin pri tem *evrocentrično* razsežnost ideologije modernega sveta vidi kot ključno, saj njen pojav smatra za predhoden kristalizaciji drugih razsežnosti, ki opredeljujejo kapitalizem. *Evrocentrizem* prepozna kot kulturalizem, ki napihne posebnosti tako imenovane evropske zgodovine, po drugi strani pa zgodovinam drugih delov človeštva pripiše nasprotno značilnosti (Amin 2009, 58) in s tem zakrije bistvo kapitalističnega proizvodnega načina, saj kritično zavest o ekonomski odtujenosti, na kateri temelji reprodukcija kapitalistične družbe, prikrije z diskurzom »*transzgodovinske intrumentalne racionalnosti*« (Amin 2009, 57).

Evrocentrizem pri tem, tako kot vsak kulturalistični koncept, predpostavlja obstoj kulturnih silnic, ki oblikujejo zgodovinske poti različnih medsebojno nereduktibilnih ljudstev (Amin 2009, 4). Dominantni kulturalizem je tako iznašel »večni Zahod, edinstven in poseben že od nekdaj« (Amin 2009, 66), zasnovan kot arbitrarna in mitska konstrukcija, ki je narekovala izgradnjo tudi sebi nasprotne, ravno tako umetne mitske konstrukcije *drugega, ekonomsko manj sposobnega in intelektualno manj razumnega Vzhoda*, katerega značilnosti so obravnavane kot stalnice, ki jih opredeljuje samo njihovo nasprotje z značilnostmi, pripisanimi *Zahodu* (Amin 2007, 74). Razkol med jedrom in periferijo zaznava tudi Gregorčičeva: »*Lakomnost hegemonov in obsesija kapitala in korporacij hočeta zdrobiti vsakršen emancipacijski poizkus, ki v jedru neoliberalizma izhaja iz perifernege sveta, kultur in revolucionarnih tradicij in se spleta z njimi*« (Gregorčič 2011, 200).

Vladajoča ideologija tako preko uporabe kulturalističnega koncepta *evrocentrizma* obenem legitimira kapitalizem kot družbeni sistem in neenakost v svetovnem merilu, ki ga spremlja (Amin 2009, 58). Vsaka kritika *evrocentrizma* zato pomeni neposredno grožnjo bogatašem tega sveta. Od tod torej potreba evropskih birokratskih elit po z rasizmom obarvani politično-ekonomski deskreditaciji Grčije, potem ko je z zmago na volitvah na oblast v njej prišla neoliberalizmu nenaklonjena Siriza, in od tod potreba slovenske kompradorske boržuazije po deskreditaciji svojega *juga*, prebivalcev držav, ki so nastale z razpadom prej skupne države Jugoslavije: ne iz želje po iskanju resnice, ampak iz interesa po vzpostavljanju in ohranjanju hierarhičnih dominantnih odnosov oblasti. Močnik v zvezi s tem ugotavlja:

Evropska komisija zastopa kapital, ki ima sedež v Evropi, zato je v škripcih. Evroatlantski bazen izgublja svetovno dominacijo, Kitajska, Indija, Brazilija so v vzponu, prej ali slej bodo prevzele svetovno vladavino. Zato se je EU zdaj spravila nad lastne šibke države, ustvarja si notranje kolonije. Z njihovim izčrpavanjem poskuša ohraniti profitabilnost kapitala. (Močnik v Trampuž 2013, 54)

Rekonstrukcija egalitarnega sveta je po Aminu možna zgolj skozi dolgo tranzicijo razpada svetovne ekonomije: »Prav tako kot je centralizacija tributa v Rimu postala ovira za napredek, ki je zahteval fevdalno drobitev kot pogoj za ponovno centralizacijo na osnovi kapitala, je kapitalaska akumulacija presežka danes postala ovira za napredek ljudstev, ki so njene žrtve.« (Amin 2009) Od tod nasprotje in globalna zahteva po uporabi proti oblastnim razmerjem izražena v zahtevi »hočemo, da se sliši neslišno« (Amin 2009, 85). V tem nasprotju Amin najdeva resnični konflikt ideologij:

Na eni strani imamo dominantno kulturo, ki poskuša legitimirati kapitalizem in v ta namen ponuja mitsko razlago njegovega nastanka (evrocentrično kulturalistično razlago); dopolnjuje jo konservativni politični projekt, ki svet sprejema tak, kot je (z zanj značilno polarizacijo Sever-Jug). Na drugi strani pa imamo še vedno nedokončano iskanje drugačne kulture, ki bi bila sposobna utemeljiti drugačen družbeni red in premostiti protislovja, ki jih kapitalizem še vedno ni razrešil in tega tudi ne zmore storiti. (Amin 2009, 87)

A pri tem ne gre za to, kdo bo podal boljši opis tega, kar je, temveč za opustitev določene strukture in hierarhije vednosti, za genealogijo kot vednost, ki obenem vzpostavlja in razgrajuje

svoj objekt: »V resnici gre za to, da lokalno, razpršeno, izključeno, nepriznано vednost postavimo v igro proti unitarni teoretični zahtevi, ki bi jo rada filtrirala, razvrščala po pomembnosti, urejala v imenu nekega resničnega spoznanja, v imenu pravic znanosti, ki bi jo v rokah imeli le nekateri« (Foucault v Dolar 2010, 100). Foucault (v Dolar 2010, 71) zato razvije tezo o genealogijah moderne oblasti in njihovem razumevanju razpetem na dva pola: na klasične forme suverenosti ter na specifične oblastne forme. V našem raziskovalnem primeru imamo tako na eni strani opravka z evrocentričnim (evroatlantskim) ekonomizmom in nebalkanskim neoliberalnim slovenstvom kot primeroma klasičnih form oblasti, ki se držijo okvirov zakona in legitimacije, na drugi pa z biopolitiko zaznamovano *postnacionalno biopolitično družbo* kot primerom specifične oblastne forme, razumljene v izrazih postajajoče institucionalizacije socialne varnosti, proizvodnje in reprodukcije skupnega, horizontalne demokratične samoorganizacije, pravične delitve bogastva ter življenja v enakosti in svobodi.

Čeprav danes za prelomnico altermodernističnih gibanj veljajo upori v Seattlu in Genovi, pa so se biopolitične potencije v Latinski Ameriki gostile že vse od sredine šestdesetih let, v začetku predvsem kot gverilska in osvobodilna gibanja, najmočnejše pa v Ekvadorju, Salvadorju, Braziliji, Kostariki in Nikaragvi, ugotavlja Gregorčičeva (2011, 180), vendar pa nobeden od teh bojev ni dosegel takega globalnega odmeva kot Zapatistična revolucija v mehiškem Chiapasu. Tudi geslo »*One No, Many Yeses*«, ki je odzvanjalo med protestniki Occupy Wall Street (v nadaljevanju OWS), je povzeto od zapatistov, ki so se leta 1994 vzdignili proti severnoameriškemu trgovinskemu sporazumu Nafta, ki je praktično pomenil smrtno obsodbo življenjskemu prostoru mehiških starosekev (Sitrin 2011, 9). »*Zapatistične parole o dostojanstvu, pravici in demokraciji so preplavile urbana središča, se širila med kolektive, združenja in skupine, ki so začela govoriti o četrti svetovni vojni, o neoliberalizmu, pa tudi o samodelujočih skupnostih, o libertarnih gibanjih, samoorganiziranih in samoupravnih mestnih četrtih, barijih, pa o avtonomnih vaseh*« (Gregorčič 2011, 179). Tovrstne skupine, ki so zavračale koncepte hierarhične porazdelitve moči so segale od direktne akcijske mreže (*Direct Action Network*) v ZDA, ki se je pojavila kot del seattelskega protesta 1999 proti Svetovni trgovinski organizaciji (v nadaljevanju WTO), do socialnih forumov v Italiji in vse tja do vzpostavitve stotine sosedskih in delavskih horizontalnih skupščin v Argentini ob kolapsu argentinskega gospodarstva leta 2001 (Sitrin 2011, 9–10).

Vse več je bilo spontanih vstaj in nemirov v Evropi, ki so najpogosteje sledila nasilnemu ravnanju s strani policije. Takšna sta bila upora dijakov, študentov in zapostavljene mladine v

Parizu leta 2005 in Atenah 2008. Šestega septembra 2008, potem, ko je policija v glavnem mestu Grčije umorila 16-letnega dijaka Aleksisa Grigoropulosa, je Grčijo zajel množičen spontan upor brez voditelja proti politično vsiljeni ideologiji potrošništva in svobodnega trga podkrepljeni z vse bolj odkrito nasilnim ravnanjem policije. Upori so pripomogli k odstopu grške desne vlade in predčasnih volitev, na katerih so sicer zmagali socialisti, ki pa so namesto socialne politike začeli uvajati neoliberalne varčevalne ukrepe.

Da emancipacija ni mogoča v *občestvih* kapitala, ampak le s kreiranjem *samoorganiziranih občestev singularnosti* oziroma svobodnih posameznic in posameznikov, sklicujoč se na Deleuzoja ugotavlja tudi Štempihar (2013, 126). Od tod tudi vznik prepričanja, da v razmerah ekstremne nestabilnosti in socialne neenakosti, v družbi v kateri 1 % populacije nadvladuje ostalih 99 %, demokracija v resnici ne deluje. Od tod tudi zadrega ob protestniškem samoizpraševanju, ali je to, kar imamo danes, res vse, kar lahko pričakujemo od demokracije, ki jo je enako čutil tako egipčanski protestnik na trgu Tahrir, kot turški v parku Gezi, kot ameriški v parku Zuccoti, kot slovenski na ljubljanskem Trgu revolucije in na mariborskem Trgu svobode in nenazadnje neustrašni kitajski, ki na Trgu nebeškega miru ni klonil niti pred tankom. Od tod tudi globalno protestniško nezaupanje v politiko izraženo v geslu *Nihče nas ne predstavlja* in odločitev populacij sveta v septembru 2011, da zaobidejo sistem parlamentarne demokracije in svoje ogorčenje neposredno izrazijo z zasedbami javnih prostorov in njihovega začasnega preoblikovanja v prostore skupnostnega samoorganiziranega konstituirajočega biopolitičnega protesta. Vsi mirovni sporazumi iz 20. stoletja so namreč potekli, ugotavljajo v anarhističnem kolektivu CrimethInc:

Višje plače, ki jih je Henry Ford ponudil svojim delavcem, so – tako kot delovna mesta sama – izginile. Sindikate je po desni prehitela globalizacija, socialistične države vzhodnega bloka je tranzicija pripeljala v kapitalizem prostega trga, socialna demokracija nekdanjega zahodnega bloka pa je globoko v procesu razgradnje. (...) Zdaj, ko je kapitalizem opustil prejšnje oblike kooptacije in samoperpetuacije, je prihodnost ponovno odprta. Stare alternative so diskreditirane in z gotovostjo lahko napovemo prihod novih revolucionarnih idej v ospredje. (CrimethInc 2014, 87)

Prakse ekonomskega in identitetnega izključevanja v globalnih razmerjih so posledično dejansko pripeljale do nasprotovanja in oblikovanja diskurzivne formacije, materializirane v pojavu globalnega mrežno organiziranega upora 15o, imenovanega tudi *Occupy the World*, ki

je oktobra 2011 na globalni ravni izrazilo nasprotovanje iz evrocentrizma izhajajočim evroatlantskim izključujočim neoliberalnim praksam in zahtevo po alternativnem načinu organizacije produkcije odnosov in znanja, v želji oblikovati neoliberalizmu in izključujočemu nacionalizmu ter rasizmu nasprotujoč pogled na svet oz. novo paradigmo postnacionalne biopolitične imaginacije, ki naj uresniči več kot sto letni sen po življenju v enakosti in svobodi. O uresničevanju tega sna govori 12. oktobra 2011 posredovano spletno povabilo evropskih aktivistov zasednikov s španskega Puebla del Sol ameriškim kolegom iz parka Zuccoti naj se 15. oktobra pridružijo globalni protestni akciji 15o :

Pozdravljeni, pišemo vam iz mednarodne komisije ogorčenih v Solu, v Madridu v Španiji. Vemo, da imate še veliko svojega dela v ZDA, tako kot mi v Španiji, toda dogodek 15o se bliža in potrebujemo vas, da iz njega napravimo nov zgodovinski mejnik. Imamo priložnost za začetek resnične globalne revolucije. To je, kar počnemo, in bilo bi čudovito, če se nam pridružite. (Occupy Wall St 2011)

Iz sporočila je razviden tudi organizacijski način delovanja gibanja Occupy/15o v njegovi začetni organizacijski fazi:

Za namen promocije in predstavitve aktivnosti povezanih s 15. oktobrom, smo vsi pozvani, da sodelujemo in organiziramo lokalna srečanja, da se na njih predebatira podrobnosti glede priprave na dogodek 15o. (...) Vsem naj bo pojasnjeno, da to ni zgolj mobilizacija, ampak da gre bolj za preobrazbo oziroma ponovno iznajdbo nas samih. Povejmo zasednikom, da je gibanje v svetovnem razcvetu in se razteza od ulic bližnjega Vzhoda do Wall Streeta. Zasedniki naj bodo obveščeni, da je več kot 650 mest že potrdilo, da bodo na 15. oktober organizirali dogodek v svojem mestu (...) Naprošamo vse, da širite spletno stran imenovano <http://15october.net/>, grafični material s strani <http://15october.net/spread-it/> in video materiale s strani <http://15october.net/category/video/>. Prav tako vas naprošamo, da nam na elektronski naslov contact.takethesquare@gmail.com pošiljate vaše videe, banerje in plakate, da jih zberemo in predstavimo skupaj. Širite vse to preko vaših zbirk elektronskih naslovov do vaših kontaktnih oseb kot tudi do vseh vaših prijateljev. (...) Pojasnite jim, da je gibanje 15o namenjeno prebuditvi vseh nas in še posebej poudarite, da je predvsem od njih odvisno, ali bo tudi dejansko uspešno. Ne gre več za stranke, organizacije in zveze. Klic mora priti tako od organizacij kot tudi od ljudi sveta, kot si ti. (prav tam)

A tovrstno omrežno *networking logiko komunikacije* prevladujočo in značilno predvsem za seattelsko alterglobalizacijsko obdobje, ki je temeljila na organizaciji komunikacij preko tako imenovanih *mailing list*, so v komunikaciji gibanja Occupy/15o hitro izpodrinili socialni mediji s tako imenovano *agregacijsko logiko delovanja* kot so Facebook, YouTube in Twitter (Juris 2012, 266). Logika agregiranja po Jurisu (prav tam) predstavlja alternativni kulturni okvir, izoblikovan preko naših interakcij s socialnimi mediji in ustvarja posebne oblike družbenih in političnih povezav, ki omogočajo verižni tok informacij in posledično agregacijo velikega števila posameznikov v posamezni fizični prostor. V praktičnem delovanju so omenjeni socialni mediji gibanju Occupy/15o omogočili, da so v politično delovanje pritegnili veliko število ljudi, ki pred pojavom gibanja niso bili politično aktivni (Juris 2012, 265). Hkrati s pojavom gibanja, se je na spletu pojavilo na stotine političnih forumov, kjer so navadni ljudje, katerih glas običajno ne šteje, lahko spregovorili o njihovih aktualnih skrbih in problemih, običajno učeno govorjenje pa je bilo zaustavljeno v njegovih utečenih tirnicah, ugotavlja Graeber (2013, xvii): »A ne zato, ker bi zasedniki pripravili specifične zahteve in predloge, ampak ker so z vpogledom v to, kakšna bi dejanska demokracija lahko bila, v krizni položaj postavili legitimiteto celotnega obstoječega sistema.«

Ko Naomi Klein (v Mladina 2011, 14. oktober, 22) postavlja vzporednice med gibanjem Occupy/15o in predhodnimi protestnimi gibanji v Seattlu in Genovi, ugotavlja med njimi še druge pomembne razlike. Bistveno razliko opaža v tem, da so bili cilji predhodnih gibanj vrhunska srečanja npr. WTO, Mednarodnega denarnega sklada, skupine G8, člani gibanj Occupy pa so si, nasprotno, izbrali nepremične tarče kot je zasedanje trgov metropol, za katere Hardt in Negri (2010, 229) ugotavljata, da so s svojo infrastrukturo in utripom življenja domovanja multitude. A največja razlika v dobrem desetletju je, da so se Naomi in njeni kolegi lotili kapitalizma, ko je bil gospodarski razcvet na vrhuncu:

Brezposelnost je bila majhna, delniški portfelji so se napihovali. Mediji so bili pijani od lahko prisluzenega denarja. (...) Družbe so postajale močnejše od vlade in to je škodilo demokraciji. (...) Deset let kasneje se zdi, da bogatih držav ni več, temveč le veliko bogatih ljudi. Ljudi, ki so obogateli s plenjenjem javnega dobra in izčrpavanja naravnih virov po vsem svetu. (Naomi Klein, Mladina 2011, 14. oktober, 22)

Po ameriškem filozofu Noamu Chomskem (2012, 34) gibanje Occupy v ameriškem kontekstu predstavlja prvi veliki javni odziv na tridesetletno razredno vojno, katere začetki segajo v leto 1981, ko predsedniško funkcijo v ZDA nastopi Ronald Reagan. Do poznih devetdesetih tudi večini ostalega industrijskega sveta postane jasno, da ne glede na to, katera stranka ali partija je na oblasti, je njihova vladna politika vedno naravnana v korist bogatejših, tistih ki profitirajo iz neoviranega delovanja kapitalistične ekonomije in v škodo tistih, ki bi jih bilo pred neoviranim delovanjem ekonomije potrebno zaščititi (Crouch 2004, vii). V kolumni časopisa New York Times ameriški ekonomist Paul Krugman začetke gibanja zato pospremi z besedami: *»Neenakost se je vrnila v novice v veliki meri zahvaljujoč gibanju Occupy Wall Street.«* (Krugman v Solnit 2011, 149). Da je gibanje poleg upora in zasedb povzročilo transformacijo jezika opaža tudi ameriška aktivistka Angela Davis (2011, 133): *»Izvali smo jezik. Spremenili smo jezik. (...) Besedo okupacija smo preobrnilo v nekaj lepega, v nekaj kar nas povezuje v skupnost - v nekaj, kar kliče po ljubezni in sreči in upanju«*. Upori Occupy/15o so tudi dejansko ljudi povezovali v skupnosti, ki so na zavzetih trgih metropol ustvarjali biopolitične prostore, heterotopije, prostore življenja, v katerih so se uveljavljala nova družbena razmerja kot konstituirajoči se zametki drugače institucionalizirane politične ureditve, alternativne politike in produkcije skupnega, delujoče v skrajno represivnih razmerah v prisilnem sobivanju s sovražnimi neoliberalnimi silami evroatlantskega kapitalističnega konzervativizma.

Arabska pomlad 2011, ki se je začela z januarskim protestnim samosežigom Tuniza na Mohameda Buazzizija in se nadaljevala s protestnimi zasedbami trgov v Tuniziji in Egiptu, pomeni nov dragocen kamenček v mozaiku globalnih uporov:

Val uporov je sprožila nova generacija, ki je revna in odrezana od lastnih korenin, a hkrati povezana z novimi tehnologijami. Upor se je začel na obrobju, toda takoj, ko je upanje na uspeh zajelo dovolj ljudi, se je pridružila tudi ostala populacija. Egiptovska oblast se je med drugim odzvala z izklopom interneta in omrežij mobilne telefonije, toda to je ljudi zgolj še bolj razbesnelo. (CrimethInc, 2014, 91)

Vstaja v arabskem svetu sicer še ni privzela antikapitalističnega značaja, je pa odprla pogled v to, kako je antikapitalistično revolucijo videti v praksi. Vstajniki so namreč zasedli ulice in na njih vztrajali dokler niso bile izpolnjene njihove zahteve. Specifično poudarjen je bil tudi osrednji pomen komunikacijskih tehnologij in socialnih omrežij. Tunizijsko-egiptovski zgled

so resno zgrabili tudi protestniki ob protivladnih protestih v Londonu, 26. marca 2011, ko se je na trgu Piccadilly Circus zbralo več tisoč protestnikov: »*Bolj ko se je bližal večer, več ljudi je prihajalo v center mesta, ko pa je postalo jasno, da protestniki nameravajo po egiptovskem zgledu na licu mesta tudi ostati, je vlada mobilizirala mladane do zadnjega antiriot policaja v državi in protestnike razkropila z nasiljem*« (Komel 2011, 27). Skoraj pol milijona ljudi je tega dne marširalo po Londonu in protestiralo proti novo napovedanim socialnim rezom (Graeber 2013, 13). Nadaljevalo se je 15. maja v Španiji, ko se je na ulice španskih mest podalo več kot 150.000 ljudi. Tudi na protestih v Španiji so se *telesa* po egiptovskem zgledu odločila, da na ulicah ostanejo:

Še več, odločila so se, da na trgih izgradijo lastno avtonomno cono, postavijo sebi lastna pravila, ki niso enostavno negacija politike, proti kateri se upirajo, marveč stopajo onkraj njenih meja, na neko drugo polje, ki ga bo treba šele zgraditi. To ni več zahteva resnične demokracije, pod katero so se prebivalci pirinejskega polotoka iz virtualnega podali v fizični prostor, pač pa je to že njeno udejanjanje. (Bobnič 2011, 24)

Januarja 2011 so uporabniki socialnih omrežij in forumov v Španiji z uporabo Twitterja in Facebooka vzpostavili digitalno platformo *¡Democracia Real YA!* in preko nje pozivali nezaposlene, slabo plačane zaposlene, podizvajalce, prekarne, mlade, ki ne morejo do zaposlitve, da pridejo 15. maja protestirat na ulice. Pred demonstracijami so pripravili tudi več simbolnih dogodkov. Eden od takih dogodkov je bila zasedba banke v Murciji 13. maja. V času demonstracij je vstajniška digitalna platforma uživala široko podporo preko 500-tih različnih povezav, medtem ko je stalno zavračala kakršnokoli sodelovanje s katerokoli od političnih strank ali sindikalnih zvez in s tem ohranjala neodvisnost od vseh institucionaliziranih političnih ideologij. Prvi sklic je potekal pod geslom *nismo blago v rokah politikov in bankirjev*, s katerim so *indignadosi* izražali ogorčenje nad prelaganjem reševanja dolžniške krize povzročene s strani neodgovornega ravnanja bank na pleča prebivalstva in nad napovedmi politikov o še dodatnem varčevalnem krčenju socialnih programov. Na začetni sklic so se 15. maja odzvali protestniki v 58 španskih mestih. V Madridu so protestniki izoblikovali zasedbeno območje Pueblo del Sol (Revolucio 2011a, 21. maj), v Barceloni pa so se utaborili na trgu Placi Catalunya (Revolucio 2011b, 27. maj). Na trgu so v nekaj dneh postavili vse kar je potrebno za osnovno preživetje. Postavljene so bile sanitarije, odprta kuhinja, ograda za otroke, medijski kotiček, obveščevalni kotiček. Na trgu so vsakodnevno potekale skupščine, na katerih se je razpravljalo o logistiki, medijih, infrastrukturi, izobraževanju in se preko doseganja konsenza odločalo o potrebnih

korakih glede organizacije življenja na trgu, ob večerih pa so se odvijale konference o političnih temah, direktni demokraciji ipd. (Alič 2011, 25)

V maju je prišlo tudi do ponovnih obsežnejših protestov v Grčiji. Tudi v Atenah so *ogorčeni*, ljudje vseh ideologij, starosti in poklicev, med njimi tudi številni brezposelni, po protestnem shodu zasedli trg Sintagma nasproti parlamenta in še šest drugih trgov. Član grške Sirize Costas Douzinas (v Mladina Intervju 2014, 82) takole povzema takratne zasedbene dejavnosti protestnikov:

Na vsakodnevnikih ljudskih zborovanjih in tematskih srečanjih so se pogovarjali o vseh vidikih političnih in gospodarskih razmer ter se demokratično odločali o prihodnjih akcijah. Več delovnih skupin je skrbelo za vse pomembnejše potrebe tistih, ki so zasedali trge – za hrano, zdravstveno oskrbo, varnost, medije, zabavo, pravne nasvete in podobno. Zasedbe so bile mirne, vendar so se jih policisti kljub temu lotili brutalno. Ko je policija konec julija vendarle pregnala stavkajoče, so se ljudska zborovanja preselila v predmestja in manjša mesta. (prav tam)

Zasedbene institucionalne prakse teh gibanj pomenijo prekinitev delovanja politike zgolj znotraj okvirov zastopniške parlamentarne strankokracije posameznih nacionalnih držav. Povzročijo namreč premestitev političnega delovanja tudi na izvenparlamentarno področje, ki hkrati tudi ni več nacionalno omejeno, saj preko internetnih komunikacij sedaj nagovarjajo vsakogar, ne glede na narodnost ali kakšno drugo etnično komponento. V podporo zasedbenikom v Španiji so tako solidarnostni ulični protesti potekali tudi v Dublinu, Lizboni, Amsterdamu, Istanbulu, Bologni, Londonu in Parizu. Sočasno z razcvetom protestnih gibanj v Španiji in Grčiji so se pojavili tudi prvi zametki protestniškega vrenja v ZDA. Adbusters, kanadski proti konzumerizmu orientirani *online* spletni žurnal, je preko na novo registrirane spletne domene OccupyWallStreet.org 13. junija v spletno družbeno omrežje posredovala prvi *poziv* k mirnim demonstracijam z okupacijo Wall Streeta (Juris 2012, 261) zamišljenih kot zlitje tahrirskega protestnega zavzemanja trgov in španskega postavljanja protestnih taborov (Adbusters v Juris, 2012, 261), s katerimi bi opozoriti na probleme osebnega dolga in na izpoostrene varčevalne politike izvirajočo vsesplošno financializacijo življenja. Ideja se je nemudoma razširila po spletu preko neodvisnih aktivističnih posameznikov in se vzpostavila kot odprta organizacijska spletna stran. Nekaj dni kasneje, 2. avgusta, se je na prvi newyorški generalni skupščini poimenovani *New Yorkers Against Budget Cuts* zbralo približno 150 ljudi,

da bi izrazili protest proti krčenju proračunskih izdatkov v javno dobro. Srečanje ni potekalo gladko, saj ga ja sprva hotelo v svojo korist izkoristiti hierarhično partijsko organizirano gibanje Workers World Party (Graeber 2013, 26). Del udeležencev se s takim načinom ni strinjal, zato so se od shoda distancirali. Formirali so svoj krog in organizirali skupščino (Graeber 2013, 31). Ti aktivisti so postali osnovno organizacijsko jedro okupacije (Guardian 2011). Aktivistka Marina Sitrin (2011, 8) se takole spominja skupščine:

Naš namen je bil ustvariti čim bolj horizontalen in demokratičen prostor, kot naše primarno orodje pa smo uporabili skupščino. Lotili smo se vprašanja zahtev in kaj naj definira naše gibanje, a smo se na koncu strinjali, da okvirnih zahtev sploh ne bomo postavljali. Kaj torej nameravamo? Večina od nas je verjela, da je tisto, kar je najpomembnejše, odprtje prostora konverzacije – za demokracijo – za resnično, neposredno, participativno demokracijo. Naša edina zahteva naj bi torej bila, da se lahko na trgih, v parkih, šolah, delovnih mestih in soreskah svobodno srečujemo in v obliki skupščin odločamo o tem, kakšne so naše alternative. In od tu naprej, ko imamo na razpolago te demokratične prostore, lahko razpravljamo o ostalih zahtevah in o tem na koga naj jih naslovimo. (prav tam)

Z namenom organizacije zasedbe so se porazdelili v več delovnih skupin, ki je vsaka sprejela določene naloge za pripravo dogodka OWS, ki naj bi potekal v mesecu septembru (Graeber 2013, 33). Tudi hektivistična skupina Anonymus je 23. avgusta pozvala svoje sledilce naj se 17. septembra pridružijo zavzetju Wall Streeta (Juris 2012, 261). Njen poziv na spletu je zabeležil 100.000 ogledov in povzročil, da so ga opazili in objavili tudi v osrednjih medijskih novicah. Ko so v avgustu aktivisti iz Španije v splet posredovali sporočilo, da bodo tudi sami organizirali solidarnostni dogodek v madridskem finančnem središču, so tej gesti sledile še napovedi o solidarnih dogodkih v Milanu, Valenciji, Londonu, Lizboni, Atenah, San Francisku, Madisonu, Amsterdamu, Los Angelesu, Izraelu in tako naprej. V newyorškem Tompkins Square Parku je bil 3. septembra organiziran pripravljalni posvet za zavzetje Wall Streeta, a kot se spominjajo udeleženci, je bilo to organiziranje predvsem zelo spontano:

Enostavno smo imeli srečo, da smo bili v New Yorku in v Ameriki v začetku zasedanja javnih prostorov v septembru 2011. Na začetku smo bili udeleženci-opazovalci. Nihče od nas ni pomišljal, da bi ta protest lahko bil kakorkoli večji od ostalih protestov, ki smo se jih kdaj udeležili, sčasoma pa smo postali vse bolj eksplicitni opazovalci. Zgodilo se

je nekaj, kar je postalo eden od najpomembnejših in upanje vzbujajočih dogodkov našega življenja. (Taylor in ostali 2011, vii)

Sedemnajstega septembra so policisti blokirali vse pristope do Wall Streeta (Schmitt in ostali 2011, 4). Predvideni kraj protestniške okupacije, *Manhattan Plaza*, je bil zastražen s policijskimi barikadami, a protestniki so s pomočjo verižne SMS mobilne komunikacije uspeli razširiti informacijo o zbiranju protestnikov v parku Zuccotti ob trgu Liberty. Tako kot gibanje *indignadosov* v Španiji je tudi gibanje OWS od samega začetka zasedbe za svojo ustaljeno institucionalno odločevalsko prakso sprejelo konsenzualno odločanje na generalnih skupščinah. Namesto glasovanja z dvigovanjem rok o nasprotujočih si predlogih skupine, ki sprejemajo odločitve s konsenzom, predloge izboljšujejo vse dokler jih vsi ne spoznajo za sprejemljive. E. A. Kauffman (2011, 47) takole citira uvodno pojasnilo s spletne strani newyorške generalne skupščine glede odločanja s konsenzom: »Konsenz je kreativni miselni proces. Ko volimo, se odločamo med dvema alternativama, pri konsenzu pa si zastavimo vprašanje, prisluhnemo različnim temperamentnim razlagam, idejam in pomislekom ter jih združimo v predlog, ki najboljše izraža vizijo vseh.« (prav tam)

Sočasno z zasedbenimi dogodki v New Yorku so se v Barceloni sestali posamezniki in aktivisti gibanj, mrež iz vse Evrope in nas preko spleta pozvali, da 15. oktobra, 6 mesecev po majski protestniški vstaji v Španiji, sodelujemo v skupnem globalnem uporu. Izrekli so se proti avtoritarnemu in antidemokratskemu upravljanju s skupnim bogastvom preko t. i. varčevalne politike zategovanja pasov; proti neenakosti in za uvedbo minimalnega zagotavljenega osebnega dohodka za vse; za svoboden dostop do socialnih pravic in do skupnih dobrin zdravstva, šolstva, stanovanja, okolja, znanja in internetnega spleta; za ločitev pogodbe o delu od socialnih, političnih in državljanskih pravic in priznanje teh pravic tudi vsem migrantom, ki bivajo v evropskih državah; za preoblikovanje modela demokracije zaradi ponovne prilastitve politike na način neposredne participacije v vseh domenah družbenega, političnega in ekonomskega življenja. Pod dokument so se podpisali tudi aktivisti Socialnega centra Rog in iniciative Nevidnih delavcev sveta (www.njnetwork.org 2011a, 21. september). Na poziv k demonstracijam so se odzvali protestniki iz 950 mest v 82 državah sveta. Največ se jih je zbralo v Madridu, približno pol milijona, sledila pa mu je Barcelona s 400.000 protestniki.

Protest je 15. oktobra potekal tudi na Kongresnem trgu v Ljubljani, kjer se ga je udeležilo preko 3.000 ljudi. Na shodu so protestniki sprejeli odločitev o napotitvi pred ljubljansko borzo in na

ploščadi pred njo po vzoru gibanj v Španiji in ZDA postavili šotorišče, osvobojeni prostor skupnega. Na prostoru pred Borzo so v naslednjih mesecih od oktobra pa vse tja do aprila potekali odločevalski procesi gibanja 15o, ki so vodili v ustvarjanje nove skupne vednosti, ki je preko prakticiranja demokracije direktne akcije in horizontalne demokratične participacije na delavnicah in skupščinah pred Borzo vzpostavljala konstituirajoči kaotični biopolitični prostor produkcije skupnega. Proces odločanja na prizorišču v Ljubljani se je torej na prvi pogled odvijal enako kot na ostalih prizoriščih protestne okupacije po svetu, a bolj natančna primerjava praks odločanja na trgu pred Borzo v Ljubljani in v parku Zuccotty v New Yorku, ki sta se je lotila ameriški antropolog Maple John Razsa in slovenski aktivist ter politolog Andrej Kurnik, opozori na obrnjenost odnosa med delavnicami in skupščino v New Yorku in v Ljubljani ter s tem na bistveno razliko v postopku odločanja:

Skratka, v nasprotju z OWS, kjer so se odločitve s kvalificiranim konsenzom potrjevale na generalni skupščini potem, ko so bili s strani udeležencev v razpravi podani vsi razlogi za in proti ter se je s predlogom strinjalo vsaj 90 % sodelujočih na skupščini, skupščina 15o v Ljubljani ni bila najpomembnejši odločevalec pri sprejemanju odločitev. Delavnice 15o, čeprav delujoče pod okriljem 15o in zavezane, da o svojem delu poročanju skupščini, so si lahko avtonomno izbirale oblike svojega delovanja in izvajanja odločitev na način, ki se jim je zdel primeren, za razliko od delovnih skupin OWS, ki so lahko oblikovale le predloge, ki pa so morali biti nato z modificiranim konsenzom potrjeni še na generalni skupščini. (Kurnik in Razsa 2012)

Pri delovanju 15o v Sloveniji je bil poudarek na decentraliziranem in manjšinskem opolnomočenju delavnic ter na bolj omejeni vlogi skupščine kot prostora srečanja. Generalna skupščina OWS je bila nasprotno v vlogi centralnega organa sprejemanja kolektivnih odločitev. Enega od razlogov za to razlikovanje v odločanju gre pripisati preteklim izkušnjam aktivistov v Sloveniji, vključno s tistimi iz stigmatiziranih manjšinskih in migrantskih skupin, ki so si jih z uporabo demokratičnih manjšinjskih praks pridobili ob preteklem skupnem delovanju proti etničnemu nacionalizmu večine. (prav tam)

Ne glede na razlike v notranji organiziranosti, pa je bil osnovni vzgib za upor tako v Evropi kot Ameriki enak: nastanek protestnih gibanj 15o v Evropi in Occupy v Ameriki je v svojem temelju kritičen odziv na krizo politike predstavniške demokracije, ki ugrabljena s strani politično-ekonomskih elit zaradi uveljavljanja interesov kapitala iz demokratičnega

odločevalskega političnega procesa izključuje glas ljudi in preko krčenja njihovih socialnih pravic in zaostrene varčevalne politike preliva bogastvo od spodaj navzgor k že tako bogati manjšini, s tem pa na globalnem nivoju še dodatno zastruje prepada med bogatimi in revnimi. Osvobojeni prostori skupnega na trgih Casbah, Tahrir, Syntagma, Puerto del Sol, Catalunya, Liberty in pred Borzo v Ljubljani so zato obenem prostori vzpostavljanja avtonomije in procesa emancipacije kot tudi neoliberalnega zatiranja (Gregorčič 2011, 49) in če so si zasedniki s prostorov osvoboditve prizadevali »za brezpogojno dezorganiziranje neoliberalnih procesov, ki so proizvedli dezorganizacijo skupnega« (Gregorčič 2011, 96), so si obstoječe oblastne strukture prizadevale brzdati tovrstno nevarnost veljavnemu redu:

Na Bližnjem vzhodu so ZDA uprizorile kompleksno intervencijo uravnoteženja, ko so dopustile nasilno zatrtje nekaterih demokratičnih gibanj (najbolj znan primer je Bahrajn), druge pa poskušale kooptirati ali nevtralizirati s pomočjo in nevladnimi organizacijami. V Evropi je prišlo do vrste zaporednih, lahko jih imenujemo zgolj finančnih državnih udarov, ko je politična elita bogatih, severnih držav uspešno odstanila vladi v Grčiji in Italiji in državama vsilila "nevtralne tehnokrate", da so izsilili varčevalne proračune, ki so jih spremljale čedalje bolj sofisticirane policijske operacije proti vsem, ki so se zbrali na javnih trgih v teh državah. V ZDA je policija po dveh mesecih obotavljanja začela sistematično čistiti tabore, pri čemer je pogosto uporabila pretirano militarizirano silo in kar je najbolj ključno, zasednikom je jasno povedala, da bo takoj fizično napadla vsako skupino državljanov, ki bi kjerkoli nameravala znova vzpostaviti tabore. (Graeber 2013, 130)

Facebook so v tem obdobju preplavili množični kratki amaterski posnetki in dokumentirali grobo ravnanje policistov, ki so se pri operacijah čiščenja ulic in trgov nasilno lotevali protestnikov v Egiptu, v Španiji, Grčiji, ZDA... Mnoge protestnike so aretirali, druge spet so oglobili z nesorazmerno visokimi kaznimi. Ekonomsko politična kasta gospodarjev sveta v glasu ogorčenih v uporabi proti tiraniji dolga ponovno ni prepoznala glasa razuma, ampak le neartikulirano in za njih nerazumno besnenje, na katerega se je odzvala s svojo imperialno avtoriteto temelječo »na pravni moči, da vlada izjema, in sposobnosti, da razvije policijsko silo« (Hardt in Negri 2003, 27), na primeru Grčije pa ustvarila vzorčni primer kaznovalne politike in dolžniškega izsiljevanja. V primeru Grčije tako lahko govorimo kar o koloniziranju suverene države preko ekonomske politike zadolževanja oziroma o finančnem postkolonializmu,

vsiljenem preko rasističnega diskurza o *lenih, dela nevajenih Grkih*, o njihovi *sredozemski nagnjenosti* k lahkotnemu uživanju življenja in k *balkanski improvizaciji* ter *južnaški nediscipliniranosti*, o razbohotenosti varnih, dobro plačanih javnih služb in na splošno o *grški neučinkovitosti* in prenizki produktivnosti ter previsoki zapravljenosti in posledični prezadolženosti, ki jo morajo nato *pridni, disciplinirani prebivalci držav s severa Evrope* reševati s krediti, ki se *lenim Grkom* dajejo v izposojlo brez realne možnosti vračila iz že tako težko zbranih davkoplačevalskih sredstev. Tisto kar neoliberalni evrocentrični diskurz zamolči pa je, da je kriza dolga v Grčiji dejansko posledica neoliberalizacije države, vstopa Grčije v območje euro valute in koruptivnih nakupov orožja.

Nemška, francoska in ameriška orožarska podjetja so podkupovale grške vlade, da so neurejene razmere s sosednjimi državami izkoriščale za utemeljevanje nakupov orožja, medtem ko so nemške in francoske banke grški prevzem evra izkoristile za ekspanzijo posojil grškemu zasebnemu sektorju, saj so bile obresti za ta posojila višje kot v Nemčiji ali Franciji, neoliberalna zakonodaja pa je poleg tega poskrbela še za davčno razbremenitev bogatašev in velikih podjetij (Toussaint v Mladina 2015). Da bi ob dolžniški krizi rešili svoje banke, ki so presežno posojale denar v Grčijo, sta Nemčija in Francija uspešno lobirali pri Mednarodnem denarnem skladu, Evropski centralni banki in vladah držav članic EU za odobritev 240 milijard evrov težkega posojila Grčiji z namenom, da Grčija s tem denarjem poplača dolg do nemških in francoskih zasebnih bank. Grški prezadolženosti je sledila krnitev socialnih transferjev in uvedba politike zategovanja pasov, kar je najbolj prizadelo revno prebivalstvo in srednji sloj. Grčija je bila zaradi slabe ekonomske slike od leta 2010 pod stalnim pritiskom Evropske komisije, Evropske komercialne banke in Mednarodnega denarnega sklada, ki so Grkom postavili troje zahtev: sprejetje varčevalne politike, ki ohranja fiskalno stabilnost, privatizacijo državne lastnine in sprejetje strukturnih reform, ki bodo povečale konkurenčnost in gospodarsko rast države. Dejansko pa so neoliberalni ukrepi pripeljali le do še večjega razslojevanja grške družbe in finančnega razlaščenja večine v prid bogate manjšine ter do popolne destabilizacije države. Grška vlada in parlament sta pod pritiskom evropskih tehnokratov delovala zgolj še kot marionetna izvrševalca neoliberalne z evrocentričnim rasizmom zaznamovane politike.

Samir Amin je v knjigi *Evrocentrizem* (originalna izdaja je izšla leta 1988), še pred padcem *železne zaves*e, ki je dobra tri desetletja politično in ekonomsko ločevala *vzhod* od *zahoda*, preroško napovedal minule *grške* in zdajšnje *sirijske* dogodke:

Evrocentrizem v sebi nosi uničenje ljudstev in civilizacij, ki bi si drznile upreti se ekspanziji njegovega modela. V tem smislu nacizem še zdaleč ni bil posamična anomalija, temveč še vedno ostaja prikrita možnost, saj ni nič drugega, kot skrajna formulacija evrocentrizma. Če obstaja slepa ulica, je to prav tista, v katero je evrocentrizem pripeljal sodobno človeštvo. (Amin 2009, 84)

V tem kontekstu tudi sedanji prebežniki iz Sirije v Evropo niso izvor *begunske krize*, ampak ravno najbolj izpostavljene in prepoznavne žrtve človeške grabežljivosti ter nacističnih teženj *zahoda*. Begunci so v tej z evrocentrizmom in neoliberalizmom zamejeni *slepi ulici* zgolj kolateralna škoda človeškega pohlepa. Polarizirajoča predstava pogojena z več stoletno omejeno naravo kapitalističnega razvoja, ki jo goji kapitalistična neoliberalna Evropa do drugih in ki je Evropo in Severno Ameriko preobrazila v center sistema, drugim regijam pa pripisala status periferije (Amin 2009, 75), namreč ostaja nespremenjena.

Neoliberalna globalizacija, ki izhaja iz te tradicije, si prizadeva ustvariti objektivne pogoje za univerzalizacijo sveta, vendar pa njeno težnjo po homogenizirani fincializaciji sveta in poblagovljenju življenja »*ovirajo pogoji neenakomerne akumulacije*« (Amin 2009, 100). Sodobne migracijske procese vključno z begunsko krizo, ki jo v tem trenutku najbolj zaznamujejo begunci iz Sirije je zato potrebno analizirati tudi z vidika neenakega razvoja in postmodernih teženj mednarodnega transnacionalnega kapitala po nadzoru nad naravnimi bogastvi držav s perifernih območij.

Realno obstoječi kapitalizem je s svojo nevprašljivo zaverovanostjo v evrocetrično in neoliberalno ekonomistično razlago sveta postal ovira za razvoj produkcijskih sil in produkcije življenja, »*saj način akumulacije, ki ga vsiljuje periferiji, izključuje možnost dohitevanja*« (Amin 2009, 102). Okrepljene migracije in begunsko krizo, ki je zajela sodobni svet, je zato smiselno razumeti predvsem kot posledico novega prerivanja po obvladovanju naravnih bogastev periferije in neizenačenih, neenakovrednih življenjskih pogojev prebivalstva juga v primerjavi s severom oziroma prebivalstva vzhoda v primerjavi z zahodom. Zaradi vztrajanja kapitalsko-finančnih elit na takšni poti razvoja, se prepad med severom in jugom samo še povečuje, med prebivalstvom držav razvitega kapitalizma pa med drugim povzroča tudi porast desno usmerjenih populističnih gibanj, ki s privoljenjem in prikrito vzpodbudo neoliberalnih kompradorskih družbenih elit svojo z rasizmom zaznamovano nestrpnost usmerjajo proti tistemu družbenemu drugemu, ki se ne želi ali pa ne zmore prilagoditi prevladujočim avtoritarnim neoliberalnim vzorčnim življenjskim slogom in načinom potrošnje.

Begunci so s svojo dvomljivo zgodovino in negotovo prihodnostjo, iztrganostjo iz domovine in odtujenostjo od državljanskih pravic elitni predstavniki te na rasističnih osnovah konstituirane drugosti. So postajajoči subjekti brez socialne varnosti, brez možnosti za produkcijo in uživanje skupnega, brez participacije v institucionalnih političnih procesih, brez udeležbe pri delitvi bogastva in brez institucionalne moči za boj proti totalitarnim diskriminacijskim praksam neoliberalne globalizacije. Edina moč, ki jo posedujejo je potencialna moč v množični upor od spodaj združenih teles, ki v evolucijski proces preobrazbe sveta vlagajo vse, kar jim je še ostalo, to je svoje življenje. Begunci kot taki torej predstavljajo najranljivejši objekt za prakticiranje latentnih praks evropskega režima apartheida, a hkrati tudi osrednji subjekt ohranja upanja za razvoj globalnega gibanja za kolektivno emancipacijo, ki se bo z mogotermi glasovi ogorčenih uprlo imperialnim praksam sistematične rabe skrajnega nasilja in množičnega zastraševanja s strani gospodujočih struktur.

4.2.9 Internet: institucionalizacija vstajništva ali aktualizacija brezzobega tigra

Protestniške zasedbe trgov metropol, ki so v drugi polovici leta 2011 preplavile svet, so v izjemno kratkem času uspešno dvignile zavest o problemih neenakosti, nezaposlenosti, finančni deregulaciji in korporacijskih denarnih vplivih na demokratične procese (Juris 2011, 273). Omenjene probleme so napravile opazne protestnikom, medijem in širši publikli (prav tam, 267). To kar je gibanje Occupy storilo v globalnem okviru, je gibanje 15o storilo v slovenskem okviru. Prepad med ravnanjem politikov in njihovimi izjavami je z aktivnostmi gibanja 15o postal viden, saj smo ljudje, s svežo vednostjo pridobljeno iz izkušenj delovanja gibanja 15o, postali bolj pozorni na ravnanje družbeno političnih elit in na nevzdržnost družbenih pogojev, ki jih z neodgovornim klieentilističnim ravnanjem ustvarjajo. Ti krivični pogoji so pri ljudeh poglobljali občutek *neslišanosti* in zavedanje, da nimajo nobene druge možnosti, da pri politikih vzbudijo pozornost, razen vključitve v ponovni ulični upor, da se na njem izrazijo s svojim ogorčenjem, kajti »ogorčenje je jezik neslišanih« (Martin Luther King 1968). Vstaje, ki smo jim bili v Sloveniji priča v obdobju od novembra 2012 do maja 2013 so bile izraz vstajniškega ogorčenja, vstajniškega preišljanja odnosa do resnice o svetu in poskus ponovne harmonizacije biosa vstajniških subjektov z logosom in nomosom, katerih harmonija je bila *vržena s tečajev* zaradi koruptivnega in manipulativnega ravnanja parlamentarnih zastopnikov oblasti.

Med institucionalnimi značilnostmi slovenskih vstaj so prevladovale izvenparlamentarna horizontalna politična organiziranost, kratkotrajne nekaj ur trajajoče protestniške zasedbe trgov in ulic, srečevanja in mreženje prek vstajniških skupščin in razprav, zasedanje in mreženje internetnega prostora, poskusi oblikovanja vstajniških manifestov, želja po direktnem izvenparlamentarnem mrežnem horizontalnem demokratičnem izražanju in nasprotne težnje po formiranju hierarhično organiziranih vstajniških strank. Kot institucionalne možnosti so se na vstajniških skupščinah omenjane tudi vstajniške zadruga, četrtne skupnosti, stanovanjske skupnosti, razne oblike blagovne izmenjave (npr. izmenjava na urbanih vrtovih pridelane zelenjave) in izmenjave storitev (npr. oblikečasne zamenjave umetniških del), kot problem pa se pokažejo prenizka zmožnost institucionalizacije vstajniškega kolektivnega spomina, odsotnost planetarne komponente v vstajah in nezmožnost ohranjanja dolgoživosti vstajniškega delovanja.

Če je gibanje 15o v Sloveniji širši javnosti postalo prepoznavno predvsem zaradi fizične zasedbe prostora pred borzo, pa je vstajniško gibanje pozornost vzbujalo z vstajniškimi pohodi po ulicah in trgih ter z zavzemanjem internetnega prostora. Vstajniki so preko Facebooka in twiterja med vstajami spregovorili z glasovi izključenih iz postopkov parlamentarnega strankarskega odločanja in na spletu z mnogoterimi različnimi vstajniškimi izjavami ustvarjali heterotopični biopolitični skupnostni prostor multitude, konstituirajoče preko »mnoštva različnih mnenj, želja in afektov (...) brez enoznačnih zahtev in kolektivno usklajenih mnenj« (Škerjanec 2013, 168), ki pa so svoj najsilovitejši fizični izraz vseeno dobivala ob množičnih protestnih pohodih po ulicah in na shodih pred občinskimi stavbami ter parlamentom. Prav samoorganiziranje in avtonomija sta tisto, kar najbolj izziva obstoječe strukture in jih napotuje na sprožanje nasilnih konfliktov (Zadnikar 2003, 78). Samorganiziranje ljudi se je ponovno izkazalo kot najboljši upor zoper totalitarno vedenje vladajočih (Štampihar 2013, 122), ki pa kljub pregovorni globalni razsežnosti spleta, vseeno ni zmoglo preseči s slovenskim jezikom zamejenega komunikacijskega okvira, kar z obžalovanjem ugotavlja tudi Simona Zavratnik:

Po vsem svetu so spregovorili novi mediji, ki so prevzeli vlogo mobilizatorjev množičnih protestov. Informacije so se širile in nič ni moglo zaustaviti gibanj, ki so vsaj deloma povezale množice novodobnega proletariata. Ta val ni zaobšel Slovenije. Vendar ugotavljam, da so bile vstaje primarno slovenske, zaznamovane skoraj izključno z lokalnimi temami, umanjalo je globalno razumevanje vstaj... (Zavratnik 2013, 104)

Vstajniška multituda tako v ničemer ne problematizira za Slovenijo tako rekoč samoumevni pogled na v konstrukt Zahodnega Balkana preoblikovanega *balkanskega drugega*, niti se ne obregne ob kolonialni odnos EU do celotne *balkanske regije* v katero postkolonialni evropski režim apartheida poleg držav bivše Jugoslavije tlači še Turčijo, Grčijo, Bolgarijo in Romunijo. Upori od spodaj v Sloveniji se ne solidarizirajo in ne povezujejo z grassroot upori na jugu, niti ne izkoristijo možnosti za zahodno in srednjeevropsko povezovanje uporov, »*kjer je že podan (očitno nedotakljiv) legislativen teren za tovrstno povezovanje, vendar se v praksi še vedno lomi na izolirane nacionalne boje proti lokalnim elitam*« (Škerjanec 2013, 175).

Uporniška kreativnost slovenskih vstaj se ustavi ob zahtevah po menjavi korumpiranih politikov z novimi obrazi in po krepitvah pravnega reda, istočasno pa v prenizkem odmerku premalo odločno problematizira sam neoliberalni sistem, kar pa je razumljivo, saj vstaje niso potekale v gladkem idiličnem prostoru horizontalne demokracije, ki bi dopuščal kreacijo utopični zgodb z lepim pripovednim lokom, ampak v kaotičnem političnem, ekonomskem in medijskem družbenem okolju, obvladovanim s hegemonskim diskurzom etničnega nacionalizma in neoliberalnega ekonomizma, v katerem je bil vsak poskus govornice, da bi spregovorila v čistem biopolitičnem jeziku, hromljen s policijsko silo in s prilagodljivim elastičnim tolmačenjem neoliberalnega prava. K prizadevanjem za discipliniranje in depolitizacijo vstajniškega diskurza so pristopila tudi javna občila. V televizijskih in časopisnih medijih prevladujoči diskurz nebalkanskega neoliberalnega slovenstva je protestnikom najprej očital pomankanje predlaganih rešitev (npr. kaj je alternativa?), nato pa se je poročanje okvirjalo s površnim moralizatorskim pristopom ugotavlja Bašić Hrvatini:

V medijskem okviru, kjer je kapitalizem zunaj spraševanja, je kakršnakoli alternativa temu, kar je, označena za utopično (sicer razumljivo, ampak neuresničljivo), naivno, nepolitično in nedemokratično. (...) Prav na primeru poročanja o vstajah so mediji pokazali, da je melodramatizacija politike način njene depolitizacije. (...) Poročanje o vstaji je za medije nemogoče, ker bi o zahtevah vstajnikov morali zavzeti jasno politično stališče. (...) Čeprav sta politika in ekonomija tako incestuozno prepletena, je ključno vprašanje, s katerim se soočamo, zelo preprosto: Ali bomo reševali kapitalizem ali demokracijo? Obojega ne bo mogoče. (Bašić Hrvatini 2013, 76, 78 in 82)

Ker so bili na ulicah nezaželeni, sankcionirani in preganjani, v javnih občilih pa brez glasu in zaničevani, je vstajniška multituda svoj prostor delovanja selila tudi v svet internetne

komunikacije, s čimer se vstajništvo dotakne tudi prostora virtualnega, ki ga Deleuze (v Štempihar 2013, 169) razumeva, kot prostor s potencialno možnostjo kreacije nadgradnje realnega, »virtualno je namreč razsežnost vsakega mogočega sveta (...), so tiste še neudejanjene možnosti, zaradi katerih vsako situacijo v resnici tvori neskončen niz možnosti« (prav tam), izmed katerih pa bodo le nekatere uresničene. Znotraj predvidljivosti vsakdanjih situacij vztraja v virtualnem torej možnost nečesa nepredvidljivega, ugotavlja Deleuze (v Štempihar 2013, 170), odprtega za kreacijo, ki ima zmožnost, da virtualno vrne v polje aktualnega. Virtualno se aktualizira s kreacijo (Deleuze v Štempihar 2013, 118). Prehod od virtualnega k aktualnemu je torej dejanje kreacije (Deleuze v Štempihar 2013, 169), internet pa se nam ponuja kot ena od možnosti za aktualizacijo, kreacijo vstajniške institucije. V tem smislu opažam, da je vstajniško gibanje, preko subverzivne uporabe platforme *Facebook*, internet (ki ga tukaj, za potrebe analize razumevam kot posebno v odnosu do splošnega virtualnega) preobrazilo v institucijo, ki mu je v umetno kreiranem spletnem okolju omogočala, da je preko procesa subjektivizacije v rojevanje nove vstajniške multitudine pod sloganom *Nihče nas ne predstavlja*, vključevalo vse več iz parlamentarno demokratičnih odločevalski političnih procesov izključenih in odrinjenih ljudi, da bi »razširil(o) polje svobodnega delovanja zase in za druge« (Štempihar 2013, 109). Ob tem je potrebno poudariti, da internet predstavlja aktualizacijo vstajniške institucije zgolj v toliko, kolikor kreira možnosti za aktualizacijo življenja onkraj obstoječih z neoliberalizmom zamejenih izbir. *Facebook* je v času vseslovenskih vstaj vsaj začasno omogočal gradnjo avtonomnega socialnega spletnega prostora konstituirajočega upora in subjektivizacije, v katerem so vstajniki preko izjav ustvarjali dogodke, iz katerih so vznikale nove ideje, novi občutki in srečanja, ki so vzpostavljali novo polje sil in kreirali samoorganizirano občestvo, množstvo singularnosti zunanje obstoječemu diagramu oblasti o katerem Hardt zapiše:

Mnoštvo je pri tem odprta celota ali odprto občestvo, v katerem posamezniki niso preštevne enote, ampak so proizvajajoči, produktivni in kreativni člani občestva v postajanju, zato tudi organiziranja multitudine ne moremo razumevati v kategorijah vertikalnih struktur reda ampak kot kontinuiran proces komponiranja in dekomponiranja z družbenimi srečanji znotraj imanentnega polja sil. Multituda je zato v nenehnem iznajdevanju same sebe in takšnih institucij, ki bodo zmožne preobraziti lastne prakse in jih prilagoditi interakcijam med individui in njihovim resničnim interesom. (Hardt v Štempihar 2013, 119–120).

Izključeni iz procedur družbeno-političnega odločanja so bili na ta način preko internetne vstajniške komunikacije vrnjeni v polje politične subjektivizacije, v konstitucijo množstva, v multitudo kot občestva sestavljenega iz enakovrednih sogovorcev z enakovredno odgovornostjo do izrečenih besed. »Anarhistično občestvo je multituda, ki temelji na besedi«, je namreč zapisal Freire (v Štempihar 2013, 125). Ta pozitivna energija Facebooka se je ohranjala vse do trenutka, dokler so bile izjave vstajnikov avtonomen izraz njihovega občutja, ogorčenja in jeze nad vsemi oblikami biooblastne dominacije in diskriminacije, vse dokler se je odvijal proces kontitucionalizacije odprtega vstajniškega mrežnega internetnega prostora skupnega:

Ko iščemo formno enotnost obeh, tehnološke in socialne plati multitude, jo odkrijemo v mrežnosti. Ne glede na to, ali so akterji prizadeti posamezniki, strokovne javnosti, majhne neformalne skupine, celo kakšna bolj klasična politična organizacija, kot so stranke ali sindikati, cela paleta bolj ali manj neodvisnih nevladnih organizacij, identitetnih politik subkultur itd. – vsi se povezujejo horizontalno in pri tem odklanjajo organizacijsko hierarhijo ali hierarhijo topik. Povezave so problemske, ideološke identifikacije izgubljajo na pomenu, so bolj personalne kot institucionalne, naključne, kaotične, nestalne, dinamične, z različno intenziteto... (Zadnikar 2013, 78)

Mnogoterost izjav je na spletu ustvarjala heterotopični odprti prostor srečanj v enakosti, v katerem so participajoči vstajniki enakopravno nastopali v vlogi proizvajajočih, produktivnih in kreativnih članov vstajniške multitude, ki se je kot taka skozi kontinuiran proces komponiranja vzpostavljala vse dotlej, dokler je v procesu njenega dekomponiranja niso nadvladali odnosi hierarhije in dominacije, ki so v imanentnem polju sil začeli krepiti identitete in nekatere vstajnike izpostavile v vlogo mnenjskih voditeljev, druge pa v vlogo njihovih sledilcev. S tem se je izgubila enakopravnost, vstajniški spletni prostor skupnega pa je bil vse bolj zaznamovan s samopromocijo osebnih interesov posameznikov in tekmovalnostjo med vstajniškimi portali. Vsekakor pa so imela srečevanja vstajnikov preko družabnega socialnega omrežja in graditve konsenza preko spletnega izjavljanja otipljive aktualne materialne učinke, ki so pomembno vplivali tako na vsebino posameznih vstaj, kot tudi pomagale pri obveščanju ter dogovarjanju terminov vstajniških skupščin, razprav in samih vstaj, a prepirljivost in tekmovalnost sta preko krnjena enakopravnosti vstajnikov v komunikaciji množstva sčasoma zavrla proces njihove *politične subjektivizacije* in zamejila vznik novih možnosti aktualizacije, vstajniška mnogotera telesa pa znotraj družbenega občestva ponovno postavila na mesta

»določena z nezmožnostjo sodelovanja/odločanja« (Štempihar 2013, 126). Po Trčku tako lahko o vlogi socialnega omrežja *Facebook* v okviru vseslovenskih vstaj kritično razmišljamo tudi takole:

V amplitudah upora, njegovih kulminacijah, zatišju in izpetju odigrajo uporniški FB profili, okoli katerih se družijo, razmišljajo in zelo pogosto predvsem bentijo sprememb željni, tudi psevdoterapevtsko funkcijo. Upravičeni bes se tako kanalizira v virtualne prakse, ki se nam kažejo kot delovanje, a so s pozicij akcije in analize upora pogosto nedelovanje. (...) V civilnodružbenem tako nerazvitem okolju so seveda hitro nastali prepiri, kdo predstavlja tapravo vstajništvo, kar se je izražalo celo v poimenovanju FB-profilov. (Trček v 2013, 64–65)

Facebook kot tak tako še vedno ne predstavlja idealne tehnološke platforme vstajniške politične subjektivizacije, saj ne vzpodbuja zgolj pozitivnih srečanj v enakosti, ampak tudi srečanja, ki obvladovana z logiko kapitalistične menjave vzpostavljajo odnose dominacije in hierarhije. Internetni svet pač ni od realnega sveta neodvisni svet imaginacije. Je tudi svet vdora oblasti, medijev, komercializacije in preko zaščite pravic intelektualne lastnine tudi svet privatizacije kulture in vednosti (Zadnikar 2011, 20). Emancipacija ni mogoča v občestvih, ki jih obvladuje logika kapitalistične menjave (Štempihar 2013, 126). Emancipacija je mogoča zgolj v svetovih, ki jih svobodne posameznice in posamezniki kreirajo v samoorganizirana občestva singularnosti, v kateri so posamezniki aktivni v procesu organiziranja, cilje pa jim ne vsiljujejo drugi (Freire v Štempihar 2013, 126; Freire 2006, 148). Da bi naš glas postal slišan in upoštevan, si bomo morali v procesu kreacije omisliti občestva osvobojene heterotopične horizontalne komunikacije, lahko kot spletne *odločevalnice* brez mnenjskih voditeljev, v katerih bomo v komunikaciji enakih z enakimi v biopolitičnem jeziku v horizontalnem konstituirajočem diskurzivnem procesu spreminjali režim resnice in ustvarjali horizontalni heterotopični vzporedni svet z izražanjem ljubezni do življenja v enakosti in svobodi ter ogorčenja do vsega kar kreacijo takšnega življenja ovira, onesnažuje in korumpira.

V ta boj za emancipacijo informacijskih tehnologij od kapitalskih vzvodov oblasti, ki si na vse načine prizadeva zadušiti emancipacijski biopolitični izjavni potencial multitude, se vključuje tudi Anonymus, kot najbolj prepoznaven primer globalne internetne hekerske gverile. Med razkrojem moderne politične demokracije, ki je domovala v nacionalni državi, in vzniku sodobnih tehnologij ter t. i. *znanstvene civilizacije* Zadnikar (2003, 75) zaznava očitno paralelo,

saj če globalizacija oziroma tvorba Imperija pomeni novo avtonomno in vladajočo kvaliteto glede na prejšnje oblike suverenosti, je kot novo kvaliteto na ravni tehnologij, ki ima radikalen vpliv na strukturiranje družbe, morda pa tudi civilizacije, potrebno dojeti tudi informacijske tehnologije (Zadnikar 2003, 77). Ta nova kvaliteta suverene oblasti je po Zadnikarju (2003, 76) problematična, ker obide emancipacijske korekture in garancije nacionalnih demokracij, zato je tudi emancipacijske boje in protimoči ter institucije upora danes potrebno graditi na globalni ravni, tudi ko se gre za posest in nadzor informacijskih tehnologij. Skozi prizmo gibanja Anonymus se tako svetovni splet zarisuje kot politični prostor, kjer se odpira možnost boja za apropiacijo tehnološke infrastrukture, znotraj katere se kažeta dva načina bivanja:

Prvi, institucionaliziran formalni del kot internetno vladovanje s strani mrež zasebnih akterjev trga, državnih institucij in multiratelarnih mednarodnih pogodb (ACTA), ter drugi, neformalni del interneta kot odprtokodni sistem dezorganizacije, kjer se zarisuje prostor ustvarjanja skupnega. (...) S tega stališča se boj proti cenzuri svobode govora lahko razkrije tudi kot boj proti redukciji množstva mnenj (neartikuliranih imobiliziranih zahtev vstajniške multitude), ki se razliva skozi okupacije tako virtualnih kot fizičnih prostorov. (Škerjanec 2013, 172)

Agenda Anonymusa izhaja iz desubjektivacijskih linij t. i. *a-kultur* (Auerbach 2012), ki temeljijo na anonimnosti, glavni motiv za politično organizacijo njihovega aktivizma pa slej ko prej še vedno ostaja boj za svobodo govora in uporabe interneta kot habitata kolektiva, ki ga bje z uporabo destruktivnega cinizma in satirizacije dominantnih oblik političnega, družbenega in kulturnega (Škerjanec 2013, 171). Tudi slovenska fantomska celica kolektiva Anonymus se je v času vseslovenskih vstaj vzpostavila kot gibanje, ki je aktivno delovala predvsem v okviru t. i. operacije *Petarda*, v kateri je svoje politične aktivnosti izvajala v kontekstu v tem obdobju potekajoče globalne akcije Anti-Acta ki je bila uperjena proti implementaciji globalnega dokumenta Acta o regulaciji interneta, s katero so politični akterji globalne neoliberalizacije želeli vzpostaviti nadzor in kontrolo nad internetno komunikacijo. Pripadniki slovenskega gibanja Anonymus so v ta namen izvedli številne *DDoS napade* (Abliz 2011, 3-4), v katerih so ciljane spletne strani z organiziranim posredovanjem prekomernega števila na njih naslovljenih komunikacijskih zahtevkov preobremenili do te mere, da se niso mogle več odzivati z normalno pričakovano hitrostjo. Tovrstnega napada so bile v tem času deležne spletne strani političnih strank (SDS, PS, SD), Zveze potrošnikov Slovenije, občine Ljutomer, NLB, vladne strani, razkrili so nekatere vladne sezname, premoženje RKC, ter blokirali dostop do spletne strani

ribiškega katastra kmetijskega ministrstva (Belovič 2012; K. Š. 2012; Ni. Č. 2012; Škerjanec 2013, 171). Hektivistična dejavnost Anonymusa je svojo *deleuzojevsko aktualizacijo v realnem* doživela tudi 17. februarja 2012 z vstajniškim pohodom po ljubljanskih ulicah, na katerem so vstajniki svoj glas povzdignili proti mednarodnemu sporazumu Acta in ustvarila točko srečanja med vstajništvom in hektivizmom. Sotočja vstajništva in hektivizma Škerjanec (2013, 175) prepozna kot potrebe shizofrenih subjektov po iskanju prostorov in načinov boja proti imobilizacijam hegemonskih tehnik vladanja, a hkrati poudarja, da v nekaterih pogledih pomembnejša naloga postaja ustvarjanje, vzdrževanje in branjenje javnih prostorov. Max Haiven v tem kontekstu ob premišljevanju feministične uporniške tradicije in premišljevanju o delu feministične teoretikarke in aktivistke Silvie Federici poudari pomen *reprodukcije*:

Reprodukcija v tej perspektivi ne pomeni zgolj načina, kako se ljudje reproduciramo biološko, temveč je širok koncept, ki zajema načine medsebojne skrbi, načine reprodukcije lastnih fizičnih teles glede na dostop do hrane in nastanitve, načine reprodukcije kulture in ideologije, načine gradnje in obnove skupnosti ter načine, kako lahko ohranjamo in širimo prakse upiranja ter boje. (Haiven 2013, 132).

Zgolj protestirati pomeni, da na nek način prepuščamo centrom moči oblikovanje agende, se strinja Holloway (2010, 3). Za pravi prelom s centri moči, je zato tudi po njegovem mnenju potrebno več. Potrebno je, da naše nasprotovanje preraste v kreacijo drugačnega načina dela, v aktivnost, ki ni opredeljena z denarjem in ki jo ne oblikujejo odnosi oblasti:

Pogosto alternativno delovanje izraste iz nujnosti: delovanje kapitalističnega trga nam ne omogoča preživetja in zato smo prisiljeni iskati drugačne načine življenja, oblike solidarnosti in sodelovanja. Pogosto se oblikuje tudi iz izbirne odločitve: odločimo se, da ne bomo več podrejali svojega življenja pridobivanju denarja, ampak se bomo posvetili nečemu, za kar smatramo, da je potrebno storiti, ali pa si želimo storiti. V obeh primerih živimo svet, kakršnega si želimo ustvariti. (Holloway 2013, 3–4)

A tudi dediščina protestov ima svojo težo. Tudi protesti spreminjajo agendo, kadar svoje zahteve naslavljajo onkraj obstoječe oblasti in obstoječega političnega sistema, ko presežejo zgolj zahteve po redu, pravni državi in novih obrazih, in svojo *potencio* usmerjajo v imaginacijo, kreacijo in aktualizacijo postnacionalnih biopolitičnih heterotopičnih prostorov življenja, ki jih opredeljuje želja množstva po socialni varnosti, horizontalnih oblikah

demokracičnega družbenopolitičnega odločanja, produkciji skupnega, pravični delitvi družbenega bogastva in življenju v mitični *boljši družbi*. S pojavom gibanja Occupy, 15o in vstajnišva se je pojavilo tudi na stotine socialnih političnih spletnih forumov, kjer so navadni ljudje lahko spregovorili o svojih skrbah in problemih, običajna pokroviteljska od zgoraj navzdol usmerjena komunikacija pa je bila postavljena na stranski tir. Tisto, kar je pri tem dejansko prestrašilo centre moči, pa niso bile specifične zahteve ali predlogi vstajnikov, je prepričan Graeber 2013b, xvii), pač pa strah pred tem, da bi si ljudje preko teh forumov ustvarili pogled na to, kakšna bi lahko bila resnična demokracija in s tem povzročili legitimacijsko krizo celotnega družbenopolitičnega sistema. In res je: ko enkrat uzreš možnost drugačnega sveta, ni več povratka. Occupy, 15o in vstajništvo so nam omogočili, da uzremo ta drugačni svet. Duh je zato že ušel iz steklenice.

5 Sklepne ugotovitve

V doktorski disertaciji sem v slovenskem družbenem okviru soočil dva diskuzna, dve paradigmi, dva načina imaginacije sveta, tistega od zgoraj, dominantnega, ki se ima za glas razuma, in tistega od spodaj, ki se ga od zgoraj dojema le kot hrup, ki ni sposoben ubeseditve razumnega govora. V prvem delu disertacije sem skladno z normativi najprej teoretsko utemeljil znanstveno relevantnost teme, opredelil metodologijo, pojmovno teoretična izhodišča in predstavil problematiko, nakar sem na referencah utemeljil hegemonski koncept *neobalkansko neoliberalnega slovenstva* in mu v opozicijo postavil njemu podrejeni in prav tako na referencah utemeljeni koncept *postnacionalno biopolitične družbe*. Metodologija izgradnje teoretskega koncepta *neobalkanskega neoliberalnega slovenstva* je upoštevala reference, ki trdijo, da po propadu sovjetskega socialističnega sistema ne moremo več govoriti o delitvi sveta na dva antagonistična tabora, socialističnega in kapitalističnega, ampak imamo opravka z delitvami na novih osnovah, ki se v evropskem okviru kažejo kot izključujoče prakse latentnega evropskega režima apartheida, v globalnem pa kot sistematična raba skrajnega nasilja in množične negotovosti, da bi se preprečil razvoj gibanj za kolektivno emancipacijo in preoblikovanje gospodujočih struktur. S konceptom *neobalkanskega neoliberalnega slovenstva* sem napeljeval na misel, da so te družbene spremembe odločilno zaznamovale tudi sedaj že več kot 20 letni poosamosvojitveni družbeni razvoj slovenske družbe.

Skladno s tem smo bili v postsocialističnem obdobju v slovenski družbi v političnem ekonomskem diskurzu deležni evrocentrične identitizacije in neoliberalne ekonomizacije.

Evrocentrična identitetizacija, se pri tem kaže kot izključujoči slovenski nacionalizem (tj. kot nebalkanstvo), pri katerem se preko procesa redukcionistične homogenizacije kot družbenega drugega konstituira pripadnike ostalih narodov bivše skupne države Jugoslavije, neoliberalna ekonomizacija pa kot že kar represivni pritisk po uvedbi ekonomskih ukrepov, ki naj temeljijo na ideologiji prostega trga in strankarske parlamentarne demokracije (torej na neoliberalizmu). Oba pojava sem sledil in dokazoval preko diskurzivne analize, pri čemer sem temeljne resnice tega diskurza iskal preko analize medijsko najbolj reprezentativnih in odmevnih političnih zgodb podprtimi z referenčnimi izjavami elitnih osebnosti poosamosvojitvenega obdobja, da bi na ta način razgalili koncepte, ki poganjajo slovensko poosamosvojitveno mitologijo. Analize sem se lotil ločeno po obeh komponentah, nebalkanski, preko analize mitologije slovenske poosamosvojitvene evropeizacije, in neoliberalni, preko analize političnih zgodb slovenskega poosamosvojitvenega ekonomizma.

V poosamosvojitveni Sloveniji pride do ponovne razplamtitve dveh nacionalizmov: osvoboditeljsko antisistemsko (*wallersteinsko*) na NOB utemeljeno slovenstvo se namreč na nivoju mitoloških floskul v poosamosvojitveno (*gramscijevski*) pozicijski vojni za oblast spopade z osamosvojiteljskim (*aminovskim*) evrocentričnim katoliško-kapitalskim na nebalkanstvu utemeljenim slovenstvom, družbenopolitične obredne prakse pa v tej novi situaciji začnejo funkcionirati kot *izključujoči nacionalizem* uperjen predvsem proti narodom bivše skupne države Jugoslavije. Na eni strani poosamosvojitvenega bojnega polja imamo tako osvoboditeljsko elito, *osvoboditelje*, častilce osvoboditve, ki jo mitizirajo kot temelj za kasnejšo uresničitev slovenske državnosti in kot upor ter zmago partizanskega narodnoosvobodilnega boja nad *sataniziranim* fašizmom in z njim ter s slovenskim *klerom* povezanimi domačimi izdajalci, ki se tudi v razmerah postsocialistične tranzicije ter kljub konstruiranju nove postkonzervativne *zgodbe o uspehu* ne želijo odreči na antifašističnih temeljih grajene iz druge svetovne vojne izviraajoče preteklosti in antiklerikalizmu. Na nasprotni strani imamo *osamosvojitelje* kot častilce osamosvojitve, ki jo mitizirajo kot temelj slovenske državnosti ter kot zmago demokracije, katoliškega domoljubja in civilizacijskih krščanskih vrednost nad socialističnim totalitarnim sistemom in vseh s tem sistemom povezanih mitologij, pri čemer pa v razmerah postsocialistične tranzicije še vedno prepoznavajo tudi grožnje *vsebinski demokraciji* in *Sloveniji na pravi poti*, mitiziranih v kategorije neuravnoveženega medijskega prostora, sil kontinuitete, nesproščenosti in zakrčenosti zgodovinskih opredelitev ter *satanizacije* Romov, gejev, južnjakov, *izbrisanih* in podobnih na rob potisnjenih družbenih skupin. Gre za dve na videz med seboj na smrt skregani družbeno politični eliti, ki pa praksi

zgoj skrbita za medsebojno rotacijo in ohranitev svojih elitnih položajev, kar uresničujeta preko *deli in vladaj ideologije* nebalkanskega neoliberalnega slovenstva.

Poosamosvojitveno Slovenijo se je v tem postsocialistično tranzicijskem novoreku začelo mitizirati kot suvereno, demokratično, parlamentarno evropsko državo, za razliko od predhodne socialistične republike Slovenije, ki naj bi bila podrejena srbskim interesom, totalitarna in enopartijska balkanska država, in če so t. i. *sveti čas* v socializmu tvorili predvsem prazniki povezani s slavljenjem dela, revolucionarne preteklosti, bratstva in enotnosti ter komunističnega vodje, pa po osamosvojitvi in odcepitvi Slovenije od Jugoslavije tovrstne praznične vsebine nadomestijo prazniki, ki namesto revolucionarnega naboja kot sveto izpostavijo predvsem slovensko samostojnost, domoljubje in evrocetrično-nebalkanske katoliško-protestantske korenine. V glavni vlogi ekskluzivacije navzven je bil skozi celotno obdobje po osamosvojitvi tudi diskurz o razmejevanju med Slovenijo in Hrvaško, o utrjevanju meje med civiliziranim zahodom in za pridružitvev razvitejšim narodom Evrope še ne pripravljenimi narodi Zahodnega Balkana. V nacionalnem smislu začne tako Slovenija po osamosvojitvi, kljub za Slovence specifični notranji razklanosti, navzven delovati kot nedeljiva celota z organizacistično perspektivo. V tem smislu v Sloveniji ne čudi pojav *izbrisanih*, Jugoslovanov, ki se niso prepoznavali ali bili prepoznani kot Slovenci, in so bili zato izbrisani iz slovenskih državnih evidenc ter s tem na nek način žrtvovani za potrebe očiščenja slovenskega telesa od ostankov jugoslovanstva. Z izbrisom torej ni bilo iz državnih evidenc izbrisano zgolj 20.000 potencialnih državljanov, ampak tudi vzpostavljena amnezija do 20 milijonov pripadnikov bivše skupne jugoslovanske družbe, države, skupnosti in kulturnega kroga *kateremunaj ne bi zares nikoli pripadali*. Vsiljena zavest o nebalkanskih koreninah s tem postane temeljni postulat slovenske poosamosvojitvene mitologije.

Iz *bratstva in enotnosti* izvirajoči socialistični *diskurz enakih pogojev* v teh razmerah nadomesti evrocentrično-ekonomistični *diskurz enakih možnosti*. *Posnemajte Zahod, najboljši izmed vseh svetov* je na ta način postala nekritično povzeta evrocentrična maksima slovenskega poosamosvojitvenega vsakdana. Preko analize PR sporočil, ki so jih slovenske vlade dajale na voljo slovenski sedmi sili, namreč ugotavljam, da je projekt socialne države slovenskim političnim elitam služil le v toliko, kolikor je predstavljal ogrodje mirnega razvitja neblagovnih institucij, ki so bile potrebne za nadaljnji razvoj restavriranega kapitalističnega sistema v Republiki Sloveniji. Slovenske poosamosvojitvene vlade so svoj diskurz veskozi gradile na gospodarskih temah ter uvajanju z razvojem gospodarstva povezanih nujnosti kot so nujnost

privatizacije in denacionalizacije ter natoizacije in evropeizacije in na vse večjem upoštevanju freidmanistične mantre deregulacije gospodarstva, privatizacije premoženja in v slovenskem primeru, zaradi ohranjanja socialnega miru, vsaj v prvem obdobju nekaj manj radikalnega krčenja socialnih pravic. Poglobljanje neoliberalizacije Slovenije so napovedovali junija 2010 predlagani zakoni s področja dela in sicer Zakon o urejanju trga dela, Zakon o malem delu ter novela Zakona o delovnih razmerjih. Poglavitni namen novih zakonov, v vladnem neoliberalnem žargonu, je bilo *povečanje varnosti iskalcev zaposlitve in uvajanje koncepta varne prožnosti na trgu dela v Republiki Sloveniji*, dejansko pa je šlo za interes političnih elit po uzakonitvi prekarizacije oziroma prekarnega dela, saj se je med drugim uzakonjalo tudi skrajšanje minimalnih zakonsko določenih odpovednih rokov v primerih dolgotrajnejših zaposlitev ter znižanje višine odpravnin v primeru odpovedi pogodbe o zaposlitvi za približno 20 odstotkov. Napovedane strukturne reforme in fleksibilizacija trga dela dejansko pomenijo uveljavitev koncepta *nižanja socialne varnosti* s strani slovenske uradne politike v slovensko družbenopolitično realnost. S tem se je poosamosvojitvena Slovenija vzpostavila kot vzorna uresničevalka neoliberalnega diskurza in zapostavila želje ljudi v prid interesov korporacij in finančno kapitalskih elit. Tovrstni PR diskurz slovenskega poosamosvojitvenega ekonomizma je rezultiral v petih modusih:

- v napovedi žrtvovanja socialne varnosti v prid konkurenčnosti in fleksibilizacije trga dela;
- napovedi nadaljnega razlaščenja prebivalstva v korist korporacij in finančnih elit;
- napovedi slabitve in redčenja glasu državljanov v političnih odločevalskih procesih v prid učinkovitejšega sprejemanja gospodarsko-ekonomskih odločitev;
- napovedi razprodaje skupnega zaradi privatizacije zdravstva, šolstva in državnega premoženja;
- napovedi vsesplošne *podreditve družbenega življenja maksimalizaciji profita*.

Tovrstne prakse ekonomskega in identitetnega izključevanja so posledično pripeljale do nasprotovanja in oblikovanja diskurzivne formacije, ki tem izključujočim praksam nasprotuje ter na drug način producira odnose in znanje: ki želi oblikovati neoliberalizmu in izključujočemu nacionalizmu nasprotujoč pogled na svet oz. novo paradigmo postnacionalne biopolitične imaginacije z materialnimi učinki. Možne materialne posledice tovrstne postnacionalne biopolitične imaginacije na slovensko *nebalkansko* in neoliberalno orientirano družbeno okolje sem iskal preko analize pojava gibanja 15o v Sloveniji, protestov, ki so pojavu gibanja sledili, in iz njega izvirajočih družbeno političnih konotacij. Pojav gibanja 15o je v tem

kontekstu pomenil napoved vzpostavitve temeljev novega gibanja osvoboditve, ki se bo brezkompromisno zoperstavilo vsem poskusom uvajanja politik zategovanja pasov in ki bo izbrilo skupno blaginjo kot okvir zadovoljevanja potreb današnje generacije proizvajalcev družbenega bogastva. Biopolitična alternativa, ob dogodku 15o izražena preko združitve različnih glasov, ki jim z neoliberalno doktrino kontaminirani parlamentarni strankarski sistem odreka demokratično politično legitimnost, je preko s čustvi in ogorčenjem nabitih izjav udeležencev prvič uspela slovenski družbenopolitični diskurz razširiti preko z ideološkimi ščiti parlamentarne demokracije zamejenega diskurza nebalkansko neoliberalnega slovenstva in njegovih diskriminatornih praks. S svojo navezavo na globalno platformo dogodka Occupy je presegla tudi miselni okvir na narodov blagor orientiranega slovenskega provincializma in ga razširila na postnacionalni globalni biopolitični okvir.

Tudi sam sem bil med udeleženci protesta 15o. Poslikal sem transparente in zabeležil nekaj izjav. Nekaj slik transparentov sem našel tudi v medijih. Ves ta izjavni material sem združil v arhiv izjav. Izjave sem po sorodnosti njihovega sporočila razvrstil v snope. Nastalo je pet skupin izjav, ki so se po svoji vsebini gostile okrog vprašanj socialne varnosti, ohranjanja skupnega, demokratičnega odločanja, pravične delitve bogastva in zavračanja kapitalizma kot sistema. Diskurz, ki so ga ljudje ustvarili s svojimi izjavami na protestu 15o, je tako s svojimi petimi stekališči izkazal ujemanje z definicijo biopolitike opredeljene kot želje postajajočega subjekta po udejanjanju socialne varnosti, produkcije skupnega, horizontalne demokracije, pravične delitve in menjave kapitalistične z biopolitično paradigmo. Izjave s protesta so potrdile, da vedno večjo izločenost iz procesov demokratičnega odločanja, kot posledice demokratičnega deficita izhajajočega iz neoliberalne globalizacije, čutimo tudi v Sloveniji. Ljudje so v svojih izjavah namreč izrazili željo po ustvarjanju drugačnega na netržnih osnovah temelječega sveta in razvili prepričanje, da alternativa neoliberalizmu in njegovim praksam latentnega evropskega režima apartheida obstaja.

Z uveljavljanjem neoliberalnih praks v prid korporacij in finančno kapitalskih elit je vlada posegla v življenja mnogoterih ljudi na mnogoter način in jih vzpodbudila v mnogoter upor proti varčevalnim ukrepom. Če so se pretekle prakse upiranja fokusirale na krivice iz segmenta evropskih praks apartheida in diskriminatornih praks nebalkanskega slovenstva, sedaj v središče upora vstopi mnogotera ogorčenost razlaščenega in eksistečno ogroženega srednjega sloja, a kljub temu, da so krivični družbeni pogoji, ki jih producira neoliberalizem evidentni, jih neoliberalizem ne priznava. Sistematično jih zanika in hkrati za njih zavrača vsakršno

odgovornost. Sistematično duši javno razpravo o družbenih anomalijah, ki jih povzroča, in z oznanjanjem konca zgodovine zanika možnost kakršnekoli spremembe. S tem pa samo potrjuje, da zatiralec nikoli ne podari svobode prostovoljno in da ga bo potrebno prisiliti, da se usede za pogajalsko mizo. Ravno ta nepripravljenost zagovornikov neoliberalne doktrine na kakršno koli javno demokratično razpravo, ki bi vodila onkraj z neoliberalizmom zamejenih okvirov resnice, pa daje vsem, ki se počutimo v neoliberalni družbi ovirani, prikrajšani in izključeni iz javne diskusije, upravičenje za prakticiranje zunajparlamentarnih neposrednih demokratičnih akcij, kakršnih se je pri svojem biopolitičnem uporuh proti biooblastnim zatiralcem posluževalo tudi gibanje 15o.

Gibanje 15o je v svojih začetkih slovensko javnost nase opozorilo v treh zaporednih korakih: s 14. oktobra 2011 realiziranim vdorom v avlo NLB, s pripravo spontanega shoda na ljubljanskem Kongresnem trgu 15. oktobra 2011 in zavzetjem prostora pred ljubljansko borzo pozno popoldan istega dne. Zavzetje pred borzo se je nadaljevalo s šotorjenjem in vzpostavitvijo svobodnega prostora komunikacije, z organiziranimi delavnicami in odprtimi skupščinami 15o, ki so služile tudi kot priprave za aktivistična dejanja na podlagi uporabe principa direktne družbene akcije. Gre za prakse pri katerih predlagatelji akcij postanejo tudi sami dejavni udeleženci teh akcij, pri čemer najprej zberejo dejstva o identificirani krivici, jo konfrontirajo z oblastni in preko konfrontacije ozavestijo položaj lastne zatiranosti in zatiranosti družbe. Na podlagi lastne ozaveščenosti pripravijo načrt za potek direktne družbene akcije, ki preko soudeležbe deluje pravzaprav kot emancipacijski proces s katerim zatirani udeleženci s tem, ko preko upora proti krivici spreminjajo svoj lastni svet, že spreminjajo tudi družbo kot celoto. S takim pristopom gibanje 15o obogati družbeno delovanje v slovenskem prostoru z uveljavitvijo novega na biopolitičnih principih utemeljenega družbenega delovanja.

Na prostoru pred Borzo so v naslednjih mesecih od oktobra pa vse tja do aprila potekali odločevalski procesi gibanja 15o, ki so vodili v ustvarjanje nove vednosti, ki je preko prakticiranja demokracije direktne akcije in horizontalne demokratične participacije na delavnicah in skupščinah pred Borzo vzpostavljala konstituirajoči kaotični biopolitični prostor produkcije skupnega. Proces odločanja na prizorišču v Ljubljani se je torej na prvi pogled odvijal enako kot na ostalih prizoriščih protestne okupacije po svetu, a bolj natančna primerjava praks odločanja na trgu pred Borzo v Ljubljani in v parku Zuccotti v New Yorku, opozori na obrnjenost odnosa med delavnicami in skupščino v New Yorku in v Ljubljani ter s tem na bistveno razliko v postopku odločanja. Pri delovanju 15o v Sloveniji je bil poudarek na

decentraliziranem in manjšinskem opolnomočenju delavnic ter na bolj omejeni vlogi skupščine kot prostora srečanja. Generalna skupščina OWS je bila nasprotno v vlogi centralnega organa sprejemanja kolektivnih odločitev. Enega od razlogov za to razlikovanje v odločanju gre pripisati preteklim izkušnjam aktivistov v Sloveniji, vključno s tistimi iz stigmatiziranih manjšinskih in migrantskih skupin, ki so si jih z uporabo demokratičnih manjšinskih praks pridobili ob preteklem skupnem delovanju proti etničnemu nacionalizmu *nebalkansko* nastrojene večine.

Ne glede na razlike v notranji organiziranosti, pa je bil osnovni vzgib za upor tako v Evropi kot Ameriki enak: nastanek protestnih gibanj 15o v Evropi in Occupy v Ameriki je v svojem temelju kritičen odziv na krizo politike predstavniške demokracije, ki ugrabljena s strani politično-ekonomskih elit zaradi uveljavljanja interesov kapitala iz demokratičnega odločevalskega političnega procesa izključuje glas ljudi in preko krčenja njihovih socialnih pravic in zaostrene varčevalne politike preliva bogastvo od spodaj navzgor k že tako bogati manjšini, s tem pa na globalnem nivoju še dodatno zaostre prepad med bogatimi in revnimi. Osvobojeni prostori skupnega na trgih Casbah, Tahrir, Syntagma, Puerto del Sol, Catalunya, Liberty in pred Borzo v Ljubljani so bili zato obenem prostori vzpostavljanja avtonomije in procesa emancipacije kot tudi neoliberalnega zatiranja in če so si zasedniki s prostorov osvoboditve prizadevali za brezpogojno dezorganiziranje neoliberalnih procesov, ki so proizvedli dezorganizacijo skupnega, so si obstoječe oblastne strukture prizadevale brzdati tovrstno nevarnost veljavnemu redu.

Protestniške zasedbe trgov metropol, ki so v drugi polovici leta 2011 preplavile svet, so v izjemno kratkem času uspešno dvignile zavest o problemih neenakosti, nezaposlenosti, finančni deregulaciji in korporacijskih denarnih vplivih na demokratične procese. Omenjene probleme so napravile opazne protestnikom, medijem in širši publiki. To kar je gibanje Occupy storilo v globalnem okviru, je gibanje 15o storilo v slovenskem okviru. Prepada med ravnanjem politikov in njihovimi izjavami je z aktivnostmi gibanja 15o postal viden, saj smo ljudje, s svežo vednostjo pridobljeno iz izkušenj delovanja gibanja 15o, postali bolj pozorni na ravnanje družbeno političnih elit in na nevzdržnost družbenih pogojev, ki jih z neodgovornim klielentilističnim ravnanjem ustvarjajo. Ti krivični pogoji so pri ljudeh poglobljali občutek *neslišnosti* in zavedanje, da nimajo nobene druge možnosti, da pri politikih vzbudijo pozornost, razen vključitve v ponovni ulični upor, da se na njem izrazijo s svojim ogorčenjem kot jezikom neslišanih.

Aprila 2012 pa so se pripadniki gibanja 15o na skupščini dokončno odločili, da pospravijo še zadnjih nekaj preostalih šotorov s ploščadi pred Ljubljansko borzo. Konec zasedbe je hkrati tudi simbolični konec začetnega obdobja uveljavljanja biopolitične ideje v slovenski družbi. Vse kar je sledilo, je bilo zgolj nadaljevanje začetega, kajti Slovenija je s pojavitvijo gibanja 15o dokončno izgubila svojo biopolitično nedolžnost. Na nadaljevanje uporniškega izvenparlamentarnega delovanja je bilo potrebno čakati približno eno leto in mesec. Prva obletnica protesta je šla mimo zavita v molk, a potem, ko se je zdelo, da sta energija in sporočilo 15. oktobra in gibanja 15o zamrla, so *živalski glasovi* posameznikov in družbenih skupin, ki naj sicer ne bi smeli ali znali uporabljati razumskega jezika, ponovno oživelili z uličnimi protesti, ki so se začeli konec novembra 2012 in so nato spremljali celotno obdobje, v katerem je slovenski vladi načeljeval Janez Janša, vse do njegovega odstopa in sesutja njegove vlade v marcu 2013, in zahtevali, naj se njihovi glasovi ponovno upoštevajo ne kot glas *zombijev* ampak kot racionalni govor.

Vstaje, ki smo jim bili v Sloveniji priča v obdobju od novembra 2012 do maja 2013 so bile izraz vstajniškega ogorčenja, vstajniškega vprašujočega odnosa do resnice o svetu in poskus ponovne harmonizacije biosa vstajniških subjektov z logosom in nomosom, katerih harmonija je bila *vržena s tečajev* zaradi koruptivnega in manipulativnega ravnanja parlamentarnih zastopnikov oblasti. Med institucionalnimi značilnostmi slovenskih vstaj so prevladovala izvenparlamentarna horizontalna politična organiziranost, kratkotrajne nekaj ur trajajoče protestniške zasedbe trgov in ulic, srečevanja in mreženje prek vstajniških skupščin in razprav, zasedanje in mreženje internetnega prostora, poskusi oblikovanja vstajniških manifestov, želja po direktnem izvenparlamentarnem demokratičnem izražanju in nasprotne težnje po formiranju hierarhično organiziranih vstajniških strank.

Če je gibanje 15o v Sloveniji širši javnosti postalo prepoznavno predvsem zaradi fizične zasedbe prostora pred borzo, pa je vstajniško gibanje pozornost vzbujalo z vstajniškimi pohodi po ulicah in trgih ter z zavzemanjem internetnega prostora. Vstajniki so preko Facebooka in Twitterja med vstajami spregovorili z glasovi izključenih iz postopkov parlamentarnega strankarskega odločanja in na spletu z mnogoterimi različnimi vstajniškimi izjavami ustvarjali heterotopični biopolitični skupnostni spletni prostor multitude, konstituirajoče preko množstva različnih mnenj, želja in afektov brez enoznačnih zahtev in kolektivno usklajenih mnenj, ki pa

so svoj najsilovitejši fizični izraz vseeno dobivala ob množičnih protestnih pohodih po ulicah in na shodih pred občinskimi stavbami ter parlamentom.

Nepripravljenost vlade in poslancev za kakršen koli kritičen dialog okoli iz Bruslja posredovanih direktiv, ki Slovenijo iz ustavno deklarirane socialne države preko zakonodajnih mehanizmov parlamentarne partitokracije spreminjajo v neoliberalno EU kolonijo in siromašijo socialne pravice njenih prebivalcev, je novembra 2012 upravičeno doživela ponovno izvenparlamentarno kritiko v obliki uličnih protestov, ki so se iz prvega protesta v Mariboru razširili v vsa večja mesta po Sloveniji. Ljudje, ki smo opravili domačo nalogo iz ozaveščenja lastne zatiranosti, smo svoj monolog preko izvenparlamentarne prakse uličnega protesta preoblikovali v mnogoter dialog sozatiranih, udejanjan skozi naša telesa udeležena v protestih, ki so preko transparentov in vzklikov izražali *govor neslišanih* na *subverziven način*, da bi v postopkih parlamentarne demokracije izvoljene zastopnike ljudstva prisilili k soočenju s problemi, ki jih ljudem, ki imamo določene življenjske navade in se lotevamo določenih življenjskih praks, povzroča z neoliberalno ideologijo zamejeno avtoritarno delovanje politikov in družbenopolitičnih institucij.

Sam sem bil med udeleženci ljubljanskih in vseslovenskih vstaj. V diktafon sem si bral izjave s transparentov in beležil ponavljajoča se protestna skandiranja ter si s tem ustvarjal arhiv izjav za analizo. Še posebej sistematično sem se lotil analize izjavnega diskurza vseslovenskih ljudskih vstaj. Na petih vseslovenskih ljudskih vstajah sem tako v diktafon zabeležil 525 izjav, ki sem jih glede na sorodnost in različnost njihovega izraza razvrstil v 10 različnih modusov:

- v modus socialne varnosti, 45 izjav (8,57% od vseh zabeleženih izjav na petih vseslovenskih vstajah);
- v modus produkcije skupnega, 36 izjav (6,86%);
- v modus horizontalne demokracije, 69 izjav (13,14%);
- v modus pravične delitve bogastva, 49 izjav (9,33%);
- v modus menjave kapitalistične z biopolitično paradigmo, 58 izjav (11,05%);
- v modus reda in pravne države, 51 izjav (9,71%);
- v modus »Gotov je...«, »Za nove ljudi v politiki...«, »Zahtevamo odstop politične elite...«, 186 izjav (35,43%);
- v modus osvoboditeljev in osamosvojiteljev, 15 izjav (2,86%);
- v modus internacionalizacije, 3 izjave (0,57%);

- v modus zelo posplošenih izjav, presplošnih, da bi jim lahko dodelili pomen oziroma specifičen modus, 13 izjav (2,25%).

V modusih, ki sovpadajo z biopolitičnim diskurzom, sem zabeležil 257 izjav oziroma 48,95 %. Izven modusov, ki sovpadajo z biopolitičnim diskurzom, je ostalo 255 izjav oziroma 48,57 %, preostanek pa je ostal nerazporejen. Rezultati analize vstajniških izjav z vseslovenskih vstaj kažejo, da je 48,57 % vstajniških izjav zahtevalo zgolj spremembe znotraj obstoječe neoliberalne ureditve, medtem ko je v duhu 15o željo po socialni varnosti, ohranjanju skupnega, po neposredni demokratični participaciji, po pravični delitvi družbenega bogastva in po vstopu v družbo v kateri bi življenje imelo prednost pred profitom podpiralo 48,95 % vstajniških izjav z vseslovenskih vstaj. Modularna analiza izjav z vseslovenskih izjav razkriva, da je bil delež tistih, ki so se na protestih zavzemali za konkretne na biopolitični teoriji utemeljene družbene spremembe, približno enak deležu tistih, ki so se bili pripravljene zadovoljiti že z uresničitvijo zahtev po redu, pravni državi in novimi obrazi v parlamentu. Da je bilo temu res tako, pričča tudi drastičen upad števila udeležencev na četrti in peti vseslovenski vstaji, ki sta se obe dogajali po Janševem odstopu in obljubi predčasnih volitev, ki pa so se jim parlamentarci v nadaljevanju z zvito strankarsko aritmetiko izognili. Vstajniška multituda tudi ni v ničemer problematizira za Slovenijo tako rekoč samoumevni pogled na v konstrukt Zahodnega Balkana preoblikovanega *balkanskega drugega*, niti se ni obregnila ob kolonialni odnos EU do celotne *balkanske regije* v katero postkolonialni evropski režim apartheida poleg držav bivše Jugoslavije tlači še Turčijo, Grčijo, Bolgarijo in Romunijo.

Uporniška kreativnost slovenskih vstaj se je torej ustavila ob zahtevah po menjavi korumpiranih politikov z novimi obrazi in po krepitvah pravnega reda, istočasno pa v prenizkem odmerku premalo odločno problematizira sam neoliberalni sistem, kar pa je razumljivo, saj vstaje niso potekale v gladkem idiličnem prostoru horizontalne demokracije, ki bi dopuščal kreacijo utopični zgodb z lepim pripovednim lokom, ampak v kaotičnem političnem, ekonomskem in medijskem družbenem okolju, obvladovanim s hegemonskim diskurzom etničnega nacionalizma in neoliberalnega ekonomizma, v katerem je bil vsak poskus govornice, da bi spregovorila v čistem biopolitičnem jeziku, hromljen s policijsko silo in s prilagodljivim elastičnim tolmačenjem neoliberalnega prava.

Kronologijo vseslovenskih ljudskih vstaj tega obdobja zaključuje *Peta vseslovenska ljudska vstaja* 27. aprila 2013, ki po začetku na Kongresnem trgu ponovno krene v že kar klasičen

skupen vstajniški pohod po ulicah, tokrat sprva usmerjen proti Mestni hiši na Mestnem trgu, kjer se na stopnišču Magistrata odvije vstajniški protest proti županu Jankoviču, pa naprej proti Križankam, potem pa pride do ločitve vstajnikov: medtem ko je glavnina vstajnikov sledeč zastavonošem gibanja VLV nadaljevala pot nazaj proti Kongresnemu trgu in parlamentu, se je del vstajnikov odcepil od glavnine in se odpravil proti Mostam, krenil ob Ljubljani proti moščanski glasbeni šoli in na presenečenje policistov, ki so spremljali njihov pohod, z ulice nenadoma zavil desno in zasedel prostore opuščenega kina Triglav. Vstajniki so tako svoj zadnji pohod v okviru vseslovenskih vstaj simbolično zaključili na različnih bregovih mestne reke Ljubljane: tisti, ki so videli možnost za boj in nadaljnje spremembe v okviru obstoječega sistema, so vstajo končali pred parlamentom, tisti, ki pa so rešitve iskali v novih družbenoosvobodilnih praksah neposredne demokracije, pa z vstajniško skupščino v *zaskvotanem* kinu Triglav.

Vstaje, kot afirmacija želje po izstopu iz obstoječega, so vseeno obudile upanje, da je na vprašanje, ali so korenite družbene spremembe mogoče, možen pritrđen odgovor. Modularna analiza izjav z vstaj je namreč med drugim pokazala tudi, da ljudje v Sloveniji neoliberalizem že prepoznavajo kot sistem, ki namenoma ustvarja množično negotovost, da bi s tem utišal glas odpora proti neoliberalnim zastraševalnim praksam. Ogorčenje v ljudeh pa zaradi zastraševanja ni manjše, ampak se samo še povečuje, tako da tudi možnost za vsesplošni družbeni revolt dejansko postaja še bolj realna. Preko razmisleka o lastni zatiranosti sem prišel tudi do spoznanja, da je upor proti njim dejansko v mnogoter upor povezovan upor v nas samih, ki je posledica mnogoterih ponižanj, ki smo jih deležni v vsakdanjem z neoliberalnimi praksami prepletenem življenju. Mnogotere diskriminacije nas vodijo v mnogoter upor. Ravno mnogoterost udeležencev in mnogoterost v izražanju ogorčenja pa prepoznavam kot bistveni kvalitativni preskok in novost, ki sta ga gibanje 15o in vstajniško gibanje uspeli uveljaviti v primerjavi s predhodnimi s strani družbenih gibanj od spodaj spodbujenimi manifestacijami v Sloveniji.

Ker so bili vstajniki na ulicah nezaželeni, sankcionirani in preganjani, v javnih občilih pa brez glasu in zaničevani, je vstajniška multituda svoj prostor delovanja selila tudi na internet in ga preko subverzivne uporabe platforme *Facebook* preobrazila v institucijo, ki ji je v umetno kreiranem spletnem okolju omogočala, da je preko procesa subjektivizacije v rojevanje nove *public opinion*, združene pod slogan *Nihče nas ne predstavlja*, vključevala vse več iz parlamentarno demokratičnih odločevalskih političnih procesov izključenih in odrinjenih ljudi.

Facebook je v času vseslovenskih vstaj na ta način vsaj začasno omogočal gradnjo avtonomnega socialnega spletnega prostora konstituirajočega upora in subjektivizacije, v katerem so vstajniki preko izjav ustvarjali dogodke, iz katerih so vznikale nove ideje, novi občutki in srečanja, ki so vzpostavljali novo polje sil in kreirali samoorganizirano občestvo.

V času vstaj se je pojavilo na desetine socialnih političnih spletnih forumov, kjer so navadni ljudje lahko spregovorili o svojih skrbah in problemih, običajna pokroviteljska od zgoraj navzdol usmerjena komunikacija pa je bila postavljena na stranski tir. Tisto, kar je pri tem dejansko prestrašilo politično-ekonomske elite, pa niso bile specifične zahteve ali predlogi vstajnikov, pač pa strah pred tem, da bi si ljudje preko forumov ustvarili pogled na to, kakšna bi lahko bila resnična demokracija in s tem povzročili legitimacijsko krizo celotnega družbenopolitičnega sistema. In res je: ko enkrat uzreš možnost drugačnega sveta, ni več povratka. Occupy, 15o in vstajništvo so nam omogočili, da uzremo tak drugačen svet.

Da je s pojavom gibanja 15o prišlo do zazrtja v drugačen svet, dokazuje tudi modularna izjavna analiza s protesta 15o na ljubljanskem Kongresnem trgu, ki pokaže presenetljivo polnost in čistost biopolitičnega izraza udeležencev. Protest s 15. oktobra 2011 zato prepoznavam tudi kot prvi pravi v slovenskem prostoru izpeljani biopolitični dogodek, ki je preko upora proti diskriminatornim praksam neoliberalne globalizacije vzpodbudil logos, da je v želji po homogenizaciji z biosom ponovno začel iskati svojo subjektivno resnico in jo izrazil v uličnem protestu. Besede politikov namreč niso več odražale dejanske stanja. Beseda in videz se nista več ujemala. Med njima je zazevala razlika in zamajala tudi harmonijo med biosom in logosom ter multitudo pognala upor. Nomos je v imenu večje konkurenčnosti in učinkovitosti gospodarstva, preko redčenja artikulacije med individualnim in kolektivnim ter posledičnega povečevanja deleža tistih brez deleža v družbenih procesih, spet pohodil bios. A bios se je uprl nomosu, ki ni bil več v skladu z logosom. Moralni horizont je usmeril v produkcijo subjektivitete in ga preusmeril stran od identitete k biopolitičnemu postajanju. Parrhesia je ponovno privrela na dan in zagrozila, da bo spremenila življenje.

Gledano globalno je to isto občutenje disharmonije preko Sredozemskega morja v Evropo naplavilo begunce, ki s svojo dvomljivo zgodovino in negotovo prihodnostjo, iztrganostjo iz domovine in odtujenostjo od državljskih pravic postajajo elitni predstavniki tega parrhesianističnega proti na rasističnih osnovah konstituirane drugosti usmerjenega glasu. Begunce v tem kontekstu prepoznavam kot globalne postajajoče subjekte brez socialne

varnosti, brez možnosti za produkcijo in uživanje skupnega, brez participacije v institucionalnih političnih procesih, brez udeležbe pri delitvi bogastva in brez institucionalne moči za boj proti totalitarnim diskriminacijskim praksam neoliberalne globalizacije. Edina moč, ki jo posedujejo je potencialna moč v množični upor od spodaj združenih njihovih teles, ki v evolucijski proces preobrazbe sveta vlagajo vse, kar jim je še ostalo, to je svoje življenje. Kot taki predstavljajo najranljivejši objekt za prakticanje latentnih praks evropskega režima apartheida, a hkrati tudi osrednji subjekt ohranja upanja za razvoj globalnega gibanja za kolektivno emancipacijo, ki se bo z mogotimi glasovi ogorčenih uprlo imperialnim praksam sistematične rabe skrajnega nasilja in množičnega zastraševanja s strani gospodujočih struktur.

6 Literatura

15o. 2011. Izjava skupščine 15o, sprejeta v Rog 12. oktobra 2011, 13. oktober. Dostopno prek: <http://www.njetwork.org/Izjava-skupscine-15o-sprejeta-v-SC> (18. november 2013).

--- 2012a. Zapisnik skupščine 15o - 05.02.2012, 5. februar. Dostopno prek:

http://archive-si.com/si/1/150.si/2013-04-07_1821873_103/Zapisnik_skup%C5%A1%C4%8Dine_15o_05_02_2012/ (18. november 2013).

--- 2012b. Zapisnik druge skupščine za dokapitalizacijo ljudi, 22. februar. Dostopno prek:

http://archive-si.com/si/1/150.si/2013-04-07_1821873_101/Zapisnik_skup%C5%A1%C4%8Dine_15o_25_02_2012/ (18. november 2013).

--- 2012c. Poziv 15o h konspiraciji za boj in revolucijo in vabilo na skupščino 15o ob obletnici vstaje globalne generacije, 15. oktober. Dostopno prek: <http://www.njetwork.org/Poziv-15o-h-konspiraciji-za-boj-in> (18. november 2013).

--- 2012d. Poziv na odprto vstajniško skupščino. Torek, 18.12. ob 18.00 uri v Menzi pri koritu, Avtonomni kulturni center Metelkova, 12. december. Dostopno prek: <http://www.15o.si/index.php/sl/>, <https://www.facebook.com/events/114331135401212/> (18. november 2013).

24ur. 2010. Bo Grčija Sloveniji v sedmih letih vrnila denar? 6. maj. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/slovenija/pomoc-grciji-ne-bo-brezpogojna.html> (18. november 2013).

Adam, Frane in Darka Podmernik. 1986. Predgovor. V *Zbornik Socialistična civilna družba*, ur. Tomaž Mastnak, 13–27. Ljubljana: Republiška in Univerzitetna konferenca ZSMS.

Al. Ma. 2013. 10 kongresov SDS-a: od osamosvojitve do časa, ko grozi trojka, Janša po vsej verjetnosti še naprej vodja. *MMC RTV SLO*, 11. maj. Dostopno prek: <http://www.rtv.slo.si/slovenija/10-kongresov-sds-a-od-osamosvojitve-do-casa-ko-grozi-trojka/308558> (10. marec 2015).

Amin, Samir. 2009. *Evrocentrizem: Kritika neke ideologije*. Ljubljana: Založba Sophia.

Auerbach, D. 2012. *Anonymity as Culture: Treatise*. Dostopno prek: http://canopycanopycanopy.com/15/anonymity_as_culture__treatise (18. april 2016).

Badiou, Alain. 1977. *Saint Paul: La fondation de l'universalisme*. Paris: Presses Universitaires de France.

--- 2008. *Ime česa je Sarkozy*. Ljubljana: Založba Sophia.

Bakić-Hayden, Milica. 2006. *Varijacije na temu "Balkan"*. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju.

Baković, Zorana. 2013. Z metlami nas mariborske svetnike. *Delo*, 4. januar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/slovenija/z-metlami-nad-mariborske-svetnike.html?iskalnik=Zorana%20Bakovi%C4%87> (17. julij 2016).

Balibar, Etienne. 2001. *Nous, citoyens d'Europe?* Paris: Édition la découverte.

--- 2007. *Mi, državljani Evrope? Meje, država, ljudstvo*. Ljubljana: Založba Sophia.

Balluch, Martin. 2011. *Upor v demokraciji*. Ljubljana: Založba Krtina.

Barthes, Roland. 1972. *Mythologies*. New York: Hill and Wang.

Bartulović, Alenka. 2007. Identity – a Fashion Fad. V *Europe and its Other: Notes on the Balkans*, ur. Božidar Jezernik, Rajko Muršič in Alenka Bartulović, 63–86. Ljubljana: Zbirka Zupaničeva knjižnica.

Bartulović, Alenka, Božidar Jezernik in Rajko Muršič. 2007. *Europe and its Other: Notes on the Balkans*. Ljubljana: Zbirka Zupaničeva knjižnica.

Bašić-Hrvatin, Sandra. 2013. Drznost, drznost, še in še drznost. V *Časopis za kritiko znanosti, Nesimo jih vun! Premisleki vstajništva*, ur. Andrej Kurnik in Simona Zavratnik, XL (254): 11–19. Ljubljana: Študentska založba.

Belovič, M. 2012. Operacija Petarda se bo nadaljevala. *Delo*, 13. februar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/slovenija/operacija-petarda-se-bo-nadaljevala.html> (20. oktober 2013).

Blažič, Viktor. 1999. Ustanavljanje polisa. V *Sproščena Slovenija – Obračun za prihodnost*, ur. Niko Graufenuer, 50–77. Ljubljana: Nova revija.

Bobnič, Robert. 2011. (Zelo) kratka zgodovina transgresije – v 3 potezah. *Tribuna*, 9 (15. december).

Brown, David. 2013. Subjektivni obrat kot metodologija organiziranja. V *Časopis za kritiko znanosti, Nesimo jih vun! Premisleki vstajništva*, ur. Andrej Kurnik in Simona Zavratnik, XL (254): 139–146. Ljubljana: Študentska založba.

Callinicos, Alex. 2004. *Antikapitalistični manifest*. Ljubljana: Založba Sophia.

Cankar, Ivan. 1967. *Črtice/Ivan Cankar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Castells, Manuel. 2000. The Network Society. V *The Global Transformations Reader*, ur. David Held in Anthony McGrew, 76-81. Cambridge: Polity Press.

Chomsky, Noam. 2012. *Occupy*. London: Penguin Group.

CrimethInc, Ex-Workers Collective. 2014. Upor. V *Časopis za kritiko znanosti, Anarhizem: onkraj obstoječega*, ur. Tjaša Pureber, XLII (257): 85–97. Ljubljana: Študentska založba.

Colectivo situaciones. 2003. Sobre el Militante Investigador, *Eipcp*, 10. september. Dostopno prek: <http://eipcp.net/transversal/0406/colectivosituaciones/es> (16. julij 2016).

Crouch, Colin. 2004. *Post-democracy*. Cambridge: Polity Press.

Cvijić, Valter. 2014. Refleksije o antropologiji in anarhizmu. V *Časopis za kritiko znanosti, Anarhizem: onkraj obstoječega*, ur. Tjaša Pureber, XLII (257): 121–130. Ljubljana: Študentska založba.

Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo. 1999. *Yuniverzum*. Ur. Darij Zadnikar, XXVII, (195/196). Ljubljana: Študentska založba.

---2002. *Študije Balkanov*. Ur. Darij Zadnikar, XXX (209–210). Ljubljana: Študentska založba.

Časopis za kritiko znanosti. 2013. *Nesimo jih vun! Premisleki vstajništva*. Ur. Andrej Kurnik in Simona Zavratnik, XL (254). Ljubljana: Študentska založba.

--- 2014. *Anarhizem: onkraj obstoječega*. Ur. Tjaša Pureber, XLII (257). Ljubljana: Študentska založba.

Davis, Angela. 2011. (Un)occupy. V *Occupy! Scenes from occupied America*. Ur. Astra Taylor, Keith Gessen in n+1, 132–133. London: Verso.

Dean, Jodi. 2007. Feminism, Communicative Capitalism, and the Inadequacies of Radical Democracy. V *Radical Democracy and The Internet*, ur. Lincoln Dahlberg in Eugenia Siapera, 226-245. New York: Palgrave Macmillan.

Delo. 2011. 15. oktober, dan za »svetovno revolucijo« Protestniki z vsega sveta bodo politiko m in finančnim elitam sporočili, da niso blago v njihovih rokah. 13. oktober. <http://www.delo.si/novice/slovenija/15-oktober-dan-za-svetovno-revolucijo.html> (12. januar 2013)

--- 2012. Maribor dan po vstaji, 27. november. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/slovenija/maribor-dan-po-vstaji.html> (9. avgust 2016).

Dnevnik. 2012. 2. mariborska vstaja: Policija iz lokalov v okolici Glavnega trga odstranjuje ljudi, na trgu vztraja 100 protestnikov, 26. november. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/v-ospredju/kangler-pred-novimi-protesti-doslej-sklicalsestane-opozicija-se-na-povabilo-ne-bo-odzvala>

Dolar, Mladen. 2010. *Kralju odsekati glavo: Foucaultova dediščina*. Ljubljana: Založba Krtina.

Dragoš, Srečo in Vesna Leskošek. 2003. *Družbena neenakost in socialni kapital*. Mirovni inštitut.

Drenovec, Franček. 2013. *Kolaps elite: iskanje normalnosti in naprednosti v majhni evropski državi*. Založba / *cf.

Dylan, Bob. 1963. *Album Freewillin' Bob Dylan: Blowin' in the wind*. New York: Columbia Records. Dostopno prek: https://www.google.si/?gws_rd=cr&ei=GuRXVLeeI43EPKm5gMgL#q=bob+dylan+blowin%27+in+the+wind (21. avgust 2016).

Evans, Mark. 2008. Katere svoboščine? Kakšna demokracija? V *Poligrafi – Svoboda in demokracija*, ur. Helena Motoh in Lenart Škof, 5–19. Ljubljana: Nova revija.

Facebook. 2011. Janezc, 29. december ob 19:29 Dostopno prek: Facebook (29. december 2011).

Federacija za anarhistično organiziranje. 2013. *Iz vstajniške skupščine na protest*, 10. januar. Dostopno prek: <http://www.a-federacija.org/2013/01/10/iz-vstajniske-skupscine-na-protest/> (3. marec 2014).

Ferrari Bravo, Luciano. 2000. *Nouvelle souverainete?* 3. november. Dostopno prek: <http://multitudes.samizdat.net/> Nouvelle souverainete (3. februar 2013).

Foucault, Michael. 1976. *Historie de la sexualite I: La volonte de savoir*. Paris: Gallimard.

--- 2001. *Arheologija vednosti*. Ljubljana: Studia humanitatis.

--- 2007. *Življenje in prakse svobode, izbrani spisi*. Ljubljana: ZRC SAZU.

--- 2008. *Vednost - oblast – subjekt*. Ljubljana: Krtina.

--- 2009. *Neustrašni govor*. Ljubljana: Založba Sophia.

--- 2010. *Besede in reči*. Ljubljana: Studia humanitatis.

Freire, Paulo. 2005. *Education for Critical Consciousness*. New York in London: The Continuum International Publishing Group.

--- 2006. *Pedagogy of the Oppressed*. New York: The Continuum International Publishing Group.

Friedman, Milton. 1962/2011. *Kapitalizem in svoboda*. Ljubljana: Soleco.

Fukuyama, Francis. 1992. *The end of history and the last man?* London: Penguin books.

Gačić, Siniša. 2014. *Boj za – napovednik za dokumentarni celovečerni film*. Ljubljana: Trama films. Dostopno prek: <http://www.film-center.si/sl/film-v-sloveniji/filmi/3632/boj-za/> (9. avgust 2016).

Giddens, Anthony. 1990. *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity.

Graeber, David. 2013a. *Fragmenti anarhistične antropologije*. Ljubljana: Založba /*cf.

--- 2013b. *The Democracy Project: A History, a Crisis, a Movement*. Penguin Books: London.

--- 2014. Revolucija v nasprotni smeri. V *Časopis za kritiko znanosti, Anarhizem: onkraj obstoječega*, ur. Tjaša Pureber, XLII (257): 131–147. Ljubljana: Študentska založba.

Gregorčič, Marta. 2006. Rog - presenečenja iz katerih rojijo multitudine. V *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, XXXIV (223): 7–10. Ljubljana: Študentska založba.

--- 2011. *Potencia: samoživost revolucionarnih bojev*, Ljubljana: Založba /*cf.

Grošelj, Igor. 2009. *Mitologije postsocialistične tranzicije: osvoboditelji in osamosvojitelji, Diplomsko delo*. Ljubljana: FDV. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/groselj-igor.pdf> (16. julij 2016).

--- 2013. Slovenski 15o in biopolitični diskurz odpora. V *Časopis za kritiko znanosti, Nesimo jih vun! Premisleki vstajništva*, ur. Andrej Kurnik in Simona Zavratnik, XL (54): 147–155. Ljubljana: Študentska založba.

Haiven, Max. 2013. Okupacije in boj za reprodukcijo – Intervju s Silvio Federici. V *Časopis za kritiko znanosti, Nesimo jih vun! Premisleki vstajništva*, ur. Andrej Kurnik in Simona Zavratnik, XL (254): 132-138. Ljubljana: Študentska založba.

Hall, Stuart. 1997. The Work of Representation. V *Representation: Cultural and Signifying Practise*, ur. Stuart Hall, 13-74. London: Sage Publications.

--- 2004. Lastnosti novičarskih fotografij. V *Medijska kultura: kako brati medijske tekste*, ur. Breda Luthar, Vida Zei in Hanno Hardt, 193–209. Ljubljana: Študentska založba.

Hardt, Michael in Antonio Negri. 2003. *Imperij*. Ljubljana: Študentska založba.

--- 2005. *Multituda*. Ljubljana: Študentska založba.

--- 2010. *Skupno*. Ljubljana: Študentska založba.

Held, David in Anthony McGrew. 2000. *The Global Transformations Reader*. Cambridge: Polity Press.

Hladnik Milharčič, Ervin. 2013. Konec dober, vse dobro. *Dnevnik*, 3. januar 2013. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/mnenja/kolumne/konec-dober-vse-dobro> (16. marec 2013).

Holloway, John. 2004. *Spreminjamo svet brez boja za oblast*. Ljubljana: Študentska založba.

--- 2010. *Crack Capitalism*. Pluto Press: London.

Hrvatina, Asja. 2013. 15o: gibanje za ustvarjanje novih prostorov skupnosti in skupnega. V *Socialno delo*, 52 (2/3): 181–188. Družbena gibanja. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. Dostopno prek: www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-9AIGFL00/1e9b213c.../PDF (17. julij 2016).

Huš, Anja. 2011. Okupacija se širi tudi na fakultete? *MMC RTV SLO*, 22. november. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/okupacija-se-siri-tudi-na-fakultete/271182> (10. marec 2015).

Janša, Janez. 1994. *Okopi – pot slovenske države 1991–1994*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

Janša, Petra. 2008. Zgodovinski govor v Strasbourgu. *Demokracija*, 12 (24. januar).

Jambreč, Peter. 1999. Čigava je slovenska država. V *Sproščena Slovenija – obračun za prihodnost*, ur. Niko Grafenauer, 11–25. Ljubljana: Nove revija.

Juris, S. Jeffrey. 2012. Reflections on #Occupy Everywhere: Social media, public space, and emergigng logics of aggregation. *American Ethnologist*, 39 (2): 559–579.

Juhant, Janez. 2001. Konformizem in odpor: Cerkev na Slovenskem med odporom režimu in konformizmom. V *V prelomnih časih: rezultati mednarodne raziskave Aufbruch (1995–2000)*:

Cerkev na Slovenskem v času komunizma in po njem (1945–2000), ur. Peter Kvaternik, 257–276, Ljubljana: Družina – TEOF.

Kalčič, Špela. 2007. *Nisem jaz Barbika: oblačilne prakse, islam in identitetni procesi med Bošnjaki v Sloveniji*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Kauffman, L. A. 2011. The Theology of Consensus. V *Occupy! Scenes from occupied America*. Ur. Astra Taylor, Keith Gessen in n+1, 46–50. London: Verso.

Kelley, Robin. 2002. *Freedom Dreams*. Boston: Beacon Press.

Klein, Naomi. 2010. *Doktrina šoka: razmah uničevalnega kapitalizma*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kolšek, Katja. 2008. Politika demokracije kot glas tišine. V *Poligrafi – Svoboda in demokracija*, ur. Helena Motoh in Lenart Škof, 13 (51/52/53): 77–99. Ljubljana: Nova revija.

Košak, Andrej. 1996. *Outsider, celovečerni igrani film*. Ljubljana: RTV Slovenija. Dostopno prek: <https://www.youtube.com/watch?v=XQhNeJ8OZhs> (10. avgust 2016).

Kozinc, Nina. 2005. Nekateri elementi nestrpnosti v Sloveniji. V *Mi in oni, nestrpnost na Slovenskem*, ur. Vesna Leskošek, 97–110. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Krivec, Tamara. 2012. Protestniki zahtevali odstop Kanglerja, metali jajca in zažgali še en radar. *Dnevnik*, 12. november. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/v-ospredju/mariborski-mestni-svet-za-vrnili-razpravo-o-radarjih-ti-bodo-se-naprej-merili>

K. Š. 2012. Anonymous znova grozi Sloveniji. *MMC RTV SLO*, 11. februar. Dostopno prek: <http://www.rtvsllo.si/svet/anonymus-znova-grozi-sloveniji/276612> (20. oktober 2013).

Kulić, Slavko. 2004. *Neoliberalizam kao socijaldarvinizam: rat za dominacijo ili za bolji svijet*. Zagreb: Prometej.

Kučan, Milan. 1991. *Govor predsednika republike: Danes so dovoljene sanje, jutri je nov dan*, 26. junij. Dostopno prek: <http://www2.gov.si/up-rs/2002-2007/bp-mk.nsf/dokumenti/26.06.1991-90-92> (9. avgust 2016).

Kurnik, Andrej. 2000. Foucault in oblast. V *Hegemonija in oblast*, ur. Igor Lukšič in Andrej Kurnik, 131–205. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

--- 2005. *Biopolitika: novi družbeni boji na horizontu*. Ljubljana: Sophia.

--- 2007. Izbrisani gredo v nebesa. V *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, XXXV (228): 125–126. Ljubljana: Študentska založba.

--- 2008. Reakcionar Sarkozy zahteva političen odgovor. V *Ime česa je Sarkozy*, Alain Badiou, 121–139. Ljubljana: Sophia.

--- 2011. Reševanje koncepta državljanstva na meji med gibanji in politično filozofijo. V *Nov(o) državljanstv(o)*, ur. Cirila Toplak in Žiga Vodovnik, 165–187. Ljubljana: Sophia.

--- 2013a. Vzamimo si mesto! (ob obletnici zasedbe bivše tovarne Rog). *Network research and enjoy*, 23. marec. Dostopno prek: <http://www.network.org/Vzamimo-si-mesto> (17. julij 2016).

--- 2013b. Artikulacije potrebujejo neartikuliran bes. V *Časopis za kritiko znanosti, Nesimo jih vun! Premisleki vstajništva*, ur. Andrej Kurnik in Simona Zavratnik, XL (254): 11–19. Ljubljana: Študentska založba.

Kurnik, Andrej in Maple John Razsa. 2012. The Occupy Movement in Žižek's Home Town: Direct Democracy and a Politics of Becoming. *American Ethnologist*, 39 (2): 238–258.

Kuzmanić, Tonči A. 1996. Civilna družba in država v 90-ih: nasilje zoper politično. V *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, ur. Darij Zadnikar, XXIV (179): 117–131. Ljubljana: Študentska založba.

--- 2001. Ekstremnost centra. V *Mit o zmagi levece*, ur. Breda Luthar, 26–47. Ljubljana: Mirovni inštitut.

--- 2002. Policija, mediji, UZI in WTC. Ljubljana: Mirovni inštitut.

--- 2003a. Postsocializem kot vzhodna oblika reaganizma in thatcherizma. V *Neokonzervativizem*, ur. Ciril Oberstar in Tonči A. Kuzmanić, 7–14. Ljubljana: Mirovni inštitut.

--- 2003b. Tuđmanizem in janšizem (nacije-države in postsocializmi). V *Nova desnica*, ur. Ciril Oberstar in Tonči A. Kuzmanić, 91–131. Ljubljana: Mirovni inštitut.

--- 2009/2010. *Karl Marx in razumevanje našega časa – drugo predavanje: »Mladi Marx«*. Predavanje na MKCS, 3. december 2009. Dostopno prek: http://www.likej.si/Files/Likej_Drugo_Mladi_Marx_Kuzmanic_03_dec_2009.pdf. (20. marec 2013)

Laclau, Ernesto in Chantal Mouffe. 1987. *Hegemonija in socialistična strategija: k radikalni demokratični politiki*. Ljubljana: Partizanska knjiga.

Living Colours. 1988. *Album Vivid: Cult of Personality*. New York: Epic Records. Dostopno prek: <https://www.youtube.com/watch?v=7xxgRUyzgs0> (9. avgust 2016).

Lorenci, Janko. 2007. Osebnost leta: Borut Pahor. V *Mladina*, 20 (28. december).

Lukšič, Andrej. 1999. *Rizična tehnologija: izziv demokraciji*, Ljubljana: ČKZ.

Luthar, Breda. 2002. O televizijskih študijah, Pojasnilo k tekstu Newcomba in Hirscha. V *Cooltura*, ur. Aleš Debeljak. Ljubljana: Študentska založba.

Luther King, Martin. 1968. Speech on Grosse Pointe High School – March 14, Dostopno prek: <http://www.gphistorical.org/mlk/mlkspeech/> (9. avgust 2019).

Marx, Karl. 1843/1979. Prispevek k židovskemu vprašanju. V *MEID I*, 151-188. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Mastnak, Tomaž. 1994. From Social Movement to National Sovereignty. V *Independent Slovenia: Origins, Movements, Prospects*, ur. Jill Benderly in Evan Kraft, 93–111. London: Macmillan.

--- 1995. Zagovor nacionalizma. V *Zbornik Meje demokracije – Refleksije prehoda v demokracijo*, ur. Darko Štrajn, 133–150. Ljubljana: Liberalna akademija.

Mekina, Borut. 2010. Ali lahko slovenski fleksibilni delavec premaga kitajskega? *Mladina*, 25, 23. junij. Dostopno prek: <http://mladina.si/50969/> (21. avgust 2016).

--- 2011. Resetirajmo ekonomiste: Vrnitev reformnih idej, ki so Slovenijo pahnilo v krizo. *Mladina*, 10, 10. marec. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/53391/resetirajmo-ekonomiste/> (21. avgust 2016).

Memon, Vladimir. 1983. *Flamenko na sodu smodnika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Menart, Janez. 1965. *Semafori mladosti*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Mencin Čeplak, Metka. 2005. Referendum proti načelu enakosti pred zakonom. V *Mi in oni, nestrpnost na slovenskem*, ur. Vesna Leskošek, 111–129. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Mencinger, Jože. 1991. Uvodnik: Politika IMF in »oktobrske revolucije«. V *Slovenska ekonomska revija*, ur. Maks Tajnikar, 42 (5): 262–263. Ljubljana: Ekonomska fakulteta v Ljubljani.

Miheljak, Vlado. 2013. Kako so nam ukradli socializem. *Mladina*, 17/18, 26. april (6). Dostopno prek: <http://www.mladina.si/143441/kako-so-nam-ukradli-socializem/>

Mladina Intervju. 2010. Posebna poletna številka – 15 novih intervjujev, 1. julij.

Mladina. 2012. "Ne bomo plačali vaše krize" "Denar ljudem, ne pa bankam" "Izbrišimo elite, ne ljudi" "Tako v Mariboru kot v Ljubljani - proti diktaturi kapitala", 7. december. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/118597/izjava-za-medije-odbora-vseslovenske-ljudske-vstaje/> (9. avgust 2016).

--- 2012. Celotno besedilo ustavnega sodišča, 19. december. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/118925/celotno-besedilo-odlocbe-ustavnega-sodisca/> (9. avgust 2016).

--- 2012. Tvit stranke SDS o množici protestnikov na Trgu republike, 21. december. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/119080/komunisticna-internacionala-retorika-drzavljanske-vojne-totalitarni-simboli-vstaja-zombije/> (9. avgust 2016).

MMC RTV SLO. 2005. Vlada razgrnila predloge reform, obetajo se težka pogajanja med vlado in socialnimi partnerji, 2. november. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/slovenija/vlada-razgrnila-predloge-reform/45287> (10. marec 2015).

--- 2011a. Karlo Vizek, Occupy Ljubljana (14. oktober 2011 ob 15:00) Dan pred sobotnim "globalnim dnevom akcije" bomo v spletni klepetalnici gostili predstavnika gibanja "Prisotnost šteje - 150 - OccupyLjubljana", 14. oktober. Dostopno prek: http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rtvchat&op=chat&func=read&c_id=1568 (10. marec 2015).

- 2011b. Video: Obstaja alternativa. Čas je, da se združimo! 15. oktober. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/video-obstaja-alternativa-cas-je-da-se-zdruzimo/268415> (10. marec 2015).
- 2011c. Kurnik: Borznike bomo zjutraj pričakali z direktno akcijo, 16. oktober. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/kurnik-borznike-bomo-zjutraj-pricakali-z-direktno-akcijo/268538> (10. marec 2015).
- 2011č. Skupščina proti kapitalizmu pred slovenskim parlamentom, 15. november. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/foto-skupscina-proti-kapitalizmu-pred-slovenskim-parlamentom/270681> (10. marec 2015).
- 2011d. Stavbe propadajo, nekateri pa nimajo strehe nad glavo, 15. november. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/stavbe-propadajo-nekateri-pa-nimajo-strehe-nad-gla-vo/270686> (10. marec 2015).
- 2011e. Filozofska fakulteta bo zasedena tudi konec tedna, 25. november. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/filozofska-fakulteta-bo-zasedena-tudi-konec-tedna/271456> (10. marec 2015).
- 2011f. 15o v podporo dolžnikom v Prekmurju, 1. december. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/15o-v-podporo-dolznikom-v-prekmurju/271909> (10. marec 2015).
- 2011g. Protestniki zahtevali socialno državo za vse, 20. december. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/protestniki-zahtevali-socialno-drzavo-za-vse/273203> (10. marec 2015).
- 2012a. Manj protestnikov, a enako sporočilo, 15. januar. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/manj-protestnikov-a-enako-sporocilo-obstaja-alternativa-danasnjemu-sistemu/274824> (10. marec 2015).
- 2012b. Vaskrsičevi deložirani, policija izpustila vseh 18 protestnikov, 16. marec. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/foto-video-vaskrsicevi-delozirani-policija-izpustila-vseh-18-protestnikov/279036> (10. marec 2015).
- 2012c. Ranjenih 11 protestnikov in 15 policistov, 30 pridržanih, 30. november. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/foto-video-ranjenih-11-protestnikov-in-15-policistov-30-pridrzanih/296969> (10. marec 2015).
- 2012č. Aretirali osebe, ki so sodelovale pri petkovi organizaciji napadov, 1. december. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/aretirali-osebe-ki-so-sodelovale-pri-petkovi-organizaciji-napadov/297158> (10. marec 2015).
- 2012d. 3.000 protestnikov v Ljubljani, kdor ne skače je za Acto, 4. februar. Dostopno prek:

<http://www.rtvsllo.si/slovenija/foto-3-000-protestnikov-v-ljubljani-kdor-ne-skace-je-za-acto/276127> (10. marec 2015).

--- 2012e. Gibanje 15o bo pospravilo šotore pred ljubljansko borzo, 10. april. Dostopno prek: <http://www.rtvsllo.si/slovenija/gibanje-15o-bo-pospravilo-sotore-pred-ljubljansko-borzo/280793>(10. marec 2015).

--- 2013. V prestolnici protestiralo 8.000 ljudi, preboj ograje ni uspel, 11. januar. Dostopno prek: <http://www.rtvsllo.si/slovenija/v-prestolnici-protestiralo-8-000-ljudi-preboj-ograje-ni-uspel/299971> (10. marec 2015).

Močnik, Rastko. 1999. *3 teorije: ideologija, nacija, institucija*. Ljubljana: Založba /*cf.

--- 2002. The Balkans as an Element in Ideological Mechanisms. V *Balkan as Metaphor*, ur. Dušan I. Bjelić in Obrad Savić, 79–116. Massachusetts: The MIT Press.

--- 2003. *Teorija za politiko*. Ljubljana: Založba /*cf.

---2008. Rastko Močnik: intervju za H-alter z Jerkom Bakotinom. *H-alter*, 21. maj. Dostopno prek: <http://www.h-alter.org/vijesti/europa-regija/zivot-u-istom-camcu/print:true> (12. maj 2012).

---2011. Dr. Rastko Močnik: Prebudili so se srednji razredi. *Mladina*, 7. junij. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/106356/dr-rastko-mocnik-prebudili-so-se-srednji-razredi/> (12. maj 2012).

Mujagić, Nermina. 2010. *Tihi govor Bosne: analize nesvakidašnjih politika: politika, mediji, međunarodna zajednica*. Sarajevo: Fondacija Heinrich Böll Stiftung.

Muršič, Rajko. 2007. The Balkans and Ambivalence of its Perception in Slovenia. V *Europe and its Other: Notes on the Balkans*, ur. Božidar Jezernik, Rajko Muršič in Alenka Bartulović, 87–106. Ljubljana: Zbirka Zupaničeva knjižnica.

NI. Č. 2012. Anonymous razkriva premoženje cerkve. *Delo*, 22. februar. Dostopno prek: <http://www.deloslo.si/novice/slovenija/anonymous-razkriva-premozenje-cerkve.html> (20. oktober 2013).

Occupy Wall St. 2011. *October 15th Global Day Of Action*, 12. oktober. Dostopno prek: <http://occupywallst.org/article/october-15th-global-protest-info/> (21. januar 2015).

Parenti, Michael. 2000. *The Rational Destruction of Yugoslavia*. Dostopno prek: <http://www.michaelparenti.org/yugoslavia.html> (30. marec 2016).

Petrović, Tanja. 2008. Institucije in »Homo sacer«. V *Poligrafi – Svoboda in demokracija*, ur. Helena Motoh in Lenart Škof, 13 (51/52/53): 191–198. Ljubljana: Nova revija.

--- 2009. *Dolga pot domov: Reprezentacije zahodnega Balkana v političnem in medijskem diskurzu*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

--- 2010. Diskurz o Balkanu – Strokovnjaki brez spomina: Slovenija in »Zahodni Balkan«. *Revija medijska preža*, maj 2010. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/37/balkan/> (15. februar 2011).

Pikalo, Jernej. 2003. *Neoliberalna globalizacija in država*. Ljubljana: Sophia.

Piškur, Bojana. 2006. TEMP v Rogu. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, XXXIV (223): 14–16. Ljubljana: Študentska založba.

Platon. 2004. Zakoni. V *Platon, Zbrana dela*, prev. Gorazd Kocijančič. Celje: Mohorjeva družba.

Pohleven, Nina. 2013. Maribor, metropola! V *Časopis za kritiko znanosti, Nesimo jih vun! Premisleki vstajništva*, ur. Andrej Kurnik in Simona Zavratnik, XL (254): 51–59. Ljubljana: Študentska založba.

Polak, Tjaša. 2012. Politika je 20 let obračala hrbet ljudem, zdaj so ljudje obrnili hrbet politik i. *Dnevnik*, 3. december. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/v-ospredju/tri-proteste-v-ljubljani-spremlja-mnozica-policistov> (30. marec 2014).

Potočnik, Aljaž. 2011. Danes je vstala globalna generacija. *Dnevnik*, 15. oktober. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042480677> (30. marec 2014).

Ranciere, Jacques. 2005a. *Nerazumevanje. Politika in filozofija*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.

--- 2005b. *Nevedni učitelj. Pet lekcij o intelektualni emancipaciji*. Ljubljana: Zavod EN-NAP.

Razsa, Maple John. 2013. The Subjective Turn: The Radicalization of Personal Experience within Occupy Slovenia. *Hot Spots Cultural Anthropology website*, 14. februar. Dostopno prek: <https://culanth.org/fieldsights/74-the-subjective-turn-the-radicalization-of-personal-experience-within-occupy-slovenia> (21. avgust 2016)

Reporter. 2008. Preobrazba: Milan Kučan, 12 (7. julij).

Repe, Božo. 2013. Še pomnite osamosvojitelji? *Mladina*, 51/52, 34, 20. december. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/152162/se-pomnite-osamosvojitelji/> (9. avgust 2016)

Rizman, Rudolf. 2006. *Uncertain Path: Democratic Transition and Consolidation in Slovenia*. College Station, TX: Texas A&M University Press.

Rizman, Rudi. 2011. Izzivi državljanstva v času globalizacije. V *Nov(o) državljanstv(o)*, ur. Cirila Toplak in Žiga Vodovnik, 25–46. Ljubljana: Sophia. Dostopno prek: http://www.academia.edu/2122462/Turnsek_Hancic_Maja_in_Jernej_Prodnik_-_Proti_javnosti_v_globalnem_kapitalizmu (16. julij 2016).

Revolucio. 2011a. The Key Is In Sol, 21. maj. Dostopno prek: <https://spanishrevolution11.wordpress.com/2011/05/21/the-key-is-in-sol/> (21. avgust 2016).

--- 2011b. Catalonia Is Not Alone, 27. maj. Dostopno prek: <https://spanishrevolution11.wordpress.com/2011/05/27/catalonia-is-not-alone> (21. avgust 2016).

Roter, Zdenko. 1991. *Pozabljena preteklost*. Ljubljana: Delo, Naši razgledi.

Rutar, Dušan. 2013. Minister za finance o neoliberalizmu – 1. del. 10. januar. Dostopno prek: <http://za-misli.si/kolumne/dusan-rutar/724-minister-za-finance-o-neoliberalizmu--1-del> (16. julij 2016)

Said, Edward W. 1996. *Orientalizem: Zahodnjaški pogled na Orient*. Ljubljana: Studia humanitatis.

Salecl, Renata. 1995. Demokracija in njene antinomije. V *Zbornik Meje demokracije – Refleksije prehoda v demokracijo*, ur. Darko Štrajn, 185–191. Ljubljana: Liberalna akademija.

Schmidt, Jessica. 2008. Čezatlantska ločnica? V *Poligrafi – Svoboda in demokracija*, ur. Helena Motoh in Lenart Škof, 13 (51/52/53): 129–157. Ljubljana: Nova revija.

Schmitt, Carl. 1994. *Tri razprave*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze.

Schmitt, Eli in ostali. 2011. Scenes from an Occupation. V *Occupy! Scenes from occupied America*. Ur. Astra Taylor, Keith Gessen in n+1, 1–6. London: Verso.

Scholte, Jan-Art. 2005. *Globalization. A Critical Introduction. Second Edition*. Houndmills, Basingstoke: Macmillan Press.

Sitrin, Marina. 2011. One No, Manny Yeses. V *Occupy! Scenes from occupied America*. Ur. Astra Taylor, Keith Gessen in n+1, 7–11. London: Verso.

Skupina »Svoboda vstajnikom!«. 2013. Sestavljenka za dekriminalizacijo vstaj. V *Časopis za kritiko znanosti, Nesimo jih vun! Premisleki vstajništva*, ur. Andrej Kurnik in Simona Zavratnik, XL (254): 29–50. Ljubljana: Študentska založba.

Slivnik, Danilo. 1996. *Kučanov klan*. Ljubljana: Promag d.o.o.

--- 1999. *Potnikovo poročilo*. Ljubljana: Promag d.o.o.

Solnit, Rebecca. 2011. Throwing Out the Master's Tools and Building a Better House. V *Occupy! Scenes from occupied America*. Ur. Astra Taylor, Keith Gessen in n+1, 146–156. London: Verso.

Spinoza, Benedictus de. 2004. *Etika / Baruch de Spinoza*. Ljubljana: Slovenka matica.

Sproščena Slovenija – obračun za prihodnost. 1999. Ljubljana: Nova revija.

STA. 2011a. Pahorjevo vlado je zaznamovalo spopadanje z gospodarsko krizo in rekordno nizka podpora javnosti. *Dnevnik*, 20. september. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/clanek/1042474282> (18. marec 2015).

- 2011b. Nekaj protestnikov še vztraja pred Ljubljansko borzo. *Dnevnik*, 15. oktober. Dostopno pre: <http://www.dnevnik.si/clanek/1042480658> (18. marec 2015).
- 2011c. Protestniki že tretji dan vztrajajo pred Ljubljansko Borzo. *Demokracija*, 17. oktober. Dostopno prek: <http://www.demokracija.si/v-fokus/slovenija/8494-protestniki-e-tretji-dan-vztrajajo-pred-ljubljansko-borzo> (17. oktober 2011).
- 2012a. Na protestu proti "Kanglerjevemu 'vnebovzetju' v državni svet" ranjena dva policista. *Dnevnik*, 21. november. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/v-ospredju/v-mariboru-protesti-proti-kanglerjevemu-vnebovzetju-v-drzavni-svet> (18. marec 2015).
- 2012b. Je ogrožena socialna varnost? V *Regional Obala*, 27. november. Dostopno prek: <http://novice.najdi.si/predogled/novica/7ee6513cfaa4ce5bdca7b29f668a11b6/Regional-Obala/Kronika/Je-ogro%C5%BEena-dr%C5%BEavna-varnost> (18. marec 2015).
- 2012c. Vročje v prestolnici: Policija do sedaj pridržala 30 ljudi, na UKC sprejeli deset oseb. *Dnevnik*, 30. november. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/v-ospredju/protesti-v-ljubljani-udelezbo-potrdilo-9000-uporabnikov-facebook-a-policisti-ze-postavili-ograje> (18. marec 2015).
- 2012č. Maribor iz mirnih protestov v huliganstvo: 60 pridržanih, vsaj 6 ranjenih policistov. *Dnevnik*, 3. december. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/v-ospredju/3-mariborska-vstaja-vodni-top-ze-v-stajerski-prestolnici> (18. marec 2015).
- 2012d. Protest v Ljubljani tokrat v mirnem vzdušju. *Dnevnik*, 7. december. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/v-ospredju/protesti-v-ljubljani-janez-jansa-naj-odstopi-kot-premier-republike-slovenije-> (18. marec 2015).
- 2013. V prestolnici protestiralo 8.000 ljudi, preboj ograje ni uspel. *MMC RTV SLO*, 11. januar. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/slovenija/v-prestolnici-protestiralo-8-000-ljudi-preboj-ograje-ni-uspel/299971> (18. marec 2015).

Steinbeck, John. 1943. *Sadovi jeze*. Ljubljana: Založba Plug.

Subcomandante Marcos. 2002. Sedem ločenih kosov globalne sestavljanke. V *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo – Študije Balkanov*, ur. Darij Zadnikar, XXX (209-210): 37–58. Ljubljana: Študentska založba.

Šeks, Vladimir. 1986. *Delikt mišljenja*. Beograd: Multiprint.

Škerjanec, Blaž. 2013. Virtualno vstajništvo. V *Časopis za kritiko znanosti, Nesimo jih vun! Premisleki vstajništva*, ur. Andrej Kurnik in Simona Zavratnik, XL (254): 168–176. Ljubljana: Študentska založba.

Štefančič, Marcel. 2001. Poletje upora: Potovanje od Seattla do Ljubljane in čez – z antiglobalisti Urada za intervencije. *Mladina*, 27, 10. julij. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/93703/poletje-upora/> (10. avgust 2016)

Štempihar, Marko. 2013. *Portret nomada: Deleuzova socialna filozofija*. Ljubljana: Založba Krtina.

Štrajn, Darko. 1995. Liberalizem kot element družbene spremembe. V *Zbornik Meje demokracije*, ur. Darko Štrajn, 41–54. Ljubljana: Liberalna akademija.

Taylor, Astra in ostali. 2011. Preface. V *Occupy! Scenes from occupied America*. Ur. Astra Taylor, Keith Gessen in n+1, vii. London: Verso.

Trampuž, Jure. 2013. Intervju Dr. Rastko Močnik: Dolgoročna alternativa je samo odprava kapitalizma, države kapita in buržoazne demokracije. V *Mladina*, 17/18, 26. april. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/143507/dr-rastko-mocnik-dolgorocna-alternativa-je-sa-mo-odprava-kapitalizma-drzave-kapitala-in-bur/> (21. avgust 2016)

Türk, Danilo. 2008. *Govor predsednika republike dr. Danila Türka na slovesnosti ob dnevu upora proti okupatorju*. 27. april. Dostopno prek: <http://www.up-rs.si/up-rs/uprs.nsf/dokumentiweb/E96DB3CB04E89C93C1257438005322D9?OpenDocument> (10. marec 2014).

Ustava Republike Slovenije. 1991. *Ur. l. RS 33/1991*, 23. december. Dostopno prek: <http://www.us-rs.si/o-sodiscu/pravna-podlaga/ustava/> (10. avgust 2016).

Velikonja, Mitja. 1996. *Masade duha: razpotja sodobnih mitologij*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

--- 2003a. *Mitografije sedanosti: študije primerov sodobnih političnih mitologij*. Ljubljana: Študentska založba.

--- 2003b. Postsocialistične politične mitologije. V *Nova desnica: zbornik predavanj 3. letnika Delavsko-punkerske univerze*, ur. Ciril Oberstar in Tonči Kuzmanić, 63–90. Ljubljana: Mirovni inštitut.

--- 2005. *Evroza – Kritika novega evrocentrizma*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

--- 2009. *Titostalgija – Študija nostalgije po Josipu Brozu*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Vezjak, Boris. 2007. *Sproščena ideologija Slovencev*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Vlada Republike Slovenije. 2005a. Sporočilo za javnost: Stališče Vlade Republike Slovenije do aktualnih razprav o medsosedskih odnosih in polpretekli zgodovini, 17. februar. Dostopno prek: http://www.vlada.si/medijsko_sredisce/sporocila_za_javnost/sporocilo_za_javnost/article/stalisce_vlade_republike_slovenije_do_aktualnih_razprav_o_medsosedskih_odnosih_in_polpretekli_zgod/ (30. april 2014).

--- 2005b. Sporočilo za javnost o sklepih, ki jih je Vlada RS sprejela na 43. seji, 6. oktober. Dostopno prek: http://www.vlada.si/medijsko_sredisce/sporocila_za_javnost/sporocilo_za_javnost/article/sporocilo_za_javnost_o_sklepih_ki_jih_je_vlada_rs_sprejela_na_43_seji_6_oktobra_2005_32763/ (30. april 2014).

--- 2007. Sporočilo za javnost o sklepih, ki jih je Vlada RS sprejela na 152. seji, 27. december. Dostopno prek: http://www.vlada.si/medijsko_sredisce/sporocila_za_javnost/sporocilo_za_javnost/article/sporocilo_za_javnost_o_sklepih_ki_jih_je_vlada_rs_sprejela_na_152_seji_27_decembra_2007_34430/ (30. april 2014).

--- 2008a. Sporočilo za javnost o sklepih, ki jih je Vlada RS sprejela na 153. seji, 10. januar. Dostopno prek: http://www.vlada.si/medijsko_sredisce/sporocila_za_javnost/sporocilo_za_javnost/article/sporocilo_za_javnost_o_sklepih_ki_jih_je_vlada_rs_sprejela_na_153_seji_10_januarja_2008_34445/ (30. april 2014).

--- 2008b. Sporočilo za javnost o sklepih, ki jih je Vlada RS sprejela na 162. seji, 20. marec. Dostopno prek: http://www.vlada.si/medijsko_sredisce/sporocila_za_javnost/sporocilo_za_javnost/article/sporocilo_za_javnost_o_sklepih_ki_jih_je_vlada_rs_sprejela_na_162_seji_20_marca_2008_34505/ (30. april 2014).

--- 2008c. Sporočilo za javnost o sklepih, ki jih je Vlada RS sprejela na 172. seji, 5. junij. Dostopno prek: http://www.vlada.si/medijsko_sredisce/sporocila_za_javnost/sporocilo_za_javnost/article/sporocilo_za_javnost_o_sklepih_ki_jih_je_vlada_rs_sprejela_na_172_seji_5_junija_2008_34557/ (30. april 2014).

--- 2009. Novica: Novinarska konferenca predsednika vlade, 26. november. Dostopno prek: http://www.nekdanji-pv.gov.si/2008-2012/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1143/4195/ (30. april 2014).

--- 2010a. Novica: Novinarska konferenca predsednika vlade, 25. februar. Dostopno prek: http://www.nekdanji-pv.gov.si/2008-2012/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1143/4421/ (30. april 2014).

--- 2010b. Novica: Novinarska konferenca predsednika vlade, 10. junij. Dostopno prek: http://www.nekdanji-pv.gov.si/2008-2012/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1143/4737/ (30. april 2014).

--- 2010c. Novica: Novinarska konferenca predsednika vlade, 16. junij. Dostopno prek: http://www.nekdanji-pv.gov.si/2008-2012/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1143/4758/ (30. april 2014).

--- 2010č. Novica: Premier Borut Pahor in minister za delo, družino in socialne zadeve dr. Ivan Svetlik sta predstavila predlog pokojninske reforme, 9. avgust. Dostopno prek: http://www.nekdanji-pv.gov.si/2008-2012/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1143/4861/ (30. april 2014).

--- 2011a. Novica: Premier Borut Pahor se je udeležil zasedanja Evropskega sveta v Bruslju, 4. februar. Dostopno prek: http://www.nekdanji-pv.gov.si/2008-2012/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1143/5201/ (30. april 2014).

--- 2011b. Novica: Premier Borut Pahor in minister Ivan Svetlik sta spregovorila o pokojninski reformi, 14. marec. Dostopno prek: http://www.nekdanji-pv.gov.si/2008-2012/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1143/5263/ (30. april 2014).

--- 2011c. Novica: Novinarska konferenca predsednika vlade po 127. redni seji vlade, 31. marec. Dostopno prek: http://www.nekdanji-pv.gov.si/2008-2012/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1143/5298/ (30. april 2014).

--- 2011č. Novica: Novinarska konferenca predsednika vlade po 127. redni seji vlade, 7. april. Dostopno prek: http://www.nekdanji-pv.gov.si/2008-2012/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1143/5315/ (30. april 2014).

--- 2012a. Novica: Novinarska konferenca predsednika vlade po 171. redni seji vlade, 2. februar. Dostopno prek: http://www.nekdanji-pv.gov.si/2008-2012/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1143/5705/ (30. april 2014).

--- 2012b. Novica: Danes je prisegla 10. slovenska vlada, 10. februar. Dostopno prek: http://www.kpv.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/252/5711/ (30. april 2014).

--- 2012c. Novica: Premier Janez Janša: »Doseženo soglasje o začetku postopka za spremembo referendumске zakonodaje«, 17. maj. Dostopno prek: http://www.kpv.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/252/5928/ (30. april 2014).

--- 2012č. Novica: Sprejem zakonodaje je vitalnega pomena za državo, 17. julij. Dostopno prek: http://www.kpv.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/252/6090/ (30. april 2014).

Vodovnik, Žiga. 2014. Demokracija in nova družbena gibanja. *Teorija in praksa*, 51 (2-3): 415–433. Ljubljana.

www.mg-lj.si. 2008. Upor kot ustvarjanje. 21. april. Dostopno prek: <http://www.mg-lj.si/node/120>

www.more.si. 2011. Ljubljana- Sreda, Dneva ogorčenja nad bankami. 30. novembra. Dostopno prek: http://www.more.si/ODPRTI_SERVIS_INFORMACIJ/Dneva_ogorčenja_nad_bankami/

www.njnetwork.org. 2011a. Skupna izjava udeležencev in udeleženk Hub Meetinga v Barceloni, by blanco, 21. september. Dostopno prek: <http://www.njnetwork.org/Skupna-izjava-udelezencev-in> (21. avgust 2016).

--- 2011b. Delavnica Proti prekernosti – za skupno blaginjo: Stop deložaciji in odpis dolgov, by blanco, 22. november. Dostopno prek: <http://www.njnetwork.org/Delavnica-Proti-prekernosti-za,481> (16. julij 2016).

--- 2013. Peticija v podporo zahtevam opeharjenih in izgnanih migrantskih delavcev iz BiH, by blanco, 13. oktober. Dostopno prek: <http://www.njnetwork.org/Peticija-v-podporo-zahtevam> (16. julij 2016).

www.tovarna.org. 2009. Barabara's blog: Čefurji raus! Urnebesna predstava, 26. marec. Dostopno prek: <http://tovarna.org/node/2143> (16. julij 2016).

www.youtube.com. 2011a. Destigmatizacija prekernosti in revščine, 16. oktober. Dostopno prek: <https://www.youtube.com/watch?v=fFFu1ISKJJU> (16. julij 2016).

--- 2011b. Profesor Rastko Močnik pred ljubljansko borzo. 18. oktober. Dostopno prek: <https://www.youtube.com/watch?v=GttmLpWQNKA> (16. julij 2016).

--- 2012. Svoboda interneta je svoboda ljudi. Protestni shod: STOP ACTA! 4. februar. Dostopno prek: <https://www.youtube.com/watch?v=tXncOkdC5hk> (16. julij 2016).

Zadnikar, Darij. 1999. Krčma. V *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, ur. Darij Zadnikar, XXVII (195/196): 5–6. Ljubljana: Študentska založba.

--- 2003. Mrežne vojne v globaliziranem svetu. V *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, XXXI (211): 74–86. Ljubljana: Študentska založba.

--- 2004. Kronika radostnega upornišva. V *Spreminjamo svet brez boja za oblast*, John Holloway, 201–225. Ljubljana: Študentska založba.

--- 2011. Internetna vojna. *Časopis za brezdomstvo in sorodna socialna vprašanja Kralji ulice*, 061, 20 (junij).

--- 2012. Ljudje nimajo več niti svoje realnosti. *Mladina*, Jure Aleksič, Intervju, 3, 20. januar. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/108497/dr-darij-zadnikar-ljudje-nimajo-vec-niti-svoje-lastne-realnosti/> (17. junij 2014).

--- 2013. Prispevek k antropologiji anarhizma. V *Fragmenti anarhistične antropologije*, David Graeber, 87–98. Ljubljana: Založba /*cf.

Zajc, Dane. 1984. *Kepa pepela*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS). 2010. Ur. l. RS 62/2010. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201062&stevilka=3387> (16. julij 2016).

Zorn, Jelka. 2005. Strategije izključevanja begunk, beguncev oziroma prosilcev za azil in oseb brez statusa, *Socialno delo* 44 (4–5): 259–276.

Žerdin H., Ali. 2001. Genovska represija med nami. *Mladina*, 31, 6. avgust. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/93726/genovska-represija-med-nami/> (16. julij 2016).

Žižek, Slavoj. 1996. Tretja pot med univerzalizmom in fundamentalizmom. V *Slovenska smer*, ur. Dimitrij Rupel, 95–100. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Žužek, Aleš. 2012. Neka zgodba o sindikalnih protestih, ki do zdaj niso prinesli večje blaginje. *Siol*, 16. november. Dostopno prek: <http://www.siol.net/novice/slovenija/2012/11/demonstracije.aspx> (16. julij 2016)

